

การเชิดชูวีรกรรม : การเมืองชาตินิยมกับการดำรงอยู่
ของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคโลกาภิวัตน์

โดย

นางสาวอนินท์ พุฒิชิต

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสหวิทยาการ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การเชิดชูวีรกรรม : การเมืองชาตินิยมกับการดำรงอยู่
ของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคโลกาภิวัตน์

โดย

นางสาวอนินท์ พุฒิโชติ

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสหวิทยาการ
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE REVIVAL OF HERO KINGS's GLORIFICATION :
THE POLITICS OF NATIONALISM AND THE STABILIZATION OF
LAO COMMUNIST REGIME, IN THE AGE OF GLOBALIZATION

BY

MISS ANIN PUTTICHOT

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY

INTEGRATED SCIENCE

COLLEGE OF INTERDISCIPLINARY STUDIES

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2014

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยสหวิทยาการ

ดุชนิพนธ์

ของ

นางสาวอนินท์ พุฒิชัย

เรื่อง

การเชิดชูวีรกรรม : การเมืองชาตินิยมกับการดำรงอยู่

ของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคโลกาภิวัตน์

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปรัชญาดุชนิพนธ์ สาขาวิชาสหวิทยาการ

เมื่อ วันที่ สิงหาคม พ.ศ. 2558

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต จุลวงศ์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทรวาณิช)

คณบดี

(ศาสตราจารย์ วันทนี วาสีกะสิน)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การเชิดชูวีรกษัตริย์ : การเมืองชาตินิยมกับการดำรงอยู่ ของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคโลกาภิวัตน์
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอนินท์ พุฒิโชติ
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สหวิทยาการ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬารักษ์ เอื้อรักสกุล
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ภักฤกุลวณิชย์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาการหวนกลับมารื้อฟื้นและเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ในฐานะศูนย์รวมจิตใจ และสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติของรัฐบาลสังคมนิยมลาวที่เกิดขึ้นนับแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา เพื่อตอบคำถามว่า 1. อะไรคือเหตุปัจจัยของการปรับมโนทัศน์ชาติจากเดิมที่เน้นการเชิดชู ลัทธิวีรชนปฏิวัติสู่การเชิดชูวีรกษัตริย์ 2. รัฐบาลลาวมีกระบวนการเลือกสรรและให้ความหมายต่อการ เชิดชูวีรกษัตริย์อย่างไร ภายใต้ความย้อนแย้งระหว่างระบอบการเมืองแบบสังคมนิยมของรัฐกับการ เชิดชูสัญลักษณ์ความเป็นชาติที่ยึดโยงกับสถาบันกษัตริย์ 3. การเชิดชูวีรกษัตริย์มีนัยยะความหมาย อย่างไรในสังคมการเมืองลาวในปัจจุบัน

ผลการศึกษา พบว่าการเชิดชูวีรกษัตริย์ในฐานะสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติลาวเกิดขึ้น ในยุคที่รัฐสังคมนิยมลาวต้องเผชิญกับวิกฤติและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม วัฒนธรรมครั้งใหญ่ ภายหลังจากความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศตามแนวทางสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ ที่ส่งผลให้รัฐบาลลาวต้องปรับนโยบายในการพัฒนาประเทศที่เรียกว่า “จินตนาการใหม่” หรือการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่แนวทางเสรีนิยม เปิดประเทศเชื่อมโยงลาวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์ ท่ามกลางการไหลบ่าของแนวคิดทางสังคมการเมืองและกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกที่ท้าทายต่อ อำนาจและความมั่นคงของรัฐบาลสังคมนิยมลาว มโนทัศน์ชาติแบบเดิมที่มุ่งเน้นการสร้างคนสังคมนิ ยมและการเชิดชูวีรชนปฏิวัติในฐานะสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติ ไม่อาจเป็นแหล่งอ้างอิงการ ผูกขาดการครองอำนาจรัฐที่ทรงพลัง รัฐบาลลาวจึงรื้อฟื้นการเชิดชูวีรกษัตริย์เพื่อปลุกเร้าสำนึกความ เป็นชาติและผดุงไว้ซึ่งอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

ในการเชิดชูวีรภักดิ์ในฐานะสัญลักษณ์ของชาตินิยม รัฐบาลลาวมีกระบวนการในการเลือกสรร ขับเน้นและให้ความหมายแก่วีรภักดิ์แต่ละพระองค์ไว้แตกต่างกัน กล่าวคือพระเจ้าฟ้างุ้มได้รับการเชิดชูในฐานะสัญลักษณ์ของความเป็นเอกภาพของชาตินิยม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้รับการเชิดชูในฐานะสัญลักษณ์ของความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของชาติ ส่วนพระเจ้าอนุวงศ์ได้รับการเชิดชูในฐานะสัญลักษณ์ของความมีน้ำใจรักชาติ และการขับเน้นถึง “ความเป็นอื่น” ระหว่างลาวและไทย

ภายใต้กระแสของการรื้อฟื้นการเชิดชูวีรภักดิ์ในยุคศักดินาในฐานะสัญลักษณ์ของรัฐชาติสังคมนิยม รัฐบาลลาวได้พยายามสร้าง “จินตภาพ” และความหมายใหม่ให้แก่วีรภักดิ์ เปลี่ยนผ่านวีรภักดิ์ยุคศักดินา ให้เป็นวีรภักดิ์รัฐชาติสังคมนิยม ขณะเดียวกันพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ผู้ผูกขาดการครองอำนาจรัฐบาลลาว ได้หันมาวางบทบาทของพรรคในฐานะที่เป็นผู้สืบทอดอุดมการณ์ของวีรภักดิ์ในอดีต หรือกล่าวได้ว่าวีรภักดิ์กลายเป็นแหล่งอ้างอิงเชิงอุดมการณ์ใหม่ให้การคงอยู่หรือการผูกขาดอำนาจรัฐของพรรค แทนการอ้างอิงถึงแนวคิดมาร์กซ์-เลนิน ที่หมดพลังในยุคปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องการเชิดชูวีรภักดิ์ของรัฐบาลสังคมนิยมลาวเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโลกาภิวัตน์ไม่ได้ทำให้อุดมการณ์ชาตินิยมกำลัง รัฐชาติยังพยายามสร้างความเป็นชาติผลิตอัตลักษณ์แห่งชาติเพื่อตอบโต้และดำรงไว้ซึ่งอำนาจของรัฐ การที่การสร้างสำนึกความเป็นชาติเป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์ของการดำรงอำนาจรัฐ การสร้างสำนึกความเป็นชาติและการผลิตอัตลักษณ์แห่งชาติจึงสามารถปรับเปลี่ยน ปُرณแต่งและเลื่อนไหลได้ ดังกรณีของรัฐบาลลาวที่สามารถหยิบเอาสัญลักษณ์ความเป็นชาติของระบอบกษัตริย์มาปُرณแต่งความหมายใหม่ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ความเป็นชาติของรัฐบาลสังคมนิยม

คำสำคัญ : วีรภักดิ์, พรรคประชาชนปฏิวัติลาว, การเมืองลาว, ชาตินิยม

Dissertation Title	THE REVIVAL OF HERO KINGS 's GLORIFICATION : THE POLITICS of NATIONALISM AND THE STABILIZATION OF LAO COMMUNIST REGIME, IN THE AGE OF GLOBALIZATION
Author	Miss Anin Puttichot
Degree	Doctor of Philosophy (Integrated Science)
Department/Faculty/University	Integrated Science College of Interdisciplinary Studies Thammasat University
Thesis Advisor	Assistant Professor Julaporn Euarukskul, Ph.D.
Thesis Co-Advisor	Associate Professor Chusak Pattarakulvanit
Academic Years	2014

ABSTRACT

This study aimed to investigate the revival and glorification of Laos's hero kings who had been revered as the soul of the nation and a prominent symbol of Lao national ideology by the communist government since the mid-90s. This study attempted to provide answers to the following questions; 1. What factors contributed to the adjustment of concept from revolutionary heroism to hero kings? 2. How did the government select and define the hero kings under the contradictions between the communist political system and the glorification of nationalism as related to the monarchy? 3. What was the significance of hero kings in the current political situation in Laos?

The study revealed that the hero kings glorification as a prominent symbol of Lao national Ideology was introduced when the country was challenged by a major economic, political, and social crisis and change after the failure of the country's development under the communist ideology. As a result, the government tailored its country's development policy to the "New Thinking Policy" or a more liberal approach of the economic revolution in order to open up the country in

response to globalization where an influx of foreign social, political, and cultural ideologies had challenged the power and stabilization of the communist government. The existing national concept which aimed to create socialists and revolutionary heroes as a prominent symbol of Lao national Ideology could not retain the ultimate power of the government. The government was, therefore, in need of reviving the hero kings glorification to enliven nationalism and retain the government's power.

In glorifying the hero kings of Laos as a national symbol, the government used different approaches in selecting, propelling, and defining each hero king. King Fa Ngum was glorified as a symbol of Laos's unity. King Setthathilat was chosen as a symbol of the nation's prosperity. Meanwhile, King Anuvong was chosen a symbol of patriotism and the rebellion against the Siamese domination.

In reviving the glorification of the monarchs in the feudal society as a symbol of the communist state, the government attempted to create a new image and definition of those hero kings in the feudal system as the communist heroes. In the meantime, the Lao People's Revolutionary Party, which had the ultimate power, claimed to attain the vision of those past hero kings. The hero kings were used as an ideological reference of the existence and retention of the party's power in the time that the Marxist-Leninist ideology had emasculated.

The study of the revival and glorification of Laos's hero kings found out that globalization did not disempower the national ideology. The state had managed to build nationalism and identity to counter and retain the power. The government used a nation-ness process as an ideological tool to retain its power. A patriotism and national identity building process, therefore, could be adapted, modified, and shifted as in the case of the Lao government, which manipulated and recreated a national symbol of the communist government from the monarchs' identities.

Keywords: Hero Kings, the Lao People's Revolutionary Party, Lao politics, Nationalism

กิตติกรรมประกาศ

กว่า 6 ปี อันแสนยาวนานของการศึกษาระดับปริญญาเอก ซึ่งลุล่วงด้วยวิทยานิพนธ์เล่มนี้ หากมีคำอื่นใด ที่ถ่ายทอดแทนความรู้สึกได้มากกว่า คำว่า “ขอบพระคุณ” และ “ขอบคุณ” ขอส่งถึง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุฬพพร เอื้อรักสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาหลักผู้ให้โอกาส ให้การศึกษาอบรมทั้งเรื่องการเรียน การเขียนวิทยานิพนธ์ การทำงาน และการใช้ชีวิต รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ ประธานกรรมการสอบ รอง ศาสตราจารย์ ฉลอง สุนทราวณิช และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต จุลวงศ์ กรรมการสอบ สำหรับความกรุณาต่อผู้เขียน การสนับสนุนและคำแนะนำที่มี คุณค่ายิ่งต่อการเรียนและการเขียนวิทยานิพนธ์ขึ้นนี้

รองศาสตราจารย์ ดร. ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ ผู้สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้าน ประวัติศาสตร์ลาวแก่ผู้เขียนด้วยความกรุณา ยิ่ง รวมถึง อาจารย์ นักวิจัย ทุกท่าน ผู้บุกเบิกค้นคว้าด้าน ลาวศึกษา ผลิตองค์ความรู้ที่ผู้เขียนนำมาใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์ขึ้นนี้

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ผู้สนับสนุนทุนภายใต้โครงการพัฒนาอาจารย์และ บุคลากรสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัย ทักษิณ ดันสังกัด และเพื่อนอาจารย์สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งช่วยแบกรับภาระ การงานแทนผู้เขียนระหว่างการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์

เพื่อนพี่น้องโครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ รุ่น 7 รุ่น 8 รุ่น 9 ผู้ร่วมแบ่งปันทุกข์สุข เป็นกัลยาณมิตรตลอดระยะเวลาของการศึกษา

ครอบครัวของผู้เขียน พ่อ แม่ พี่ชาย และพรชัย นาคสีทอง ซึ่งเป็นกำลังใจยิ่งใหญ่ที่สุดใน ชีวิตของผู้เขียน

ความปรารถนาดี การสนับสนุน มิตรภาพ กำลังใจ และโอกาส ที่ผู้เขียนได้รับจาก “ครู” “เพื่อน” “พี่” “น้อง” และ “ครอบครัว” เป็นความนึกถึงอันแท้จริงที่ผู้เขียนมีต่อวิทยานิพนธ์ เล่มนี้

นางสาวอนินทร์ พุฒิโชติ

สารบัญ

หน้า	
บทคัดย่อภาษาไทย (	1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (	3)
กิตติกรรมประกาศ (	5)
สารบัญตาราง (	11)
สารบัญภาพ (	12)
บทที่ 1 บทนำ 1	
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.1.1 รัฐสังคมนิยมลาวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ 1	
1.1.2 การเชิดชูวีรภักดิ์กับการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ชาตินิยม	4
ของรัฐบาลสังคมนิยมลาว	
1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตการวิจัย	10
1.3 สมมุติฐานการวิจัย	11
1.4 ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย	11
1.4.1 ประเด็นศึกษา	11
1.4.2 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล	12
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 1	2
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น 1	3

บทที่ 2 ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1	4
2.1 แนวคิดและงานวิจัยเรื่องชาตินิยม	14
2.2 การศึกษาเรื่องรัฐกับการสร้าง“ความเป็นชาติ” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	18
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการสร้างความเป็นชาติ และชาตินิยมลาว	27
บทที่ 3 กำเนิดรัฐ-ชาติ การสร้างสำนึกความเป็นชาติ และการครองอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยมลาว	33
3.1 ลาวก่อนเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่	33
3.2 ลาวภายใต้การปกครองของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส : การเปลี่ยนผ่านรัฐลาวโบราณสู่รัฐชาติลาวยุคใหม่	38
3.3 ขบวนการชาตินิยม อุดมการณ์ชาติ การต่อสู้เพื่อเอกราช และการปฏิวัติสังคมนิยม	43
3.4 การครองอำนาจรัฐและการสร้างความเป็นชาติ ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม	51
3.4.1 การเมือง : “ระบอบประชาธิปไตยประชาชน” ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว	51
3.4.2 เศรษฐกิจ : การสร้างเศรษฐกิจ “สมัยข้ามผ่าน (ทุนนิยม) ก้าวขึ้นสังคมนิยม”	54
3.4.3 สังคมวัฒนธรรม : การลบล้างร่องรอยวัฒนธรรมศักดินา และการเปลี่ยนคนลาวให้เป็นคนใหม่สังคมนิยม	55
บทที่ 4 ลาวในยุคจินตนาการใหม่ : เผชิญหน้ากระแส“ทุนนิยม” “ประชาธิปไตย” “โลกาภิวัตน์”	63
4.1 สาเหตุของการเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศสู่ “จินตนาการใหม่”	64
4.2 จินตนาการใหม่และการเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ และการต่างประเทศลาว	67

4.3 การเมืองลาว : การครองอำนาจผูกขาดของพรรค ท่ามกลางวิกฤติศรัทธาต่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์	70
4.3.1 การล่มสลายของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียต และยุโรปตะวันออก	71
4.3.2 การสูญเสียสันโกสอน พมวิหานและผู้นำยุคปฏิวัติกับการเปลี่ยนผ่าน อำนาจสู่ผู้นำยุคใหม่	74
4.3.3 “กลุ่มคนปดี่” ขบวนการต่อต้านรัฐและปัญหาความมั่นคงทางการเมืองลาว	77
4.4 สังคมลาว : เผชิญหน้าโลกาภิวัตน์กับวิกฤติแห่งอัตลักษณ์ และความเป็นชาติของลาว	83
4.5 วัฒนธรรม : การถูกทำให้กลายเป็นไทยและการเปลี่ยนลาวโดยสันติ (ของศัตรู)	84
บทที่ 5 จากลัทธิวิภาษวิธีสู่การเชิดชูวีรกษัตริย์ : การฟื้นฟู “จินตนาการเก่า” บนเส้นทาง “จินตนาการใหม่”	86
5.1 การฟื้นฟู “จินตนาการเกณฑ์ฐานวัฒนธรรมของชาติลาว ในยุค “เสียวัฒนธรรมคือเสียชาติ”	86
5.2 การเชิดชูวีรกษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์รัฐชาติสังคมนิยม	91
5.2.1 วีรกษัตริย์ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยวีรกษัตริย์	92
5.2.2 วีรกษัตริย์ในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติ	104
5.2.3 วีรกษัตริย์ในตำราแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว 1	14
บทที่ 6 การเชิดชูวีรกษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ : การส่งผ่านอุดมการณ์ชาติและการครองอำนาจของ รัฐบาลสังคมนิยมลาวในยุคใหม่	117
6.1 การเชิดชูวีรกษัตริย์และการส่งผ่านอุดมการณ์ชาติ 1	17
6.1.1 เจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งกับกำเนิดรัฐชาติและความเป็นเอกภาพของชาติลาว 1	17
6.1.2 สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกับความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของชาติลาว 1	26
6.1.3 เจ้าอนุวงศ์กับ “ความฮักเชื้อแพงชาติ” และ “ความเป็นอื่น” ของลาวและสยาม	133

6.2 การเชิดชูวีรภักดิ์และ การสร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจรัฐ ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว	146
6.2.1 การเชิดชูวีรภักดิ์และการตอกย้ำ “ความไม่ดีไม่งาม” “ความพินสมัย” ของระบอบกษัตริย์ลาว	1 46
6.2.2 การเชิดชูวีรภักดิ์ : การเชื่อมต่อ อดีต-ปัจจุบัน และสายสัมพันธ์ ระหว่างวีรภักดิ์กับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว	1 52
บทที่ 7 อนุสาวรีย์วีรภักดิ์ : การส่งผ่านความหมายในฐานะ “สัญลักษณ์ชาติ” ของรัฐบาลสังคมนิยมลาว	166
7.1 แนวคิดในการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรภักดิ์ในฐานะสัญลักษณ์สำคัญของชาตินิยม	1 68
7.2 เติมนครหลวง 650 ปี อาณาจักรลาวล้านช้าง และการสร้างอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าร่ม	170
7.3 เติมนครหลวง 450 ปี นครหลวงเวียงจันทน์ เชิดชูวีรภักดิ์และการปลุกน้ำใจ รักชาติรักระบอบใหม่	177
7.3.1 อนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช สัญลักษณ์แห่งความรุ่งเรือง ของนครหลวงเวียงจันทน์	178
7.3.2 เติมนครหลวง 450 ปี นครหลวงเวียงจันทน์และการสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์	179
บทที่ 8 บทสรุป	188
รายการอ้างอิง	198
ประวัติผู้เขียน	206

สารบัญตาราง

ตารางที่ หน้า

3.1 เนื้อเพลงชาติลาวระหว่างสมัยรัฐบาลราชอาณาจักรกับ สมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	57
5.1 รายชื่อประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยประวัติและวีรกรรมของวีรกษัตริย์ลาว	102

สารบัญภาพ

ภาพที่ หน้า

6.1 แผนที่เขตแดนอาณาจักรล้านช้างในศตวรรษที่ 14	121
6.2 เหตุการณ์เจ้าฟ้ากุ้งได้รับการเชื้อเชิญขึ้นครองราชย์ที่นครเชียงใหม่ (หลวงพระบาง)	125
6.3 พระธาตุศรีสองรักที่เมืองด่านซ้าย จังหวัดเลย ประเทศไทย	131
6.4 เหตุการณ์เจ้าราชวงศ์ (แม่ทัพลาว) แห่งพระยาราชสุภาวดี (แม่ทัพสยาม) ตกหลังม้าที่สมรภูมิรบทุ่งบกหวาน (ภาพประกอบหนังสือประวัติศาสตร์ลาว)	141
6.5 เหตุการณ์เจ้าราชวงศ์ (แม่ทัพลาว) แห่งพระยาราชสุภาวดี (แม่ทัพสยาม) ตกหลังม้า ที่สมรภูมิรบทุ่งบกหวาน (ภาพบนปกหนังสือสัมมนา “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์”)	141
6.6 หอพระแก้วที่ถูกทำลายภายหลังสยามเผาเวียงจันทน์ ในปี 1827 ที่ตีพิมพ์ในรูปแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว	144
6.7 นครเวียงจันทน์ร้างหลังถูกสยามเผาผลาญจากสงครามเจ้าอนุวงศ์ ที่ตีพิมพ์ในหนังสือประวัติศาสตร์นครเวียงจันทน์	144
7.1 อนุสาวรีย์เจ้าฟ้ากุ้ง บริเวณด้านหน้าของอนุสาวรีย์ มีแผ่นจารึกโอวาทของเจ้าฟ้ากุ้ง	172
7.2 สัญลักษณ์การจัดงานเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ ครบรอบ 450 ปี	179
7.3 อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ณ บริเวณริมฝั่งโขง นครเวียงจันทน์	186

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

1.1.1 รัฐสังคมนิยมลาวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ประวัติศาสตร์การเมืองโลกก้าวเข้าสู่โฉมหน้าใหม่ ภายหลังการพังทลายของกำแพงเบอร์ลิน การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหภาพโซเวียต นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ในช่วงทศวรรษ 1990 ต่างแสดงทัศนะว่า การล่มสลายของสหภาพโซเวียตถือเป็นการสิ้นสุดของยุคเริ่มต้นและผู้ค้าอำนาจของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์โลก เป็นการประกาศถึงความพ่ายแพ้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต่ออุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย และประวัติศาสตร์การเมืองโลกได้ก้าวเข้าสู่โฉมหน้าใหม่ สู่ยุคหลังสงครามเย็นหรือ “ยุคโลกาภิวัตน์” ยุคสมัยที่โลกจะถูกชี้นำและครอบงำด้วย การเมืองระบอบประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีนิยม ดังทัศนะของซามูเอล ฮันติงตัน ที่กล่าวถึง “the third wave of democratization” “กระแสคลื่นลูกที่สามแห่งการทำให้เป็นประชาธิปไตย” หรือแนวคิดของฟรานซิส ฟูกูยามาเรื่อง “การสิ้นสุดของประวัติศาสตร์” (the end of history) การที่ประวัติศาสตร์เคลื่อนเข้าสู่จุดหมายสุดท้ายคือ ชัยชนะของระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย และระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีนิยม

แต่ในความเป็นจริง มาจนถึงต้นศตวรรษที่ 21 “ประวัติศาสตร์ยังคงมีจลน” และการพังทลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียต ก็ยังมิได้นำมาซึ่งการดับสูญอย่างแท้จริงของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ทั่วโลก การปกครองภายใต้ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรือการผูกขาดอำนาจโดยพรรคคอมมิวนิสต์ยังคงเป็นรูปแบบการปกครองที่ปรากฏอยู่ในทวีปต่าง ๆ ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเอเชีย ที่พรรคคอมมิวนิสต์ในหลายประเทศพยายามยืดหยุ่นด้านกระแสนำแห่งประชาธิปไตย เพื่อรักษาการผูกขาดอำนาจในการปกครองประเทศของตนเอาไว้

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศหนึ่งที่ยังคงปกครองภายใต้ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เมื่อพิจารณาจากบริบทของลาวซึ่งเป็นรัฐสังคมนิยมขนาดเล็กที่อ่อนแอและต้องพึ่งพาความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากภายนอกในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด ภายหลังจากที่โลกคอมมิวนิสต์เผชิญกับวิกฤติทางเศรษฐกิจการเมืองและอุดมการณ์ ความชอบธรรมในการครองอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวภายใต้การปกครองในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์จึงถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรง กระนั้นก็ตามความพยายามของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวซึ่ง

เป็นพรรคคอมมิวนิสต์ของลาวในการยืนหยัดรักษาการผูกขาดอำนาจการปกครองด้านทานกระแสการเมืองโลกที่ถูกชี้นำด้วยอุดมการณ์ประชาธิปไตยก็เป็นเรื่องที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศหนึ่งที่ยังคงปกครองภายใต้ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ความพยายามของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวซึ่งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์ของลาวในการยืนหยัดรักษาการผูกขาดอำนาจการปกครองด้านทานกระแสการเมืองโลกที่ถูกชี้นำด้วยอุดมการณ์ประชาธิปไตยก็นับเป็นเรื่องที่มีความท้าทายอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาจากบริบทของลาวซึ่งเป็นรัฐสังคมนิยมขนาดเล็กที่อ่อนแอและต้องพึ่งพาความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากภายนอกในการพัฒนาประเทศมาโดยตลอด ภายหลังจากที่โลกคอมมิวนิสต์เผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจการเมืองและอุดมการณ์ ความชอบธรรมในการครองอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวภายใต้การปกครองในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์จึงถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรง ใน ค.ศ. 1986 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวตัดสินใจปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศครั้งใหญ่ ด้วยการประกาศนโยบาย “จินตนาการใหม่” อันเป็นการเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากระบบสังคมนิยมไปสู่ระบบกลไกตลาด และเปิดกว้างความสัมพันธ์กับนานาประเทศ ตามแนวแนวทางเดียวกับการปฏิรูปประเทศของจีนและเวียดนามประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อนบ้านที่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปเศรษฐกิจในทิศทางใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของจีนที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและกลายเป็นมหาอำนาจของโลก อันเป็นรากฐานอันทรงพลังสำหรับการอ้างความชอบธรรมในการดำรงอำนาจการปกครองประเทศ

แต่ในกรณีของลาว การขาดแคลนปัจจัยทั้งในด้านทุน ทรัพยากรบุคคล องค์ความรู้สมัยใหม่ เทคโนโลยี และการด้อยพัฒนาทางโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นปัญหาที่สะสมมายาวนาน ทำให้ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจในทิศทางใหม่ของประเทศลาวอยู่ในวงจำกัด การพัฒนาภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การพัฒนาสาธารณูปโภคโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อรองรับการเติบโตของระบบเศรษฐกิจลาวในปัจจุบันนั้นจำเป็นต้องอาศัยเงินลงทุนและความช่วยเหลือจากนานาประเทศตลอดจนองค์การระหว่างประเทศ สถานการณ์ที่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศอย่างสูงนั้นไม่เพียงส่งผลต่อความอ่อนไหวในระบบเศรษฐกิจลาว แต่ในอีกด้านหนึ่งอาจกลายเป็นเงื่อนไขที่ทำให้รัฐบาลลาวต้องถูกกดดันจากข้อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองจากบรรดาประเทศทุนนิยมที่ทวีบทบาทสำคัญในการให้ความช่วยเหลือต่อการพัฒนาประเทศลาวในปัจจุบันมากขึ้น ที่สำคัญการเปิดประเทศปฏิรูปเศรษฐกิจในทิศทางใหม่ยังส่งผลให้สังคมลาวต้องเผชิญกับการไหลบ่าของแนวคิด ค่านิยม วัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ของสังคมไทยเข้าสู่ประเทศลาวผ่านรายการโทรทัศน์ของไทยซึ่งเป็นที่นิยมอย่างสูงยิ่งในประเทศลาว

อาจกล่าวได้ว่า ภายใต้นโยบายจินตนาการใหม่นับวันประเทศและประชาชนลาว ยิ่งถูกดึงเข้าเป็นส่วนหนึ่งในพลวัตของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถูกครอบงำด้วยความคิดแบบทุนนิยมเสรี นิยมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิดสภาวะความล้าหลังระหว่างระบบ การเมืองการปกครองที่มีลักษณะเผด็จการหรือการผูกขาดอำนาจโดยพรรคคอมมิวนิสต์ลาวและระบบ เศรษฐกิจที่โน้มเอียงไปในแนวทางทุนนิยมเสรีนิยม ตลอดจนสังคมวัฒนธรรมภายในประเทศลาวที่ เปิดรับวัฒนธรรมภายนอกเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ภายใต้สภาวะการณดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ว่า รัฐสังคมนิยมขนาดเล็กที่อ่อนแอ และยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกในการพัฒนา ประเทศ เช่น ลาวจะทำอะไรเพื่อให้สามารถธำรงรักษาการปกครองในระบบคอมมิวนิสต์หรือ การผูกขาดอำนาจทางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเอาไว้

ในช่วงที่ผ่านมา การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองของลาวในยุคปัจจุบันหรือ การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการครองอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการ ค้นคว้าเรื่องการเปลี่ยนแปลงนโยบายในด้านต่าง ๆ ของพรรคเพื่อการปฏิรูปประเทศและเปลี่ยนผ่าน อำนาจสู่ยุคใหม่ เช่น การปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้ระบบกลไกตลาด การปฏิรูปนโยบายทางการต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อแสวงหาหลังอิงทั้งทาง เศรษฐกิจการเมืองและอุดมการณ์ ส่วนในด้านการเมืองโดยตรงนั้นก็มักมุ่งศึกษาเรื่องความ เปลี่ยนแปลงในเชิงสถาบันทางการเมืองเป็นหลัก อาทิ การพัฒนาระบบกฎหมาย การประกาศใช้ กฎหมายรัฐธรรมนูญ การจัดให้มีการเลือกตั้ง และการปรับปรุงองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ ของรัฐ

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการปรับเปลี่ยนกลไกในเชิงสถาบันการเมืองแล้ว อีก หนึ่งกลไกที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความชอบธรรมให้กับการผูกขาดอำนาจทางการเมือง ของพรรคประชาชนปฏิวัติในยุคปัจจุบัน คือการปรับเปลี่ยนในเชิงแนวคิดหรือกลไกในเชิงอุดมการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปรากฏว่านับแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาวได้สร้างปรากฏการณ์ที่เป็นที่จับตามองและสะท้อนถึงความล้าหลังย้อน แຍ້งในทางการเมืองวัฒนธรรมของลาวอย่างยิ่ง เมื่อรัฐบาลลาวได้ปรับมโนทัศน์ชาตินิยมของรัฐ จากเดิมที่เน้นการเชิดชูผู้นำของพรรคและวีรชนปฏิวัติเป็นสัญลักษณ์สำคัญของชาติ สู่การหวน กลับมารื้อฟื้นและเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ขึ้นเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นสัญลักษณ์ในการปลุกจิตสำนึก ชาตินิยมในหมู่ประชาชนภายในชาติ

1.1.2 การเชิดชูวีรกรรมกษัตริย์กับการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ชาตินิยมของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

นับตั้งแต่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ

ราชอาณาจักรสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ใน ค.ศ. 1975 รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวได้มุ่งปลูกฝังความศรัทธาในอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ และความจงรักภักดีต่อพรรคประชาชนปฏิวัติในฐานะที่เป็นเสาหลักของชาติในระบอบใหม่ ภายใต้บริบทของการสร้างชาติใหม่ สถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นศูนย์กลางชาติในระบอบเดิมนั้นไม่เพียงถูกโค่นล้มอำนาจทางการเมือง แต่รวมถึงโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม ระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ อาทิ สัญลักษณ์ธงชาติ เพลงชาติ ระบบภาษา ตลอดจนขนบประเพณีต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงหรืออยู่ภายใต้จักรวาลทัศน์ที่มีกษัตริย์เป็นศูนย์กลาง ถูกปรับเปลี่ยนลบล้าง หรือถูกทำให้เลือนลางไปจากหน้าประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรสังคมนิยม¹

¹ แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลสังคมนิยมลาวตั้งตัวเป็นศัตรูกับกษัตริย์หรือเชื้อสายเจ้าลาวทั้งหมด ดังที่พบว่าพรรคประชาชนปฏิวัติและรัฐบาลสังคมนิยมลาวได้อาศัยความนิยมในหมู่ประชาชนที่มีต่อ “เจ้า” มาใช้สร้างความชอบธรรมและความนิยมให้กับพรรค ดังกรณีเจ้าสุ ภาณุวงศ์ที่ถูกเชิดชูในฐานะแกนนำการต่อสู้ของพรรค หรือการที่พรรคยกย่องบทบาทของเจ้าเพชรราช ผู้นำขบวนการชาตินิยมในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง รวมถึงกรณีทิดโกลสอน พมวิหาน ผู้นำขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้ใช้ชื่อ “เจ้าราชวงศ์” โอรสของเจ้าอนุวงศ์ที่หายสาบสูญไปในครั้งสงครามเจ้าอนุวงศ์มาตั้งเป็นชื่อกองทัพปฏิวัติประชาชนลาวในช่วงต้นในชื่อ “กอง ราชวงศ์” เพื่อปลุกเร้าสำนึกชาติและสร้างคะแนนนิยมให้กับการต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์ แต่ภายหลังจากที่การปฏิวัติของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวประสบความสำเร็จ “พื้นที่” ของสถาบันกษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาวได้ถูกจำกัด โดยนับตั้งแต่ วันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 วันสถาปนาการปกครองระบอบใหม่ พรรคได้ดำเนินการประกาศมติเปลี่ยนชื่อประเทศจากพระราชอาณาจักรลาว เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มติยกเลิกธงชาติลาวที่มีช้างสามเศียรและฉัตรอันเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์มาเป็นธงดวงเดือนที่มีพื้นสีน้ำเงิน มีแถบสีแดงสองด้าน และมีวงเดือนสีขาวตรงกลางซึ่งเป็นธงปฏิวัติที่ใช้ในการต่อสู้เพื่อเอกราช มติการใช้ภาษาของกลุ่มปฏิวัติที่เน้นความเท่าเทียมแทนระบบเดิมที่แสดงลำดับยศศักดิ์ รวมทั้งการเปลี่ยนเนื้อเพลงชาติลาวใหม่จากเดิมที่เน้นการปกป้องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มาเป็นเพลงที่เน้นความรักชาติที่ผูกโยงเข้ากับการต่อสู้ของขบวนการประชาชนลาว ตลอดจนขนบประเพณี พิธีกรรมที่ยึดโยงอยู่ภายใต้ระบอบกษัตริย์ ได้ถูกกีดกัน หรือลดทอนความสำคัญลง อาทิเช่น งานเทศกาลบุญพระธาตุหลวง ซึ่งถือเป็นงานบุญที่มีความสำคัญยิ่งของชาติ สะท้อนนัยยะถึงการยอมรับในบุญบารมีและพระราชอำนาจของกษัตริย์ ได้ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบลดความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีการ

ขณะเดียวกัน ผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติรวมทั้งเหล่าวีรชนปฏิวัติถูกเชิดชูเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของชาติใหม่ โดยผ่านกลไกทางการศึกษา การสื่อสารมวลชนและกระบวนการทางวัฒนธรรม อาทิ พิธีกรรม เพลงปลุกใจ อนุสาวรีย์ พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ โกสอน พมวิหาน ผู้นำปฏิวัติและผู้นำสูงสุดของพรรคได้รับการยกย่องให้เป็นเสมือนบิดาแห่งชาติลาวในยุคใหม่ ยิ่งภายหลังการออกกฎหมายของโกสอนใน ค.ศ. 1992 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้เร่งรื้อรณรงค์และโฆษณา “ลัทธิบูชาโกสอน” โดยผ่านการจัดกิจกรรมเผยแพร่ชีวประวัติและผลงานของโกสอนอย่างต่อเนื่อง การสร้างหอพิพิธภัณฑสถานโกสอน พมวิหาน ตลอดจนการสร้างอนุสาวรีย์และรูปปั้นจำลองทั้งขนาดเต็มตัวและครึ่งตัวของท่านโกสอนจำนวนนับร้อยรูปสำหรับนำไปติดตั้งทั่วประเทศ เพื่อเชิดชูและจารึกภาพลักษณ์ของท่านโกสอนประธานประเทศผู้ล่วงลับในฐานะผู้นำสูงสุดและศูนย์รวมจิตใจของชาติให้โดดเด่น

อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ภายหลังจากที่รัฐบาลลาวตัดสินใจเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากแนวทางสังคมนิยมไปสู่ระบบกลไกตลาด เปิดกว้างความสัมพันธ์กับนานาชาติ รัฐบาลลาวได้ปรับบทบาทตนในการสร้างสำนึกชาตินิยมใหม่ โดยเริ่มหันมาใช้นโยบายชาตินิยมทางวัฒนธรรม หรือการหันกลับไปสู่ฐานวัฒนธรรมเดิมของชาติ โดยเฉพาะพุทธศาสนาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญทางวัฒนธรรมของลาวได้รับการสนับสนุนเชิดชูอย่างโดดเด่น ขนบวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ครั้งระบอบเก่าซึ่งรัฐบาลลาวเคยตีตราว่าอยู่คนละฝั่งฟากกับระบอบสังคมนิยม ได้ถูกฟื้นคืนกลับมาใหม่ ศิลปวัตถุ โบราณสถาน ขนบประเพณี เทศกาล งานบุญต่าง ๆ เช่น งานบุญธาตุหลวง งานบุญปีใหม่หลวงพระบาง ถูกเชิดชูในฐานะเป็น “เครื่องบ่งบอกถึงควมมีอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองของชาติ” และกลายเป็นฉากสำคัญให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำรายได้เข้าประเทศลาวจำนวนมาก

นับแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1990 รัฐบาลลาวได้สร้างปรากฏการณ์ซึ่งเป็นที่จับตามองและสะท้อนถึงความลึกลับย้อนแย้งในทางการเมืองวัฒนธรรมของลาวมากยิ่งขึ้น เมื่อรัฐได้หวนกลับมารื้อฟื้นการเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ให้เป็นสัญลักษณ์แห่งความภาคภูมิใจในความเป็นชาติและการปลุกกระดมเร่งรื้อสำนึกชาตินิยมในหมู่ประชาชนลาวอย่างเข้มข้น สัญญาณของการปลุกเร้าสำนึกชาตินิยมที่เน้นการเชิดชูวีรกษัตริย์เป็นศูนย์กลาง เริ่มเห็นได้จากการนำเสนอสุนทรพจน์ ปาฐกถาของผู้นำภาครัฐ โดยวีรกษัตริย์ที่ได้รับการเชิดชูอย่างโดดเด่นจากรัฐบาลลาวว่าเป็นผู้มีคุณูปการใหญ่หลวงต่อชาติและเป็นแบบอย่างสำคัญของประชาชนลาว มี 4 พระองค์ คือ พระเจ้าฟ้างุ้ม กษัตริย์ผู้รวบรวมแผ่นดินลาวและสถาปนาขึ้นเป็นอาณาจักรล้านช้างใน ค.ศ. 1353 พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชวีรกษัตริย์ผู้สถาปนานครเวียงจันทน์เป็นราชธานีและปกป้องรักษาชาติลาวให้มีความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ เจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช กษัตริย์ผู้นำลาวเข้าสู่ยุคแห่งความเจริญหรือยุคทองและเจ้าอนุวงศ์วีรกษัตริย์องค์สุดท้าย

แห่งราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์ ผู้หาญกล้านำพาประชาชนลาวกอบกู้เอกราชของชาติจากการกดขี่ปกครองของสยาม

เรื่องราวประวัติและวีรกรรมของวีรกษัตริย์ถูกนำเสนอผ่านกลไกต่าง ๆ ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านระบบการศึกษา ตำราแบบเรียน ที่ปรากฏว่ามีการปรับปรุงแบบเรียน ตำราประวัติศาสตร์โดยเพิ่มเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวีรกรรมของวีรกษัตริย์ในตำราประวัติศาสตร์มากขึ้น มีการจัดสัมมนาวิชาการเพื่อเผยแพร่เรื่องราวประวัติศาสตร์ของวีรกษัตริย์ โดยสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ² ในวงการสื่อสิ่งพิมพ์ก็ปรากฏว่ามีการตีพิมพ์หนังสือประวัติศาสตร์วีรกรรมของวีรกษัตริย์ โดยเฉพาะพระเจ้าฟ้างุ้ม เจ้าไชยเชษฐาธิราช และพระเจ้าอนุวงศ์ เป็นจำนวนมาก โดยที่แต่ละเล่มมีการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้งในช่วง 1 ทศวรรษ ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ตลาดหนังสือของลาวนั้นเต็มไปด้วยหนังสือที่เน้นเรื่องราวบทบาทการต่อสู้ทางการเมืองของเหล่าวีรชนปฏิวัติและผู้นำคนสำคัญของพรรคมาโดยตลอด

ต้นทศวรรษ 2000 แนวคิดการเชิดชูวีรกษัตริย์ในฐานะสัญลักษณ์สำคัญของชาติลาวปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้นเมื่อรัฐประกาศแผนการ “ปั้นหล่อ” อนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ลาวจำนวน 3 พระองค์ อันได้แก่ พระเจ้าฟ้างุ้ม เจ้าสุริยวงศ์ และเจ้าอนุวงศ์ โดยรัฐให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นอนุสรณ์ในการระลึกถึงคุณงามความดี และเพื่อเป็นสถานที่สำหรับศึกษาอบรมสำนึกรักชาติให้แก่ประชาชนลาวเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนลาวให้รู้เสียสละเพื่อชาติ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2002 อนุสาวรีย์พระเจ้าฟ้างุ้ม อนุสาวรีย์ของกษัตริย์แห่งแรกที่รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวก่อสร้างดำเนินการแล้วเสร็จ รัฐบาลลาวได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองอย่างเอิกเกริก เริ่มจากการจัดพิธีเปิดแพรคลุมพระบรมรูปอนุสาวรีย์ ในวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2002 ซึ่งจัดให้มีพิธีอัญเชิญดวงพระวิญญาณของพระเจ้าฟ้างุ้มให้มาสถิตที่อนุสาวรีย์เพื่อปกป้องประเทศลาว โดยมีประธานประเทศ คำไต สีพันดอน และผู้นำคนสำคัญของพรรคเข้าร่วมในพิธี ต่อมาในวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 2003 รัฐบาลลาวจัดพิธีเปิดอนุสาวรีย์และสมโภชอย่างยิ่งใหญ่เพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสครบรอบ 650 ปีแห่งการสถาปนาอาณาจักรล้านช้าง โดยมีการจำลองขบวนเสด็จของพระเจ้าฟ้างุ้มประทับบนช้างเผือก พร้อมด้วยเหล่าข้าราชการบริพาร มีการอัญเชิญพระบาง พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองร่วมในขบวนเสด็จ โดยนำเสนอว่าในการจัดงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์พระเจ้าฟ้างุ้มนั้น รัฐบาลลาวได้เชิญชวนประชาชนทั่วประเทศให้ร่วมสมทบ

²อาทิ การจัดงานสัมมนาทางวิชาการของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว เรื่อง “สัมมนาประวัติศาสตร์ลาวตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ในวันที่ 21-22 มกราคม 1997 การจัดการประชุมวิชาการของกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมของลาว เรื่อง “วีรกรรมพระเจ้าอนุวงศ์” ระหว่างวันที่ 15-16 สิงหาคม ค.ศ. 2001 ณ หอวัฒนธรรมแห่งชาติลาว

เงินในลักษณะที่เรียกว่า “กองบุญ” ซึ่งได้รับความสนใจและการสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวาง แตกต่างจากอนุสาวรีย์วีรชนและผู้นำของพรรคที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว

ใน ค.ศ. 2010 รัฐบาลได้ก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรภักดิ์แห่งที่สอง อันได้แก่ อนุสาวรีย์ของเจ้าอนุวงศ์ วีรภักดิ์ที่ได้รับการยกย่องอย่างสูงสุดในฐานะวีรภักดิ์ผู้องอาจหาญกล้า ผู้ไม่ยอมจำนนต่อ การรุกรานของ “ศักดินาต่างด้าว” (สยาม) หลังจากการดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จโดยใช้เวลาเพียงไม่ถึง 1 ปี อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ซึ่งยืนตระหง่าน ด้วยท่วงท่าของภักดิ์นักรบ มีความสูงจากพื้นดินถึงจอมเกศ 14.99 เมตร (เฉพาะรูปปั้นสูง 8.29 เมตร) ล้อมด้วยทองแดงคิดเป็น น้ำหนักถึง 8 ตัน นับเป็นอนุสาวรีย์ที่ใหญ่ที่สุดและสูงที่สุดของลาวในปัจจุบัน ได้ถูกนำมาประดิษฐาน ณ สวนสาธารณะริมฝั่งโขงด้านหลังหอคำ ซึ่งต่อมาถูกเรียกขานว่า “สวนเจ้าอนุวงศ์” โดยรัฐบาลลาว เลือกลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 2010 ซึ่งตรงกับวันครบรอบ 93 ปีแห่ง “มหาปฏิวัติสังคมนิยมเดือนตุลา” (ของสหภาพโซเวียต) มาใช้เป็นฤกษ์ในการจัดงานฉลองสมโภชอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์อย่างยิ่งใหญ่ (ทีมข่าวพิเศษเนชั่น, 2553, 12-13)

ส่วนอนุสาวรีย์วีรภักดิ์แห่งที่สาม อันได้แก่ อนุสาวรีย์เจ้าสุริยวงค์นั้นอยู่ระหว่างการเตรียมแผนในการก่อสร้าง โดยในเบื้องต้นรัฐบาลวางแผนที่จะก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าสุริยวงค์ในท่าประทับนั่งบนบัลลังก์ใส่ชุดเจ้าชีวิตเต็มยศ ณ บริเวณ ประตูด่านเหนือ

ในช่วง ค.ศ. 2010 ปีแห่งการสถาปนานครหลวงเวียงจันทน์ครบรอบ 450 ปี และการเฉลิมฉลองครบรอบ 35 ปี แห่งการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งรัฐบาลจัดการเฉลิมฉลองอย่างเอิกเกริกยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่รัฐบาลเคยจัดขึ้นนับแต่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ปรากฏว่าเรื่องราววีรกรรมและอนุสาวรีย์ของพระเจ้าฟ้างุ้ม เจ้าไชยเชษฐาธิราช และเจ้าอนุวงศ์ยังถูกขับเน้นให้โดดเด่นด้วยการนำเสนอผ่านบทเพลง ผ่านปฏิทิน แสตมป์ ธนบัตร หนังสือและของที่ระลึกต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อร่วมเฉลิมฉลองวาระโอกาสสำคัญของชาติ

ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการเชิดชูอดีตวีรภักดิ์ดังกล่าวข้างต้น จึงนำมาสู่ประเด็นคำถามที่น่าสนใจและชวนศึกษาในหลายประการ ทั้งเรื่องเหตุผลของการปรับมโนทัศน์ชาตินิยมของรัฐ วิธีการที่รัฐอธิบายให้ความหมายในการฟื้นฟูและเชิดชูวีรภักดิ์ลาวและนัยความหมายทางสังคมการเมืองจากการเชิดชูวีรภักดิ์ของรัฐลาวในปัจจุบัน จากการสำรวจเอกสารและงานนิพนธ์ที่เกี่ยวข้องพบว่าในช่วงที่ผ่านมามีคนให้ความสนใจในการศึกษาประเด็นข้างต้นไว้จำนวนหนึ่ง อาทิ

Grant Evans (2549) ในงานเรื่อง ประวัติศาสตร์สังเขปประเทศลาว ประเทศกลางแผ่นดินเอเชียอาคเนย์ ในบทที่ว่าด้วย “ลาวภายหลังสังคมนิยม” ได้ตั้งข้อสังเกตถึงปรากฏการณ์

เชิดชูวีรกรรมวีรกรรมของรัฐบาลลาวว่า เป็นการปรับโนทัศน์ชาตินิยมของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาว ภายหลังจากประสบความล้มเหลวในการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และการเชิดชูผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติขึ้นเป็นสัญลักษณ์ชาติ ดังเช่นการสร้างลัทธิบูชาไกสอน พมวิหาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนลาวที่มีค่านิยมในการบูชาคนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อาทิ คนที่เป็นเชื้อพระวงศ์ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นผู้มีบุญบารมีหรือคนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา ลัทธิบูชาผู้นำทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นเชื้อพระวงศ์หรือข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจึงดูเหมือนเลื่อนลอยอยู่ในอากาศ และมักจะล้มเหลว ต่างจากในเอเชียตะวันออกเฉียงและเวียดนามที่ประชาชนมีความเชื่อในลัทธิบูชาบรรพบุรุษเป็นพื้นฐาน จึงช่วยให้ลัทธิบูชาเหมา (เจ้อ ตุง) และ โฮจิมินห์ ประสบความสำเร็จมากกว่า

Volker Grabowsky (2011) ในบทความเรื่อง Recent Historiographical Discourses in the Lao Democratic People 's Republic งานชิ้นนี้ให้ความสำคัญกับบริบทการเผชิญหน้าของรัฐบาลลาวกับกระบวนการโลกาภิวัตน์ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมการเขียนประวัติศาสตร์ลาวในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา โดยมองว่า การหันมาใช้แนวคิดวีรกรรมวีรกรรมในการปลุกจิตสำนึกรักชาติของรัฐบาลลาวในปัจจุบันเป็นเรื่องการเมืองชาตินิยม ซึ่งรัฐนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลลาวในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคสมัยที่อุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ไร้พลังไม่อาจเป็นรากฐานในการอ้างความชอบธรรมในการครองอำนาจรัฐได้อีกต่อไป

Martin Stuart-Fox (2011) ในบทความเรื่อง The Challenge for Laos Historiography ซึ่งอธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่มีต่อการสร้างสำนึกความเป็นชาติ วิเคราะห์ปัญหาและความท้าทายในการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวของรัฐบาลลาวในปัจจุบัน โดย Fox กล่าวว่ารัฐบาลสังคมนิยมลาวประสบความล้มเหลวในการผลิตประวัติศาสตร์นิพนธ์เพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติให้กับชนชาวลาวทั้งหมด เนื่องจากให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาวลาวลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ครองอำนาจทางการเมือง ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งรวมกันมีจำนวนเกือบหนึ่งของประชากรลาวถูกละเลย ความเป็นชาติที่ถูกสร้างขึ้นจึงเปราะบางและอ่อนไหว โดยเฉพาะในยุคที่ลาวเปิดประเทศสู่ประชาคมโลก และต้องเผชิญกับความตึงเครียดทางเศรษฐกิจ สังคมและการไหลบ่าของวัฒนธรรมจากภายนอก ซึ่งล้วนส่งผลสั่นสะเทือนต่ออัตลักษณ์และความเป็นชาติของลาว ภายใต้บริบทเงื่อนไขดังกล่าว Fox ให้ความเห็นว่ารัฐบาลลาวจำเป็นต้องเสริมสร้างอัตลักษณ์และความเป็นชาติของลาวให้เข้มแข็ง ด้วยการหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างสำนึกความเป็นชาติในหมู่ชนกลุ่มน้อย เปิดพื้นที่ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์รัฐชาติลาวได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ Fox ยังวิจารณ์ว่าแนวทางที่รัฐบาลลาวในปัจจุบันเลือกใช้ในการเสริมสร้างลักษณะและความเป็นชาติให้เข้มแข็ง อันได้แก่การรื้อฟื้นการเชิดชู

อดีตวีรภคัตรีย์ ปลุกจิตสำนึกรักชาตินั้น อาจจะไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมา เช่นปัญหาสถานะของสถาบันภคัตรีย์ในรัฐสังคมนิยมและความชอบธรรมในการครองอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยม

Ryan Ford (2011) ในบทความเรื่อง *Memories of Chao Anou : New History and Post Socialist Ideology* บทความชิ้นนี้ศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวที่ว่าด้วยเรื่องเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งเป็น “เรื่องเล่าหลัก” ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-ลาว Ryan Ford ได้ชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวเกี่ยวกับเจ้าอนุวงศ์ล้วนถูกเขียนขึ้นภายใต้กรอบคิดชาตินิยม ในบทความนี้เขาได้มุ่งวิพากษ์ผลงานของ มยุรี เห่งสัวิทน์และ เหยผัน เห่งสัวิทน์ 2 ปัญญาชนชั้นนำที่ผลิตงานประวัติศาสตร์นิพนธ์เกี่ยวกับเจ้าอนุวงศ์ที่มีชื่อเสียงหลายชิ้นและถูกนำมาใช้อ้างอิงมากที่สุด โดย Ford ได้วิพากษ์ว่า แม้งานของปัญญาชนลาวทั้ง 2 ท่านจะมีความก้าวหน้าในวิธีวิทยา มากกว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ของภาครัฐ กระนั้นก็ยังเป็นงานที่เขียนขึ้นภายใต้กรอบมโนทัศน์ชาตินิยมลาวอย่างเข้มข้น เช่น การนำเสนอเรื่องราววีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์ ในฐานะการต่อสู้เพื่อปลดแอกชาติและเป็นสงครามของชาวลาวทั้งมวล การทำลายเวียงจันทน์ของสยามถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นโศกนาฏกรรมของชาติ ซึ่งสะท้อนมโนทัศน์ “ชาติ” แบบผิยุคผิสมัย ด้วยในช่วงเวลาดังกล่าวสำนึกเรื่องชาติลาวยังไม่เกิดขึ้น การทำลายเวียงจันทน์ในข้อเท็จจริงเป็นเพียงการทำลายศูนย์อำนาจระดับภูมิภาค การสร้างภาพรัฐสยามในฐานะต้นเหตุแห่งความเสื่อมของลาวโดยที่ไม่พูดถึงปัญหาความขัดแย้งและความแตกแยกระหว่างหัวเมืองต่างๆของลาวเอง นอกจากนี้ Ford ยังให้ทัศนะที่คล้ายคลึงกับทัศนะของ Fox ในประเด็นที่ว่า การจตุกระแสชาตินิยมด้วยเรื่องราวของเจ้าอนุวงศ์ เป็นสิ่งที่รัฐบาลลาวควรพึงระวัง เพราะนอกจากจะนำไปสู่ความขัดแย้งในระดับลักระหว่างไทย-ลาว แล้ว ยังอาจส่งผลต่อการตั้งคำถามต่อความชอบธรรมในการครองอำนาจของรัฐบาล ความว่างเปล่าของราชบัลลังก์เจ้าชีวิตลาวในปัจจุบัน

รวมถึงงานของปฐม หงส์สุวรรณ (2554) ในบทความเรื่อง “เจ้าอนุวงศ์”: การเมืองเรื่องอนุสาวรีย์กับการรื้อสร้างวัฒนธรรมเจ้าชีวิตในสังคมลาวปัจจุบัน เสนอว่าการสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์เป็นเครื่องมือในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นลาวในสถานการณ์ใหม่ที่สังคมลาวต้องเปิดประเทศเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชาติอื่นๆ ในบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์และการปรับตัวเข้ากับระบบทุนนิยมโลก อย่างไรก็ตาม ความน่าสนใจของงานชิ้นนี้อยู่ที่การตีความการสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ โดยเฉพาะท่วงท่าการฝายมือของอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ไปเบื้องหน้าว่าเป็นท่วงท่า “ฮั้วต้อน” แสดงถึงความเป็นมิตรกับนานาชาติประเทศรวมทั้งไทยซึ่งเคยเป็นคู่สงครามต่อกัน การสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ จึงเป็นการประดิษฐ์สร้างความหมายใหม่ให้แก่เจ้าอนุวงศ์ จากคู่ปรปักษ์กับรัฐชาติไทยมาสู่การเป็น “ทูตวัฒนธรรม” ทั้งยังเป็นผู้ที่ “อโหสิกรรม” ไม่ถือโทษโกรธแค้นต่อเรื่องราวในอดีต เปลี่ยนสถานะ

ความเป็นรองและความเหลื่อมล้ำ มาเป็นความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมด้วยการนิยามความหมายใหม่ให้กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

งานนิพนธ์ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การหวนกลับมาเปิดพื้นที่ให้กับวีรกษัตริย์ได้กลายเป็นศูนย์กลางแห่งความทรงจำและการสร้างสำนึกความเป็นชาตินิยมลาวถูกรับรู้คัดลอกมาว่ามียุทธศาสตร์สัมพันธ์กับการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลลาวในยุคปัจจุบันอย่างเด่นชัด กระนั้นก็ตาม ด้วยเหตุที่การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในรูปของบทความขนาดสั้น หรือเป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าที่มุ่งอธิบายในประเด็นอื่นเป็นหลัก ผลการศึกษาจึงเป็นลักษณะของการตั้งข้อสังเกตและการค้นคว้าในเบื้องต้น ขาดงานศึกษาที่มุ่งตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างการเชิดชูวีรกษัตริย์กับการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวอย่างจริงจัง

ในงานศึกษาชิ้นนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งความสนใจในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเชิดชู วีรกษัตริย์ของรัฐบาลลาว โดยเชื่อมโยงเข้ากับเข้ากับบริบททั้งทางสังคมการเมืองภายในของรัฐและปฏิสัมพันธ์ของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ทัศน์ชาตินิยมของรัฐบาลลาว เพื่อตอบคำถามว่าเหตุใดรัฐบาลพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งสถาปนาอำนาจจากการโค่นล้มระบอบกษัตริย์ จึงหวนกลับมาฟื้นฟูและเชิดชูวีรกษัตริย์ให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชาติ ภายใต้ความย้อนแย้งระหว่างระบอบการเมืองที่รัฐยึดและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการอ้างอิงและดำรงความชอบธรรมของรัฐบาลลาวมีกระบวนการในการเลือกสรร นำเสนอ ให้ความหมาย และขับเน้นภาพและเรื่องราวของวีรกษัตริย์อย่างไร และมีกลวิธีอย่างไรใช้ในการเชื่อมโยงการเชิดชูวีรกษัตริย์เพื่อการดำรงความชอบธรรมในอำนาจรัฐ ตลอดจนศึกษาความหมายทางการเมืองจากการเชิดชูวีรกษัตริย์ของรัฐบาลลาวในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์การปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ชาตินิยมของลาว จากเดิมที่มีพรรคประชาชนปฏิวัติเป็นเสาหลัก เน้นการเชิดชูผู้นำของพรรคและวีรชนปฏิวัติเป็นสัญลักษณ์สำคัญของชาติ สู่การหวนกลับมาใช้แนวคิดการเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ เป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นสัญลักษณ์ในการปลุกจิตสำนึกชาตินิยมในหมู่ประชาชนภายในชาติ ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในช่วงกลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษา เหตุปัจจัย และเงื่อนไขของการปรับมโนทัศน์ชาตินิยมลาวมาสู่การเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ เป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นสัญลักษณ์ในการปลุกจิตสำนึกชาตินิยมในหมู่ประชาชนภายในชาติ

2. เพื่อศึกษาปฏิบัติการเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมของรัฐบาลสังคมนิยม ที่ปรากฏผ่านกลไกและเครื่องมือต่าง ๆ ของรัฐ
3. เพื่อศึกษากระบวนการในการเลือกสรร นำเสนอ ให้ความหมาย และขับเน้นภาพ และเรื่องราวของวีรกรรมวีรกรรมและกลวิธีที่รัฐใช้ในการเชื่อมโยงการเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมกับการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐ
4. เพื่อศึกษานัยยะความหมายในทางสังคมการเมืองจากการเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมของรัฐบาลลาวในปัจจุบัน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

การเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมในฐานะสัญลักษณ์ความเป็นชาติของลาว คือการปรับมโนทัศน์ชาติลาวใหม่ ภายหลังจากประสบความล้มเหลวในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบสังคมนิยมและการผลักดันให้ผู้นำของพรรคเป็นสัญลักษณ์และศูนย์รวมจิตใจของชาติ โดยมีความมุ่งหมายในการใช้วีรกรรมวีรกรรมเพื่อปลุกเร้าอุดมการณ์ชาติและการสร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจทางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

1.4 ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

1.4.1 ประเด็นศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาการเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมของรัฐบาลสังคมนิยมลาว โดยพิจารณาจากปฏิบัติการทางสังคมการเมืองและวัฒนธรรมของรัฐ ที่ปรากฏผ่านกลไกและเครื่องมือต่าง ๆ อาทิ ระบบการศึกษา การสื่อสารมวลชน กระบวนการทางวัฒนธรรม รวมทั้งพิธีกรรมต่าง ๆ นับแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา อันเป็นช่วงเวลาของการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ชาตินิยมรัฐบาลลาวจากเดิมที่มุ่งเน้นการเชิดชูผู้นำพรรคและเหล่าวีรชนปฏิวัติในฐานะศูนย์กลางของความเป็นชาติ มาสู่การเชิดชูอดีตวีรกรรมวีรกรรม โดยมีคำถามหลักของการวิจัย ดังนี้

1. เพราะเหตุใดรัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวจึงหันกลับมาใช้การเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมให้เป็นศูนย์รวมจิตใจเป็นสัญลักษณ์ในการปลุกจิตสำนึกชาตินิยมในหมู่ประชาชนภายในชาติ
2. รัฐบาลลาวมีกระบวนการ /การเลือกสรร/ กลยุทธ์ /การให้ความหมาย /การฉวยใช้ประโยชน์จากการเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมอย่างไร

3. การเชิดชูวีรกรรมวีรกรรมของรัฐบาลลาว สะท้อนความหมาย นโยบายทางการเมือง ของรัฐบาลในปัจจุบันอย่างไร

1.4.2 การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยการประมวลจากตัวบทและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก

1) ตัวบทและข้อมูลขั้นต้นที่เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ อันได้แก่

(ก) ข้อมูลเอกสาร เช่น เอกสารของทางการ นโยบายของรัฐ คำประกาศ สุนทรพจน์ ตำราแบบเรียน หนังสือบทความ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่ปรากฏผ่านสื่อ อาทิ สื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร อินเทอร์เน็ตและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ข) สื่อและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งผ่านอุดมการณ์การเชิดชูวีรกรรมของรัฐบาล อาทิ อนุสาวรีย์วีรกรรมวีรกรรม พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ แสตมป์และของที่ระลึก

(ค) การสัมภาษณ์และการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสังเกตการณ์และการเข้าร่วมในกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเชิดชูวีรกรรม เพื่อสร้างความเข้าใจทั้งในเรื่องนโยบาย บทบาทและเครื่องมือต่าง ๆ ของรัฐบาลในการปลูกฝังชาตินิยม

2) เอกสารข้อมูลขั้นสองที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์สังคมการเมืองลาว พัฒนาการของชาตินิยมลาว ทั้งที่เป็นเอกสารเชิงวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ สารคดี รายงานข่าว อันจะเป็นฐานสำคัญในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจในเรื่องการปรับเปลี่ยนทัศนคติชาตินิยมลาวมาสู่การเชิดชูวีรกรรม และการดำรงอยู่ของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคโลกาภิวัตน์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานชิ้นนี้มุ่งหวังพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ โดยในด้านทฤษฎี งานชิ้นนี้จะช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ในการศึกษาด้านชาตินิยม โดยเฉพาะการนำเสนอประเด็นข้อถกเถียงเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์กับความเปลี่ยนแปลงด้านสำนึก ความเป็นชาติซึ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาเรื่องชาติและชาตินิยมภายใต้บริบทของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ มีแนวโน้มที่จะลดบทบาทและความสำคัญของรัฐชาติลงภายใต้ฐานคิดที่ว่า กระบวนการแห่งโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สำนึกชาตินิยม อัตลักษณ์หรือความมีตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นบนฐานของความเป็นรัฐชาติได้ อ่อนกำลัง การศึกษาชาตินิยมแบบทางการหรือการศึกษาบทบาทของรัฐในการขับเคลื่อนอุดมการณ์ความ

เป็นชาติหรือสำนักชาตินิยมจึงเริ่มถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ขณะที่การศึกษาการปรับโนทัศน์สู่เชิดชูวีรกษัตริย์ของรัฐลาวในงานชิ้นนี้มุ่งชี้ให้เห็นว่าโลกาภิวัตน์ไม่ได้ทำให้ความเป็นชาติอ่อนกำลัง และรัฐชาติยังพยายามตรึงความหมายความเป็นชาติ ปลุกเร้าสำนึก ความเป็นชาติโดยผ่านการปรับเปลี่ยนการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ การศึกษาการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนิยามความเป็นลาวในงานชิ้นนี้ยังจะช่วยให้เราเข้าใจการสร้างสำนึกความเป็นชาติว่าไม่ได้มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัว แต่เป็นยุทธวิธีในการนำเสนอความเป็นตัวตนที่สามารถ ปรับเปลี่ยนเลื่อนไหลไปตามบริบทแวดล้อม

ในด้านเนื้อหา งานชิ้นนี้จะช่วยขยายฐานองค์ความรู้เรื่องลาวศึกษาในมิติทางด้านสังคมการเมืองและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการศึกษาอุดมการณ์ชาตินิยมในฐานะกลไกในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐลาว ซึ่งการศึกษาที่ผ่านมาเป็นการศึกษาการสร้างสำนึกความเป็นชาติในบริบทเก่าที่มุ่งเน้นการเชิดชูผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ขณะที่การปรับโนทัศน์สู่การเชิดชูวีรกษัตริย์ในการปลุกเร้าสำนึกความเป็นชาติที่เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมายังมีการศึกษาในเชิงวิชาการไม่มากนัก ทั้งนี้การพัฒนาองค์ความรู้ด้านลาวศึกษาจะมีเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่เรามีต่อประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนช่วยให้ประเทศไทยสามารถกำหนดนโยบายและทำที่ต่อการพัฒนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านของเราได้อย่างเหมาะสม

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

การใช้ตัวสะกดชื่อเฉพาะภาษาลาวในงานชิ้นนี้ อาทิ ชื่อหนังสือ ชื่อบุคคล ชื่อเมือง สถานที่เฉพาะ จะยึดตามการสะกดแบบไทยที่ใช้แพร่หลายในวงวิชาการไทย เช่น นครเวียงจันทน์ หลวงพระบาง พระเจ้าฟ้างุ้ม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เจ้าอนุวงศ์ เจ้าสุภานุวงศ์ เจ้าเพชรราช เจ้าสุวรรณภูมา เจ้าสุวรรณราช เจ้าศรีสว่างวงศ์ เจ้าศรีสว่างวัฒนา เป็นต้น

ยกเว้นชื่อผู้นำ นักการเมืองลาวในยุคปัจจุบันซึ่งเป็นที่รับรู้ในสังคมไทยตามการสะกดแบบลาว จะคงการสะกดตามแบบลาว เช่น โกสอน พมวิหาน คำไต สีพันดอน หนูฮัก พูมสะหวัน จูมมะลี ไชยะสอน รวมถึงชื่อเจ้าของผลงานนิพนธ์ต่างๆที่นำมาใช้วิเคราะห์อ้างอิงจะคงการสะกดแบบลาว ดวงไซ หลวงพะสี บุนมี เทบสีเมือง คำพา พอนแก้ว เป็นต้น

สำหรับเนื้อความที่หยิบยกมาวิเคราะห์หรือเป็นตัวอย่งจะถอดความเป็นภาษาไทย ยกเว้นเนื้อความในบทเพลง บทกวี จะคงสะกดให้ใกล้เคียงกับภาษาลาวเพื่อไม่ให้กระทบต่อฉันทลักษณ์และให้คงความหมายตามต้นฉบับให้มากที่สุด

บทที่ 2

ทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดสำคัญและงานวิจัยที่จะนำมาใช้ในการศึกษาเรื่องการเชิดชูวีรกรรม : การเมืองชาตินิยมกับการดำรงอยู่ของรัฐสังคมนิยมลาวในยุคโลกาภิวัตน์ ใน 3 ประเด็นหลัก คือ แนวคิด และงานวิจัยเรื่อง ชาตินิยม การศึกษาเรื่องรัฐกับการสร้าง “ความเป็นชาติ” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการสร้างความเป็นชาติและชาตินิยมลาว โดยมีสาระสังเขปดังนี้

2.1 แนวคิดและงานวิจัยเรื่องชาตินิยม

การศึกษาเรื่องชาตินิยม เป็นประเด็นการศึกษาที่ได้รับความสนใจในแวดวงการศึกษา หลากหลายสาขาทั้งรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ หัวใจสำคัญของการศึกษาเกี่ยวกับชาตินิยม คือ เรื่อง “ชาติ” อันนำไปสู่ข้อถกเถียงมากมาย แม้นโนทัศน์และข้อเสนอเรื่องชาติและชาตินิยมจะมีความหลากหลาย แต่หนึ่งในข้อถกเถียงสำคัญก็คือการถกเถียงเรื่องกำเนิด ที่มา และพัฒนาการของชาติและสำนึกชาตินิยม ซึ่งอาจแบ่งกลุ่มข้อถกเถียงสำคัญได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มที่เชื่อว่าชาติและสำนึกชาตินิยมมีพัฒนาการสืบเนื่องมายาวนาน เน้นข้อมูลของสำนึกความเป็นชาติที่เก่าแก่ ซึ่งถูกเรียกแบบรวม ๆ ว่าแนวคิดสกุล Primordialism และกลุ่มที่มีมนทัศน์แบบ constructivism ซึ่งเห็นว่า ชาติไม่ได้มีรากเหง้าที่เก่าแก่โบราณ แต่ชาติและสำนึกชาตินิยมถูกประดิษฐ์ (invented) จินตกรรม (imagined) ขึ้นในยุคสมัยใหม่เพื่อตอบสนองต่อการสถาปนารัฐชาติ (nation-state)

Anthony D. Smith (2004) ในผลงานเรื่อง The antiquity of nations นักวิชาการด้านชาตินิยมอธิบาย พัฒนาการการศึกษาเรื่องชาติตามแนวคิด Primordialist ว่าแนวคิดนี้มีอิทธิพลในการศึกษาเรื่องชาติมายาวนาน ในยุคเริ่มแรกแนวคิด Primordialist มีที่มาจากความเชื่อทางคริสต์ศาสนา คือเชื่อว่า ชาติ (nation) และ ชาติพันธุ์ (race) เป็นพระประสงค์ของพระเจ้า (God-given status) ยุคต่อมา ชาติถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติของมนุษย์ สำนึกในความเป็นชาติและความรู้สึกรักชาติจึงเป็นอารมณ์ความรู้สึกตามสัญชาตญาณของมนุษย์ ที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด อันนำไปสู่การมองชาติบนฐานทางชีววิทยา/เผ่าพันธุ์ ชาติคือชุมชนที่สืบเชื้อสายร่วมกันหรือมีที่มาจากความสัมพันธ์ทางสายเลือด

นอกจากการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางชาติพันธุ์ นักวิชาการในกลุ่มนี้ยังให้ความสำคัญกับฐานทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงศตวรรษที่ 19 – 20 จากกระแสความคิดที่เฟื่องฟูในกลุ่มปัญญาชนเยอรมัน ซึ่งเชื่อว่าชนแต่ละชาติมีลักษณะเฉพาะตัวและมีความเฉพาะทางวัฒนธรรมของตน อันเป็นสิ่งที่กำหนดอัตลักษณ์บ่งบอกความแตกต่างของผู้คนในแต่ละชาติ ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชนแต่ละชาตินี้ไม่ใช่สิ่งที่คนต่างชาตินั้นจะเรียนรู้ หรือลอกเลียนได้ในภายหลัง แต่เป็นสิ่งที่ผูกพันกับปัจจัยทางชาติพันธุ์หรือชาติกำเนิดของตน ภายใต้ฐานคิดดังกล่าว ความคิดชาตินิยมแบบชาติพันธุ์นิยม (ethnic nationalism) และชาตินิยมแบบวัฒนธรรมนิยม (cultural nationalism) จึงก่อให้เกิดความตระหนักว่าชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของชาติตนสูงส่งกว่าชาติอื่น นำไปสู่การรังเกียจเหยียดฉันท กตชี หรือถึงขั้นทำลายวัฒนธรรมและชาติพันธุ์อื่น ดังที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ความตระหนักในความน่าสะพรึงกลัวของแนวคิดชาตินิยมแบบชาติพันธุ์/วัฒนธรรมนิยมที่นำไปสู่ความรุนแรงจนถึงขั้นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การเกิดขึ้นของรัฐชาติใหม่จำนวนมากโดยเฉพาะรัฐชาติแบบพหุชาติพันธุ์พหุวัฒนธรรม ทำให้แนวคิดที่เชื่อว่าชาติและความเป็นชาติมีที่มาจากชุมชนชาติพันธุ์หรือมีฐานจากความสัมพันธ์ทางชีววิทยาได้ถูกปฏิเสธ นักวิชาการในยุคหลังตั้งข้อวิพากษ์ว่าเป็นแนวคิดที่สร้างความชอบธรรมให้กับลัทธิชาตินิยมแบบคลั่งชาติ และทำให้ความเป็นชาติหยุดนิ่งตายตัว ขาดการพิจารณาบริบทเงื่อนไขที่แวดล้อม ดังนั้นนักคิดหลายคนที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่ม Primordialism ในยุคหลัง แม้จะเน้นข้อมูลของความเป็นชาติที่เก่าแก่โบราณ แต่ก็มักมีทัศนะว่าชาติและสำนึกชาตินิยม เป็นเรื่องทางวัฒนธรรมที่มนุษย์กำหนดขึ้นในภายหลังมากกว่าเป็นเรื่องธรรมชาติที่มีติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด อาทิเช่น Clifford Geertz เห็นว่าสายสัมพันธ์หรือความผูกพันแบบเก่าแก่ (primordial attachment) อันได้แก่ ความผูกพันจากการสืบสายเลือดหรือความเป็นเครือญาติ ความผูกพันจากภาษา ศาสนา ขนบวัฒนธรรม และการตั้งถิ่นฐาน ที่มีร่วมกันจากรุ่นสู่รุ่น เป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยม ความพยายามของรัฐที่จะสร้างประชาคมทางการเมืองจากสายสัมพันธ์แบบพลเมืองที่มีเหตุมีผล จึงมักต้องเผชิญกับการท้าทายจากสายสัมพันธ์แบบโบราณของกลุ่มชนที่มีอิทธิพลมากกว่าสายสัมพันธ์แบบอื่น อย่างไรก็ตามแม้ว่าเกียรติจะให้ความสำคัญกับสายสัมพันธ์แบบโบราณของกลุ่มชน กระนั้นในทัศนะของเกียรติ พลังและความสำคัญของสายสัมพันธ์แบบเก่าแก่นั้นมิได้ดำรงอยู่ในตัวสายสัมพันธ์เองโดยธรรมชาติ แต่ถูกกำหนดหรือให้คุณค่าโดยสมาชิกในสังคมและลักษณะพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น

ในขณะที่แนวคิดสกุล Primordialism เน้นข้อมูลของความเป็นชาติที่เก่าแก่ ชาติคือชุมชน/องค์การที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมายาวนานโดยมีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ทางสายเลือด/

ชาติพันธุ์ ความผูกพันทางด้านภาษา ศาสนา วัฒนธรรมร่วมกัน สืบสานจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการก่อตั้งรัฐชาติสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทศนะเรื่องชาติในสกุล constructivism ได้แย้งว่าชาติมิได้สืบเชื้อสายมาอย่างเก่าแก่โบราณ ที่สำคัญชาติและสำนึกชาตินิยมมิใช่สิ่งที่ดำรงอยู่โดยธรรมชาติ แต่ถูกประดิษฐ์สร้างใหม่ (recent and novel) ด้วยบริบทของสภาวะสมัยใหม่เพื่อตอบสนองต่อการสถาปนารัฐชาติ ดังทศนะของนักคิดคนสำคัญในกลุ่มนี้ อาทิ Ernest Gellner ที่กล่าวว่า “ลัทธิชาตินิยมหาใช่เป็นการตื่นขึ้นมามีจิตสำนึกของตนเองไม่ หากแต่เป็นการ ‘ประดิษฐ์’ (invent) ชาติที่หาตัวตนอยู่ก่อนนั้นไม่ขึ้นมา” Ernest Gellner (1983) ในผลงานชิ้นสำคัญเรื่อง Nation and Nationalism เสนอว่า ชาติเป็นผลผลิตของการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการปรับเปลี่ยนทางสังคมจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ซึ่งมีการขยายตัวของมวลชนและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมอย่างกว้างขวาง จึงจำเป็นต้องสร้างความเป็นเอกภาพและการมีมาตรฐานเดียวกันให้เกิดขึ้น โดยมีระบบการศึกษาสมัยใหม่ เป็นกลจักรสำคัญในกระบวนการหล่อหลอมความเป็นชาติการสร้างเอกภาพ สร้างบรรทัดฐานทางความคิด ความเชื่อและสร้างสำนึกชาตินิยมให้กับมวลชน

ส่วน Ben Anderson (2552) ผู้เขียนเรื่อง Imagined Communities หนึ่งในหนังสือเกี่ยวกับชาติและชาตินิยมที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคปัจจุบัน อธิบายว่า ชาติ (nation) คือ “ชุมชนจินตกรรม” ความเป็นชาติ (nation-ness) หรือลัทธิชาตินิยม (nationalism) เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม (cultural artifact) ชนิดหนึ่งที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 หรือในช่วงประมาณ 2 ศตวรรษที่ผ่านมา จากการเติบโตของรัฐสมัยใหม่ โดย Anderson ให้ความสำคัญกับบทบาทของภาษาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการพิมพ์และการสื่อสารในฐานะที่เป็นสื่อกลางในการสร้างจินตกรรมความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยม เชื่อมโยงผู้คนซึ่งอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ คนซึ่งไม่เคยรู้จัก ไม่เคยมีปฏิสัมพันธ์ให้กลายเป็นหนึ่งเดียวกัน ในทศนะของแนวคิดแบบ constructivist approaches พัฒนาการของความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยมจึงเป็นสิ่งที่ไม่ต่อเนื่องกับอดีต และชาติมิได้เป็นผู้สร้างรัฐ แต่รัฐสมัยใหม่ต่างหากที่ เป็นผู้สร้างหรือประดิษฐ์ชาติขึ้น

การศึกษาเรื่องชาติและชาตินิยมตามแนว constructivist approaches มีอิทธิพลอย่างสูงในปัจจุบัน ข้อถกเถียงทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นไปในแนวทางที่ยอมรับว่า ชาติและสำนึกชาตินิยมมิใช่สำนึกตามธรรมชาติ แต่เป็นผลผลิตของยุคสมัยใหม่ ที่ถูกประกอบสร้างเพื่อตอบสนองต่อรัฐชาติสมัยใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความกลัวและหลากหลายของผู้คนต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม ต่างความทรงจำ “ความเป็นชาติ” จึงถูกประดิษฐ์ขึ้นเพื่อควบรวบความหลากหลายของคนในชาติให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ประกอบกับอิทธิพลการศึกษาจากแนวคิดหลังสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับการวิพากษ์ “ความจริง” “ความรู้” ความเป็น “การเมือง” ของการผลิต

องค์ความรู้ ที่เผยให้เห็นมิติของอำนาจ การครอบงำ การต่อต้าน ตลอดจนความพหุเสียง สัมพัทธ์ และไม่เป็นหนึ่งเดียวกันของสิ่งต่าง ๆ ผลงานการศึกษาเรื่องชาติและชาตินิยมในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา จึงมุ่งเน้นที่การย้อนรอยวาทกรรมความเป็นชาติที่สร้างขึ้นโดยรัฐ เปิดเผยกลวิธีที่รัฐสร้างชาติ และปลูกเร้าสำนึกชาตินิยมโดยผ่านกลไกต่างๆ อาทิ กลไกทางการเมืองและเทคโนโลยีทางอำนาจ (technology of power) เช่นการสร้างแผนที่ทางภูมิศาสตร์ การจัดทำสำมะโนประชากร ฯลฯ กลไกทางการศึกษาและการสร้างความทรงจำร่วมเกี่ยวกับอดีตของชาติ เช่นการเขียนประวัติศาสตร์ เรื่องกำเนิดของชาติ ความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ความเจ็บปวดทรมานหรือบาดแผลของชาติ การสร้างวีรบุรุษ วีรสตรีแห่งชาติ หรือกระบวนการทางวัฒนธรรม พิธีกรรม และสัญลักษณ์และสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ เพลงปลุกใจ พิพิธภัณฑสถาน อนุสาวรีย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการคัดสรร แพร่กระจาย และผลิตซ้ำอุดมการณ์

อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดแบบ constructivist approaches จะกลายเป็นแนวทางหลักในการศึกษาเรื่องชาติและชาตินิยมในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่ขณะเดียวกันงานในกลุ่มนี้ก็ถูกวิพากษ์จากนักวิชาการไม่น้อยว่าเป็นการอธิบายความเป็นชาติด้วยมุมมองแบบยึด “ตะวันตกเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งในหลายกรณีไม่สอดคล้องหรือไม่อาจเป็นตัวแทนให้กับการอธิบายความเป็นชาติและชาตินิยมของประเทศในเอเชีย แอฟริกาหรือแม้แต่ยุโรปตะวันออกในบางประเทศ ดังข้อวิพากษ์ของ Partha Chatterjee (1999) นักวิชาการด้านชาตินิยมอินเดียในบทความเรื่อง “Anderson Utopia” ที่มีต่อแนวคิดเรื่องชาติของแอนเดอร์สันว่า แนวคิดของแอนเดอร์สันมองชาติ ในฐานะชุมชนจินตกรรมที่มีเอกภาพเป็นอันหนึ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นชุมชนในอุดมคติที่ไม่อาจเป็นจริงได้ เนื่องจากชาติประกอบด้วยผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลายและมีจินตนาการต่อความเป็นชาติที่แตกต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่นการสร้างชาติในเอเชียและแอฟริกาที่เป็นอาณานิคมของตะวันตก แม้จะได้รับอิทธิพลอย่างสำคัญจากเจ้าอาณานิคม แต่สิ่งที่ก่อรูปความเป็นชาติของประเทศเหล่านี้ คือมูลเชื้อรากฐานทางสังคมวัฒนธรรมเดิมซึ่งแอนเดอร์สันมองข้ามไป

ข้อวิพากษ์ของ Gehan Wijeyewardene (2002) ในบทความเรื่อง “The Frontiers of Thailand” ที่มีต่องานศึกษาของธงชัย วินิจจะกูล เรื่อง “ตัวตนทางภูมิศาสตร์แห่งสยาม ” ศึกษาการก่อกำเนิดของราชอาณาจักรไทยผ่านกระบวนการทำแผนที่สมัยใหม่ โดยให้ความเห็นว่าการศึกษาของธงชัยให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีทางอำนาจ บทบาทของแผนที่สมัยใหม่ในการสถาปนาความเป็นชาติมากเกินไป ตัวตนของสยามในการศึกษาของธงชัยจึงเป็นเพียงผลผลิตทางวาทกรรมของรัฐ โดยละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของประสบการณ์และความทรงจำของผู้คนที่สืบทอดและสั่งสมมายาวนาน

นักวิชาการจำนวนหนึ่งได้ชี้ถึงข้อพึงระวังในการอธิบายชาติและชาตินิยมตามแนวคิด constructivist แบบสุดโต่ง อาทิ การให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับบทบาทของรัฐหรือชนชั้นนำในการสร้างสำนึกชาตินิยม จนกระทั่งผู้คนในชาติกลายเป็นเพียงผลผลิตของของวาทกรรม ไม่อาจขัดขึ้นหรือสร้างตัวตนและจินตกรรมความเป็นชาติของตนที่แตกต่างจากจินตกรรมของรัฐได้ ดัง Anthony D. Smith (2004) ที่ให้ทัศนะว่าชาติและสำนึกชาตินิยม พังเกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ การอวดอ้างของชาตินิยมต่าง ๆ ว่าชาติของตนดำรงอยู่ต่อเนื่องโบราณกาลเป็นเรื่องเหลวไหล แม้ความเป็นชาติจะถูกสถาปนาขึ้นด้วยบริบทของสภาวะสมัยใหม่ การปฏิวัติความคิดทางการเมืองและวัฒนธรรมการขยายตัวทางชนชั้น โดยเฉพาะปัญญาชน ชนชั้นกลาง และ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการพิมพ์ กระนั้นชาติและชาตินิยมไม่สามารถประดิษฐ์หรือจินตกรรมขึ้นจากความว่างเปล่า แต่จำเป็นต้องอาศัยมูลเชื้อของสังคมที่มีมาก่อนชาติ สายสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ หรือ “มรดก” จากอดีต อันได้แก่ ความทรงจำ ตำนาน วัฒนธรรม พิธีกรรม สัญลักษณ์ ที่ดำรงอยู่มาก่อนในการกำหนดนิยามตัวตนอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการจินตกรรมความเป็นชาติขึ้นมา ในขณะเดียวกัน “ชาติ” ในยุคใหม่ก็ได้พัฒนาสร้างคุณลักษณะและเงื่อนไขใหม่ ๆ ที่ก้าวไปไกลกว่ารากฐานหรือต้นกำเนิดของตน ขยายไปสู่สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ที่มีใช้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดิม ในแง่มุมนี้ชาติในทัศนะของ Smith จึงมีคุณลักษณะทั้งความเก่าแก่โบราณ (antiquity) และความเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นในภายหลังด้วยบริบทของสภาวะสมัยใหม่ (modernity)

ผู้วิจัยเห็นว่า กรอบคิดเรื่องชาตินิยม สอดคล้องกับปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวด้านชาตินิยมในกรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอย่างยิ่ง โดยงานวิจัยฉบับนี้นำแนวคิดเรื่องชาตินิยมมาใช้ภายใต้ฐานคิดที่มองว่าชาตินิยมคืออุดมการณ์ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการสร้างรัฐชาติ มีภาระหน้าที่ทางอุดมการณ์ในการสร้างเอกภาพ สร้างความเป็นชาติขึ้นมาจากความหลากหลายของคนในรัฐชาติ และที่สำคัญคือเป็นกลไกทางอุดมการณ์ในการสร้างความชอบธรรมให้กับครองอำนาจทางการเมืองของรัฐ สำนึกความเป็นชาติที่ถูกสร้างขึ้นจึงสอดคล้องกับผลประโยชน์ของรัฐมากกว่าประชาชน

2.2 การศึกษาเรื่องรัฐกับการสร้าง “ความเป็นชาติ” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การศึกษาเรื่อง “ชาติ” และการสร้าง “ความเป็นชาติ” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นหนึ่งในหัวข้อที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันมีประเด็นศึกษา ข้อเสนอ ข้อถกเถียงที่จำนวนมากในมิติต่าง ๆ ทั้งการมองความเป็นชาติในมิติของรัฐ ชาติในมิติของพลเมืองหรือประชาชน ชาติกับชาติพันธุ์ การสร้างความเป็นชาติกับประเด็นการเมืองวัฒนธรรม ประเด็นการเข้าถึงทรัพยากร

สำหรับในงานชิ้นนี้ ได้มุ่งเน้นเฉพาะการทบทวนกรอบคิดในแง่ความสัมพันธ์ของรัฐกับการสร้างอุดมการณ์ชาติ เพื่อเป็นกรอบในการทำความเข้าใจการศึกษาเรื่องการเชิดชูวีรกรรมของรัฐบาลสังคมนิยมลาว โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

(1) “ชาติ” และการสร้าง “ความเป็นชาติ” เป็นอุดมการณ์ใหม่ เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการก่อรูปของรัฐชาติสมัยใหม่ภายหลังการขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตก

แม้ประวัติศาสตร์ชาติของแต่ละประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ล้วนยืนยันหรือนำเสนอถึงการดำรงความเป็นชาติมายาวนาน แต่ละชาติสามารถสืบย้อนเรื่องราวการสร้างความเป็นชาติไปได้ยาวไกลนับพันปี แต่การศึกษาเรื่องชาติและการสร้างความเป็นชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของนักวิชาการในปัจจุบันเป็นไปในทิศทางที่เห็นว่า “ชาติ” หรือการสร้าง “ความเป็นชาติ” เป็นความคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในยุคหลังเมื่อดินแดนแถบนี้ได้เข้าสู่ความเป็น “รัฐสมัยใหม่” ที่เกิดขึ้นภายหลังการขยายอำนาจเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตกในรูปแบบของการยึดครองอาณานิคมในช่วงศตวรรษที่ 19-20

ก่อนที่ดินแดนส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก รัฐโบราณและรัฐก่อนสมัยใหม่ในแถบนี้มีรูปแบบการปกครองแบบรัฐจารีต O.W.Wolters (1999) เสนอแนวคิดในการอธิบายรูปแบบการปกครองรัฐจารีตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงดังกล่าว ที่เรียกว่า “ปริณทลทางอำนาจ” (Mandala) รัฐไม่มีเขตแดนที่ชัดเจน มีการแผ่อำนาจปกครองจากศูนย์กลางหรือราชธานีไปยังดินแดนที่อยู่ภายใต้ปริณทลแห่งอำนาจ โดยความเข้มข้นหรืออำนาจการควบคุมบังคับบัญชาดินแดนที่อยู่ภายใต้ปริณทลทางอำนาจแบบ แสงเทียน คือ ยิ่งใกล้ศูนย์กลางหรือดวงเทียนอำนาจยิ่งเข้มข้น และยิ่งไกลอำนาจยิ่งจางหายเปรียบดังแสงเทียนที่ริบหรี่ ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีศูนย์กลางอำนาจหลักหรือดวงเทียนหลายเล่ม ดังนั้นรัฐเล็กหรือดินแดนที่อยู่ชายขอบของดวงเทียน อาจสวามิภักดิ์ต่อศูนย์กลางมากกว่าหนึ่ง หรืออาจตีตัวออกห่างเป็นอิสระจากศูนย์กลาง แนวคิดเรื่องปริณทลทางอำนาจ การที่รัฐโบราณและรัฐก่อนสมัยใหม่ไม่มีเส้นเขตแดนที่แน่ชัด ไม่มีอำนาจอธิปไตยหนึ่งเดียว ได้ถูกนำไปอธิบายการศึกษาเรื่องรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของนักวิชาการหลายท่าน

ธงชัย วินิจจะกุล (2556) นำกรอบคิดเรื่องปริณทลทางอำนาจมาอธิบายความสัมพันธ์ของรัฐจารีต และชี้ถึงการก่อรูปการสร้างความเป็นชาติของรัฐชาติสมัยใหม่ภายหลังการเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตก ดังในผลงาน กำเนิดสยามจากแผนที่ ประวัติศาสตร์ภูมิภายาของชาติ ที่นำเสนอว่าก่อนที่ดินแดนส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก รัฐโบราณและรัฐก่อนสมัยใหม่ในแถบนี้ ดำรงอยู่โดยปราศจากความคิดเรื่อง “ชาติ” หรือไม่จำเป็นต้องมี “ชาติ” รัฐต่าง ๆ ไม่มีพรมแดนหรือเส้นเขตแดนที่ชัดเจน ขอบเขตพื้นที่อำนาจของแต่ละ

รัฐขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของรัฐในแต่ละช่วงเวลา มีความหลากหลายของผู้คนกลุ่มคนที่สามารถดำรงอยู่ร่วมกันภายใต้ความแปลกแยกทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ไม่จำเป็นต้องสร้างความเป็นเนื้อเดียวกันให้เกิดขึ้น การก่อรูป “รัฐสมัยใหม่” ซึ่งนำไปสู่การสร้าง “ความเป็นชาติ” ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกิดขึ้นเมื่อจักรวรรดินิยมตะวันตกได้ขยายอำนาจเข้ามาพร้อมกรอบแนวคิดเรื่องรัฐชาติ การมีอำนาจอธิปไตยหนึ่งเดียว การมีเส้นพรมแดนขอบเขตอำนาจรัฐที่ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงจากรัฐจารีตสู่รัฐสมัยใหม่ได้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการรวมศูนย์อำนาจ ผ่านการกำหนดเส้นพรมแดนและการทำแผนที่เขตแดน หรือการสร้าง “ภูมิกายา” (geobody) ของรัฐตามแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ของรัฐชาติสมัยใหม่ “ความเป็นชาติ” แบบรัฐชาติสมัยใหม่จึงเริ่มพัฒนาขึ้น

แม้การสร้างรัฐสมัยใหม่ที้นำไปสู่การสร้าง “ชาติ” และ “ความเป็นชาติ” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดขึ้นเมื่อมีการก่อรูปความเป็นรัฐสมัยใหม่ ภายใต้อำนาจอิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่การศึกษาในปัจจุบันได้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างชาติมิได้เพียงเป็นการรับเอารูปแบบจากเจ้าจักรวรรดินิยมตะวันตกที่เข้ามาปกครอง การสร้างความเป็นชาติของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการผสมผสานระหว่างปัจจัยและองค์ประกอบที่หลากหลาย ทั้งบทบาทของเจ้าอาณานิคมผู้ปกครองที่เข้ามาก่อรูปความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ ความเคลื่อนไหวของนักชาตินิยมพื้นเมืองที่แสดงบทบาทในการขับเคลื่อนบทบาทสร้างรัฐชาติที่เป็นอิสระจากอำนาจของตะวันตกตามแนวทางของตน แนวคิด อุดมการณ์และวิธีการเคลื่อนไหว ตลอดจนองค์ประกอบทางสังคมการเมืองของแต่ละรัฐ

ตัวอย่างของการศึกษาในประเด็นดังกล่าว ได้แก่ การศึกษากระบวนการสร้างความเป็นชาติในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในผลงานชิ้นสำคัญ เรื่อง Nation Building : Five Southeast Asian Histories หลายบทความในงานชิ้นนี้ โดยเฉพาะบทความของ Wang Gungwu (2005) ได้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของความเคลื่อนไหวในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความเป็นชาติของนักชาตินิยมยุคแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งในเรื่องแนวคิดและวิธีการเคลื่อนไหว อาทิ แนวคิดชาตินิยมที่มีทั้งความชื่นชม (ความสำเร็จ) ของชาติตะวันตกและการต่อต้านตะวันตกหรือการต่อต้านจักรวรรดินิยม ดังความเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมในอินโดนีเซียที่มีแรงบันดาลใจจากความสำเร็จของขบวนการชาตินิยมฮอลันดาในการต่อต้านอำนาจและแยกตัวเป็นเอกราชจากจักรวรรดิสเปน Wang Gungwu ยังชี้ให้เห็นว่าแม้ประเทศส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกแต่อาจมีฟิลิปปินส์ประเทศเดียวเท่านั้นที่รับเอาแม่แบบแนวคิดเรื่องชาติ รวมถึงรูปแบบการสร้างชาติและความเป็นชาติจากชาติตะวันตก ขณะที่ชาติอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับรับเอาแรงบันดาลใจ เรียนรู้ประสบการณ์ของชาติในเอเชียด้วยกันมาเป็นแบบอย่างในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความเป็นชาติของตน ยกตัวอย่างเช่น การขับเคลื่อนของขบวนการชาตินิยมเวียดนาม ที่แม้ว่า

ฝรั่งเศสจะฝึกฝนชาวเวียดนาม เพื่อให้เป็นผู้ช่วยในการบริหารกิจการอาณานิคมอินโดจีนของฝรั่งเศส แต่การเคลื่อนไหวด้านชาตินิยมเวียดนามในยุคแรกกลับได้รับแรงบันดาลใจและดำเนินตามรอยของ ขบวนการชาตินิยมจีนมากกว่า จนเมื่อโฮจิมินห์ได้ก้าวขึ้นมาแสดงบทบาทนำในการขับเคลื่อน ขบวนการชาตินิยมในเวียดนามจึงได้เชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของชาตินิยมเวียดนามเข้ากับแนวทาง ของขบวนการคอมมิวนิสต์สากล อีกประเทศหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการสร้างแรงบันดาลใจให้กับการต่อสู้ ของขบวนการชาตินิยมและการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างชาติ คือญี่ปุ่น ความสำเร็จของญี่ปุ่นในการปฏิรูป เมจิ การได้ชัยชนะเหนือรัสเซียกลายเป็นชาติเอเชียชาติแรกที่ชนะสงครามใหญ่เหนือชาติตะวันตก ได้ เป็นแรงบันดาลใจในการเคลื่อนไหวของและแนวคิดการสร้างชาติของนักชาตินิยมในเอเชียโดยเฉพาะ อินโดนีเซีย ไทย พม่า และเวียดนาม (Gungwu, 2005, 251-278)

(2) ความสัมพันธ์ของ “รัฐ” กับ “ชาติ”

แม้การสร้างรัฐสมัยใหม่และการสร้างชาติ จะเกิดขึ้นอย่างเป็นปฏิสัมพันธ์กัน แต่ใน การศึกษาการสร้างความเป็นชาติของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักวิชาการได้พยายาม ชี้ให้เห็นว่า รัฐ และ ชาติมีความแตกต่างกัน หรือ ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน อาทิ Craig J. Reynolds ย้ำเตือน ให้ระวังในความสับสนระหว่าง “ชาติ” กับ “รัฐ” ที่คนจำนวนไม่น้อยพิจารณาเหมือนเป็นสิ่งเดียวกัน ทั้งที่ชาติกับรัฐนั้นไม่เหมือนกัน เพียงแต่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เปรียบ “ชาติ” คือ “จิต วิญญาณ” ส่วน “รัฐ” คือ “ร่างกาย” ที่ห่อหุ้มความใฝ่ฝันเรื่อง “ชาติ” และรัฐแสดงบทบาทเป็นผู้ พิทักษ์ความเป็น “ชาติ” ที่รัฐเป็นผู้ใฝ่ฝันและประกอบสร้างขึ้น (Reynolds, 2005, 24)

การศึกษาเรื่องการสร้างชาติ หรือความเป็นชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวนมาก ยังมุ่งเน้นการนำเสนอชาติ “ชาติ” ในฐานะกลไกทางอุดมการณ์ ที่รัฐประกอบสร้างขึ้นเพื่อตอบสนอง ต่อการสร้างรัฐชาติ ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานของความลัทธิและหลากหลายของคนต่างเชื้อชาติ ต่าง ภาษา ต่างวัฒนธรรม ต่างความทรงจำในอาณาเขตที่รัฐชาตินั้นสถาปนาขึ้น ดังนั้นชาติจึงมี ภาระหน้าที่ทางอุดมการณ์ในการสร้างเอกภาพ สร้างพลังและสร้างความเป็นชาติขึ้นมาเพื่อรวบรวม ความหลากหลายของคนในรัฐชาติ ขณะเดียวกัน “ชาติ” ยัง ต้องจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง กลุ่มชน และกลุ่มคนภายในรัฐ ชาติจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของกลุ่มชนหรือกลุ่มคน บางกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่เป็นผู้ยึดกุมอำนาจรัฐ

การนำเสนอแนวคิดเรื่อง “ชาติ” ดังกล่าวพบได้มากในการศึกษาเรื่องการสร้างชาติใน ประเทศที่เป็นพหุสังคมและพหุวัฒนธรรม อาทิ การสร้างชาติในมาเลเซีย Cheah Boon Keng (2005) ในผลงานเรื่อง Ethnicity in the Making of Malaysia ศึกษาเรื่องเส้นทางการสร้างความเป็น ชาติของมาเลเซีย ได้วิเคราะห์เส้นทางการสร้างความเป็นชาติของมาเลเซียนับตั้งแต่ยุคการต่อสู้ เรียกร้องเอกราชจากอังกฤษมาจนถึงยุคของนายกรัฐมนตรีมหาเธร์ว่าแกนของการสร้างความเป็นชาติ

ของมาเลเซีย คือเรื่องการจัดความสัมพันธ์ การจัดตำแหน่งแห่งที่ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในมาเลเซียดินแดนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยมีชาวมาเลย์พยายามยึดกุมอำนาจในการสถาปนาความเป็นชาติที่มีชาวมลายูเป็นผู้นำ

เมียนมาร์เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีการสร้างความเป็นชาติเกิดขึ้นบนฐานของความเป็นพหุชาติพันธุ์ ภายหลังได้รับเอกราช การสร้างความเป็นชาติของพม่าภายใต้การนำของรัฐบาลทหารเน้นความเป็นเอกของชาติของชนชาติพม่าหรือเบอร์มันที่นับถือพุทธศาสนา มีการกีดกันเบียดขับ และการสลายอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ อื่นและศาสนาอื่น อันนำมาสู่ความขัดแย้งรุนแรงในการสร้างความเป็นชาติของรัฐบาลทหารพม่า การศึกษาเรื่องการสร้างความเป็นชาติพม่าหลายชิ้นนำเสนอปัญหาดังกล่าว อาทิ การศึกษาของ Graver Mikael (1999) เรื่อง Nationalism as Political Paranoi in Burma ที่นำเสนอการสร้างความเป็นชาติ และอุดมการณ์ชาตินิยมของพม่าในยุครัฐบาล SLORC โดยชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์ชาติของพม่าในยุคนี้นับว่าจรรโลงโครงสร้างอำนาจรัฐเผด็จการ ที่มีทหารเป็นผู้ผูกขาดอำนาจ ความเป็นชาติพม่าที่ถูกสร้างขึ้นยังมุ่งเน้นความเป็นชาติของชาวเบอร์มัน ทั้งในประเด็นของการมีส่วนร่วมในการสร้างชาติทั้งในมิติการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน รัฐบาลทหารพม่าได้สร้างกลไกทั้งที่เป็นกลไก ความรุนแรง และกลไกอุดมการณ์ในการจำแนกแยกแยะกีดทับปราบปรามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นและศาสนาอื่น

ในกรณีของไทย การศึกษาของนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอประเด็นนี้เช่นกัน โดยเฉพาะผลงานหลายชิ้นของ สายชล สัตยานุรักษ์ (2548) อาทิ ผลงานเรื่อง “การสร้าง “ความเป็นไทย” กระแสหลักและ “ความจริง” ที่ “ความเป็นไทย” สร้าง ” และเรื่อง “ชาตินิยม วัฒนธรรม และความขัดแย้ง” (2551) ได้ชี้ให้เห็นว่าการนิยาม “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” มุ่งตอบสนองต่อปัญหาทางการเมืองที่ชนชั้นนำไทยต้องเผชิญ หัวใจของความเป็นไทยที่ถูกสร้างขึ้น คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คือฐานทางอุดมการณ์ที่ จรรโลงโครงสร้างการเมืองแบบรวมศูนย์อำนาจและโครงสร้างสังคมไทยที่แบ่งคนออกเป็นลำดับชั้นตามชาติวุฒิ โดยรัฐไทยได้มีการปลูกฝังให้สังคมรับรู้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าความเป็นไทยที่รัฐไทยสร้างขึ้นดังกล่าวได้มีส่วนในการแก้ไขปัญหาของรัฐและสังคมไทยในอดีตได้พอสมควร แต่ก็ได้หล่อหลอมความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งในเชิงชนชั้นและชาติพันธุ์ที่ปราศจากความเสมอภาค กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรุนแรงในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กระบวนการโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก การที่รัฐไทยยังคงพยายามตรึงความเป็นไทยและการนิยามชาติไทยแบบเดิมไว้ จึงนำมาสู่ความขัดแย้งโดยเฉพาะการดิ้นรนเรียกร้องสิทธิจากชนชั้นล่างหรือประชาชนที่เสียเปรียบ

(3) รัฐ โลกาภิวัตน์ กับการปรับตัวของรัฐในการสร้าง “ความเป็นชาติ”

การศึกษา “ความเป็นชาติ” ในปัจจุบันมุ่งเน้นมิติความเป็นชาติที่มีลักษณะผสมผสาน มีพลวัต ปรับเปลี่ยนเลื่อนไหลได้ ในการศึกษาเรื่องรัฐกับการสร้างความเป็นชาติ ก็เช่นเดียวกันที่มุ่งนำเสนอในมิติของรัฐกับการสร้างความเป็นชาติที่ไม่หยุดนิ่ง ชาติเป็นอุดมการณ์ที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของรัฐ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนการสร้างความเป็นชาติของรัฐจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอเมื่อรัฐต้องเผชิญกับปัญหาความท้าทายใหม่ ที่ความเป็นชาติแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองได้ ยิ่งในบริบทของโลกยุคปัจจุบันที่การสร้างความเป็นชาติขอบเขตอำนาจรัฐต้องเผชิญกับแรงปะทะ หลากหลาย จากการที่กระบวนการแห่งโลกาภิวัตน์ ได้พัดพาผู้คนต่างถิ่น ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ทุน เทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร กรอบคิด อุดมการณ์ ทั้งที่คุ้นเคยและแปลกแยกได้ถาโถมเข้าสู่ขอบเขตอำนาจของรัฐ นำมาสู่ความสนใจในการศึกษาการเผชิญหน้าปรับตัวของรัฐในการสร้างความเป็นชาติที่ถูกกระเทาะจากบริบทของโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประเทศร่วมมีภูมิภาคของลาวที่มีทั้งลักษณะร่วมและความแตกต่างในแง่ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ แนวคิดทางการเมืองการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม จึงเป็นเรื่องที่ควรมีการศึกษาในเบื้องต้นเพื่อทำความเข้าใจว่ารัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เหล่านี้ได้มีการปรับตัวเพื่อสร้างความเป็นชาติ เพื่อคงอำนาจรัฐภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ หรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะในประเด็นของการใช้วีรบุรุษในการสร้างความเป็นชาติที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำ ความเข้าใจปรากฏการณ์ของการที่รัฐบาลลาวได้ใช้แนวทางการฟื้นฟูการเชิดชูวีรบุรุษเพื่อสร้าง ความเป็นชาติของประเทศลาวต่อไป

ในกรณีของมาเลเซีย Timothy P. Barnard (2004) ในผลงานเรื่อง Contesting Malayness : Malay Identity Across Boundaries ซึ่งศึกษาการสร้างความเป็นชาติของมาเลย์ได้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของการสร้างความเป็นชาติมาเลย์ซึ่งเป็นรัฐที่มีความเป็นพหุชาติพันธุ์ ที่ผ่าน มาการสร้างความเป็นชาติของรัฐบาลมาเลเซียภายใต้การนำของพรรค UMNO แม้จะยอมรับในความ เป็นพหุลักษณะทางเชื้อชาติวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ในมาเลเซีย แต่ความเป็นชาติมาเลย์ที่ถูก สร้างขึ้นเน้นความสำคัญของชาวมลายูในฐานะ “ภูมิบุตร” เจ้าของดินแดนมลายูเป็นลำดับแรก ภายใต้ กระบวนการแห่งโลกาภิวัตน์ สังคมมาเลเซียได้ถูกเปิดออกเพื่อรับกระแสแนวคิดและวัฒนธรรมจาก ภายนอก ทั้งกระแสความทันสมัยจากโลกตะวันตก ที่ปะทะเข้ากับกระแสการเชิดชูคุณค่าความเป็น อิสลามที่เคร่งครัดภายใต้กระแสอิสลามาภิวัตน์จากโลกมุสลิม รวมทั้งการที่ชุมชนชาวจีนและอินเดีย ในมาเลเซียสามารถเชื่อมโยงตัวตนชุมชนชาวจีนและอินเดียนอกประเทศ พลังและแรงปะทะจาก ระบบคุณค่าหลากหลายดังกล่าวซึ่งส่งผลต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในมาเลเซียแตกต่างกันไปได้ส่งผลต่อ ความซับซ้อนของการสร้างความเป็นชาติของมาเลเซียมากขึ้น สำหรับบทบาทของรัฐบาลมาเลเซียใน

ปัจจุบัน ได้พยายามเชิดชู 2 ระบบคุณค่าหลัก อันได้แก่ “ความเป็นอิสลาม”แต่ในขณะเดียวกัน ก็เน้น “ความเป็นมาเลย์” ที่มีลักษณะเฉพาะในมิติทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ดังที่พบว่ารัฐบาลมาเลเซียได้เร่งฟื้นฟูประวัติศาสตร์ความรุ่งเรืองสมัยอาณาจักรมะละกาเพื่ออ้างอิงถึงความยิ่งใหญ่ของ ชาติที่ดำรงมายาวนาน มีการบูรณะฟื้นฟูแหล่งโบราณสถานต่าง ๆ ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ในอดีต นอกจากนี้ยังน่าสนใจว่ามีการฟื้นฟูการเชิดชูวีรบุรุษในตำนานความรุ่งเรืองของมาเลย์ในยุคโบราณด้วย แม้ว่าวีรบุรุษเหล่านี้จะถูกเชิดชูผ่านชาตินิยมฉบับราชการ ที่ปรากฏผ่านการเขียนประวัติศาสตร์ในงานนิพนธ์หรือแบบเรียนมานับตั้งแต่สมัยที่มาเลเซียได้รับเอกราช แต่ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีการสนับสนุนให้มีการเชิดชูวีรบุรุษในตำนานโดยเฉพาะในยุคแห่งความรุ่งโรจน์ของอาณาจักรมะละกา ผ่านการผลิตภาพยนตร์ ละคร ทีวี ละครโทรทัศน์ การเขียนนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ เพื่อฟื้นฟูตำนานแห่งชาติให้มีชีวิตชีวมมากขึ้น (Noriah Taslim, 2014, pp. 159-176)

ฟิลิปปินส์เป็นประเทศหนึ่งที่น่าสนใจเนื่องจากมีความแตกต่างจากประเทศอื่นใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใน ประเด็นของการปรับตัวของรัฐ การสร้างความเป็นชาติและโลกาภิวัตน์ จากบริบทเฉพาะของการที่ฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกมายาวนาน นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 จนถึงช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ส่งผลให้ฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่มีฐานวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากความเป็นตะวันตก ได้รับอิทธิพลจากชุดความรู้ ค่านิยมแบบตะวันตก มากกว่าประเทศอื่นใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระบวนการโลกาภิวัตน์จึงมิได้สร้างความแปลกแยกแตกต่างกับฟิลิปปินส์มากนัก หากพิจารณาในประเด็นของการปะทะกันของฐานการเมือง วัฒนธรรมและค่านิยมระหว่างความเป็นตะวันตกและความเป็นชาติฟิลิปปินส์ เนื่องจากวัฒนธรรมและระบบคุณค่าของฟิลิปปินส์สอดคล้องกับระบบคุณค่าของตะวันตกอยู่พอสมควร กระนั้นก็ตาม หากพิจารณาในมิติของเศรษฐกิจและการเมือง กระบวนการของโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลกระทบต่อนโยบายฟิลิปปินส์ไม่น้อย และเมื่อพิจารณาถึงความเคลื่อนไหวทางด้านการสร้างสำนึกความเป็นชาติได้พบว่า ในช่วงทศวรรษ 1990 ได้เกิดความเคลื่อนไหวในการปลุกเร้าสำนึกหรือการสร้างความเป็นชาติในฟิลิปปินส์เช่นกัน จากการศึกษาของ San Juan (2011) ได้นำเสนอถึงปรากฏการณ์ที่รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ความเคลื่อนไหวในการสร้างความเป็นชาติผ่านการเชิดชูวีรบุรุษชาติของฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ. 1993 รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ประกาศแผนการสร้างวีรบุรุษประจำชาติอย่างเป็นทางการขึ้น มีการจัดตั้งคณะกรรมการคัดเลือกวีรบุรุษประจำชาติ หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกวีรบุรุษประจำชาติ โดยได้นิยามว่าวีรบุรุษควรมีลักษณะต่าง ๆ เช่น วีรบุรุษควรมีแนวคิดเรื่องชาติ วีรบุรุษควรสร้างระบบระเบียบให้ผู้คนในชาติได้ใช้ชีวิตอย่างเสรี วีรบุรุษควรนึกถึงอนาคตและคนรุ่นหลัง ในการนี้ได้เลือกวีรบุรุษมา 10 คน ซึ่งเกือบทั้งหมดล้วนเป็นวีรบุรุษในประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่โดยเฉพาะบรรดาผู้นำชาตินิยมที่เรียกร้องเอกราชจากสเปน ในบรรดาวีรบุรุษทั้งหลายวีรบุรุษคนสำคัญที่ได้รับการเชิดชู

อย่างโดดเด่นที่สุดคนหนึ่ง คือ โฮเซ ริซัล¹ (Jose Rizal) ปัญญาชนชาตินิยม และวีรบุรุษผู้เป็นแรงบันดาลใจจุดประกายความเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมฟิลิปปินส์ในช่วงสงครามการเรียกร้องเอกราชของฟิลิปปินส์จากสเปน ซึ่งเป็นที่จดจำในประวัติศาสตร์ของชาวฟิลิปปินส์มายาวนานได้ กลายเป็นวีรบุรุษอย่างเป็นทางการของรัฐ โดยนับแต่ทศวรรษ 1990 รัฐบาลได้สนับสนุนให้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ประวัติและวีรกรรมของโฮเซ ริซัล และผลงานเขียนของ โฮเซ ริซัล ออกมาเป็นจำนวนมาก และมีการจัดพิธีกรรมต่างๆ เพื่อเชิดชูโฮเซ ริซัล ในฐานะวีรบุรุษชาติและความภาคภูมิใจของชาวฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ. 2011 รัฐบาลฟิลิปปินส์ยังได้จัดพิธีเฉลิมฉลองครบรอบ 150 ปี ของโฮเซ ริซัล อย่างยิ่งใหญ่

San Juan ให้ความเห็นว่าการคัดเลือกและเชิดชูวีรบุรุษชาติเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ฟิลิปปินส์ต้องเผชิญกับความผันผวนทางเศรษฐกิจการเมือง อันเป็นผลจากแรงกระแทกจากภายในและภายนอก โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ภายใต้บริบทในปัจจุบันที่เศรษฐกิจฟิลิปปินส์ต้องพึ่งพาการลงทุนจากภายนอก การผสมผสานของทุนนอกและนายทุนชั้นนำในประเทศได้ส่งผลให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำแตกต่างทางเศรษฐกิจของชนกลุ่มต่าง ๆ ในฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นปัญหาที่เรื้อรังมายาวนานทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในทางการเมืองฟิลิปปินส์ประสบปัญหาความแตกแยกทางการเมือง ขบวนการเรียกร้องเอกราชแบ่งแยกดินแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคลื่อนไหวของกลุ่มอาบูไซยาฟ (The Abu Sayyaf) กลุ่มก่อการร้ายที่มีฐานที่มั่นในเขตฟิลิปปินส์ภาคใต้ ดำเนินการเคลื่อนไหวเรียกร้องการแยกตัวเป็นอิสระจัดตั้งรัฐอิสลามโดยได้รับการสนับสนุนและการประสานเครือข่ายจากกลุ่มอัลไคดา ซึ่งส่งผลให้ฟิลิปปินส์ต้องเข้ารับการพิทักษ์ปกป้องจากสหรัฐอเมริกาติดต่อกันมาผ่านโครงการความร่วมมือและการช่วยเหลือทางการทหารอย่างใกล้ชิดจำนวนมาก (San Juan,

¹ โฮเซ ริซัล (Jose Rizal) เกิดในปี ค.ศ. 1861 ในยุคที่ฟิลิปปินส์ตกอยู่ใต้การยึดครองของสเปน ริซัลเป็นลูกครึ่งชาวสเปนกับชนพื้นเมือง เกิดในครอบครัวชนชั้นเมสตีโซตามการจัดแบ่งชนชั้นในยุคนั้น ในวัยเด็กได้ศึกษาเล่าเรียนจากโรงเรียนบาทหลวง และต่อมาได้ไปเรียนต่อด้านการแพทย์ในยุโรป ได้บ่มเพาะความคิดในเชิงก้าวหน้าทั้งในเชิงสังคมการเมือง นำมาสู่การเขียนข้อเขียนบทความต่อต้านการยึดครองของอาณานิคม ข้อเขียนชิ้นสำคัญที่สุดคือนวนิยายสะท้อนสังคมที่มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “Touch Me Not” (แปลเป็นภาษาไทยในชื่อ “อันล่งละเมิดมิได้” โดยจิตรราภรณ์ ตันรัตนสกุล) ซึ่งมีผลต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมฟิลิปปินส์ ต่อมาริซัลถูกจับและถูกประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า นำมาสู่การปลุกกระดมมวลชนและการขับไล่ของชาวฟิลิปปินส์ในการต่อต้านการยึดครองของสเปนอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม แม้ฟิลิปปินส์จะพ้นจากแอกปกครองของสเปนแต่ได้ตกเป็นอาณานิคมของสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา

2011, pp. 1-36) ท่ามกลางภาวะความผันผวน ทางเศรษฐกิจการเมืองที่เกิดขึ้นในฟิลิปปินส์ในยุคใหม่ รัฐบาลฟิลิปปินส์ได้ผลักดันการเชิดชู “วีรบุรุษชาตินิยม” เพื่อปลุกเร้าสำนึกชาตินิยมและการสร้างความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและการสร้างพลังมั่งหวังอนาคตใหม่ให้กับประเทศของตน

ในกรณีของประเทศเมียนมาร์ จากการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญด้านพม่าศึกษา เช่น วิรัช นิยมธรรม (2551) สุเนตร ชุตินธรานนท์ (2553) ได้ชี้ให้เห็นว่าภายใต้บริบทที่รัฐบาลทหารพม่าซึ่งผูกขาดการครองอำนาจรัฐแบบเผด็จการมายาวนาน ต้องเผชิญกับแรงกดดันจากปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาความชอบธรรมในการปกครอง การดำรงการครองอำนาจรัฐแบบเผด็จการของรัฐบาลทหาร ภายใต้แรงกดดันจากชาติตะวันตกที่เรียกร้องให้มีการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยในพม่า ความขัดแย้งในชาติ จากกรณีปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ที่ส่งสมายาวนานตลอดจนปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ อุดมการณ์ชาติได้ถูกนำมาใช้เพื่อดำรงความชอบธรรมของอำนาจรัฐของรัฐบาลทหารพม่าเช่นกัน และหนึ่งในแนวทางของการปลุกสำนึกความเป็นชาติที่น่าสนใจคือการรื้อฟื้นการเชิดชูมหากษัตริย์ในอดีต ในฐานะสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติของพม่า โดยกษัตริย์พระองค์สำคัญที่ได้รับการยกย่องเป็นพิเศษ คือ พระเจ้าอโนรธา และ พระเจ้าบุเรงนอง และพระเจ้าอลองพญา แม้กษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์จะดำรงบทบาทความเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ชาติพมามายาวนาน แต่นับจากทศวรรษ 1990 มีการเชิดชูกษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์อย่างหนักแน่นมากขึ้นทั้งในการเขียนประวัติศาสตร์ชาติ ในพิพิธภัณฑ์ สถานแห่งชาติและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างอนุสาวรีย์ขึ้นในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศพม่า อาทิ อนุสาวรีย์ 3 กษัตริย์ที่ตั้งอยู่บริเวณพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพม่า และในสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐของพม่าเช่นฐานทัพที่เมเมียว ที่กรุงเนปีดอว์ เมืองหลวงใหม่ รวมถึงมีการสร้างวังของกษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ขึ้นใหม่อีกด้วย ทั้งนี้ผ่านกระบวนการเชิดชুমหากษัตริย์นักรบในอดีต รัฐบาลทหารพม่าพยายามเชื่อมโยงให้เห็นคุณลักษณะที่สอดคล้องระหว่างกษัตริย์กับผู้นำรัฐบาลทหารพม่า ในปัจจุบัน การเลือกเชิดชูกษัตริย์นักรบก็เป็นเพียงวาทกรรมที่นำมาใช้ในการสร้างความชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลทหารเท่านั้น และเพื่อสร้างภาพของผู้นำรัฐพม่าที่น่าชาวพม่าต่อสู้ภัยคุกคามภายนอก

โดยภาพรวมอาจกล่าวได้ว่านับตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ท่ามกลางบริบทที่หลากหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องเผชิญกับวิกฤติความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง ทั้งที่เป็นผลพวงมาจากปรากฏการณ์ของโลกาภิวัตน์และที่เป็นปัญหาภายในประเทศ หลายประเทศดูเหมือนจะมีการใช้อุดมการณ์ชาติเป็นเครื่องมือในการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถดำรงอำนาจรัฐและความเป็นชาติ ทั้งนี้การเชิดชูวีรบุรุษเป็นหนึ่งในแนวทางการปลุกอุดมการณ์ชาติ อย่างไรก็ตามความแตกต่างในแง่ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ แนวคิดทางการเมือง

การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมอาจทำให้แต่ละประเทศมีกระบวนการในการรื้อฟื้นอดีตและการเลือกเชิดชูวีรบุรุษเพื่อนำมาปรับใช้ปัจจุบันในรูปแบบหรือระดับที่แตกต่างกันไป

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการสร้างความเป็นชาติและชาตินิยมลาว

จากการสำรวจงานนิพนธ์ด้านลาวศึกษาในวงวิชาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พบว่า ประเด็นเรื่องการสร้างความเป็นชาตินิยมและสำนึกชาตินิยม เป็นประเด็นสำคัญด้านลาวศึกษา มาโดยตลอดแนวทางการศึกษาส่วนใหญ่ล้วนเชื่อมโยงแนวทางการสร้างชาติและสำนึกชาตินิยมในฐานะที่เป็นกลไกในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐ โดย ในงานชิ้นนี้แบ่งงานศึกษาในประเด็นเรื่องการสร้างสำนึกความเป็นชาติในฐานะเครื่องมือทางอุดมการณ์การครองอำนาจของรัฐ ได้เป็น 2 ช่วงเวลา อันได้แก่ (1) ช่วงนับแต่ที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส จนกระทั่งถึงสมัยการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมลาว (2) ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในปี 1975

(1) งานศึกษาการสร้างความเป็นชาตินิยมลาวในช่วงนับแต่ที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส จนกระทั่งถึงสมัยการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมลาวกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงสงครามเรียกร้องเอกราชและสงครามปฏิวัติลาว

ช่วงแรก คือ ช่วงนับแต่ที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส จนกระทั่งถึงสมัยการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมลาวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การสร้างความเป็นชาตินิยมในยุคนี้นับเป็นยุคสำคัญของการก่อรูปรัฐชาตินิยมในรูปแบบของรัฐสมัยใหม่ ซึ่งมีผลต่อการสร้างสำนึกความเป็นชาตินิยม ดังนั้นในงานที่ศึกษาประวัติศาสตร์ชาตินิยมลาวส่วนใหญ่ล้วนบรรจุเนื้อหาการสร้างความเป็นชาตินิยมในยุคนี้นอกจาก ข้อมูลที่ปรากฏในงานศึกษาประวัติศาสตร์ลาวทั่วไปแล้ว มีผลงานชิ้นสำคัญที่ศึกษาการสร้างความเป็นชาตินิยมได้แก่ผลงานหลายชิ้นของ Soren Ivarson อาทิ เรื่อง Creating Laos : The Making of Lao Space Between Indochina and Siam since 1860 – 1945 ศึกษาการสร้างความเป็นชาติและสำนึกชาตินิยม ลาวและการเปลี่ยนผ่านรัฐลาวโบราณที่ตกอยู่ภายใต้การขยายอำนาจของรัฐเพื่อนบ้านเช่นสยามและเวียดนามเข้าสู่รูปแบบรัฐชาติสมัยใหม่ ในยุคที่ลาวตกอยู่ภายใต้อำนาจของการเข้ามาของจักรวรรดินิยม ฝรั่งเศส หรือผลงานเรื่อง Toward a New Laos : Lao Nhay and the Campaign for National “Reawakening” in Laos, 1941 – 1945 (1999) ศึกษาบทบาทของหนังสือพิมพ์ลาวใหญ่ในการส่งผ่านอุดมการณ์ชาตินิยมในยุคที่ความตื่นตัวด้านชาตินิยมจากการสนับสนุนของฝรั่งเศสและบทบาทของขบวนการชาตินิยมลาวในยุคต้น

ผลงานของ Simon Creak (2010) เรื่อง *Sport and Theatrics of Power in a Postcolonial State : The National Games of 1960s Laos* งานชิ้นนี้ได้ศึกษาบทบาทของกีฬา และการจัดการแข่งขันกีฬาในฐานะเป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัฐ โดยศึกษาผ่านการจัดการแข่งขันกีฬาแห่งชาติในช่วงทศวรรษ 1960 ผลการศึกษาพบว่ารัฐบาลลาวฝ่ายขวา ได้ใช้การจัดการแข่งขันกีฬาแห่งชาติเป็นกลไกของรัฐในการส่งผ่านอุดมการณ์ชาติของรัฐบาลราชอาณาจักรภายใต้บริบทของความแตกแยกในสังคมลาว ผ่านการจัดการแข่งขันกีฬาแห่งชาติรัฐบาลภายใต้การนำของนายพลพูมี หน่อสุวรรณ ได้แสดงบทบาทในฐานะผู้พิทักษ์ราชบัลลังก์ของเจ้าชีวิต แต่ขณะเดียวกันก็สะท้อนถึงความอ่อนแอในอำนาจของราชวงศ์ลาวในขณะนั้น

(2) งานศึกษาการสร้างความเป็นชาตินิยมในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในปี 1975

ภายหลังจากที่ลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการสร้างสำนึกความเป็นชาตินิยมใหม่ที่มีเจตจำนงเพื่อประชาชนปฏิวัติและผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติในฐานะแกนกลางของความเป็นชาตินิยม โดยผ่านการกลไกต่าง ๆ ของอำนาจรัฐ ยุคนี้จึงเป็นช่วงสำคัญที่มีการศึกษาแนวทางและกลไกการสร้างความเป็นชาตินิยม อาทิตผลงานหลากหลายชิ้นของ Grant Evans (1998) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์สังคมการเมืองและวัฒนธรรมลาว อาทิตเรื่อง *The Politics of Ritual and Remembrance : Laos since 1975* งานชิ้นนี้เป็นงานชิ้นสำคัญที่ศึกษาความพยายามของรัฐบาลลาวในการสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลลาวภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยมที่มีเจตจำนงเพื่อประชาชนปฏิวัติและผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติในฐานะแกนกลางของความเป็นชาตินิยม ซึ่งศึกษาเครื่องมือและรูปการณ์ต่าง ๆ ที่รัฐบาลสังคมนิยมลาวใช้ในการปลูกฝัง เผยแพร่ และผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยม สำนึกความเป็นชาติ และความจงรักภักดีต่อพรรคประชาชนปฏิวัติลาวสู่ประชาชน เช่น การศึกษา (พุทธ) ศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่รัฐสร้างขึ้น เช่น การสร้างลัทธิบูชาโกสอน การจัดงานฉลองวันชาติ

ในบทความของ Grant Evans (2002) เรื่อง *Immobile Memories : Statues in Thailand and Laos* ศึกษาอนุสาวรีย์ในไทยและลาวในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งผ่านขับเคลื่อนอุดมการณ์ทางการเมืองของไทยและลาว โดยในกรณีของลาว Grant Evans ชี้ให้เห็นว่าอนุสาวรีย์ได้ถูกรัฐบาลสังคมนิยมลาวนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างเข้มข้น ภายหลังการอสัญกรรมของโกสอน พมวิหาน โดยรัฐบาลลาวได้จัดสร้างอนุสาวรีย์และรูปปั้นของโกสอน ขึ้นทั่วประเทศ เพื่อสร้างลัทธิบูชาโกสอน ตามแบบอย่างของแนวคิดการเชิดชูประธานเหมาของจีน คิมอิลซุงของเกาหลีเหนือ และ “ลุงโฮ” หรือโฮจิมินห์ของเวียดนาม แต่ในกรณีของลาว การสร้างลัทธิบูชาโกสอน นั้นไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนลาวที่มีค่านิยมในการบูชา

คนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อาทิ คนที่เป็นเชื้อพระวงศ์ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นผู้มีบุญบารมีหรือคนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา ลัทธิบูชาผู้นำทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นเชื้อพระวงศ์หรือข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจึงดูเหมือนเลื่อนลอยอยู่ในอากาศและมักจะลึ้มเหลว ต่างจากในเอเชียตะวันออกและเวียดนามที่ประชาชนมีความเชื่อในลัทธิบูชาบรรพบุรุษเป็นพื้นฐาน จึงช่วยให้ลัทธิบูชาเหมา (เจ้อ ตุง) และโฮจิมินห์ประสบความสำเร็จมากกว่า

ผลงานของ Martin Stuart – Fox (2003) ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ลาวคนสำคัญของยุคอีกท่าน อาทิ บทความเรื่อง Historiography, Power and Identity : History and Political Legitimization in Laos งานชิ้นนี้ Fox ได้สำรวจแนวการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์นับตั้งแต่ยุคสมัยอาณานิคม จนถึงยุคสังคมนิยม และชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะในยุคสังคมนิยม ที่มีการเขียนประวัติศาสตร์ชาติใหม่เพื่อรองรับการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลสังคมนิยมลาว โดยประวัติศาสตร์นิพนธ์ในยุคสังคมนิยม จะเน้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ในสมัยอาณานิคม โดยเฉพาะเรื่องราวการต่อสู้เพื่อปลดแอกประเทศจากการครอบงำของจักรวรรดินิยมตะวันตกทั้งฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาเพื่อเชิดชูบทบาทนาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ขณะที่ประวัติศาสตร์ในยุคศักดินาหรือล้านช้างไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก โดย Fox เห็นว่า การเขียนประวัติศาสตร์ยุคล้านช้างให้เป็นทีพอใจของพรรคหรือให้สอดคล้องกับอุดมการณ์มาร์กซิสต์เป็นเรื่องยาก เนื่องจากแทบไม่ปรากฏหลักฐานการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างประชาชนลาวและชนชั้นสูง

Martin Stuart-Fox (2011) ในบทความเรื่อง The Challenge for Laos Historiography ซึ่งอธิบายถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่มีต่อการสร้างสำนึกความเป็นชาติ วิเคราะห์ปัญหาและความท้าทายในการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวของรัฐบาลลาวในปัจจุบัน โดย Fox กล่าวว่า รัฐบาลสังคมนิยมลาวประสบความล้มเหลวในการผลิตประวัติศาสตร์นิพนธ์เพื่อสร้างสำนึกความเป็นชาติให้กับชนชาวลาวทั้งหมด เนื่องจากให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาวลาวลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ครองอำนาจทางการเมือง ขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งรวมกันมีจำนวนเกือบหนึ่งของประชากรลาวถูกละเลย ความเป็นชาติที่ถูกสร้างขึ้นจึงเปราะบางและอ่อนไหว

Volker Grabowsky (2011) ในบทความเรื่อง Recent Historiographical Discourses in the Lao Democratic People 's Republic งานชิ้นนี้การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมกรเขียนประวัติศาสตร์ลาวในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา โดยมองว่า การหันมาใช้แนวคิดวิภาษวิธีในการปลูกจิตสำนึกรักชาติของรัฐบาลลาวในปัจจุบันเป็นเรื่องการเมืองชาตินิยม ซึ่งรัฐนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลลาวในยุคโลกาภิวัตน์ ยุคสมัยที่อุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ไร้พลังไม่อาจเป็นรากฐานในการอ้างความชอบธรรมในการครองอำนาจรัฐได้อีกต่อไป

บทความของ Oliver Tappe (2011) เรื่อง From Revolutionary Heroism to Cultural Heritage : Museums Memory and Representation in Laos ซึ่งศึกษาความเป็นชาตินิยมที่ถูกนำเสนอผ่านพิพิธภัณฑ์และแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของชาติในประเทศลาว ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลลาวพยายามสร้างภาพตัวแทนความเป็นลาวที่ประกอบด้วยประชาชนลาวเผ่าต่าง ๆ แต่ในอีกด้านหนึ่งรัฐบาลกลับให้ความสำคัญกับการนำเสนอประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมความเป็นชาติที่ยึดโยงกับชาวลาวลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มที่ครองอำนาจทางการเมืองเป็นหลัก ส่วนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยถูกละเลย อัตลักษณ์ความเป็นชาติที่ถูกสร้างขึ้นจึงเปราะบาง และอ่อนไหว เพราะไม่สามารถรวบรวมกลุ่มชนต่างๆในลาว ให้มีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์รัฐชาติลาวได้อย่างแท้จริง

นอกจากผลงานของนักวิชาการตะวันตก ยังมีผลงานจำนวนมากของนักวิชาการไทยที่ให้ความสนใจศึกษาแนวทางการสร้างความเป็นชาตินิยมในยุคสังคมนิยม ของรัฐบาลสังคมนิยมลาว อาทิ ผลงานจำนวนมากของ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ งานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์และแบบเรียนประวัติศาสตร์ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐบาลสังคมนิยมลาวในการส่งผ่านสำนึกความเป็นชาตินิยม ผลงานที่ตีพิมพ์ล่าสุด ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (2557) ศึกษาสถานภาพความรู้งานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์ประเภทชีวประวัติที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในสปป.ลาว ช่วง ค.ศ. 1975 – 2010 การศึกษาชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนขนบการเขียนชีวประวัติบุคคลในลาวนับจากการปฏิวัติสังคมนิยม งานเขียนชีวประวัติในรูปแบบจารีตนิยมของลาว ที่เน้นการเขียนประวัติเชื้อพระวงศ์ ขุนนางข้าราชการ พ่อค้า มาสู่งานชีวประวัติประวัติผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติและวีรชนที่อยู่ในขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวหรือร่วมต่อสู้กับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ดารารัตน์ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการเขียนชีวประวัติในลาวเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในช่วง ค.ศ. 1986 เป็นต้นมา หลังจากความขัดแย้งในยุคสงครามเย็นคลี่คลายตัวลง ลาวปรับเปลี่ยนตัวเองมาคบหากับชาติในโลกประชาธิปไตยมากขึ้นและประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่ โดยทางการลาวให้ความสำคัญกับการรื้อฟื้นอดีตและสนับสนุนให้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับวีรชนของชาติใน 4 กลุ่มสำคัญ คือ วีรกษัตริย์ วีรบุรุษ วีรชนแห่งชาติ นักรบแข่งขันแห่งชาติ และมีงานเขียนชีวประวัติบุคคลกลุ่มต่าง ๆ แพร่หลายขึ้น เช่น นักปฏิวัติ พระสงฆ์ ปัญญาชน นักคิดคนสำคัญในโลกสังคมนิยม เป็นต้น

งานของ กิติรัตน์ สีหพันธ์ (2539) ศึกษาถึงการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวสมัยใหม่ ตั้งแต่หลัง ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างความรู้ของประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม อยู่ภายใต้การชี้นำ ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว การเขียนประวัติศาสตร์ลาวเดินตามแนวนโยบายของพรรคและรัฐบาลลาว และมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอกกำหนดทิศทางการเขียนประวัติศาสตร์ของพรรค อาทิ ในช่วงภายหลังการปฏิวัติ พรรคมุ่งเน้น การ

ต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างอุดมการณ์สังคมนิยมกับอุดมการณ์ศักดินา แต่ในปัจจุบันภายหลังกยุคสงครามเย็น ภายใต้อิทธิพลการรุกรานจากวัฒนธรรมต่างชาติ ลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยมที่ไหลบ่าเข้าไปในสังคมลาว พรรคหันมารื้อฟื้นประวัติวัฒนธรรมที่เก่าแก่ของชาติ

งานของปณิตา สรวัสสี (2546) ศึกษาการสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 – 2000 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงในการสร้างสำนึกความเป็นชาติ และความสอดคล้องกับความเป็นจริงของความเป็นชาติที่ปรากฏในแบบเรียนชั้นประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความเป็นชาติที่ปรากฏผ่านแบบเรียน มีทั้งแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ มกกับการเน้นความสัมพันธ์ของชาติที่เป็นลักษณะครอบครัว เน้นความเป็นพี่น้อง มีความสามัคคีปรองดองกัน และมีความเสมอภาคกันแม้จะต่างกลุ่มชาติพันธุ์กัน มีอุดมการณ์สังคมนิยมที่เชื่อมโยงคนในชาติเข้า และเชื่อมั่นต่อการนำพรรค ในการที่จะนำชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

งานศึกษาของปริยาภรณ์ กันทะลา (2552) ศึกษาแนวคิดการสร้างชาติของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวระหว่าง ค.ศ. 1975-1986 โดยวิเคราะห์ผ่านหนังสือพิมพ์เสียงประชาชน ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากการปฏิวัติประเทศ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้พยายามสร้างชาติลาวขึ้นใหม่ให้แตกต่างออกไปจากระบบเก่า โดยพยายามเปลี่ยนประชาชนลาวให้เป็น “คนสังคมนิยม” และมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้าใจและเลื่อมใสต่อระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม ซึ่งพรรคได้กระตุ้นให้เกิดความรักชาติผ่านการอธิบายประวัติศาสตร์ใหม่ สร้างศัตรูภายนอกเพื่อปลุกระดมกระแสชาตินิยมภายใน และสร้างความหมายของวัฒนธรรมและประเพณีชาติลาวขึ้นใหม่ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ได้ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์เสียงประชาชน

บัวไข เฟื่องกระจันทร์ (2551) ศึกษาความหมายทางสังคมของการฟื้นฟูคัมภีร์ไบเบิลในช่วงก่อนและหลังยุคจินตนาการใหม่ ผลการศึกษาพบว่าคัมภีร์ไบเบิล ถูกนำมาใช้เป็นพื้นที่แห่งการช่วงชิงความหมายทางสังคม ในสมัยที่ลาวเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสฝรั่งเศสส่งเสริมการฟื้นฟูพุทธศาสนาและคัมภีร์ไบเบิล เพื่อเปลี่ยนแปลงการศึกษาทางพุทธศาสนาของลาวออกจากแบบฉบับสยาม เมื่อพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้นำนโยบาย “จินตนาการใหม่” มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ทำให้วัฒนธรรมภายนอกได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศลาว ส่งผลให้รัฐบาลลาวได้ส่งเสริมการฟื้นฟูอนุรักษมรดกวัฒนธรรมของชาติ และคัมภีร์ไบเบิลได้รับการฟื้นฟูในฐานะ มรดกวัฒนธรรมของชาติลาว

เมื่อพิจารณาผลงานการศึกษาดังกล่าวข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าแม้จะมีผลงานจำนวนมาก ที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่อง อุดมการณ์ชาติ ในฐานะที่เป็นกลไกในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลสังคมนิยมลาวในแง่มุมต่าง ๆ ตลอดจนการพิจารณาบริบทและเงื่อนไข

ในการสร้างความเป็นชาติ เครื่องมือภาคปฏิบัติการของรัฐในการส่งผ่านอุดมการณ์ชาติ กระนั้นงานที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มุ่งศึกษาการสร้างสำนึกความเป็นชาติที่เน้นการเชิดชูวีรชนปณิธานและผู้นำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในฐานะสัญลักษณ์ของความเป็นชาติลาว ขณะที่งานชิ้นนี้มุ่งเน้นการศึกษาการปรับเปลี่ยนแนวทางการสร้างความเป็นชาติของลาวด้วยการเชิดชูวีรภักดิ์ในในฐานะเสาหลักของชาติ เพื่อเพิ่มมุมมองและความเข้าใจในการศึกษาอุดมการณ์ชาติและการสร้างความเป็นชาติของลาวที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบท สถานการณ์แวดล้อม

บทที่ 3

กำเนิดรัฐ-ชาติ การสร้างสำนึกความเป็นชาติ และการครองอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

3.1 ลาวก่อนเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่

ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชนชาติลาวเริ่มต้นขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดเช่นเดียวกับอาณาจักรและรัฐโบราณอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ร่องรอยหรือหลักฐานสำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของลาวในยุคโบราณ ก่อนการ สถาปนา อาณาจักร ปรากฏอยู่ในหลักฐานประเภทตำนาน นิทาน ปรัมปรา ทั้งนี้ นักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวสมัยโบราณ อาทิ อรรถ นันทจักร (2529) จารุวรรณ ธรรมวัตร (2529) กิตติรัตน์ สืบพันธ์ (2549) อธิบายว่าการบันทึกประวัติความเป็นมาของสังคมนิยมลาว ได้เริ่มปรากฏร่องรอยสำคัญในช่วงนับตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 14-15 เป็นต้นมา อันเป็นช่วงเวลาที่ดินแดนลาวได้พัฒนาเข้าสู่การปกครองแบบอาณาจักร โดยจารีตการบันทึกประวัติความเป็นมาของสังคมนิยมลาวในยุคโบราณปรากฏในรูปของ “พื้น” ซึ่งมีลักษณะเรื่องราวแบบเดียวกับ นิทาน ตำนาน บอกเล่าประวัติความเป็นมาของบ้านเมืองโดยมีวีรบุรุษหรือกษัตริย์เป็นศูนย์กลางของเรื่อง “พื้น” สำคัญที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของลาวในสมัยโบราณและกลายเป็นหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ลาวในยุคหลังใช้ในการเขียนและลำดับเรื่องราวประวัติศาสตร์ในยุคต้น ก็คือ “พื้นขุนบรม”¹

พื้นขุนบรมปรากฏในหลายสำนวนหลายฉบับ อย่างไรก็ตาม อาจแบ่งเนื้อเรื่องเป็น 3 ส่วนหลัก ส่วนแรกเป็นอดีตอันไกลโพ้นไม่มีมิติของเวลาว่าด้วยเรื่องของกำเนิดชนชาติลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในบริเวณลุ่มน้ำโขงตอนกลางซึ่งมีกำเนิดร่วมกันจากน้ำเต้าผลเดียวกัน และเรื่องราวการสร้างบ้านแปงเมืองภายใต้การนำของ “ขุนบรม” ผู้ซึ่งแถบได้ส่งให้มาปกครองบ้านเมืองในขณะที่เกิดความเดือดร้อนวุ่นวาย ขุนบรมปกครองบ้านเมืองให้เกิดความเรียบร้อย สอนวิธีการทำมาหากิน

¹ มหาสิลา วีระวงส์ ปราชญ์ลาวซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาพื้นขุนบรมให้ความเห็นว่า ฉบับเก่าแก่ที่สุดแต่งขึ้นในสมัยพระเจ้าวิชุลราช (ค.ศ. 1501 - 1520) ซึ่งมหาสิลา วีระวงส์ ได้คัดลอกโดยใช้ชื่อว่า “นิทานขุนบรมราชาธิราช ฉบับดั้งเดิมของประวัติศาสตร์ลาว” และใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการเขียนพงศาวดารลาวในยุคต่อมา

และหลักคุณธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกัน ต่อมาขุนบรมได้ส่งโอรส 7 องค์ไปปกครองบ้านเมืองต่าง ๆ² ส่วนที่สองว่าด้วยเรื่องราวกษัตริย์ต้นวงศ์ล้านช้าง จากยุคสมัยของ “ขุนลอ” โอรสองค์โตที่ขุนบรมให้ปกครองเมืองขวา หรือนครเชียงตุง เชียงทอง (หลวงพระบางในปัจจุบัน) เนื้อความในส่วนนี้เริ่มมีมิติเวลาทางประวัติศาสตร์ โดยภายหลังจากรัชสมัยของขุนลอได้มีกษัตริย์ปกครองเมืองขวาสืบต่อมาถึง 22 พระองค์ นับเป็นเวลากว่า 500 ปีเศษ ก่อนที่จะถึงรัชสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม และส่วนที่สามเป็นเรื่องราวประวัติศาสตร์การก่อตั้งอาณาจักรล้านช้างนับตั้งแต่สมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม เป็นต้นมา เนื้อความในส่วนนี้มีลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์ที่แน่ชัด เนื้อความในส่วนนี้จะมียุคสมัยที่เรื่องราวเพิ่มเติมในแต่ละรัชกาลของกษัตริย์ราชวงศ์ล้านช้าง เมื่อพื้นขุนบรมได้ถูกสืบทอด คัดลอก สืบต่อมา³

แม้ว่าเรื่องราวในยุคต้นของประวัติศาสตร์ชาติลาวมีลักษณะโครงเรื่องแบบเทพนิยายเชิงประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตามแนวคิดทางประวัติศาสตร์ลาวในปัจจุบันรับเอาคำอธิบายที่ปรากฏตามพื้นขุนบรมโดยเฉพาะนับตั้งแต่การสถาปนาอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้มเป็น “แม่บท” คำอธิบายประวัติความเป็นมาของชาติลาว ดังนั้นตามประวัติศาสตร์ลาว อาณาจักรล้านช้างจึงเป็นอาณาจักรที่เป็นปึกแผ่นแห่งแรกของชนชาติลาวบนผืนแผ่นดินลาว โดยพระเจ้าฟ้างุ้มคือกษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรล้านช้างในปี ค.ศ. 1353 พระองค์สามารถรวบรวมแผ่นดินแผ่ขยายอาณาจักรล้านช้างให้เป็นอาณาจักรที่เข้มแข็ง ยุคสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม เป็นยุคสำคัญของการวางรากฐานด้านการเมือง การปกครองและสังคมวัฒนธรรม อาณาจักรล้านช้างมีกษัตริย์ปกครองสืบต่อมายาวนานกว่า 300 ปี ผ่านช่วงเวลาที่มีทั้งความเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมถอย รัชสมัยที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นสมัยแห่งความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ หรือได้สร้างรากฐานความเจริญให้กับอาณาจักรของชนชาติลาว นอกจากรัชสมัยของพระเจ้าฟ้างุ้ม (ค.ศ. 1353-1373) คือ รัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (ค.ศ. 1548-1571) ซึ่งเป็นสมัยที่อาณาจักรล้านช้างได้มีการย้ายศูนย์กลางทางการเมืองจากนครเชียงตุง เชียงทองหรือหลวงพระบาง มาอยู่ที่นครเวียงจันทน์และพัฒนาราชธานีแห่งนี้ให้มีความศิวิไลซ์ รุ่งเรืองและรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (ค.ศ. 1638-1695) อันเป็นยุคสมัยที่บ้านเมืองมี

² โอรสที่ขุนบรมส่งไปปกครองเมืองต่าง ๆ ประกอบด้วย ขุนลอ ลูกชายคนโตปกครองเมืองขวา ขุนยี่ผาลานครองเมืองสิบสองพันทนา สามจูสงครองหัวพันทั้งห้าทั้งหก ไสผงครองเมืองยวนโยนก หรือล้านนา จ้าวอินครองเมืองโอโยธา ลกกกลมครองเมืองเชียงคาน เจ็ดเจืองครองเมืองพวน

³ ยกตัวอย่างเช่นพื้นขุนบรมที่แต่งขึ้นในสมัยพระเจ้าวิสุทราช มีข้อความสิ้นสุดลงในสมัยพระเจ้าวิสุทราช พื้นขุนบรมที่แต่งขึ้นในสมัยพระยาแสนสุรินทร์มีข้อความสิ้นสุดลงในสมัยพระยาแสนสุรินทร์ เป็นต้น

ความสงบ มีความเจริญทางเศรษฐกิจและมีความรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นยุคทองของอาณาจักรล้านช้าง

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 17 อาณาจักรลาวล้านช้างเสื่อมลงเป็นลำดับ จากการแย่งชิงอำนาจในกลุ่มผู้ปกครองและการขัดแย้งแข่งขันของศูนย์อำนาจต่าง ๆ ภายในอาณาจักร ถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 18 อาณาจักรล้านช้างแตกแยกออกเป็น 3 อาณาจักร 3 ศูนย์อำนาจหลัก คือหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ โดยที่ ขุนนางและผู้ครองอำนาจของแต่ละอาณาจักรต่าง แสวงหา การสนับสนุนจากอาณาจักรข้างเคียงที่มีอำนาจเข้มแข็งกว่า เช่น เวียดนาม สยาม และพม่า ที่ได้ถือโอกาสขยายอำนาจเข้าครอบงำอาณาจักรล้านช้าง ในที่สุด ใน ค.ศ. 1779 ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสิน อาณาจักรล้านช้างทั้งสามอาณาจักรได้ตกเป็นประเทศราชของสยาม

การที่อาณาจักรล้านช้างได้ขยาย อิทธิพลเหนือดินแดนต่าง ๆ ส่งผลให้ล้านช้างมีอำนาจปกครองเหนือกลุ่มชนต่าง ๆ กลายเป็นอาณาจักรที่มีความหลากหลายทางด้าน ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม ผู้ปกครองล้านช้าง จึงมีการปรับปรุงโครงสร้างอำนาจ การปกครองและการจัดระเบียบทางสังคมวัฒนธรรม มีการพัฒนาโครงสร้างทางการเมืองใน ระบบของศักดินาที่มีกษัตริย์ หรือเจ้าชีวิตเป็นประมุข มีการจัดระเบียบทางสังคม มีการนำพุทธศาสนาเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ หลอมกลมเกลียวความคิดความเชื่อของประชาชน คติธรรมของศาสนาพุทธได้ถูกผสมผสาน กับความเชื่อดั้งเดิมในสังคม โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องผีฟ้า แถน กลายเป็น จารีตประเพณี ที่เรียกว่า “ฮีดคอง” หรือ “ฮีดสิบสอง คองสิบสี่” ที่คนในสังคมล้านช้างพึงยึดถือปฏิบัติ

นอกจากพุทธศาสนาอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คนในสังคมรวมถึงการสร้างสิทธิธรรมให้กับอำนาจของกษัตริย์ผู้ปกครองบ้านเมือง ก็คือ การเขียน “ประวัติศาสตร์” บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของบ้านของเมือง ดังที่ปรากฏใน “พื้นขุนบรม” จารุวรรณ ธรรมวดี (2529) ผู้ศึกษาดำเนินงานขุนบรมกับการเขียนพงศาวดารลาวได้อธิบายถึงความสำคัญของพื้นขุนบรมว่าเป็นงานที่เขียนขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองในการสร้างความสมานฉันท์และประสานความสัมพันธ์ของระหว่างชาวลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณลุ่มน้ำโขงตอนกลางว่ามีกำเนิดร่วมกันผ่านตำนานเรื่องน้ำเต้าปุง เช่นเดียวกับการสานความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนต่าง ๆ แถบสองฝั่งโขงที่ล้วนมาจากสายเครือญาติเดียวกัน คือล้วนสืบเชื้อสายจากขุนบรมพื้นขุนบรมยังสะท้อนถึงการอ้างสิทธิธรรมทางการเมืองของกษัตริย์ลาวล้านช้าง การที่กษัตริย์ลาวล้านช้าง สืบเชื้อสายมาจากขุนลอ ลูกชายคนโตของขุนบรมผู้ที่แถนฟ้าส่งมา คือการอ้างอิงถึงการที่กษัตริย์มีชาติกำเนิดและฐานะสูงส่ง เปรียบดังผู้ได้รับ สิทธิธรรมให้ปกครองบ้านเมือง บำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ประชาชนจึงมีหน้าที่ต้องเคารพเชื่อฟังกษัตริย์

ในอีกด้านหนึ่งพื้นขุนบรมสะท้อนถึงจารีตของสังคมในการบันทึกอดีตและบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของตน ของกลุ่มชน บ้านเมือง อาณาจักรผ่านเรื่องราวของกษัตริย์ หรือผู้ปกครองในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของสำนักประวัติศาสตร์ ตลอดประวัติศาสตร์อันยาวนานของอาณาจักรล้านช้าง พื้นขุนบรมได้ถูกสืบทอด คัดลอก และบันทึกเรื่องราวเพิ่มเติมในแต่ละรัชกาลของกษัตริย์ราชวงศ์ล้านช้าง ในสมัยที่ลาวตกเป็นประเทศราชของสยาม ซึ่งมีจารีตการบันทึกประวัติศาสตร์ในรูปแบบพงศาวดาร หรือการบันทึกประวัติศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ พื้นขุนบรมปรากฏในชื่อ “พงศาวดารล้านช้าง” รวมทั้งถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของพงศาวดารลาวฉบับต่าง ๆ อาทิ พงศาวดารเวียงจันทน์ พงศาวดารหลวงพระบาง ดังนั้นจารีตของการบันทึกประวัติศาสตร์โดยมีกษัตริย์เป็นศูนย์กลางจึงได้มีการสืบทอดมาเป็นลำดับ

อาณาจักรล้านช้าง เริ่มเสื่อมลงเป็นลำดับ จากการชิงอำนาจในกลุ่มผู้ปกครองเมื่อสิ้นรัชกาลของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช เมื่อถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 18 อาณาจักรล้านช้างแตกแยกออกเป็น 3 ศูนย์อำนาจ คือหลวงพระบาง เวียงจันทน์ (ค.ศ. 1707) และจำปาศักดิ์ (ค.ศ. 1713) เปิดโอกาสอาณาจักรข้างเคียง อันได้แก่ พม่า สยาม และเวียดนาม ขยายอำนาจเข้าครอบงำ อาณาจักรล้านช้าง ในที่สุด อาณาจักร ล้านช้างทั้ง 3 อาณาจักร ได้ตกเป็นประเทศราชของสยามในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ใน ค.ศ. 1779 (อนินทร์ พุฒิชิต, 2546, น. 23)

แม้ลาวจะตกเป็นประเทศราชของสยามในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 หรือนับแต่สมัยของพระเจ้าตากสินและเมื่อมีการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ ฐานะเจ้าประเทศราชได้รับการสืบทอดโดยราชวงศ์จักรี แต่สยามไม่ได้มีอำนาจควบคุมเหนือแผ่นดินลาวอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด นอกเหนือจากการนำสมาชิกราชวงศ์ลาวมาเป็นตัวประกันความภักดีที่กรุงเทพดังเช่นกรณีเจ้าอนุวงศ์ การแสดงความจงรักภักดีในฐานะประเทศราชด้วยการส่งส่วยบรรณาการและกำลังพลในยามสงคราม โดยทั่วไปแล้วในระยะต้นของการตกเป็นประเทศราชสยามยังคงรักษารูปแบบการปกครองแบบเดิมของลาวเอาไว้ คือลาวยังคงแบ่งเป็น 3 ศูนย์อำนาจ อันได้แก่หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ และยังคงมีอำนาจปกครองตนเองโดยเชื้อสายราชวงศ์ลาว และแม้ว่าลาวจะตกเป็นประเทศราชของสยามแต่ลาวก็ยังแสดงความภักดีต่อเวียดนาม อย่างไรก็ตาม เมื่อการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ของราชวงศ์จักรีในสยามเริ่มมีความมั่นคงเข้มแข็ง สยามได้เริ่มกระบวนการในการรวมอำนาจมาไว้ที่ส่วนกลางมากขึ้น มีการนำนโยบาย “สักเลก” และเกณฑ์แรงงานที่สยามนำมาใช้เพื่อควบคุมกำลังพล สร้างความไม่พอใจให้กับขุนนางท้องถิ่นและเจ้าประเทศราชที่อยู่ภายใต้อำนาจสยาม (สจ๊วต-ฟ็อกซ์ , 2553, น.19. และแกรนท์, 2549, น.28)

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เริ่มปรากฏความเคลื่อนไหวก่อความไม่สงบทางการเมืองในหัวเมืองลาวอยู่เป็นระยะ อาทิ การต่อต้านของเชียงแก้วและการต่อต้านของพะสาเกียดโง้งในเขต

อาณาจักรจำปาศักดิ์ อย่างไรก็ตาม การต่อต้านอำนาจสยามครั้งสำคัญคือ การต่อต้านของเจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ สงครามจากการแข็งเมืองของเจ้าอนุวงศ์ในครั้งนี้ไม่เพียงเป็นสงครามความขัดแย้งครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของลาวและสยาม แต่สงครามเจ้าอนุวงศ์ยังเป็นสงครามที่นำมาซึ่งข้อถกเถียงจากการเขียน/อธิบาย/ ประวัติศาสตร์จาก จุดยืนที่แตกต่างกันระหว่างลาวไทยที่เข้มข้นที่สุดเหตุการณ์หนึ่ง และนำไปสู่การรับรู้และตีความ ประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงของไทยและลาว กล่าวคือในขณะที่ประวัติศาสตร์ไทยจารึก สงครามครั้งนี้ไว้ในนาม “กบฏ” เจ้าอนุวงศ์ ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ลาวได้จารึกสงครามครั้งนี้ว่า เป็นสงคราม “กู่เอกราช”

เจ้าอนุวงศ์ เป็นโอรสของเจ้าสิริบุญสารอดีตเจ้าชีวิตอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ภายหลังจากความพ่ายแพ้ของเวียงจันทน์ต่อกองทัพของพระเจ้าตากสินและเวียงจันทน์ตกเป็น ประเทศราชของสยามในปี ค.ศ. 1779 เจ้าอนุวงศ์ในวัยเยาว์ได้ถูกนำตัวมาเป็น “องค์ประกัน” ที่ สยาม เจ้าอนุวงศ์จึงเติบโตในแวดวงราชสำนักสยาม และสามารถสร้างผลงานนำกองทัพช่วยสยามรบ ในสงครามหลายครั้ง ในปี ค.ศ. 1794 เจ้าอนุวงศ์ได้รับการแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ หล้านภลัย พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 2 ให้เป็นอุปราชแห่งนครเวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อเจ้าอินทวงศ์เจ้า ชีวิตล้านช้างเวียงจันทน์สิ้นพระชนม์ เจ้าอนุวงศ์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ในปี ค.ศ. 1804 ใน ฐานะเจ้าชีวิตแห่งอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ เจ้าอนุวงศ์ได้ฟื้นฟูความเข้มแข็งของนครเวียงจันทน์ ทำนุบำรุงพุทธศาสนา วัดวาอาราม สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับหัวเมืองลาวต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1827 เจ้าอนุวงศ์ได้ตัดสินใจทำสงครามต่อต้านอำนาจการปกครองของสยาม (สถาบันค้นคว้า วิทยาศาสตร์การศึกษา, 2010, น.75-80)

แม้สงครามเจ้าอนุวงศ์จะจบลงด้วยความพ่ายแพ้ เจ้าอนุวงศ์ถูกจับและนำตัวมายัง กรุงเทพมหานคร แห่งประธานในฐานะกบฏ ถูกทรมานจนสิ้นพระชนม์ นครเวียงจันทน์ถูกเผาจนกลายเป็นเมือง ร้าง อำนาจของอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์สูญสิ้น แต่ในด้านหนึ่งได้มีการถ่ายทอดเหตุการณ์บรรยาย ถึงความยากลำบากและความคับแค้นใจของชาวลาวที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ผ่านบทเพลง บท กลอน รวมทั้งผ่านวรรณกรรมลาว อาทิเรื่อง “सानลพพะสุน” และ “พื้นท้าวเหลาคำ” เจ้าอนุวงศ์จึง ได้กลายเป็นตำนานเล่าขานของนักชาตินิยมลาวในยุคต่อมา ทั้งยังส่งผลต่อการรับรู้ตัวตนของ ประชาชนทั้ง 2 ชาติและความสัมพันธ์ระหว่างลาว-ไทย ในยุคหลัง ดังที่ มหาสิลา วีระวงส์ ปราชญ์ และปัญญาชนชาตินิยมคนสำคัญของลาว ผู้บุกเบิกและวางรากฐานการศึกษาค้นคว้าและผลิตผล ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมลาว บันทึกความทรงจำไว้ว่า “เจ้าอนุวงศ์” มีอิทธิพลต่อสำนึก ชาตินิยมของมหาสิลาและเป็นแรงบันดาลใจให้มหาสิลาเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวกับขบวนการ ชาตินิยมลาวภายใต้การนำของเจ้าเพชรราช จากการที่ได้ฟังเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับเจ้าอนุมาตั้งแต่สมัย

ยังเล็ก ต่อมาเมื่อได้อ่านหนังสือที่พูดถึงเจ้าอนุวงศ์อย่างถูกเหยียดหยามทำให้เกิดความเจ็บปวดและต้องการเข้าร่วมกับขบวนการชาตินิยมเพื่อกอบกู้เอกราชของชาติ ดังที่ว่า

ขณะเรียนหนังสือกับคุณตา คุณตาได้เล่านิทานต่าง ๆ ให้ฟัง จนกระทั่งเรื่องเจ้าอนุและเจ้าราชวงศ์ ช่วงหนึ่งคุณตาเล่าว่า พวกเราแต่ก่อนนั้นไปเสียส่วยให้เจ้าอนุเวียงจันทน์ สยามไปตีเอาเวียงจันทน์ได้ จึงต้องส่งส่วยให้สยาม แล้วคุณตาก็เล่าเรื่องเจ้าราชวงศ์รบกับสยาม แล้วหลบหนีเข้าป่าไปเรียนมนตร์กับ ฤๅษี ตามเรื่องที่เล่าไว้ในหนังสือ พันท้าวเหลลาคำ . . .

เวลานั้นได้อ่านหนังสือพิมพ์ลาวที่ออกในเวียงจันทน์ ซึ่งกลุ่มพระจากเมืองโขง เอาไปให้อ่าน จึงมีความต้องการแรงกล้าที่จะได้เห็นเมืองเวียงจันทน์ หนที่สุด พร้อมกันนั้นก็ได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งแจกในงานทอดกฐินหลวงชื่อว่า ‘ปราบกบฏไ้อ์อนุเวียงจันทน์ ’ จัดพิมพ์โดยเจ้าฟ้าพระนครสวรรค์วรพินิจ องค์กรรัฐมนตรีแห่งพระเจ้าแผ่นดินสยาม รัชกาลที่ 7 ในหนังสือเล่มนั้นเรียกเจ้าอนุว่า ‘ไ้อ์อนุ ’ และเรียกเจ้าหญิงคำป้องพระมเหสีว่า ‘ไ้อ์คำป้อง ’ เมื่ออ่านตลอดเรื่องแล้วรู้สึกเจ็บปวดที่สุด จึงมีความคิดเรื่องการกู้ชาติเกิดขึ้นและแรงกล้าอย่างเคื่องแค้นตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (สิลา วีระวงส์, มหา, 2548, น. 378-381)

หลังเหตุการณ์สงครามเจ้าอนุวงศ์ได้สิ้นสุดลงด้วยความพ่ายแพ้ของฝ่ายเวียงจันทน์ สยามได้กระชับอำนาจที่มีเหนือหัวเมืองลาวมากยิ่งขึ้น มีเพียงหลวงพระบางเท่านั้นที่ดูเหมือนจะยังคงสามารถดำรงอำนาจอิสระของตนในฐานะเป็นประเทศราช (โดยหลวงพระบางไม่เพียงส่งเครื่องบรรณาการให้สยามแต่ยังส่งให้ราชสำนักแ้วและปักกิ่ง) หลังจากตกอยู่ในสถานะประเทศราชของสยามกว่า 1 ศตวรรษ อำนาจของอาณาจักรลาวล้านช้างที่มีต่อสยามได้สิ้นสุดลง เมื่อ ฝรั่งเศสประสบความสำเร็จในการขยายอำนาจยึดครองอาณาจักรล้านช้างในปี ค.ศ. 1893

3.2 ลาวภายใต้การปกครองของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส : การเปลี่ยนผ่านรัฐลาวโบราณสู่รัฐชาติลาวยุคใหม่

นักวิชาการด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ ธงชัย วินิจจะกูล (2556) อธิบายพัฒนาการของการสร้างรัฐ-ชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า การขยายอำนาจเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตกเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้บรรดาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก่อรูปพัฒนาการใน

รูปแบบของราชาธิปไตยใหม่ ก่อนที่ดินแดนส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ ในดินแดนแถบนี้ ยังคงอยู่ภายใต้กรอบความสัมพันธ์แบบรัฐจารีต รัฐหรืออาณาจักรต่าง ๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่มีพรมแดนหรือเส้นเขตแดนที่ชัดเจน ขอบเขตพื้นที่อำนาจของแต่ละรัฐขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของรัฐในแต่ละช่วงเวลา จึงเกิดสภาพการณ์ซ้อนทับของปริมณฑลทางอำนาจของแต่ละรัฐ รัฐขนาดเล็กมักอยู่ใต้ปริมณฑลทางอำนาจของอาณาจักรใหญ่ที่เหลื่อมซ้อนกันหรือถูกนับเป็นชายแดนของอาณาจักรขนาดใหญ่หลายแห่งในเวลาเดียวกัน แม้แต่รัฐประเทศราชก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจหรืออาจสวามิภักดิ์ต่ออาณาจักรใหญ่หลายอาณาจักรเช่นเดียวกัน ดังปรากฏคำเรียก “เมืองสองฝ่ายฟ้า” หรือ “สามฝ่ายฟ้า” ที่ส่งบรรณาการแสดงการสวามิภักดิ์ต่อเจ้าประเทศราชสองหรือสามแห่ง การเปลี่ยนแปลงของรัฐจารีตได้เกิดขึ้นเมื่อเมื่อจักรวรรดินิยมตะวันตกได้ขยายอำนาจเข้ามาพร้อมกรอบแนวคิดเรื่องรัฐชาติ การมีอำนาจอธิปไตยหนึ่งเดียว การมีเส้นพรมแดนขอบเขตอำนาจรัฐที่ชัดเจน การเปลี่ยนแปลงจากรัฐจารีตสู่รัฐสมัยใหม่ได้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการรวมศูนย์อำนาจ ผ่านการกำหนดเส้นพรมแดนและการทำแผนที่เขตแดนหรือการสร้าง “ภูมิภายา” ของรัฐตามแนวคิดภูมิรัฐศาสตร์ของรัฐชาติสมัยใหม่ รวมถึงการสร้างสำนึกความเป็นชาติ ผ่านระบบการศึกษา และเทคโนโลยีทางอำนาจสมัยใหม่ต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการพิมพ์ การสื่อสารและการคมนาคมที่มีผลต่อการเชื่อมโยงประชาชนเข้าสู่จินตกรรมความเป็นชาติแบบรัฐชาติสมัยใหม่

วิถีแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นในลาวเช่นกัน การขยายอำนาจเข้ามาปกครองลาวของฝรั่งเศสเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการกำเนิด “รัฐชาติลาว” การเปลี่ยนผ่านรัฐลาวโบราณสู่รัฐชาติลาวยุคใหม่ ทั้งในมิติของการมีอำนาจอธิปไตยหนึ่งเดียว สถานะของ ความเป็นเมือง “สองฝ่ายฟ้า” “สามฝ่ายฟ้า” ของลาวสิ้นสุดลง อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนลาวทั้งหมดอยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส หรือการกำหนดเส้นพรมแดนและการทำแผนที่เขตแดนลาว ภายใต้อำนาจการปกครองของฝรั่งเศสยังเป็นช่วงสำคัญของการสร้างสำนึกความเป็นชาติ และการพยายามนิยามอัตลักษณ์ “ความเป็นลาว”

การขยายอำนาจ ของฝรั่งเศส เข้าสู่ลาว เริ่มขึ้นภายหลังจากที่ฝรั่งเศสสามารถยึดครองเวียดนามและกัมพูชาได้สำเร็จในช่วงทศวรรษ 1880 โดยฝรั่งเศสอาศัยประโยชน์จากสถานะแห่งการเป็นเมือง “สองฝ่ายฟ้า” ของลาว อ้างสิทธิ์ของเวียดนามที่มีเหนือลาวขยายอำนาจเข้าสู่ลาวในฐานะเจ้าอาณานิคมของเวียดนาม พร้อมกับการใช้นโยบายเรือปืนกดดันสยาม ให้ยอมสละสถานะความเป็นเจ้าประเทศราชเหนือดินแดนลาว นำมาซึ่งการลงนามในสนธิสัญญาฝรั่งเศส -สยาม ในวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1893

ในด้านการเมือง การขยายอำนาจของฝรั่งเศส ส่งผลให้แผ่นดินลาวซึ่งเคยแตกแยกเป็น 3 อาณาจักรมายาวนานนับ 2 ศตวรรษ มีอำนาจการปกครองแบบรวมศูนย์ภายใต้การบังคับบัญชาของรัฐบาลอาณานิคม ฝรั่งเศส โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่นครเวียงจันทน์ มีผู้สำเร็จราชการชาวฝรั่งเศสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองดินแดน โดยขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสที่ฮานอย (Gunn, 1990, pp. 14-15) การมีศูนย์กลางอำนาจหนึ่งเดียว มีขอบเขตของดินแดนที่แน่ชัด เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนา ลาวไปสู่ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ฝรั่งเศสไม่ได้ทำลายโครงสร้างทางสังคมการเมืองในยุคจารีตของลาว เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ กับสถาบันกษัตริย์ของลาว ดังจะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสยินยอมให้เจ้ามหาชีวิต แห่งหลวงพระบาง มีอำนาจในการปกครองในแขวงหลวงพระบางต่อไปภายใต้อำนาจการควบคุมของฝรั่งเศส

เช่นเดียวกับในด้านสังคมวัฒนธรรม ฝรั่งเศส มิได้เข้ามาควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวลาว ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ประชาชนชาวจีนมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ไม่แตกต่างไปจากเดิมมากนัก ด้านหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ฝรั่งเศสไม่ได้ให้ความสนใจที่จะพัฒนาดินแดนอาณานิคมลาวให้มีความเจริญก้าวหน้า เมื่อเทียบกับกัมพูชาและเวียดนาม 2 อาณานิคมอินโดจีนของฝรั่งเศส ลาวเป็นดินแดนที่ฝรั่งเศสให้ความสนใจน้อยที่สุด ก่อนทศวรรษ 1940 แทบไม่เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านเศรษฐกิจและสังคมในลาว การพัฒนาด้านการศึกษา ยืนยันถึงข้อเท็จจริงดังกล่าว ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โรงเรียนที่ฝรั่งเศสจัดตั้งขึ้นในลาว มีแค่โรงเรียนในระดับประถม ศึกษาเท่านั้น ส่วนโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยม มีเพียงแห่งเดียวคือ วิทยาลัยปาวี ในนครเวียงจันทน์ ที่สร้างขึ้นใน ค.ศ. 1923 (Stuart-Fox, 1997, p. 43) การที่ฝรั่งเศสไม่ได้ให้ความสนใจที่จะพัฒนาดินแดนอาณานิคมลาวให้มีความเจริญก้าวหน้า ในแง่หนึ่งทำให้ประชาชนลาวขาดโอกาสในการ สังสมประสบการณ์ ขาดการเรียนรู้และ เพาะบ่มความคิดที่ก้าวหน้า ความเคลื่อนไหวในรูปลักษณะของขบวนการชาตินิยมลาวจึงเริ่มขึ้นอย่างเชื่องช้าเมื่อเปรียบเทียบกับ รัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกเช่นเดียวกับลาว

กระทั่งในช่วงทศวรรษ 1940 เป็นต้นมาจึงเริ่มปรากฏความเคลื่อนไหวด้านชาตินิยม และการสร้างสำนึกความเป็นชาติในแบบรัฐชาติสมัยใหม่ในสังคมลาว ภายใต้บริบทของสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงเวลาที่สถานะอำนาจความเป็นเจ้าอาณานิคมของฝรั่งเศสเสื่อมถอย จากความพ่ายแพ้ต่อเยอรมันในภาคพื้นยุโรปและการขยายอำนาจของญี่ปุ่นในแถบเอเชียรวมถึงสหพันธ์อินโดจีนของฝรั่งเศส ในช่วงเวลาที่อำนาจของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสถูกท้าทาย ฝรั่งเศสจึงหันมาให้ความสนใจในการพัฒนาลาวในด้านต่าง ๆ มากขึ้นเพื่อรักษาฐานอำนาจของฝรั่งเศสในลาว อาทิ ฝรั่งเศสได้เปิดโอกาสให้ชาวลาว โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นสูงเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองมากขึ้น มีการเพิ่มงบประมาณในการพัฒนาให้กับลาวในด้านต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาด้านการเกษตร กรรมและการ

ป่าไม้ การพัฒนาด้านการคมนาคมโดยมีการสร้างถนน ใหม่ๆเพื่อเชื่อมโยงลาวเข้ากับสหพันธ์อินโดจีนของฝรั่งเศส อีกหนึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การขยายตัวด้าน ด้านการศึกษาเพียงเวลา 4 ปีนับจากต้นทศวรรษ 1940 ได้เกิดการพัฒนาและการสร้าง โรงเรียนในดินแดนลาวมากกว่าช่วงสมัยก่อนหน้ารวมกัน จำนวนชาวลาวที่มีโอกาสเข้าศึกษาจึงเพิ่มขึ้น จากประมาณ 6,000 คนในช่วงปี ค.ศ. 1940 เป็นจำนวน 37,000 คน ในช่วงปี ค.ศ. 1950 (Dommen, 1985, p. 157) โดยนอกจากโรงเรียนในเขตเวียงจันทน์ ฝรั่งเศสได้ส่งเสริมให้มีการขยายการศึกษาออกไปในพื้นที่ชนบท โรงเรียนสำหรับชนกลุ่มน้อยหรือบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ ในลาว จึงเริ่มเกิดขึ้นในช่วงนี้⁴

นอกจากการหันมาเอาใจใส่พัฒนาความเจริญในดินแดนลาวมากขึ้น ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนับจากต้นทศวรรษ 1940 คือการฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญ ในการสร้างสำนึกความเป็นชาติ และสร้างอัตลักษณ์ความเป็นลาว ผ่านโครงการสำคัญที่เรียกว่า “โครงการปฏิรูปลาวเพื่อฟื้นฟูชาติ” (Lao Renovation Movement) ที่เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1941 การดำเนินโครงการดังกล่าวไม่เพียงเพื่อฟื้นฟูฐานะความนิยมฝรั่งเศสในดินแดนลาว แต่เพื่อตอบโต้การ ที่รัฐบาลไทยภายใต้การนำของ ของจอมพล. ปิบูลสงคราม อาศัยสถานการณ์ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 แฉขยาย “ลัทธิไทยใหญ่” เข้าสู่อินโดจีน มุ่งหมายปลุกระดมรวมคนเชื้อสายไทในดินแดนต่าง ๆ รวมถึงการรณรงค์เรียกร้องดินแดนบางส่วนในอินโดจีนที่รัฐบาลไทยเห็นว่าเป็น “ดินแดนไทยที่สูญเสียไป” ด้วยการบีบบังคับอย่างไม่เป็นธรรมจากจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งนอกจากจะมีการดำเนินการทางการเมืองระดับชาติแล้วยังมีการบวกรวมทางสังคมวัฒนธรรมปลูกเร้ากระแสชาตินิยมไทยและการต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีน อาทิการรณรงค์ผ่านเพลงปลุกใจ เช่น เพลงข้ามโขงมาสู่แดนไทย ผ่านรายการวิทยุที่มีการกระจายเสียงข้ามโขงไปยังฝั่งลาว (ปณิตา สระวาสี, 2546, น.28)

การแผ่ขยายลัทธิไทยใหญ่ ของรัฐบาลไทยสมัยจอมพล.ปิบูลสงครามนับ เป็นการท้าทายต่อสถานะและอำนาจของฝรั่งเศสในอินโดจีน และส่งผลให้ฝรั่งเศสเห็นความ จำเป็นในการปลุกสำนึกความเป็นชาติลาวและการสร้างอัตลักษณ์ “ความเป็นลาว” ที่แตกต่างจากไทย ดังที่นายพลเรือเอกเดอควัวซ์ได้แสดงทัศนะมาถึงข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำลาวว่า “คนลาวที่ไม่เคยใส่ใจที่จะมองพินยอดไม้ที่ล้อมรอบหมู่บ้านของตน จะต้องตระหนักตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปว่า พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนลาวผู้ยิ่งใหญ่” เช่นเดียวกับรายงานของฝรั่งเศสฉบับหนึ่งที่ เสนอความเห็นว่ “หากรัฐบาล

⁴ อาทิ ใน ค.ศ. 1940 มีการสร้างโรงเรียน (รัฐบาล) สำหรับชาวม้งขึ้นเป็นครั้งแรกในแขวงเชียงขวาง (Gunn, 1990, p. 39) เมื่อถึง ค.ศ. 1944 มีโรงเรียนสำหรับชนกลุ่มน้อยในลาว 6 แห่ง มีนักเรียนเข้าศึกษาประมาณ 250 คน (Le Bar & Suddard, (eds), 1960, p. 80)

ของรัฐในอารักขาไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างปัจเจกบุคคลที่เป็นตัวของตัวเอง อย่างน้อยก็ในกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษา พวกเขาจะถูกดึงดูดให้เข้าหาเพื่อนบ้าน” (อีแวนส์, 2549, p. 84)

วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ลาว ถูกนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการ สร้างสำนึกความเป็นชาติและอัตลักษณ์ความเป็นลาวที่ แตกต่างจากสยาม โดยฝรั่งเศสสนับสนุนการทำนุบำรุงพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลาว มีการบูรณปฏิสังขรณ์วัดวาอารามต่าง ๆ ที่ถูกทำลายจากสงครามเมื่อศตวรรษก่อน โดยเฉพาะพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ที่ถูกทำลายจากกองทัพสยามและยังได้รับการส่งเสริมให้กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของลาว มีการบูรณะหอพระแก้วและวัดวาอารามที่ถูกทำลายจากกองทัพสยามแต่เมื่อครั้งสงครามเจ้าอนุวงศ์ให้กลับมามีความงดงามอีกครั้ง

ฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ลาว อาทิ การตีพิมพ์ตำราแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว ซึ่งแกรนท์ อีแวนส์ได้ให้ทัศนะว่าตำราประวัติศาสตร์ลาว ที่ฝรั่งเศสผลิตขึ้นมุ่งเน้นที่การสร้างภาพลักษณ์นำเสนอถึงคุณงามความดีของฝรั่งเศสให้กับฝรั่งเศสในฐานะผู้ปกครองลาว ไม่ให้ถูกกลืนกินชาติจากสยาม ทั้งยังพยายามอธิบายเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ลาวเข้ากับประวัติศาสตร์ของอินโดจีนเช่นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชาวลาวและกลุ่ม ชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในแถบภาคใต้ของลาวกับอาณาจักรจามปา เพื่อเลี่ยง หรือเบี่ยงเบน ความสัมพันธ์ของลาว-สยามได้อย่างแยบยล (อีแวนส์, 2549, p. 84) แม้การพัฒนาตำราประวัติศาสตร์ลาวได้เริ่มขึ้นนับแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1920 ด้วยเหตุที่การขยายการศึกษาในลาวก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 อยู่ในขอบเขตที่จำกัดอย่างยิ่ง จึงมีชาวลาวจำนวนเพียงน้อยนิดที่มีโอกาสได้ศึกษาตำราเหล่านี้ ในช่วงทศวรรษ 1940 เมื่อฝรั่งเศสให้ความสำคัญในการพัฒนาการศึกษา จัดตั้งโรงเรียนขยายการศึกษาในลาว การส่งผ่านสำนึกประวัติศาสตร์ผ่านตำราแบบเรียนและ การเขียนประวัติศาสตร์ชาติลาวจึงสามารถขยายสู่สาธารณชนมากขึ้น

การศึกษาของ Ivarsson (ค.ศ. 1999) ได้ชี้ให้เห็นว่าอีกหนึ่ง เครื่องมือสำคัญในการส่งผ่านสำนึกประวัติศาสตร์และสำนึกความเป็นชาติ ลาวในช่วงทศวรรษ 1940 เป็นต้นมา คือหนังสือพิมพ์ลาวโดยฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้มีการจัดทำหนังสือพิมพ์ออกเผยแพร่ในประเทศลาวหลายฉบับ อาทิ หนังสือพิมพ์ “ประเทศลาว” (Pathet Laos) “เลอ นูโว ลาว” (Le Nouveau Laos) ซึ่งตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส แต่ฉบับที่สำคัญที่สุดคือหนังสือพิมพ์ “ลาวใหญ่” หนังสือพิมพ์ภาษาลาวฉบับแรก ซึ่งฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้จัดทำขึ้นและเริ่มเผยแพร่ใน ค.ศ. 1941 หนังสือพิมพ์ไม่เพียงเป็นสื่อกลางในการรายงานข่าวสารต่าง ๆ ในดินแดนลาวซึ่งส่งผลต่อ การเชื่อมโยงชาวลาวที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แต่ยังเป็นกระบอกเสียงสำคัญของฝรั่งเศสและกลุ่มปัญญาชนนักชาตินิยมลาวในการเผยแพร่ปลูกฝังสำนึกความเป็นชาติสู่สังคมลาว มีการตีพิมพ์บทกลอนหรือบทความเชิดชูประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันรุ่งเรืองของลาว การนำเสนอถึงอดีตอันเจ็บปวดหรือยุคแห่งความ

เสื่อมถอยในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง ไม่สามัคคีกัน ของประชาชนลาว และการรุกรานของต่างชาติโดยเฉพาะของสยาม โดยที่เรื่องราวของการต่อสู้ของเจ้าอนุวงศ์ได้ถูกนำมาตอกย้ำ ดังที่ปรากฏว่าในการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ลาวใหญ่ฉบับแรกได้มีการนำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์การต่อสู้ของเจ้าอนุวงศ์ด้านการก่อกบฏของสยาม นอกจากนี้ยังมี การเผยแพร่ความเห็นของปัญญาชนลาวตอบโต้ต่อแนวคิดลัทธิไทยใหญ่ของรัฐบาลไทยที่มักอ้างความเป็น “เจ้าของ” หรือเป็นชาติผู้ประดิษฐ์คิดค้นศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ในดินแดนแถบนี้

การปลุกกระแสความตื่นตัวในการสร้างสำนึกความเป็นชาติและความเป็นลาวภายใต้การสนับสนุนของฝรั่งเศส แม้จะยังคงจำกัดอยู่ในแวดวงของกลุ่มปัญญาชนลาวซึ่งเป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ ในสังคมลาว แต่นับเป็นก้าวอย่างสำคัญที่ส่งผลต่อความเคลื่อนไหวด้านชาตินิยมของลาว และเมื่อพลังของความคิดชาตินิยมเติบโตขึ้น ความเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมลาวไม่ได้อยู่ภายใต้ร่มเงาอิทธิพลทางความคิดของฝรั่งเศสอีกต่อไป ดังจะเห็นได้จากความขัดแย้งของนักชาตินิยมลาวและฝรั่งเศส เมื่อ ข้าหลวงใหญ่ของฝรั่งเศสมีนโยบายในการสร้างภาษาลาวมาตรฐานของโดยใช้ตัวอักษรโรมันเป็นสื่อกลางในการเขียนภาษาลาว ด้วยความมุ่งหมายที่จะสร้างความแตกต่างระหว่างภาษาลาวและภาษาไทย และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านภาษาของสหพันธ์อินโดจีนของฝรั่งเศสผ่านการใช้ตัวอักษรโรมัน แนวคิดดังกล่าวได้ถูกต่อต้านและคัดค้าน โดยกลุ่มปัญญาชนชาตินิยมลาวภายใต้การนำของเจ้าเพชรราช จนต้องล้มเลิกโครงการไปในที่สุด (อีแวนส์, 2549, p. 80-90 และ Stuart-Fox, 1997, p. 54-56) ยิ่งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พลังชาตินิยมของลาวได้เปลี่ยนแปลงเป้าหมายและจุดยืนในทิศทางที่ตรงข้ามกับความมุ่งหมายของฝรั่งเศส นั่นคือได้พัฒนาไปสู่การเรียกร้องเอกราชและการโค่นล้มอำนาจของฝรั่งเศส

3.3 ขบวนการชาตินิยม อุดมการณ์ชาติ การต่อสู้เพื่อเอกราชและการปฏิวัติสังคมนิยม

การขยายอิทธิพลเข้ามาในอินโดจีนของญี่ปุ่นเป็นเหตุการณ์เร่งปฏิบัติการสำคัญที่ส่งผลให้ความเคลื่อนไหวด้านชาตินิยมและการต่อสู้เพื่อเอกราชของลาวเปลี่ยนจากลัทธิชาตินิยมทางวัฒนธรรมสู่การเป็นลัทธิชาตินิยมทางการเมือง ขณะเดียวกันก็เป็นช่วงสำคัญที่เริ่มปรากฏความแตกแยกทางความคิดในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการวางอนาคตของประเทศลาวในกลุ่มนักชาตินิยมและชนชั้นนำของลาวลาว เนื่องจากนักชาตินิยมและข้าราชการปัญญาชนจำนวนไม่น้อยสนับสนุนแนวทางการประกาศเอกราชจากฝรั่งเศสภายใต้การสนับสนุนจากญี่ปุ่น ขณะที่เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์และเจ้าศรีสว่างวัฒนา (มกุฎราชกุมาร) แสดงท่าทีสนับสนุนอำนาจของฝรั่งเศส ในวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 1945 ญี่ปุ่นได้กดดันให้เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ประกาศให้ลาวเป็นเอกราชจากการ

ปกครองของฝรั่งเศส แต่เอกราชภายใต้การสนับสนุนของญี่ปุ่นยืนยงอยู่เพียงแค่ 4 เดือนหลังจากนั้น ญี่ปุ่นได้พ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 กลุ่มเจ้ามหาชีวิตลาวแสดงเจตจำนงให้ลาวอยู่ในฐานะรัฐอารักขาของฝรั่งเศสต่อไป ขณะที่กลุ่มชนชั้นสูงและปัญญาชนชาตินิยมที่อยู่ภายใต้การนำของเจ้าเพชรราช ได้ยืนยันในเอกราชของลาว มีการจัดตั้งขบวนการลาวอิสระเพื่อยืนยันในเอกราชของลาวและได้เตรียมการต่อต้านการहनคินสู่อำนาจของฝรั่งเศส วันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1945 ขบวนการลาวอิสระภายใต้การนำของเจ้าเพชรราชได้ประกาศเอกราชจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระขึ้นปกครองประเทศ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว ความขัดแย้งและแตกแยกเรื่องเอกราชและอนาคตของลาวในกลุ่มชนชั้นสูงและกลุ่มชาตินิยมลาวจึงยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น

เมื่อกองกำลังของฝรั่งเศสประสพชัยชนะสามารถยึดครองลาวได้อีกครั้งในเดือน พฤษภาคม ค.ศ. 1946 และได้ตกลงให้ลาวปกครองตนเองในเครือสหพันธรัฐฝรั่งเศส รัฐบาลลาวอิสระได้หลบหนีเข้ามาจัดตั้งรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นในประเทศไทย แต่ในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 1949 รัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นได้สลายตัวลง สมาชิกและแนวร่วมได้เดินทางกลับ เข้าสู่ลาวเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองตามแนวทางของตน อาทิ กลุ่มของท้าวอุ่น ชนะนิคอน และท้าวกระต่าย โดนสะโสลิด ได้หันไปให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกับรัฐบาลที่ เจ้าอาณานิคม ฝรั่งเศสจัดตั้งขึ้น เจ้าสุววรรณภูมายึดหลักการเจรจาเพื่อการเรียกร้องเอกราชกับฝรั่งเศส ส่วนเจ้าสุภานุวงศ์ได้หันไปร่วมมือกับกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสที่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน สำหรับเจ้าเพชรราชอดีตผู้นำของรัฐบาลลาวอิสระได้เดินทางกลับประเทศลาวในช่วงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1957 หลังจากนั้นไม่นาน พระองค์ได้สิ้นพระชนม์ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1959 ยุติบทบาทของผู้นำขบวนการชาตินิยมลาวที่เข้มแข็งที่สุดในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20

นอกจากกลุ่มลาวอิสระที่ส่วนใหญ่ขับเคลื่อนโดยกลุ่มชนชั้นสูง สายราชวงศ์และปัญญาชนลาว ซึ่งเป็นขบวนการชาตินิยมที่มีบทบาทโดดเด่นที่สุดในการต่อต้านการहनคินสู่อำนาจของฝรั่งเศสใน ช่วงทศวรรษ 1940 อีกหนึ่งกลุ่มความเคลื่อนไหวสำคัญในการต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศส ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คือ ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ผู้ครองอำนาจรัฐบาลลาวในปัจจุบัน ตามบันทึกประวัติศาสตร์ของพรรคได้ให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งพรรคไว้ว่า ภายหลังจากมีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ในปี ค.ศ. 1930 ก็เริ่มมีการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งหน่วยของพรรคในประเทศ ในปี ค.ศ. 1934 มีการจัดตั้ง คณะบริหารงานพรรคคอมมิวนิสต์ อินโดจีนประจำแคว้นลาวชุดแรก หรือที่เรียกโดยย่อว่า “คณะพรรคแคว้นลาว” เพื่อประสานความเคลื่อนไหวระหว่างมวลชนในลาวและพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และพัฒนาไปสู่การก่อตั้ง “พรรคประชาชนลาว” ในวันที่ 22 มีนาคม ค.ศ. 1955 โดยมี สหายไกสอน พมวิหานเป็นเลขาธิการใหญ่คนแรกของพรรค ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1972 ได้

เปลี่ยนชื่อพรรคเป็น “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว , 2000, น.1231)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบทบาทการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวในระยะต้นจะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวยังอยู่ในวงจำกัด กระทั่งในช่วงปลายทศวรรษ 1940 เมื่อกลุ่มลาวอิสระกลุ่มชาตินิยมลาวที่มีบทบาทสำคัญที่สุดได้สลายตัวลง อดีตสมาชิกของกลุ่มลาวอิสระบางส่วนได้เข้าร่วมมือเคลื่อนไหวทางการเมืองกับขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว ดังการเข้าร่วมของเจ้าสุภานุวงศ์ ทำให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวสามารถดึงแนวร่วมของขบวนการลาวอิสระและกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ ที่ไม่ยอมจำนนต่อฝรั่งเศสเข้าสู่กองกำลังปฏิวัติของขบวนการคอมมิวนิสต์ได้มากขึ้น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1950 ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้เป็นผู้นำในการจัดการประชุมใหญ่แนวร่วมต่อต้านฝรั่งเศส ณ แขวงหัวพัน ที่ประชุมได้มีมติก่อตั้ง “แนวลาวอิสระ” และจัดตั้งรัฐบาลลาวต่อต้าน (หรือที่รู้จักกันทั่วไปในเวลาต่อมาในนามขบวนการ “ปะเทดลาว”) โดยมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธาน (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น.755)

นับจากทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้กลายเป็นแกนนำแนวร่วมการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ ภายใต้บทบาทการนำของขบวนการ คอมมิวนิสต์ลาวได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการดำเนินการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมลาว จากช่วงก่อนหน้าซึ่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองมักจะกระจุกตัวในกลุ่มลาวลุ่มที่เป็นชนชั้นนำและชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษาและในหมู่ข้าราชการ แต่ด้วยยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวที่มุ่งเน้นการแสวงหาแนวร่วมจากประชาชนลาวในชนบทและโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้สามารถดึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆให้เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการชาตินิยมเพื่อขับไล่เจ้าอาณานิคมเก่าได้ อาทิ กลุ่มลาวเทิง ภายใต้การนำของสีทน กมมะด้า และกลุ่มชาวม้งภายใต้การนำของไฟต่าง ลอ เบียวาว ประกอบกับการสนับสนุนและความร่วมมือเป็นหนึ่งเดียวกับพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ภายใต้การนำของเวียดนาม ส่งผลให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวทวีความเข้มแข็งขึ้นจนสามารถจัดตั้งเขตปลดปล่อย ในเขตจำหนือและพงสาลี

ในวันที่ 22 ตุลาคม ค.ศ. 1953 ฝรั่งเศสยินยอมลงนามในสนธิสัญญามอบเอกราชให้กับลาว ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 ภายหลังการ ปรายชัยของฝรั่งเศส ที่ยุทธภูมิเดียนเบียนฟู ฝรั่งเศสได้ยอมลงนามในสนธิสัญญาเจนีวา ยุติอำนาจของฝรั่งเศสหลังจาก ที่ปกครองลาวมานาน 6 ทศวรรษ แต่เอกราชของลาว ที่ได้รับการรับรองอย่างสม บูรณ์เกิดขึ้นบนฐานที่ ประเทศลาวได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนอย่างเป็นทางการ คือเขตที่อยู่ภายใต้การปกครองของ รัฐบาลราชอาณาจักรลาวหรือ “ลาวฝ่ายขวา” และเขตปลดปล่อยของฝ่ายขบวนการ คอมมิวนิสต์ลาวซึ่ง มี 2 แขวงที่เป็นฐานที่มั่นสำคัญคือจำหนือและพงสาลี จากบริบทแห่งสงครามเย็นได้ส่งผลให้ความขัดแย้งในลาวนับ

จากการได้รับเอกราชกลับยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เมื่อลาวได้ถูกแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอก โดยสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำค่ายทุนนิยมประชาธิปไตยเข้ามาแทรกแซงและสนับสนุนรัฐบาลลาว ราชอาณาจักรหรือลาวฝ่ายขวา ขณะที่ฝ่ายขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้รับการสนับสนุนจาก ขบวนการคอมมิวนิสต์ภายนอกจนความขัดแย้งในลาวกลายเป็นหนึ่งในยุทธภูมิของสงครามเย็นที่ยาวนานถึง 2 ทศวรรษ

(1) อุดมการณ์ชาติในยุทธศาสตร์สงครามชิงมวลชน

น่าสนใจว่าแม้ทั้งรัฐบาลลาวฝ่ายขวาและขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวจะมีความขัดแย้งทางความคิดอุดมการณ์และมีการวางเป้าหมายต่ออนาคตของประเทศลาวไว้แตกต่างกัน แต่ในสมรภูมิของการชิงอำนาจรัฐ ขยายแนวร่วมและชิงมวลชน อุดมการณ์หลักที่ทั้งสองกลุ่มเลือกใช้เพื่อปลุกเร้าประชาชนและสร้างความชอบธรรมให้กับการต่อสู้ทางการเมืองของตนคือ “อุดมการณ์ชาติ” โดยในส่วนของรัฐบาลราชอาณาจักรลาว ได้มุ่งเน้นการปลุกฝังและส่งผ่านอุดมการณ์ชาติ โดยมี “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” เป็นเสาหลักของความเป็นชาติลาว

ดาร์เรตัน เมตตาริกานนท์ (2555)นำเสนอให้เห็นว่า เครื่องมือสำคัญในการปลุกเร้าสร้างความเป็นชาติของรัฐบาลราชอาณาจักร ก็คือการเขียน “ประวัติศาสตร์ชาติ” ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยรัฐบาลราชอาณาจักรนับเป็นยุคสำคัญที่มีการผลิตและเผยแพร่ประวัติศาสตร์ของชาติลาวเป็นจำนวนมาก ประวัติศาสตร์ลาวที่ถูกผลิตขึ้นในยุคนี้ล้วนแต่เน้นความสำคัญของชาติ ที่มีกษัตริย์เป็นศูนย์กลางของความเป็นชาติ ดังปรากฏในผลงานของปัญญาชนลาวในยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของมหาสิลา วีระวงส์ ปราชัญญ์และปัญญาชนชาตินิยมผู้บุกเบิกการค้นคว้าประวัติศาสตร์ลาว ปรากฏผลงานจำนวนมากในสมัยรัฐบาลราชอาณาจักร อาทิ หนังสือแบบเรียนพงศาวดารลาว โรงเรียนมัธยมแบบประสมฟ้ารุ่งม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1952 เรื่อง “พงศาวดารลาว” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการลาวได้นำตีพิมพ์เผยแพร่ใน ค.ศ. 1957 ซึ่งเขียนขึ้นภายใต้ชนบทพงศาวดารที่มีกษัตริย์เป็นศูนย์กลางและเป็นผู้ขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ โดย ในคำนำของหนังสือเล่มนี้ได้บอกถึงจุดมุ่งหมายของการเขียนประวัติศาสตร์ ว่าเพื่อปลุกเร้าความรักชาติ และมุ่งหวังให้ประวัติศาสตร์เป็นบทเรียนของชาติ มหาสิลา วีระวงส์ ยังได้เขียนอุทิศบุญกุศลเนื่องจากการรณางพงศาวดารลาว นี้ว่า “ถวายแก่พระมหากษัตริย์ชาติลาวทั้งหลายทุกพระองค์ที่ได้ทรงปกครองประเทศลาวมาและแก่ประชาชนลาวผู้รักชาติทั้งหลาย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ขอให้ประเทศลาวจงเป็นดินแดนแคว้นเขตของชนชาติลาวตลอดไป”(ดาร์เรตัน เมตตาริกานนท์, 2555, น. 104)

การแสดงความรำลึกบุญคุณต่อองค์พระมหากษัตริย์ลาวในฐานะผู้ปกป้องรักษาชาติลาว ไม่เพียงปรากฏในงานของมหาสิลา นอกจากจะปรากฏในผลงานของมหาสิลาแล้ว ยังปรากฏในงานของปัญญาชนท่านอื่นที่อยู่ร่วมสมัย ผลงานเรื่อง ความเป็นมาของลาว อุ่คำ พมวงสา ตีพิมพ์

โดยกระทรวงศึกษาธิการลาวในปี ค.ศ. 1958 ในช่วงเวลาใกล้เคียงกับผลงานพงศาวดารลาวของมหาสิลา งานชิ้นนี้เป็นอีกหนึ่งผลงานประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นเพื่อส่งผ่านสำนึกความเป็นชาติ ที่มีกษัตริย์ลาว เป็นศูนย์กลางของความเป็นชาติ ดังเนื้อความที่ปรากฏในคำนำที่มุ่งหวังให้การศึกษาประวัติศาสตร์ได้ แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติที่รุ่งเรืองใหญ่ และเป็นเครื่องเตือนใจให้ชาวลาวมีความรักสามัคคีกันในตอนท้ายของคำนำ ผู้เขียนยังได้กล่าวขอวิงวอน ต่อดวงพระวิญญาณของพระเจ้าฟ้างุ้ม พระเจ้าไชยเชษฐา และพระเจ้าอนุวงศ์ ช่วยดลบันดาลจิตใจของชาวลาวทั้งหลายให้ช่วยกันรักษาชาติ (อุคำ พมวงสา, 2509, น. 16)

นอกจากการเขียนประวัติศาสตร์เพื่อสร้างสำนึกชาติที่มีสถาบันกษัตริย์เป็นศูนย์กลางของความเป็นชาติ ในทางการเมืองรัฐบาลราชอาณาจักรลาวยังผลักดันให้เจ้ามหาชีวิตเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนลาว โดยการสนับสนุนให้เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวงศ์ และเจ้ามหาชีวิตองค์ต่อมา เจ้ามหาชีวิตศรีสว่างวัฒนาปรากฏพระองค์ต่อสาธารณชนและเสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างความนิยมในหมู่ประชาชน มีการเผยแพร่ข่าวพระราชกรณียกิจของเจ้ามหาชีวิต และเชื้อพระวงศ์ผ่านทางสื่อสารมวลชน วิทยู โทรทัศน์หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมถึงการเผยแพร่พระฉายาลักษณ์ลงบนธนบัตร แสตมป์ ปฏิทิน เพื่อส่งผ่านความหมายของการเชิดชูเจ้ามหาชีวิตในฐานะศูนย์กลางความเป็นชาติของลาว อย่างไรก็ตาม การยกย่องเชิดชูเจ้ามหาชีวิตลาวในฐานะศูนย์กลางของความเป็นชาติ ไม่ประสบผลสำเร็จตามที่รัฐบาลคาดหวัง เนื่องจากลาวแตกออกเป็น 3 อาณาจักรมายาวนาน เจ้ามหาชีวิตที่มาจากจากอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบางจึงห่างเหินไปจากการรับรู้ของประชาชนลาว หรืออาจกล่าวได้ว่าประชาชนลาวจำนวนมากไม่รู้จักเจ้ามหาชีวิต ลาว ที่สำคัญการที่เจ้ามหาชีวิตลาว สนับสนุนการกลับเข้ามาครองอำนาจของฝรั่งเศส มีการดำเนินการทางการเมืองไปในทิศทางที่ตรงข้ามหรือขัดขวางความเคลื่อนไหวของ ขบวนการชาตินิยมลาว ที่อยู่ภายใต้การนำของเจ้าเพชรราชซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนลาว ทำให้ภาพลักษณ์ของเจ้ามหาชีวิตไม่อาจดึงดูดความศรัทธาจากประชาชนมากเท่าที่ควร

สำหรับขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว ก็เช่นกัน แม้ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวจะดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วยจุดมุ่งหมายในการปฏิวัติประเทศสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นับตั้งแต่การเริ่มต้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลาวภายใต้การขึ้นำจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน เมื่อมีการจัดตั้งพรรคประชาชนลาว (หรือพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในปัจจุบัน) ไกสอน พมวิหาน ในฐานะเลขาธิการใหญ่ของพรรคได้ประกาศถึงแนวทางการขับเคลื่อนทางการเมืองตามแนวคิด สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ หรืออุดมการณ์ ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ดังสุนทรพจน์ของ ไกสอน พมวิหาน เลขาธิการใหญ่ ของพรรคที่กล่าวต่อกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 1 หรือการประชุมเพื่อสร้างตั้งพรรคประชาชนลาวซึ่งจัดขึ้นในช่วงวันที่ 22 มีนาคม – 6 เมษายน 1955 ณ สถานที่มั่นจำเหนือ ดังที่ว่า

ครั้งนี้ชาวมินนิสโตน่าได้ดำเนินกองประชุมใหญ่ เพื่อสร้างตั้งพรรคการเมืองพรรคหนึ่งขึ้น ซึ่งเดินตามลัทธิมาก – เลนิน โดยใส่ชื่อว่า พรรคประชาชนลาว พรรคนี้เป็นผู้สืบทอดภารกิจของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และมนูเชอพิ ระอาญาของวีรบุรุษที่ยอมเสีย สละชีวิตเพื่อชาติเป็นตัวแทนอันแท้จริงของชนชั้นกรรมกรและชาวผู้ออกแรงงาน เด็ดเดี่ยวปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของคนทุกชั้นคนและประชาชนเผ่าต่าง ๆ ในทั่วประเทศ พรรคนี้ถือเอาการรับใช้ประเทศชาติ รับใช้ประชาชนเป็นทิศนำให้แก่ทุกการกระทำของตน (ไกสอน พมวิหาน, 1985, น. 3)

แต่หากพิจารณาเส้นทางการต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวจะพบว่า ในระยะของการขับเคลื่อนทางการเมืองก่อนการปฏิวัติประเทศสู่ระบอบสังคมนิยม ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวไม่ได้เปิดเผยเป้าหมายแห่งสังคมนิยมต่อสาธารณะ ดังจะเห็นได้ว่าขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว ได้สร้างองค์กรแนวร่วม อาทิ “แนวลาวยุทธ” เป็นองค์กรที่เคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเปิดเผยและถูกกฎหมายโดยใช้ยุทธศาสตร์ฐานะของขบวนการกู้ชาติ หรือขบวนการชาตินิยม มากกว่าอ้างอิงกับชื่อของพรรคและแนวคิดแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ในการปลุกกระดมมวลชนเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ใช้อุดมการณ์ชาตินิยมชูเป้าหมายเรื่องการเรียกร้องเอกราช และการปลดปล่อยประเทศจากการรุกรานของจักรวรรดินิยมอเมริกา สร้างสันติภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ประชาชน⁵ โดยเฉพาะใน

⁵ ตัวอย่างของการปลุกกระดมโดยชูประเด็นด้านชาตินิยม การต่อต้านจักรวรรดิอเมริกา และการสร้างความกินดีอยู่ดีแก่ประชาชน ได้แก่ โครงการการเมือง 12 ข้อ ของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว ที่มีสาระสำคัญดังนี้ (1) โค่นล้มพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่ง และกำจัดพวกลาวขายชาติ ต่อสู้ต้านเล่ห์กลจักรพรรดิที่นำใช้รุกรานโลก (2) สร้างประเทศลาวเป็นเอกราชและเอกภาพอย่างสมบูรณ์ (3) ทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนปรากฏเป็นจริง รวมทั้งเสรีภาพทางการเมืองด้วย (4) ยึดเอาทรัพย์สินของพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งและของลาวขายชาติมอบให้รัฐบาล ยึดเอาโรงงานต่าง ๆ ของจักรวรรดินิยมมาเป็นของรัฐ (5) ปลดปล่อยแรงงานที่พวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งวางออก ตั้งภาษีอันยุติธรรมขึ้นแทน (6) ขยายเศรษฐกิจ แก้ไขสิทธิกรรม อุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ดัดแปลงวิธีทำไร่นา แก้ไขทางคมนาคมขนส่ง แก้ไขการครองชีพของประชาชน ผ่อนผันค่าเช่าที่ดินที่นาและดอกเบี้ยยที่มีและหลายเกินไป (7) ออกกฎหมายคุ้มครองคนงานและเวลาทำงานวันละ 8 ชั่วโมง ที่มีโรงงานอุตสาหกรรม บ่อแร่และบริษัทการค้า (8) ปลดปล่อยความไม่รู้หนังสือและขยายวัฒนธรรมแห่งชาติ (9) ขยายสงครามประชาชน และสร้างตั้งกองทัพแห่งชาติลาวอันแท้จริงขึ้น (10) ปฏิบัติให้ทุกชนชาติมีสิทธิเสรีภาพ

การแสวงหาแนวร่วมในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ด้วยการการชูนโยบายการสร้างความเสมอภาคระหว่างชาติพันธุ์ ความกินดีอยู่ดี การ เคารพและส่งเสริม สิทธิเสรีภาพในการ นับถือศาสนาและธรรมเนียม ประเพณีของประชาชนเผ่าต่าง ๆ เขต ชนบทที่เป็นที่อยู่ของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นั้นได้ กลายเป็นฐานที่มั่นสำคัญของพรรค โดยเฉพาะในแถบชายแดนลาวเวียตนาม จากแขวงพงสาลีทาง ตอนเหนือ จรดแขวงอัตตะปือทางตอนใต้

การอำพรางเป้าหมายของการปฏิวัติประเทศสู่สังคมนิยมและการเชิดชูอุดมการณ์ ชาติ เป็นอุดมการณ์นำในการเคลื่อนไหว ยังปรากฏในหลายแนวทาง โดยเฉพาะการที่ขบวนการ คอมมิวนิสต์ลาว ได้ยกย่องเชิดชูบทบาทของเจ้าสุภานุวงศ์ ผู้นำนักชาตินิยมเชื้อสายกษัตริย์ราชวงศ์ ล้านช้าง ในฐานะผู้นำและผู้แทนในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม “แนวลาวยักชาติ” เพื่อ แสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนลาวโดยเฉพาะประชาชนลาวในกลุ่มที่มีศรัทธาต่อ “เจ้า” หรือ เชื้อสายกษัตริย์

อีกหนึ่งยุทธศาสตร์การต่อสู้ที่น่าสนใจยิ่งคือการที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้ เชื่อมโยงการต่อสู้ของตนเข้ากับตำนานการต่อสู้อันกล้าหาญของเชื้อสายกษัตริย์ลาวในอดีต ดังจะเห็น ได้จากการที่ ไกสอน พมวิหาน ผู้นำขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้ใช้ชื่อ “เจ้าราชวงศ์” โอรสของเจ้า อนุวงศ์ที่หายสาบสูญไปในครั้งสงครามเจ้าอนุวงศ์มาเป็นชื่อของกองกำลังติดอาวุธ “กองราชวงศ์” ซึ่ง ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1949 และเป็นต้นกำเนิดของกองทัพประชาชนลาวในช่วงของการทำสงคราม เพื่อเอกราชและปฏิวัติเปลี่ยนแปลงประเทศ (สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ, 2010, น. 54)

น่าสนใจว่า งานนิพนธ์ที่นำเสนอเรื่องประวัติศาสตร์เส้นทางการต่อสู้ของพรรค ประชาชนปฏิวัติลาว โดยเฉพาะที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา ยังได้ระบุข้อมูลว่า นอกเหนือจาก “กองราชวงศ์” ภายใต้การนำของท่านไกสอน พมวิหาน ซึ่งเป็นที่รู้จักและปรากฏ ใน การรับรู้มายาวนาน ยังมี กองกำลัง ติดอาวุธ อีกหลายกลุ่มที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้จัดตั้งขึ้น ภายใต้ชื่อที่เชื่อมโยงกับชื่อของวีรกษัตริย์ ลาวพระองค์อื่น ๆ อาทิ “กองฟ้ารุ่ง” “กองไชยเชษฐาธิ ราช” “กองไชยจักรพรรดิ” และ “กองสามแสนไท” และ “กองปาใจ” ⁶ (สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม

อย่างแท้จริง (11) จัดตั้งแนวร่วมแห่งชาติลาวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทั่วประเทศ และ (12) สามัคคีกับประชาชนเวียตนาม เขมรผู้พลก่ล่าเมืองขึ้นฝรั่งและพวกจักรพรรดิรุกรานโลก แนวร่วมแห่งชาติพัวพันกับบรรดาประเทศประชาธิปไตยในโลกและเข้าในแนวร่วมสันติภาพของโลก (กระทรวงศึกษา กีฬาและธรรมการ, 1979, น. 86-87)

⁶ โดยมีข้อควรพิจารณาว่า ชื่อกองกำลังปฏิวัติภายใต้การนำของขบวนการคอมมิวนิสต์ ลาวที่ตั้งตามพระนามของวีรกษัตริย์ลาวเหล่านี้ แทบไม่เคยถูกเน้นย้ำ หรือให้ความสำคัญมาก่อนใน

แห่งชาติ, 2010, น. 52-53) ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงแนวทางการต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวก่อนการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศที่อาศัยอุดมการณ์ชาติ รวมทั้งตำนานการต่อสู้อันกล้าหาญของเชื้อสายกษัตริย์ลาวในอดีตเพื่อปลุกกระตือรือร้นมวลชนแสวงหาแนวร่วมและการสนับสนุนจากประชาชนลาว

(2) ก้าวแห่งชัยชนะของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว

ปี ค.ศ. 1954 เมื่อมีการลงนามในสนธิสัญญาเจนีวา ดินแดนส่วนใหญ่ในประเทศลาวเป็นเขตพื้นที่ยึดครองของรัฐบาลราชอาณาจักรลาวหรือลาวฝ่ายขวา มีเพียงสองแขวงคือจำปาสักและพงสาลีเท่านั้นที่อยู่ภายใต้การยึดครองของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว แต่ในสงครามที่ยืดเยื้ออำนาจของรัฐบาลราชอาณาจักรลาวหรือลาวฝ่ายขวายิ่งนับวันยิ่งได้เสื่อมถอยลง แม้รัฐบาลลาวฝ่ายขวาจะได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมลาว หรือในด้านการทหารที่สหรัฐยังได้เข้ามาสนับสนุนกำลังทัพ มีการ จัดตั้งหน่วยรบกองกำลังชาวม้งที่อยู่ภายใต้การนำของนายพลวังเปากว่า 30,000 คน รวมทั้งทหารรับจ้างจาก ประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา ไทย เวียดนามใต้ และฟิลิปปินส์ (Brannan, 1970, p. 258) แต่จากปัญหาการคอร์รัปชันอย่างมหาศาล การจัดสรรความช่วยเหลือที่ได้รับจากต่างประเทศในทางที่ผิดพลาด สงครามและยุทธวิธีที่โหดเหี้ยมของสหรัฐอเมริกาทำให้เกิดการ สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนลาว ส่งผล ให้รัฐบาลลาวฝ่ายขวาพ่ายแพ้ในยุทธศาสตร์สงครามชิงมวลชน ประชาชนลาวหันไปให้ความสนับสนุนฝ่ายขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวซึ่งใช้ยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมือง ด้วยการชูประเด็นในเรื่องการเรียกร้องเอกราชที่แท้จริงของชาติ การต่อต้าน อำนาจจักรวรรดินิยมอเมริกา ที่เข้ามารุกรานลาว และการสร้างสันติภาพและความเสมอภาคในหมู่ประชาชนในชาติมากกว่าจะมุ่งที่การเผยแพร่อุดมการณ์สังคมนิยม ด้วยเหตุนี้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาวจึงสามารถขยายพื้นที่ในเขตปลดปล่อยได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ (Brown, 1982, pp. 24-26)

เมื่อถึงปี ค.ศ. 1973 เขตปลดปล่อยของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวครอบคลุมพื้นที่ 4 ใน 5 ของพื้นที่ประเทศลาว ปีเดียวกันนี้สหรัฐอเมริกาตัดสินใจถอนตัวออกจากเวียดนาม รัฐบาลราชอาณาจักรลาวจึงต้องยอมลงนามใน “สนธิสัญญาฟื้นฟูสันติภาพและความปรองดองแห่งชาติในลาว” กับขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวที่เวียงจันทน์ อันนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสม ส่งผลให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวสามารถดำเนินกิจกรรมความเคลื่อนไหวทางการเมือง ขยายฐานมวลชนในเวียงจันทน์

งานนิพนธ์ที่ว่าด้วยการเคลื่อนไหวต่อสู้ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่ตีพิมพ์ในช่วงก่อนทศวรรษ 1990 โดยงานนิพนธ์ส่วนใหญ่จะมีการระบุแค่เพียงว่ามีกองกำลังปฏิวัติปฏิบัติการอยู่ในลาวในพื้นที่ใดบ้าง

ได้อย่างอิสระ นับตั้งแต่นั้นในเขตเวียงจันทน์และเมืองใหญ่ มีการปลุกระดมมวลชนโดยชูประเด็นเรื่องความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ปัญหาการคอร์รัปชัน ของรัฐบาลลาวฝ่ายขวาผู้ฉ้อโกงชาติและปล่อยให้ต่างชาติเข้ามารุกรานยึดครองประเทศลาว ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวได้ประกาศแผน การสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชนในชาติอย่างเท่าเทียมกัน พร้อมกับที่เน้นย้ำถึงความเป็นกลางและการสนับสนุนการต่อสู้ของชาวจีนในการต่อต้านการล่าอาณานิคมใหม่ของจักรวรรดินิยมอเมริกัน การรุกรานของขบวนการ คอมมิวนิสต์ ลาวเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับที่ผู้นำลาวฝ่ายขวาในรัฐบาลราชอาณาจักรลาวและครอบครัวทยอยอพยพออกนอกประเทศ (Brown, 1982, pp. 21-22)

1 พฤษภาคม ค.ศ. 1975 หรือ “วันกรรมกรสากล” ขบวนการ คอมมิวนิสต์ลาวได้ปลุกระดมการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ ท่ามกลางความปั่นป่วนของการชุมนุมประท้วงที่ยืดเยื้อ ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวสามารถเคลื่อนกำลังทหารเข้าควบคุมอำนาจในเมืองสำคัญต่าง ๆ มาเป็นลำดับ วันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 1975 ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวประกาศความสำเร็จในการยึดครองอำนาจทางการเมืองทั่วประเทศลาว พรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่เคยดำเนินการเคลื่อนไหวแบบปิดลับก็ได้ปรากฏและเปิดเผยสถานะองค์กรนำสูงสุดในการเคลื่อนไหวทางการเมืองสู่สาธารณะชน พร้อมประกาศเป้าหมายปฏิวัติประเทศลาวสู่ศักราชใหม่ (Brown, 1982, pp. 22-23)

1 ธันวาคม ค.ศ. 1975 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้เปิดกองประชุมผู้แทนประชาชนทั่วประเทศขึ้นที่นครเวียงจันทน์ ประกาศความสำเร็จของ “การปฏิวัติชาติ - ประชาธิปไตย”

2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 กองประชุมผู้แทนประชาชนทั่วประเทศ ลาวได้ประกาศรับรองมติการลบล้างระบอบประชาธิปไตย และ จัดตั้ง “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาว” นำประเทศลาวเข้าสู่ศักราชใหม่แห่งการเป็นประเทศ “สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ วัฒนธรรม” (ไกลสอน พมวิหาน, 1985, น. 281)

3.4 การครองอำนาจรัฐและการสร้างความเป็นชาติภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม

3.4.1 การเมือง : “ระบอบประชาธิปไตยประชาชน” ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

ภายหลังจากที่ประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจการเมือง สถาปนา “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงประเทศลาวเข้าสู่ระบอบใหม่ในทุก ๆ ด้าน ในด้านการเมืองการปกครอง พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ประกาศการล้มล้างระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย ในกองประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศลาว

ที่จัดขึ้นในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1975 ดัง “มติสร้างตั้งระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ที่ว่า

อิงความมุ่งหมายปรารถนาอันแรงกล้าของปวงประชาชนทั้งชาติ ที่อยากให้ลบล้างระบอบราชาธิปไตยอย่างสิ้นเชิง และสร้างตั้งระบอบสมครใจการปกครองใหม่ขึ้นโดยไว เพื่อพาประเทศก้าวไปสู่ความวัฒนาถาวรและความก้าวหน้าทางสังคม

อิงใส่การสมครใจของเจ้าชีวิตศรีสว่างวัฒนาที่ได้ประกาศลาออกจากราชบัลลังก์ กองประชุมใหญ่ผู้แทนประชาชนทั่วประเทศตกลง :

1. ลบล้างระบอบราชาธิปไตย พร้อมทั้งทุกร่องรอยเสร็จเหลือของระบอบดังกล่าวอย่างสิ้นเชิง
2. สร้างตั้งระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนขึ้นในประเทศลาว โดยใส่ชื่อว่า “ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” นับแต่วันนี้เป็นต้นไป

เวียงจันทน์

วันที่ 2 เดือนธันวาคม ปี 1975

กองประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศ

(กระทรวงศึกษา กีฬา และธรรมการ, 1979, น. 73)

ในบทรายงานการเมืองต่อกองประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศ ในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1975 ที่นครหลวงเวียงจันทน์ ไกสอน พมวิหาน ได้แถลงเหตุผลของการ ล้มล้างการปกครองระบอบราชาธิปไตยว่าระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ล้าสมัย โดยเฉพาะในช่วงระยะ 100 ปีที่ผ่านมา ระบอบราชาธิปไตยไม่สามารถเป็นกำลังของสังคมในการต่อสู้ต้านทานการขยายตัวของลัทธิล่าเมืองขึ้นทั้งแบบเก่าภายใต้การนำของฝรั่งเศสและลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา ระบอบราชาธิปไตย เหนียวรั้งสังคมลาวไม่ให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นอุปสรรคใหญ่หลวงต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังบางช่วงบางตอนที่ว่า

ระบอบราชาธิปไตยเป็นระบอบที่ได้ปรากฏและดำรงคงตัวเป็นเวลาดั้งพันปีมาแล้วในประเทศเรา ...แต่ระยะเกือบ 100 ปีมานี้ การขยายอาณาเขตอย่างแข็งแรงของลัทธิล่าเมืองขึ้นจักรวรรดิเข้าสู่ภาคพื้นอินโดจีน เอเชียอาคเนย์นั้น ระบอบดังกล่าว นับ วันเผยให้เห็นความอ่อนแอ ล้าสมัยของมัน จึงไม่มีความเพียงพอ เพื่อปกป้องรักษาประเทศชาติ

และไม่สามารถเสริมขยายกำลังแรงของประชาชนเพื่อต่อสู้ด้านการรุกราน และการครอบครองลัทธิจักรพรรดินิยมได้

ไม่เพียงแต่เท่านั้น ระบอบดังกล่าวยังได้กดขี่พื้นฐานเศรษฐกิจของชาติเราให้อยู่ในระดับเศรษฐกิจกสิกรรมขนาดเล็กอย่างล้าหลัง ถูกร่องรอยเศษเหลือของระบอบกองล่ามผูกมัดอย่างหนักหน่วง และถูกกึ่งปกครองอันโหดร้ายของอาณานิคมครอบงำ ทำให้ประชาชนลาวตกอยู่ในสภาพล้าหลังทางด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ อันได้กดขี่อย่างร้ายแรงที่สุด ต่อการขยายตัวทางด้านความรู้ ความสามารถ กำลังแห่งการผลิต กำลังแห่งการสู้รบของประชาชนเรา ความมั่งคั่งปรารถนาทั่วไปของประชาชนทุกชั้นชนของทุกเผ่าในประเทศเรา จึงต้องยุติระบอบที่ไม่สอดคล้องกับกาลสมัยดังกล่าว เพื่อพาชาติลาวก้าวเดินไปให้เทียมทันกับระดับทั่วไปของบรรดาประชาชนที่นำหน้าในโลก รับประกันความเป็นเอกราชของประเทศชาติและความผาสุกของปวงชน

หมายความว่าไปเคียงคู่กับการลบล้างทุกร่องรอยเศษเหลือ ผลสะท้อนและอิทธิพลล้าสมัยขึ้นแบบใหม่ของอเมริกาอย่างราบคาบแล้ว ยังต้องเด็ดเดี่ยวตัดขาดกับระบอบประชาธิปไตยที่ล้าสมัยนั้นอีกด้วย แนวโน้มนี้จะรับประกันเอกราช อธิปไตย จึงจะสามารถก่อสร้างประเทศชาติให้วัฒนาถาวรและทำให้ประชาชนมีอิสรภาพและมีความสมบูรณ์พูนสุขได้ (ไกสอน พมวิหาน, 1985, น. 275)

นอกจากการล้มล้างโครงสร้างทางการเมืองเก่า พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้กำหนดรูปแบบและโครงสร้างทางการเมืองการปกครองใหม่ ซึ่งพรรคเรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตยประชาชน” โดยนำเสนอใจว่าพรรคได้นิยามและให้คำอธิบายรูปแบบการปกครองนี้ว่าเป็นการปกครองที่มีเนื้อแท้เป็น “เผด็จการกรรม าสีฟ” ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ซึ่งเป็นพรรคมาร์ก – เลนินว่า

อำนาจการปกครองประชาธิปไตยประชาชนในทั่วประเทศ เนื้อแท้ คือเผด็จการกรรมาสีฟภายใต้การนำพาของพรรค ควรได้รับการปรับปรุงเสริมขยายคุณสมบัติที่เป็นเครื่องมือเผด็จการอันคมแหลม เพื่อสัมฤทธิ์หน้าที่การปฏิวัติประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและพาประเทศชาติก้าวขึ้นสังคมนิยมโดยตรง พวกเราได้มีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวซึ่งเป็นพรรคมาร์ก-เลนินที่แท้จริง ได้รับการฝึกฝนทดสอบและมีบทเรียนอันประเสริฐหลายประการ ผ่านการนำพาการต่อสู้ปฏิวัติหลายสิบปีอย่างมีชัย (ไกสอน พมวิหาน, 1987, น. 2-3)

ในทางการเมืองการปกครอง พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดโดยเป็นผู้กำหนดนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและการต่างประเทศ ขณะที่คณะรัฐบาลเป็นผู้รับนโยบายของพรรคไปปฏิบัติ อย่างไรก็ตามผู้บริหารพรรคเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับผู้บริหารรัฐบาล นอกจากนี้มีสภาประชาชนสูงสุดทำหน้าที่ด้านพิธีการ รับรองกฎต่าง ๆ ที่เสนอโดยรัฐบาลและมติที่ประชุมพรรค

นับจากการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้นำที่ก้าวขึ้นมามีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศลาว คือ ไกสอน พมวิหาน เลขาธิการใหญ่ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีของการทำสงครามปฏิวัติในลาว ไกสอน พมวิหานและพรรคประชาชนปฏิวัติลาวดำเนินการเคลื่อนไหวแบบใต้ดินภายใต้ยุทธศาสตร์ปิดลับ โดยใ ช้ชื่อ “ขบวนการประเทศลาว” และ “แนวลาวยักซาด” เป็นองค์กรแนวร่วมดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเปิดเผยภายใต้การนำของเจ้าสุภานุวงศ์ ด้วยเหตุนี้ชื่อและเรื่องราวการต่อสู้ของไกสอน พมวิหาน จึงแทบไม่เป็นที่รับรู้ในหมู่สาธารณชน จนเมื่อการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศลาวเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จ ฐานะความเป็นผู้นำสูงสุดของไกสอน พมวิหาน จึงถูกเปิดเผย โดยเขาเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนเจ้าสุภานุวงศ์ซึ่งปรากฏบทบาทในฐานะผู้นำขบวนการประเทศลาวดำรงตำแหน่งประธานประเทศ ซึ่งแม้จะเป็นตำแหน่งประมุขของรัฐแต่ก็เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญสูงสุดในเชิงพิธีการเท่านั้น

3.4.2 เศรษฐกิจ : การสร้างเศรษฐกิจ “สมัยข้ามผ่าน (ทุนนิยม) ก้าวขึ้นสังคมนิยม”

ความสำเร็จในการปฏิวัติประเทศเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ตั้งอยู่ท่ามกลางความพังทลายทางเศรษฐกิจของประเทศลาว ผลกระทบจากสงครามที่ยาวนาน การสูญเสียทรัพยากรและบุคลากร ทั้งกลุ่มชนชั้นนำ ชนชั้นกลาง นักธุรกิจ ข้าราชการในระบอบเก่าที่ได้อพยพลี้ภัยไปยังต่างประเทศ รวมทั้งปัญหาการตัดความช่วยเหลือ ทางด้านการเงิน จากสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ช่วยพยุงระบบเศรษฐกิจของลาวในช่วงก่อนหน้า แต่ด้วยความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยมเป็นแนวทางที่ถูกต้อง และจะสามารถแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำและความตกต่ำทางเศรษฐกิจของประเทศลาว พรรคประชาชนปฏิวัติลาวภายใต้การนำของไกสอน พมวิหาน แสดงถึงความมุ่งมั่นว่าจะสามารถนำพาประเทศลาวซึ่งเป็น “สังคมเกษตรกรรมล้าหลัง” ข้ามขั้นตอนแห่งระบอบทุนนิยมและก้าวไปสู่ “สังคมนิยม” ได้โดยทันที ดังที่ไกสอน พมวิหาน ได้เน้นย้ำถึงจุดพิเศษในการก้าวขึ้นสังคมนิยมในทางเศรษฐกิจของลาวว่าเป็นการก้าวขึ้นสังคมนิยมโดยตรง โดยไม่ผ่านขั้นตอนการขยายตัวแบบทุนนิยม หรือที่รัฐบาลลาวนิยามยุคสมัยของการพัฒนาเศรษฐกิจลาว

ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยมว่า “สมัยข้ามผ่านก้าวขึ้นสังคมนิยม” ดังในบทรายงานที่กล่าวในกองประชุมคณะบริหารงานส่วนหน้าของพรรคในปี 1975 ว่า

ในเฉพาะหน้านี้ พวกเรากำลังก้าวเข้าสู่ระยะข้ามผ่านก้าว สู่สังคมนิยมด้วยเนื้อในต้นตอ คือ ปรับปรุงก่อสร้างระบอบประชาธิปไตยประชาชนให้สมบูรณ์ และสร้างทุกเงื่อนไข ก้าวขึ้นสังคมนิยมโดยตรง จุดพิเศษที่เด่นกว่าหมู่ ในระยะนี้คือ หันจากการผลิตกลีกรรมน้อย เอกเทศ กระจัดกระจาย ล้าหลัง ไปสู่การผลิตใหญ่สังคมนิยม (ไกสอน พมวิหาน, 1987, น. 2-3)

ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจึงได้เริ่มมาตรการต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนผ่านระบบเศรษฐกิจ ลาวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบ สังคมนิยมที่รัฐควบคุมและวางแผนจากส่วนกลาง โดยในภาคเกษตรกรรมรัฐบาลได้รณรงค์ให้เกษตรกรทั่วประเทศจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรแบบนารัฐและนารวม อันเป็นระบบการผลิต ที่มีการแลกเปลี่ยนแรงงานและการใช้เครื่องมือการผลิตร่วมกัน ส่วนในภาคอุตสาหกรรมและการค้า รัฐบาล ลาวออกมาตรการ เข้าควบคุมกิจการและธุรกิจของภาคเอกชน มีการจัดตั้งสหกรณ์การค้า ร้านขายสินค้าของรัฐ รวมทั้งรัฐวิสาหกิจ เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการผลิตและการผูกขาดการค้า ในระบบการคลังและการธนาคารได้มีการ จัดตั้งธนาคารแห่งรัฐขึ้น เพื่อคอยควบคุมทางการเงิน การคลัง (อนินทร์ พุฒิชัย, 2546, น. 43-44)

3.4.3 สังคมวัฒนธรรม : การปลี่ยนแปลงรอยวัฒนธรรมศักดินา และการเปลี่ยนคนลาวให้เป็นคนใหม่สังคมนิยม

นอกจากการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบสังคมนิยม ในการเปลี่ยนผ่านประเทศลาวเข้าสู่การเป็นประเทศสังคมนิยมนั้น พรรคประชาชนปฏิวัติลาวให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับงานด้านวัฒนธรรม ดังที่ไกสอน พมวิหานได้กล่าวใน “บทรายงานต่อกองประชุมใหญ่ของคณะบริหารศูนย์กลางของพรรค” ในปี 1975 ว่าปัจจัยตัดสินการก่อสร้างสังคมนิยมนั้นต้องสร้าง “คนสังคมนิยม” และ “วัฒนธรรมสังคมนิยม” ให้เกิดขึ้นในสังคมนาว

ประเทศเราแต่เดิมมาเป็นประเทศศักดินาที่ยังไม่ทันสมัย ขยายตัว บริเวณเผ่าชนหลาย แห่ง ยังอยู่ในระยะก่อนศักดินา แนวคิดการเชื่อถือองมงายและฮีดคองประเพณีอันล้าหลัง ของระบอบศักดินาและก่อนศักดินา ได้ครอบครองชีวิตจิตใจของประชาชนเผ่าต่าง ๆ

ตั้งหลายรุ่นคนมาแล้ว ข้า ยังถูกพวกศักดินาต่างด้าว ถูกพวกเจ้าเมืองขึ้นแบบเก่าและแบบใหม่เข้ามาครอบครองเป็นเวลาหลายร้อยปี ด้วยนโยบายทำให้ประชาชนโง่ล้าหลัง สภาพการณ์ล้าหลังด้านวัฒนธรรมสังคม กล่าว ทัวไปยังเป็นสิ่งกีดขวางใหญ่ ให้แก่การผลิต ให้แก่ชีวิตการ เป็นอยู่ ให้แก่การก้าวเดินของประชาชน บรรดาเผ่า ในการก่อสร้างคนลาวใหม่ คนสังคมนิยมที่ขยายตัวรอบด้าน และให้แก่การบำรุงก่อสร้าง พนักงานของพรรค ของอำนาจการปกครองปฏิวัติเพื่อทำหน้าที่พาประเทศชาติก้าวขึ้น สังคมนิยม

สภาพการณ์ดังกล่าวนี้บอกว่า การต่อสู้ลบล้างร่องรอยเศษเหลือของวัฒนธรรม แนวคิดของลัทธิเจ้าเมืองขึ้นแบบเก่าและแบบใหม่ของระบอบศักดินา ก่อนศักดินา และสร้างวัฒนธรรมแนวคิดสังคมนิยมขึ้นนั้นได้กลายเป็นปัญหาสำคัญและรีบด่วนที่สุด (ไกสอน พมวิหาน, 1987, น. 14)

ในการดำเนินนโยบายด้านวัฒนธรรมเพื่อสร้าง “คนสังคมนิยม” และ “วัฒนธรรมสังคมนิยม” สิ่งที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกคือการลบล้างร่องรอยของวัฒนธรรมศักดินาวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับระบอบกษัตริย์ ตามหลักการของมาร์กซิสต์ วัฒนธรรมศักดินาและวัฒนธรรมของระบอบกษัตริย์ ถือเป็นวัฒนธรรมมอมเมาประชาชนกดทรวงสังคมให้ยอมรับโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นธรรมของระบอบศักดินาและระบอบชนชั้น พรรคประชาชนปฏิวัติลาวในฐานะพรรคที่สืบทอดอุดมการณ์มาร์กซิสต์ได้รับสืบทอดแนวคิดดังกล่าว นับตั้งแต่ระยะของการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองกับรัฐบาลราชอาณาจักร ไกสอน พมวิหาน ในฐานะเลขาธิการพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ได้วิเคราะห์ปัญหาด้านวัฒนธรรมของสังคมลาวที่ถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมศักดินาและก่อนศักดินา วัฒนธรรมแบบข้าทาส รวมถึงวัฒนธรรมของลัทธิเจ้าเมืองขึ้นแก่สมาชิกพรรคอยู่หลายครั้ง แต่ด้วยเหตุที่พรรคต้องการสร้างแนวร่วมในสงครามชิงมวลชน และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรคชูประเด็นด้านชาตินิยม ขณะที่อำพรางเป้าหมายของการปฏิวัติสังคมนิยม ดังนั้น พรรคจึงมิได้แสดงถึงการต่อต้านวัฒนธรรมศักดินาและวัฒนธรรมสมัยระบอบเก่าสู่สาธารณชน จนเมื่อพรรคประสบความสำเร็จในการโค่นล้มรัฐบาลราชอาณาจักร ยุติระบอบการปกครองแบบราชาธิปไตย สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การลบล้างโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมของระบอบกษัตริย์จึงได้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน

(1) สร้างตั้งระบอบใหม่และการเปลี่ยนแปลงระบบสัญลักษณ์ความเป็นชาติ

ในทันทีที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้สถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 นอกจากการยุติโครงสร้างทางการเมืองของระบอบเก่า พรรคยังได้เริ่มต้นการลบล้าง “ร่องรอยเศษเหลือ” ของวัฒนธรรมศักดินา ผ่านการประกาศมติเปลี่ยนแปลงระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ อันได้แก่ ธงชาติ เพลงชาติ ภาษา ซึ่งล้วนเป็นระบบสัญลักษณ์ที่สะท้อนสำนึกความเป็นชาตินิยมซึ่งเดิมเคยยึดโยงกับระบอบกษัตริย์ ให้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนอุดมการณ์ของระบอบใหม่ภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ยกตัวอย่างเช่น ธงชาตินิยมได้ถูกเปลี่ยนจาก ธงช้าง 3 เศียรภายใต้พระมหาเศวตฉัตร 9 ชั้น ซึ่งสะท้อนแนวคิดการเชิดชูระบอบกษัตริย์ เป็น “ธงวงเดือน” ซึ่งเคยใช้เป็นธงสัญลักษณ์ในสมัยสงครามปฏิวัติ ลักษณะของธงวงเดือนเป็นธงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นสีขาว มีวงเดือนสีขาวอยู่ตรงกลาง โดยให้ความหมายว่า สีขาวหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของชาติ สีแดงมีความหมายถึงเลือดเนื้อของนักรบปฏิวัติและประชาชนลาวที่อุทิศตนต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของชาติ ส่วนวงเดือนสีขาว หมายถึงน้ำใจรักชาติ เชิดชูสันติภาพและอิสรภาพ

ในส่วนของเพลงชาติ กองประชุมผู้แทนทั่วประเทศลาวได้ประกาศมติเพลงชาติใหม่ โดยในส่วนของท่านองเพลง ให้ใช้ท่านองเพลงชาติเดิม แต่ให้มีการเปลี่ยนเนื้อในของเพลงชาติใหม่ จากเนื้อเพลงเชิดชูแนวคิดการปกป้องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันเป็นแกนของความเป็นชาติของรัฐบาลราชอาณาจักร มาเป็นเพลงชาติที่แต่งเนื้อร้องโดยสีชนะ สีสาน มีเนื้อหาสะท้อนแนวคิดชาตินิยมว่าเป็นชาติของประชาชนบรรดาเผ่าที่มีความเสมอภาค ร่วมแรงร่วมใจต่อสู้กับศัตรูผู้รุกรานเพื่อเอกราชของชาติ

ตารางที่ 3.1

เนื้อเพลงชาตินิยมระหว่างสมัยรัฐบาลราชอาณาจักรกับสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

เพลงชาตินิยม สมัยรัฐบาลราชอาณาจักร	เพลงชาตินิยม สมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ชาตินิยมตั้งแต่เดิมมา ขึ้นชื่อลือชาอยู่ในอาชี ชาวลาวผูกพันไมตรี ฮ่วมสามัคคีฮักห่อโฮมกัน ฮักชาติฮักปะเทศเฮา ฮักเจ้าปกครองเกสา	ชาตินิยมตั้งแต่เดิมมา ลาวทุกถ้วนหน้าเชิดชูสุดใจ ฮ่วมแฮงฮ่วมจิตฮ่วมใจ สามัคคีกันเป็นกำลังเดียว เด็ดเดี่ยวพ้อมกันก้าวหน้า บูชาชูเกียรติของลาว

โหมฮักฮ่วมศาสนา	ส่งเสริมใช้สิดเป็นเจ้า
แต่บูฮานมาฮักฮักดินแดน	ลาวทุกชนเผ่าสละหมอพากัน
บ่ให้ชาดใดมาลวน	บ่ให้ฝูงจักกะพัด
ฮาวีลบกวนยาดแย่งชิงเอา	และพวกขายชาดเข้ามาลบกวน
ไผซิ่นเข้ามาลู่่นวาย	ลาวทั้งมวนชูเอกะลาด
สู้จนตัวตายต้านทานสัดตุ	อิดสละหมอพากของชาดลาวไว้
ช่วยเชิดชูเลือดเนื้อเชื้อเผ่า	ดัดสินใจสู้ชิงเอาไซ
พื้นพู้เอบันเทาทุกกัน	พาชาดก้าวไปสู่ความวัฒนา

ภาษาเป็นอีกหนึ่งระบบสัญลักษณ์สำคัญที่แต่ละรัฐใช้เป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์
ความเป็นชาติของตน นับตั้งแต่วันสร้างตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พรรคประชาชน
ปฏิวัติลาวได้มีมติเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาลาวจากสมัยรัฐบาลราชอาณาจักร โดยได้ประกาศให้ใช้
ภาษาลาวเป็นภาษากลางและภาษาราชการ และให้มีการเลิกใช้คำราชาศัพท์ ดังปรากฏใน “มติ
เกี่ยวกับภาษากลางและภาษาทางราชการ” เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 ณ กองประชุมใหญ่ผู้แทน
ประชาชนทั่วประเทศว่า

เนื่องจากได้มีการลบล้างระบอบราชาธิปไตย และ จัดสร้างระบอบสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนขึ้นแทน เพื่อแสดงความเป็นเอกราชอันแท้จริงของชาติและเพื่อ
เชิดชูวัฒนธรรมที่มีลักษณะชาติ วิทยาศาสตร์ มหาชน

เพื่อความเป็นเอกภาพของบรรดาชนชาติ ชนเผ่าในประเทศลาวใหม่ กองประชุม
ใหญ่ผู้แทนประชาชนทั่วประเทศตกลงเกี่ยวกับภาษากลางและภาษาทางราชการ
ดังต่อไปนี้

- 1 ให้ใช้ภาษาลาว เป็นภาษากลางและเป็นภาษาทางราชการ
- 2 ให้เลิกใช้ภาษาราชศัพท์ในการขีดเขียนและพูดคุยประจำวัน เว้นเสียแต่กรณีที่ใช้
ใช้ในกาพย์กลอนและวรรณคดีในเวลาจำเป็นเท่านั้น

เวียงจันทน์

วันที่ 2 เดือนธันวาคม ปี 1975

กองประชุมใหญ่ผู้แทนทั่วประเทศ

(กระทรวงศึกษา กีฬา และธรรมการ, 1979, น.85)

(2) การควบคุม(พุทธ) ศาสนา ระบบความเชื่อและชนบประเพณีลาว

ตามประวัติศาสตร์ลาว พุทธศาสนาได้ตั้งมั่นอยู่ในประเทศลาวนับตั้งแต่รัชสมัยของเจ้าฟ้าร่ม กษัตริย์หรือเจ้าชีวิตลาวแสดงบทบาทเป็นองค์ครศาสนาปถัมภก ผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาดำรงฐานะเป็นตั้งศาสนาประจำชาติของลาว นอกจากพุทธศาสนาแล้วประชาชนชาวลาวทั้งชาวลาวลุ่มและประชาชนลาวเผ่าต่าง ๆ ยังมีความเชื่ออื่น ๆ ทั้งการนับถือผี แถ่น นับถือผีตลอดจนความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ อันเป็นรากฐานของชนบวัฒนธรรมประเพณีของลาว

ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม พรรคประชาชนปฏิวัติลาวมีทัศนะว่าพุทธศาสนาและระบบความเชื่อเหล่านี้มีส่วนยึดโยงกับแนวคิดของระบอบเก่า ทั้งยังเป็นการแสดงถึงความมั่งคั่งและล้าหลังทางแนวคิดวัฒนธรรม ดังนั้น พรรคจึงพยายามเข้ามาควบคุมและปรับเปลี่ยนความเชื่อถือศรัทธาในลัทธิความเชื่อทางศาสนาในหมู่ประชาชนให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของรัฐ ในส่วนของพุทธศาสนานั้นรัฐบาลลาวมุ่งหวังจะเปลี่ยนโฉมหน้าของพุทธศาสนาในลาวให้หันหน้าที่ยังการเมืองและเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างชาติภายใต้ระบอบใหม่ วัดและองค์กรสงฆ์ได้ถูกลดบทบาทหน้าที่ทางด้านพิธีกรรมลง มีการปรับรื้อโครงสร้างองค์กรสงฆ์ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของพรรค และให้องค์กรสงฆ์ต้องมีการะบอบบาทในการช่วยรัฐรณรงค์ถ่ายทอดความรู้และความเข้าใจต่ออุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐสู่ประชาชน ในส่วนของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รัฐบาลเรียกร้อง ให้พระสงฆ์พึงตนเองดเว้นการรับบริจาคจากประชาชน นอกจากนี้รัฐบาลพยายามรณรงค์ให้คนลาวมีโลกทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ ไม่เชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่อธิบายด้วยหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ อาทิ ความเชื่อถือเรื่องผี แถ่น ผีฟ้า ซึ่งรัฐบาลพยายามอธิบายว่าความเชื่อเหล่านี้เป็นเรื่องมั่งงาย⁷

⁷ ดังการศึกษาของปณิตา สระวาสี ซึ่งศึกษาแบบเรียนวิชาหัดอ่านในระดับประถมศึกษา ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม พบว่ามีเนื้อหาแบบเรียนในหลายตอนที่รัฐได้พยายามชี้ให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องแถ่นเป็นเรื่องเหลวไหล ปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ ที่ชาวลาวเคยเชื่อว่ามีอำนาจของแถ่นนั้น สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น อาทิ บทดาวสะเก็ด (ดาวตก/อุกบาต) ในแบบเรียนวิชาหัดอ่านชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่อธิบายว่าดาวสะเก็ดเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติเป็นเศษดินหรือหินที่หลุดออกมาจากดวงดาวแล้วถูกแรงโน้มถ่วงดึงดูดเข้ามาจนเสียดสีกับบรรยากาศโลกจึงเกิดการลุกไหม้ ไม่ใช่เป็นเรื่องของเทวดามาจุดดังที่เชื่อกันในอดีต หรือในบทเรียนเรื่องน้ำเต้าแก้วหน่วยใหม่ ในแบบเรียนวิชาหัดอ่านประถมศึกษาปีที่ 5 ที่โน้มน้าวคนลาวจากที่เคยเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของน้ำเต้าแก้วของแถ่น ให้หันมาเชื่อในน้ำเต้าแก้วของผู้ออกแรงงาน (ปณิตา สระวาสี, 2546, น. 146-147)

ตลอดจนการควบคุมการจัดงานเฉลิมฉลองงานบุญที่เกี่ยวกับผีแล่น เช่น งานบุญบังไฟ งานบุญประเพณีที่สืบทอดมายาวนาน ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่พอใจและการต่อต้านของประชาชนลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดภาวะภัยแล้ง ชาวาลาวต่างโทษว่าเป็นผลมาจากการการห้ามจัดงานบุญบังไฟ ส่งผลให้แกนพิโรธ

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1970 รัฐบาลได้ลดความเข้มงวดในการเข้าควบคุมความเชื่อและการควบคุมพุทธศาสนาและองค์กรสงฆ์ของาลาวลง เนื่องจากเป็นที่ปรากฏว่ามาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อลบล้างโลกทัศน์แบบเก่า เพื่อสร้างสังคมใหม่อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความตื่นกลัวและความไม่พอใจในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง ความพยายามลบล้างความเชื่อเดิมของประชาชนและการควบคุมพุทธศาสนา ได้ส่งผลบั่นทอนความนิยมของประชาชนที่มีต่อระบอบใหม่และพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

(3) การเชิดชูผู้นำพรรคและ “ลัทธิวีรชนปฏิวัติ” ในฐานะเสาหลักของชาติลาว ควบคู่ไปกับความพยายามในการล้มล้างโลกทัศน์เก่าและสำนึกชาติลาวที่ยึดโยงกับระบอบกษัตริย์และวัฒนธรรมศักดินา รัฐบาลสังคมนิยมลาวได้พยายามผลักดันแนวคิดการเชิดชูผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติรวมทั้งเหล่าวีรชนปฏิวัติให้เป็นสัญลักษณ์ใหม่ของชาติ การเชิดชูผู้นำพรรคดังปรากฏผ่านกลไกต่าง ๆ ของรัฐ

ในผลงานการศึกษาการเขียนประวัติศาสตร์ลาวหลายชิ้นของดาร์รัน เมตตาริกานนท์ ได้เสนอให้เห็นว่านับตั้งแต่การปฏิวัติสังคมนิยม การเขียนประวัติศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงไปจากชนบเดิมที่มีสถาบันกษัตริย์เป็นศูนย์กลางของประวัติศาสตร์ ไปสู่การเขียนประวัติศาสตร์เพื่อเชิดชูบทบาทการเคลื่อนไหวของมวลชนภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว อาทิในการศึกษาแบบเรียนลาวสมัยสังคมนิยม ดาร์รัน เมตตาริกานนท์ (2548) ได้ชี้ถึงความเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวว่า นับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการใช้คำว่า “ประวัติศาสตร์” แทนคำว่า “พงศาวดาร” โดยแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวได้ให้ความหมายว่าประวัติศาสตร์คือเรื่องราวการต่อสู้ของมนุษย์ โดยเฉพาะการต่อสู้ด้านการกดขี่ขูดรีดในสังคม การต่อสู้กับศักดินา ผู้รุกรานและจักรวรรดินิยมล่าเมืองขึ้น หมากผลของการต่อสู้นั้นได้ผลักดันให้สังคมนิยมก้าวหน้า ดังนั้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ถูกขบเน้นในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว ก็คือประวัติศาสตร์การต่อสู้ด้านการรุกรานและกดขี่ชาติลาวในแต่ละยุคสมัย โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับบทบาทพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการนำพาประชาชนลาวต่อสู้ด้านผู้รุกราน อย่างไรก็ตาม ดาร์รัน เมตตาริกานนท์ ได้ชี้ให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ลาวในแบบเรียนลาวยังคงให้พื้นที่กับวีรกรรมวีรชนในยุคนักดินาอันได้แก่ พระเจ้าฟ้างุ้ม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช พระเจ้าอนุวงศ์ เพื่อให้เห็นถึงมรดกเชิดชูของประชาชนลาวที่สืบทอดต่อกันมาในแต่ละยุคสมัย

ในการศึกษางานเขียนทางประวัติศาสตร์ประเภทชีวประวัติในลาว ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (2557) วิเคราะห์ว่างานเขียนทางประวัติศาสตร์ประเภทชีวประวัติในลาว ซึ่งเป็นรูปแบบงานเขียนที่เติบโตอย่างมากในสมัยรัฐบาลสังคมนิยมลาวนั้น สะท้อนความมุ่งหมายในการเชิดชูเหล่าวีรชนปฏิวัติและผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในฐานะผู้นำในการต่อสู้และอุทิศตนเพื่อชาติลาว ผลงานชิ้นสำคัญที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ เรื่อง “เสียงก้องลั่นวีรชนปฏิวัติ” หนังสือเล่มนี้ได้เขียนเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติประชาชนลาวทั้งหญิง ชาย ทั้งชาวลาวกลุ่มและชาวลาวกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เข้าร่วมปฏิวัติ บางท่านได้เสียสละแม้กระทั่งชีวิตเพื่อชาติจนได้รับการยกย่องและขนานนามเป็น “วีรชน” ปฏิวัติ อาทิ วีรชนบุ๋นแพงกับเรื่องราวการต่อสู้กับศัตรูอย่างดุเดือดจนสิ้นชีวิต เรื่องราวสหายนางเคย บ้านปากแพ และเรื่องราวของสหายุบของ แขวงหลวงน้ำทา ที่ยอมอุทธรณ์และยอมตายแต่ไม่ยอมเปิดเผยความลับให้แก่ศัตรู เรื่องของกองร้อย 303 ที่ต่อสู้ทำลายเครื่องบินของศัตรูได้ถึง 9 ลำ ในส่วนของผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นที่ปรากฏชัดว่า ผู้นำที่ได้รับการยกย่องอย่างโดดเด่นเป็นพิเศษในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาว คือไกสอน พมวิหาน ดังปรากฏผ่านงานเขียนประวัติศาสตร์และงานที่ผลิตขึ้นเพื่อเผยแพร่แนวคิดการสร้างชาติลาวของไกสอน หลายชิ้น อาทิ เรื่อง “บางบทเรียนต้นตอและบางปัญหาเกี่ยวกับทิศทางใหม่ของการปฏิวัติลาว ” (ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 1979) “บนเส้นทางก้าวขึ้นสังคมนิยมอย่างมีชัย” (ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 1981) “ชาวหนุ่มจึงเป็นนกกินพริกที่ไม่หวั่นกลัวต่อพายุลมแดงจึงกลายเป็นสินไซของยุคสมัยพวกเรา” (ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 1983) “นิพนธ์เลือกเฟ้น เล่ม 1” (ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 1985) เป็นต้น

เช่นเดียวกับ กิติรัตน์ สีหพันธ์ ในผลงานการศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาว วิเคราะห์ว่าแก่นเรื่องสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติลาวที่ผลิตขึ้นในสมัยสังคมนิยมคือประวัติศาสตร์การต่อสู้ด้านการรุกรานของต่างชาติคือ ทั้งนี้ รัฐบาลลาวให้ความสำคัญสูงสุดกับการขับเน้นบทบาทขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวนับตั้งแต่สมัยการต่อสู้กับจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส มาจนถึงการต่อสู้กับจักรวรรดินิยมอเมริกา จนสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้สำเร็จ โดยแก่นเรื่องดังกล่าวได้ถูกต่อยอดผ่านงานประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ ทั้งในหนังสือแบบเรียน หนังสืออัตชีวประวัติผู้นำพรรค หนังสือประวัติศาสตร์ชาติ ขณะที่เรื่องราวการต่อสู้ของประชาชนลาวภายใต้การนำของวีรกษัตริย์ในยุคศักดินาแม้จะมีพื้นที่ในประวัติศาสตร์ชาติแต่ได้รับความสำคัญน้อยกว่า (กิติรัตน์ สีหพันธ์, 2549, น. 71)

การเชิดชูเหล่าวีรชนปฏิวัติและผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ นอกจากจะปรากฏผ่านงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ แบบเรียนประวัติศาสตร์ ยังปรากฏผ่านพิธีกรรมและอนุสาวรีย์ ดังที่พบว่าอนุสาวรีย์และพิธีกรรมที่ก่อสร้างขึ้นภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยมได้กลายเป็น “พื้นที่” สำคัญของการจารึกเรื่องราวเพื่อเชิดชูวีรกรรมของเหล่าวีรชน

ปฏีวติภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว อาทิ การก่อสร้างอนุสาวรีย์นักรบนิรนามขึ้นในปี ค.ศ. 1977 เพื่อเป็นที่รำลึกถึงคุณงามความดีและเพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อเหล่าวีรชนที่ได้สละชีพเพื่อชาติ เช่นเดียวกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งแรกที่ก่อตั้งขึ้นในสมัยสังคมนิยม คือ “หอวางแสดงมูลเชื้อปฏีวติ” ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1980 (ปัจจุบัน คือ “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ”) โดยมุ่งหมายให้เป็นสถานที่สำหรับเชิดชูประวัติศาสตร์การต่อสู้ของขบวนการประชาชนภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว น่าสนใจว่าเมื่อพิจารณาการจัดแสดงในหอพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ไม่เพียงให้ความสำคัญกับการยกย่องบทบาทของผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว แต่ยังเชิดชูบทบาทของประชาชนสามัญที่มีน้ำใจรักชาติและอุทิศชีวิตเพื่อชาติ ดังปรากฏผ่านรูปปั้นของ “สหายสีทอง” หรือ “วีรชนสีทอง”⁸ ที่ถูกจัดแสดงไว้กลางห้อง เรื่องราวของวีรชนสีทองซึ่งกำเนิดในครอบครัวทุกข์ยาก แต่ได้สร้างวีรกรรมในการต่อสู้ในสงครามปฏีวติด้วยมีน้ำใจรักชาติอย่างเปี่ยมล้น จึงได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็นวีรชนแห่งชาติลาว สะท้อนแนวคิด “ลัทธิวีรชนปฏีวติ” ที่รัฐบาลลาวใช้เพื่อปลุกกระตือรือร้นน้ำใจรักชาติและการอุทิศชีวิตเพื่อชาติและเพื่อระบอบใหม่อย่างเด่นชัด

⁸ การเชิดชูเกียรติวีรชนสีทองไม่เพียงปรากฏผ่านการจัดแสดงรูปปั้นในหอพิพิธภัณฑสถาน แต่ยังมีการบันทึกเรื่องราวของวีรชนสีทองในแบบเรียนในเกือบทุกรายวิชาในระดับประถมศึกษา คุรยละเอียดเพิ่มเติมในการศึกษาของ ปณิดา สระวาสี (2546) การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ ค.ศ.1975-2000. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะสังคมศาสตร์ ร่วมกับ คณะจิตรศิลป์, สาขาศิลปะการศึกษาศึกษา.

บทที่ 4

ลาวในยุคจินตนาการใหม่ : เพลิดเพลินน้ำกระแส “ทุนนิยม”

“ประชาธิปไตย” “โลกาภิวัตน์”

ในเงื่อนไขของโลกปัจจุบัน ตาม กฎเกณฑ์ขยายตัวของสังคมมนุษย์ ทุก ๆ การปฏิบัติที่แท้จริง ต้องก้าวขึ้นสังคมนิยม อันนั้นเป็นความหวัง ความมุ่งมาดปรารถนา อันแรงกล้าที่สุดของประชาชนผู้ออกแรงงานในทั่วโลก ด้วยเงื่อนไขจุดพิ ศษแห่งสภาพการณ์ของลาว พวกเรา ได้วางจุดหมายต่อสู้เพื่อสันติภาพ เป็นก ลาง เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ และพัฒนาการ แต่ไม่หมายความว่า การต่อสู้ปฏิวัติจะหยุดอยู่แค่นั้น มันต้องก้าวขึ้นสังคมนิยมและมีแต่ก้าวขึ้นสังคมนิยมเท่านั้น พวกเราจึงจะสามารถลบล้างทุก ๆ หยุดการกดขี่ได้อย่างสิ้นเชิง ลบล้างทุก ๆ กกเหง้าแห่งความ ไม่ยุติธรรม ความเสมอภาพ และมีแต่ก้าวขึ้นสังคมนิยมเท่านั้น พวกเรา จึงจะสามารถก่อสร้างพื้นฐานวัตถุให้แก่การสร้างชีวิตใหม่ที่ ดีงาม มีแต่ก้าวขึ้นสังคมนิยมเท่านั้น พวกเราจึงจะมีเงื่อนไขอย่างเพียงพอเพื่อ ทำให้สังคมลาว ศิวิไลซ์ก้าวหน้า รับประกันให้ทุกคนมีชีวิตในความผาสุกอันแท้จริงและยาวนาน พฤติกรรมแห่งการต่อสู้ปฏิวัติของโลกได้พิ สูจน์กฎเกณฑ์ดังกล่าวอย่าง จะแจ้งแล้ว นักปฏิวัติที่แท้จริง ทุกคนจะต้องออกแ รงต่อสู้เพื่อบรรลุจุดหมายดังกล่าว นั้น ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่า จุดหมายสุดท้ายแห่งภารกิจการปฏิวัติของพวกเรา คือ สังคมนิยม (โกสอน พมวิหาน, 1985, น. 10)

ส่วนหนึ่งของบทปราศรัยของท่านไกสอน พมวิหาน ในปี 1965 เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง 10 ปีแห่งการสร้างตั้งพรรคประชาชนลาว และ 20 ปีแห่งการประกาศประเทศลาวเป็นเอกราช แสดงความเชื่อมั่นของผู้นำขบวนการปฏิวัติลาว ว่าสังคมนิยมคือวิวัฒนาการตามกฎเกณฑ์ของสังคมมนุษย์และมีแต่อุดมการณ์สังคมนิยมเท่านั้นที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองที่แท้จริง

แต่เพียง 1 ทศวรรษของการ “ดัดสร้าง” ประเทศสู่สังคมนิยม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต้องเผชิญวิกฤติการณ์ทั้งทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองที่สั่นสะเทือนต่อความเชื่อมั่นอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง นับจากกลางทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ต่างตระหนักถึงความตกต่ำและล้าหลังของประเทศที่ดำเนินมายาวนานโดยเฉพาะความตกต่ำทางด้านเศรษฐกิจจึงเกิดกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศในแนวทางต่างๆ โดยหลายประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ ได้เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศของตนสู่เส้นทางทุนนิยมหรือระบบกลไกตลาด ท่ามกลางวิกฤติศรัทธาของอุดมการณ์และกระแสการปฏิรูปประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ใน

ค.ศ. 1986 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวตัดสินใจเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ด้วยการประกาศนโยบาย “จินตนาการใหม่” เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจากสังคมนิยมไปสู่ระบบกลไกตลาด (ภายใต้การควบคุมของรัฐ) และเปิดกว้าง การพัฒนา ความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ ขณะที่ในด้านการเมืองพรรคประชาชนปฏิวัติลาวผู้ครองอำนาจแบบผูกขาดประกาศการ ยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์และการสืบทอดการครองอำนาจ แบบหนึ่งเดียว ของพรรค แม้ จินตนาการใหม่จะ มีความมุ่งหมายในการปฏิรูปเศรษฐกิจ เป็นหลัก แต่ ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทั้งในระดับโลกและในระดับประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป พรรคประชาชนปฏิวัติลาว จำเป็นต้องปรับนโยบายการพัฒนาในด้านอื่น ของลาวให้สอดคล้องกับนโยบาย “จินตนาการใหม่” ในที่สุดจินตนาการใหม่จึงนำสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้าสู่ “หน้าประวัติศาสตร์ยุคใหม่”

ในบทนี้จะอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของประเทศลาวในยุคจินตนาการใหม่ ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อให้เข้าใจถึงบริบทแวดล้อมและที่มาของการปรับโนทัศน์การสร้าง สำนึกความเป็นชาติจากแนวทางการสร้างคนสังคมนิยมและการเชิดชูผู้นำพรรคและลัทธิวีรชนปฏิวัติสู่ การเชิดชูวีรกรรมวีรภัยของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

4.1 สาเหตุของการเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศสู่ “จินตนาการใหม่”

นับจากกลางทศวรรษ 1980 ประเทศ ในค่ายคอมมิวนิสต์ ล้วนตระหนักถึงความตกต่ำ และล้าหลังของประเทศโดยเฉพาะความตกต่ำทางด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากความล้มเหลวของ แนวทางสังคมนิยมในการพัฒนาเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดกระแส ความไม่พอใจของประชาชนต่อการครอง อำนาจรัฐของพรรคคอมมิวนิสต์ ในหลายประเทศจึงเกิดกระแสเรียกร้องการปฏิรูปและเปลี่ยนแนว ทางการพัฒนาประเทศ การปฏิรูปครั้งสำคัญที่นำมาซึ่งการสิ้นสละเทือน ประเทศในค่าย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ทั่วโลก รวมทั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมากที่สุดเริ่มต้นขึ้นในสหภาพโซเวียต มหาอำนาจค่ายสังคมนิยม โดยการปฏิรูปสำคัญเกิดขึ้น ในยุคของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ นักการเมืองหนุ่มสายปฏิรูปที่ก้าวขึ้นสู่อำนาจในปีค.ศ. 1985

กอร์บาชอฟมีทัศนะว่าแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของพรรค คอมมิวนิสต์โซเวียต ที่ผ่าน มาประสบความ ล้มเหลว สินค้าที่ผลิตได้มีคุณภาพต่ำ ไม่สามารถแข่งขันได้ จริ่งในตลาดการค้า การ ควบคุมทางสังคมอย่างเข้มงวด ทำให้ประชาชนและสังคมโซเวียตขาดการริเริ่มสร้างสรรค์ เป็น อุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า รวมถึงนโยบายการต่างประเทศแบบเก่า ในยุคสงครามเย็น ได้ก่อให้เกิดการเผชิญหน้า ทำให้โซเวียตต้องใช้จ่ายงบประมาณจำนวนมหาศาลในการสะสมอาวุธ เสริมสร้างศักยภาพกองทัพ ทั้งยังต้องแบกรับภาระในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มประเทศสังคมนิยม

สภาพการณ์เหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวโซเวียตและสถานะอำนาจของ สหภาพโซเวียตเสื่อมถอยลง เขาเห็นว่าปัญหานี้แก้ไขได้ด้วยการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศครั้งใหญ่ โดยกอร์บาชอฟได้ประกาศนโยบายที่มีชื่อว่า “เปเรสตรอยก้า” และ “กลาสนอสต์” หรือนโยบาย “เปิด-ปรับ” ทัศนคติทางการพัฒนาประเทศสู่แนวทางเสรีนิยม ทางเศรษฐกิจ การเปิดเสรีภาพทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็น ยุตินโยบาย การเผชิญหน้ากับ โลกตะวันตกและกลุ่มประเทศเสรีนิยมทุนนิยม รวมทั้งลดการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสังคมนิยม ที่เป็นภาระผูกพันของสหภาพโซเวียต (กนกศักดิ์ แก้วเทพ , 2537, น. 121) แม้ว่าสาระสำคัญของ นโยบาย เปเรสตรอยก้าและกลาสนอสต์ จะมุ่งเน้นที่การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม การเมืองภายในประเทศ แต่การปฏิรูปประเทศ ตามนโยบายดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศสังคมนิยมอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้ “การนำ” ของสหภาพโซเวียตอย่างรุนแรง ค่ายคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก ส่วนใหญ่ล้วนต้องเปลี่ยนทิศแนวการพัฒนาประเทศไปสู่แนวทางเสรีนิยมมากขึ้น

สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แม้จะเป็นประเทศสังคมนิยมในเอเชีย แต่นับจากการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาล สังคมนิยม ลาวอยู่ภายใต้การพึ่งพิงทั้ง ในเชิง อุดมการณ์และ การพึ่งพิง เศรษฐกิจจากสหภาพโซเวียตมาโดยตลอด สหภาพโซเวียตเป็นผู้ให้ ความช่วยเหลือหลักแก่ลาว ทั้งในรูปเงินกู้ รวมทั้งความช่วยเหลือในรูปของสินเชื่อ ต่างๆเพื่อการสั่งซื้อน้ำมัน เครื่องจักรกล วัสดุก่อสร้าง ยานพาหนะ ดังนั้นการเปลี่ยนนโยบาย ของสหภาพโซเวียตอันนำมาซึ่ง การ ลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศสังคมนิยมรวมถึงประเทศลาว จึงส่งผลกระทบต่อทั้งความ เชื่อมั่นใน การพัฒนาเศรษฐกิจตามเส้นทางสังคมนิยมและ ส่งผลต่อ สภาพเศรษฐกิจลาวอย่างรุนแรง สำหรับสภาพเศรษฐกิจ ภายในประเทศ ของลาวเองจะเห็นได้ว่า สัญญาณความล้มเหลวในการพัฒนา เศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยมปรากฏนับตั้งแต่เพียงช่วงระยะ 5 ปีแรกของการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองของประเทศ การเร่งรัดเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจสู่แนวทางสังคมนิยม ได้ก่อให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ อย่างรุนแรง หลักการวางแผนเศรษฐกิจภายใต้การควบคุมจากส่วนกลางและ การสร้างรูปแบบ ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสังคมนิยม อาทิ การผลักดันให้มีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรแบบนา รวม การโอนกิจการธุรกิจเอกชนเป็นของรัฐ ก่อให้เกิดปัญหาผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าต่าง ๆ ตกต่ำ เกิดภาวะการณ์ของการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างรุนแรง

ความทุกข์ยากทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นพร้อมกับความตึงเครียดทางสังคมอันเนื่องมาจาก ความพยายามในการเปลี่ยนคนลาว ให้กลายเป็น “คนใหม่” “คนสังคมนิยม” ก่อให้เกิดความไม่พอใจ ในหมู่ประชาชน ลาวอย่างกว้างขวาง จน เกิดปรากฏการณ์ของการอพยพหลบหนีของประชาชนลาว

ออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก¹ ซึ่งไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อความตกต่ำทางเศรษฐกิจมากขึ้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อความระส่ำระสายและความมั่นคงทางการเมืองลาวด้วย

นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 รัฐบาลลาวจึงได้เริ่มผ่อนคลายความเข้มงวดของการเปลี่ยนผ่านประเทศลาวสู่เส้นทางสังคมนิยม โดยในปลายปี ค.ศ. 1979 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ประกาศ “มติ 7” ของคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ชะลอการเร่งรัดการเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจสู่สังคมนิยม อาทิ ในการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรแบบนารวม ให้ใช้หลักการสมัครใจมากกว่าการบีบบังคับ ในสถานะที่รัฐไม่สามารถกระจายสินค้าอุปโภคบริโภคได้อย่างพอเพียง รัฐอนุญาตให้เอกชนสามารถ ดำเนินธุรกิจการค้าได้ในขอบเขตที่รัฐกำหนด มติและแนวทางดังกล่าวกลายเป็นพื้นฐานของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติระยะ 5 ปี ฉบับที่ 1 (ค.ศ. 1981- 1985) อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลลาวจะผ่อนคลายความเข้มงวดของการพัฒนาประเทศตามแนวทางสังคมนิยม แต่ เศรษฐกิจลาว ยังคงต้องเผชิญหลายปัญหาใหญ่ ผลผลิตด้านการเกษตรยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ส่วนการพัฒนาอุตสาหกรรมในรูปแบบของรัฐวิสาหกิจขาดทุน ส่งผลให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากเพื่อเข้าเกื้อกูลรัฐวิสาหกิจเหล่านั้น การขยายการค้ากับต่างประเทศ ส่งผลให้ลาวต้องประสบกับภาวะการ ณ์การขาดดุลการค้า ระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุที่ลาวมีสินค้าส่งออกจำกัด รายได้หลัก ที่เข้าสู่ประเทศ ยังคงเป็นรายได้จากการขายกระแสไฟฟ้าและผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ สวนทางกับปริมาณการนำเข้าสินค้าจำเป็นที่เพิ่มสูงขึ้น

ไกสอน พมวิหาน ผู้นำรัฐบาลลาวและผู้ผลักดันนโยบายจินตนาการใหม่ได้ถอดบทเรียนความบกพร่องของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตามแนวทางสังคมนิยมว่าเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการเร่งรีบเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจของประเทศสู่แนวทางสังคมนิยม โดยไม่คำนึงถึงสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เป็นจริงของประเทศ โดยเขาชี้ว่า “กลไกเก่า” อันได้แก่หลักการวางแผนและบริหารเศรษฐกิจภายใต้การควบคุมจากส่วนกลางและสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสังคมนิยมละเมิดต่อทรัพย์สินและผลประโยชน์ของประชาชน ทำให้ประชาชนขาดแรงจูงใจในการทำงาน

¹ เฉพาะจากสถิติข้อมูลการอพยพของชาวลาวสู่ค่ายในจังหวัดหนองคายและอุบลราชธานี ประเทศไทย ปรากฏข้อมูลว่า ในปี ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีผู้อพยพสู่ค่ายอพยพในจังหวัดหนองคายและอุบลราชธานีเพียง 2,127 คน แต่เมื่อรัฐบาลลาวเริ่มดำเนินการหันเปลี่ยนประเทศสู่เส้นทางสังคมนิยม จำนวนผู้อพยพชาวลาวกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 1976 มีผู้อพยพ 13,496 คน ในปี ค.ศ. 1977 มีผู้อพยพ 26,194 คน ในปี ค.ศ. 1978 มีผู้อพยพ 62,260 คน และในปี ค.ศ. 1979 มีผู้อพยพ 59,979 คน (Evans, 1988, p. 46)

ผลผลิตทางการเกษตรและภาคการผลิตอื่น ๆ ตกต่ำ ขณะที่ภาครัฐบาลต้องเป็นผู้แบกรับภาระการขาดทุนงบประมาณจำนวนมหาศาลโดยที่ขาดความพร้อม นำไปสู่ข้อขัดแย้งระหว่างเศรษฐกิจภาครัฐและภาคประชาชน ดังที่ว่า

อยู่ในกลไกเก่า ปัจจัยคนถูกแบ่งเบา ผลประโยชน์ของส่วนบุคคลไม่ได้รับการเคารพ ผู้ออกแรงงานนับวันอ่อนแรงลง คุณสมบัติและลักษณะอันดีงาม เช่น สติตื่นตัว สติเป็นเจ้า น้ำใจรวมหมู่ได้ค่อย ๆ ถูกเสื่อมเสียไป ไม่มีการประดิษฐ์สร้าง ไม่ไหวตัว แต่แนวคิดเอื่อยอิ่ง นิ่งเหนียว ชี้อร่ามันง่าย กลับขยายตัว

กลไกดังกล่าว ได้สร้างผลเสียหลายอย่างให้แก่ รัฐ สภาพเกื้อกูลหนักหน่วง รายจ่ายเกิน รายรับ ขาดออกน้อยกว่าเข้า ภาวการณ์เคลื่อนไหวทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีประสิทธิผล การเสียหายทุกอย่างคืองบประมาณของรัฐเป็นผู้แบกรับรัฐและการแบกรับงบประมาณของรัฐนั้น ในที่สุดก็คือประชาชนเป็นผู้รับเคราะห์ (ไกลสอน พมวิหาน , 1997, น. 67-68)

ความล้มเหลวในการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยมและกระแสการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่แนวทางเสรีนิยมที่เกิดขึ้นในค่ายสังคมนิยมเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ผู้นำของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศสังคมนิยมขนาดเล็ก ซึ่งมีสภาพเศรษฐกิจที่อ่อนแอ ได้ประกาศทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ “จินตนาการใหม่”

4.2 จินตนาการใหม่และการเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและการต่างประเทศลาว

นักวิชาการส่วนใหญ่ถือเอาการประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ของพรรคประชาชนปฏิวัติในปี ค.ศ. 1986 เป็นจุดเริ่มต้นของ “จินตนาการใหม่” ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่ไกลสอน พมวิหาน ผู้นำประเทศและผู้การผลักดันนโยบายจินตนาการใหม่ ได้กล่าวอย่างเป็นทางการในการประชุมใหญ่ของพรรคถึงความจำเป็นที่จะต้องมี “จินตนาการใหม่” อย่างไรก็ตามพรรคยังไม่ได้มีการระบุถึงแนวทางและมาตรการที่ชัดเจนของนโยบายจินตนาการใหม่ ทั้งเมื่อพิจารณาแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระยะ 5 ปีฉบับที่ 2 (ค.ศ. 1986 – 1990) แม้บทแนวทางการพัฒนาประเทศที่ประกาศใน การประชุมใหญ่ครั้งเดียวกันนี้ พบว่ามีแค่เพียงการกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมลาวไว้อย่างกว้าง ๆ โดยที่เนื้อหาของแผนเศรษฐกิจฉบับนี้ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ต่างไปจากระยะ 5 ปีฉบับที่ 1

จนกระทั่งปี ค.ศ. 1988 รัฐบาลลาวได้แสดงถึงจุดยืนและทิศทางในการปฏิรูปเศรษฐกิจ ภายใต้ “จินตนาการใหม่” ที่ชัดเจนมากขึ้น ในการประชุมครบคณะครั้งที่ 5 ของคณะกรรมการงาน ศูนย์กลางพรรค ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1988 ไกสอน พมวิหาน ได้กล่าวความเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องผลักดันให้มีการดัดแปลงกลไกคุ้มครองเศรษฐกิจ จากกลไกเก่าสู่กลไกใหม่ที่เป็นรูปธรรมและชี้ให้เห็นว่าจำเป็นต้องสร้าง “จินตนาการใหม่” ที่ใช้หลักการรวมศูนย์ประชาธิปไตยและการบริหารเศรษฐกิจโดยอาศัยกลไกตลาด ดังที่ว่า

การปฏิบัติหลักการ รวมศูนย์ประชาธิปไตยอันถูกต้องหมายความว่า จงป ล่อยให้ชาวกลสิกรได้มีสิทธิดำเนินการผลิตและซื้อขายผลิต ภัณฑ์ของเขา ไม่ว่าจะอยู่ที่แห่งใด ไม่ว่ากับ ผู้ใดก็แล้วแต่เขาเห็นคว รด้วยราคาที่เขาตกลงนำกัน จงป ล่อยให้วิสาหกิจต่าง ๆ มีสิทธิ กำหนดแผนการผลิต มี สิทธิเป็นเจ้าทางด้านการเงิน ราคา เงินเดือน จงป ล่อยให้ทุก ๆ ภาคส่วนเศรษฐกิจ ทุก ๆ เจ้าของวิสาหกิจที่ถูกกฎหมายมีสิทธิซื้อขายอย่างเป็นอิสระตามราคาของท้องตลาด การหันเป็นประชาธิปไตยในเศรษฐกิจ คือกำลังหนุนอันแข็งแกร่งเพื่อลบล้าง กลไกเก่า สร้างกลไกใหม่...ในหลายข อบเขตต้องเปลี่ยนแปลงใหม่ ด้านจินตนาการ นโยบาย โค รงประกอบเศรษฐกิจ ก ลไกคุ้มครอง การจัดตั้งงักจัก ร และเวียกงงานพนักงาน (ไกสอน พมวิหาน, 1997, น. 268-268)

นับจากปี ค.ศ. 1988 รัฐบาลลาวจึงได้เริ่มออกมาตรการที่เป็นรูปธรรมในการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่ทิศทางจินตนาการใหม่ โดยในด้านเกษตรกรรม รัฐบาลได้ยกเลิกสหกรณ์การเกษตรแบบนารัฐนารวม อนุญาตให้เกษตรกรทำการเกษตรได้อย่างเสรี ส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการดำเนินธุรกิจ มีการปรับปรุงระบบ ระเบียบทางการเงินให้ยืดหยุ่น ส่งเสริมบทบาทของธนาคารพาณิชย์และอนุญาตให้ธนาคารต่างชาติเข้ามาดำเนิน ธุรกิจ ภายในประเทศเพื่อขยายการค้าและการลงทุน นอกจากนี้ยัง มีการพัฒนาระบบกฎหมายเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันในการพัฒนาเศรษฐกิจในทิศทางใหม่ โดย นับแต่ปี ค.ศ. 1988 รัฐบาลลาวได้มีการทยอย มีการออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อสร้างหลักประกันให้กับนักธุรกิจและผู้ลงทุนทั้งชาวลาวและชาวต่างประเทศ (สุรัชย์ ศิริไกร , 2542ก, น. 203) และในปี ค.ศ. 1991 รัฐบาลลาวได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกของลาวนับจากการปฏิวัติสังคมนิยม โดยสาระสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยืนยันถึงทิศทางการปฏิรูปเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการส่งเสริม คุ้มครองและรับประกันการลงทุนของภาคเอกชนไว้อย่างเด่นชัด

นอกจากการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบาย จินตนาการใหม่ยังนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายการต่างประเทศ จากเดิมที่เน้น การกระชับความสัมพันธ์ ของลาวกับประเทศ ในค่ายคอมมิวนิสต์ เปลี่ยนเป็น การเปิดกว้าง ความสัมพันธ์กับ ประชาคมโลก โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ การปฏิรูปประเทศตามจินตนาการใหม่ของลาวได้รับ การสนับสนุนและร่วมมืออย่างดียิ่งจากนานาประเทศทั้งภายในและภายนอกทวีป จาก ความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก นับจากปลายทศวรรษ 1980 ประเทศต่าง ๆ หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ลดความสำคัญของความขัดแย้งและการแบ่งค่ายทางการเมืองลง แนวโน้มทิศทางเศรษฐกิจโลกมุ่งเน้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคและการเปิดเสรีทางการค้า ภายใต้บริบทความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ความขัดแย้งในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เคยคุกรุ่นในยุคสงครามเย็นจึงได้ลดระดับความรุนแรงลง รวมทั้งสถานการณ์ความขัดแย้งในภูมิภาคอินโดจีนที่เคยเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ในภูมิภาคก็ ได้รับการฟื้นฟูให้ดีขึ้นมาโดยลำดับ ² นับจากการประกาศนโยบายจินตนาการใหม่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาวได้รับ ความช่วยเหลือในโครงการพัฒนา จากต่างประเทศ มากขึ้นในทุกปี โดยในปัจจุบันญี่ปุ่น มหาอำนาจตะวันตก และองค์การระหว่างประเทศหลายองค์กร³ กลายเป็นประเทศผู้ให้ความช่วยเหลือหลักของลาว (ADB, 1999, p.24) สำหรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ลาวได้เข้าร่วมในโครงการความร่วมมือต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการความร่วมมือภายใต้กรอบการพัฒนาในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง การเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประสบความสำเร็จสูงสุดเมื่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้าร่วมเป็นสมาชิก ASEAN (Association of South East Asian Nations) ใน ค.ศ. 1997

การพัฒนาประเทศตามทิศทางจินตนาการใหม่ส่งผลให้ภาคเศรษฐกิจของลาวมีการขยายตัวในระดับที่ค่อนข้างสูงอย่างต่อเนื่อง ในด้านเกษตรกรรม สินค้า เกษตรที่ได้รับการพัฒนาจนเป็นสินค้าส่งออกสำคัญได้แก่ กาแฟ ยาสูบ ขณะที่ในภาคอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมสำคัญ ของลาว

² ในส่วนของประเทศไทยภายใต้การนำของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อประเทศเพื่อนบ้านที่เรียกว่า “การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า”

³ อาทิ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) โครงการเพื่อการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) ธนาคารโลก (WB) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF)

ในปัจจุบัน ได้แก่อุตสาหกรรมป่าไม้ และ อุตสาหกรรมไฟฟ้าพลังน้ำที่ลามาุ่งมั่นพัฒนาเพื่อเป็น ศูนย์กลางของแหล่งพลังงานและการส่งออกไฟฟ้าในภูมิภาค อุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้าสำเร็จรูป เพื่อการส่งออกเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนไม่สูงมาก และ ที่สำคัญลาวได้สิทธิพิเศษทางการค้าและศุลกากรจากกลุ่มประเทศตะวันตก ส่งผลให้มีการขยายฐานการลงทุนอุตสาหกรรมสิ่งทอ ในประเทศลาวจากการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติโดยเฉพาะกลุ่มนักลงทุนไทย ฮองกง ไต้หวัน และ สิงคโปร์ (บงกช หงษ์คำมี, 2539, น.21)

นับตั้งแต่ลาวเปลี่ยนทิศทางการพัฒนาตามเส้นทางจินตนาการใหม่ ส่งผลให้ภาค เศรษฐกิจของลาวขยายตัวอย่างกว้างขวาง เกิดการเติบโตของธุรกิจเอกชน ขยายฐานเศรษฐกิจของ ภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมืองใหญ่ริมฝั่งโขง โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่นครเวียงจันทน์หรือ กระนั้นก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งการปฏิรูปเศรษฐกิจสู่แนวทางเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจระบบตลาด ส่งผล ให้ระบบเศรษฐกิจ ของลาวเชื่อมต่อเป็นส่วนหนึ่งกับพลวัตของเศรษฐกิจโลก การที่ลาวมีพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจที่อ่อนแอและแทบไม่เคยมีการสะสมทุนภายในประเทศมาก่อน ลาวจึงจำเป็นต้อง พึ่งพิงทุน และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจจากภายนอกอย่าง สูง เศรษฐกิจของลาวจึงมีความอ่อนไหว อย่างมากต่อความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจภายนอกประเทศ ดังจะเห็นจากเมื่อครั้งเกิด “วิกฤติการณ์ต้มยำกุ้ง” ในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นประเทศผู้ลงทุนรายใหญ่และเป็นคู่ค้า อันดับหนึ่งของลาวส่งผลให้เศรษฐกิจของลาวได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงตามไปด้วย

4.3 การเมืองลาว: การครองอำนาจผูกขาดของพรรค ท้ามกลางวิกฤติศรัทธาต่ออุดมการณ์ คอมมิวนิสต์

นับจากรัฐบาลลาวประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่ในการพัฒนาประเทศ แม้รัฐบาล ลาวได้เน้นย้ำการยึดมั่นในการผูกขาดอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและแสดงทัศนะว่า อุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์เป็นอุดมการณ์ที่ถูกต้องในการนำพาประเทศลาวไปสู่ความ เจริญรุ่งเรือง อย่างไรก็ตาม การดำรงความชอบธรรมและการสืบต่อการครองอำนาจของพรรค ประชาชนปฏิวัติไม่เป็นเรื่องที่ยั่งยืนรัฐบาลพรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็ต้องเผชิญกับวิกฤติศรัทธาต่อ ความชอบธรรมในการครองอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว อันเป็นผลสะท้อนจากหลาย ปรัชญาการณ์ทั้งภายนอกประเทศและภายในประเทศ

4.3.1 การล่มสลายของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตและยุโรป

ตะวันออก

ปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลสะท้อนต่อการครองอำนาจทางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวคือ การล่มสลายของระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก กระแสความเสื่อมถอยในอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกที่เริ่มปรากฏเด่นชัดนับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1980 เมื่อถึงต้นทศวรรษ 1990 ได้ขยายเป็นวิกฤตการณ์ที่รุนแรงยิ่งขึ้น การปฏิรูปที่เกิดขึ้นไม่เพียงส่งผลต่อการปรับโครงสร้างและเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ที่สุดได้นำมาซึ่งการสิ้นสุดอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ การล่มสลายของระบอบสังคมนิยมทั้งในสหภาพโซเวียต และยุโรปตะวันออก ติดตามมาด้วยการล่มสลายของหลายประเทศคอมมิวนิสต์ บางประเทศไม่หลงเหลือชื่อประเทศที่เคยใช้ภายใต้ยุคสมัยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อีกต่อไป อาทิ การล่มสลายของสหภาพโซเวียต มหาอาณาจักรสังคมนิยม ที่แตกตัวเป็นสหพันธรัฐรัสเซีย และประชาคมรัฐอิสระ การล่มสลายของยูโกสลาเวีย การแยกตัวของเชโกสโลวะเกีย การสิ้นสุดอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ติดตามมาด้วยล่มสลายของระบอบสังคมนิยมในสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกในต้นทศวรรษ 1990 จึงส่งผลสะท้อนต่อความเชื่อมั่น และความชอบธรรมของการอ้างอิงว่าอุดมการณ์สังคมนิยมเป็นอุดมการณ์ที่ถูกต้อง ระบอบสังคมนิยมเป็นจุดหมายปลายทางและวิวัฒนาการสุดท้ายตามกฎหมายเกณฑ์ของสังคมนิยม ได้ถูกท้าทายกระทั่งล้มล้าง

ดังนั้น แม้พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจะตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูประบบการเมืองให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้จินตนาการใหม่ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนและสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นประเทศที่มีการปกครองที่ทันสมัย เป็นประเทศที่ปกครองโดยหลักนิติธรรมและมีกลไกของระบอบประชาธิปไตย แต่บทเรียนจากแนวทางการปฏิรูปทางการเมืองในประเทศสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกได้ส่งผลให้ก้าว่างในการปฏิรูปทางการเมืองในประเทศลาวยังต้องดำเนินไปด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่ง ดังที่โกสอน พมวิหานได้แสดงความเห็นในการประชุมครบคณะครั้งที่ 10 ของคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค ที่จัดในเดือนมกราคม 1991 เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงใหม่ระบบการเมือง ” ว่าควรถือเอาบทเรียนจากความผิดพลาดของสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกที่เร่งรีบดำเนินการเปิดกว้างทางการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบไม่มีหลักการ จนนำไปสู่การสูญเสียอำนาจทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นบทเรียนให้กับแนวทางการปฏิรูปการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ดังที่ว่า

ความผิดพลาดใหญ่หลวงกว่า อื่นๆ คือในการเปลี่ยนแปลงใหม่ ระบบการเมืองไม่ได้ถือเอาปัญหาการเมืองเป็นหลัก ไม่ไปตามทิศเพิ่มทวีบทบาทการนำพาของพรรคในหัวสังคมนานาชาติ (เช่น สหภาพโซเวียต บรรดาประเทศยุโรปตะวันออก) ได้มีการปฏิรูประบบการเมืองไปตามทิศหลายพรรคหลายเค้า เปิดกว้างประชาธิปไตยอย่างไม่มีหลักการ ปฏิเสธหลากหลายผลต่าง ๆ ของการปฏิบัติ จากนั้นจึงพาไปถึงลด หย่อนบทบาทการนำพาของพรรคลง ละทิ้งบทบาทการนำพาของพรรคต่อสังคม แยกบรรดาเครื่องมือของระบบการเมืองออกจากการนำพาของพรรคและการคุ้มครองของรัฐ ทำให้เครื่องมือต่าง ๆ ขาดความ ศักดิ์สิทธิ์เป็นก้ำ ๆ ...ปล่อยให้บรรดาพรรคฝ่ายค้านจัดตั้งพวกปฏิวัติมาโจมตีพรรค โคนล้มอำนาจการปกครอง เปลี่ยนจากระบบสังคมนิยมมาเป็นระบอบสังคมประชาธิปไตย นี่คือนิทรรศการที่ยิ่งสุด ๆ ร้อน ๆ และเจ็บแสบที่สุด ศัตรูของพวกเราได้ตีราคาล่วงหน้าไว้ว่าในเมื่อเครื่องมือแห่งอำนาจรัฐหากถูกเปิดออกจากกำมือแล้ว บรรดาพรรคคอมมิวนิสต์ยุโรปตะวันออกจะถูกแตกทำลายในกระแสลมแรงของการต่อสู้ทางการเมืองแบบเปิดเผย (ไกสอน พมวิหาน, 1997, น. 471-472)

เดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1991 สภาประชาชนสูงสุด ได้ดำเนินการปฏิรูประบบกฎหมายของประเทศครั้งสำคัญ จากการรับรองและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ อันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หลังจากตีพรรคปกครองประเทศโดยอาศัยคำสั่งและประกาศของพรรคเป็นกฎหมายโดยวางเว้นรัฐธรรมนูญมาตลอด 15 ปี นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เมื่อพิจารณาสาระที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับนี้พบว่าในทางการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เน้นย้ำถึงความเป็นเอกภาพของชาติลาวและการยืนยันในการรวมศูนย์และผูกขาดอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการปกครองประเทศ ดังที่ระบุไว้ในหมวดที่ 1 ระบอบการเมือง มาตราที่ 1-3 ของรัฐธรรมนูญว่า

มาตรา 1 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นป ระเทศเอกกราช มีอำนาจอธิปไตยและผืนแผ่นดินอันครบถ้วน รวมทั้งเขตน่านน้ำและน่านฟ้า เป็นประเทศเอกภาพของทุกคนเผ่าที่ตัดแยกออกจากกันไม่ได้

มาตรา 2 รัฐแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน อำนา จทั้งหมดเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อผ ลประโยชน์ ของประชาชน บรรดาเผ่าซึ่งประกอบด้วย บรรดา ชนคนอยู่ในสังคม โดย เป็นกรรมกร กสิกร และนัก เรียนสู่ปัญญาชนเป็นหลักแหล่ง

มาตรา 3 สิทธิเป็นเจ้าประเทศชาติของประชาชนบรรดาเผ่าได้รับการปฏิบัติ และ
รับประกันด้วยการเคลื่อนไหวของ ระบบการเมือง ซึ่งมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็น
แกนนำ (สภาประชาชนสูงสุด, 1991, น. 1)

เช่นเดียวกันกับการปรับปรุงกลไกอำนาจให้มีความเป็นประชาธิปไตย แม้พรรคจะ
ตระหนักถึงความจำเป็นของการเสริมขยายแนวคิดประชาธิปไตยในกลไกอำนาจทางการเมืองของ
พรรค เพื่อสร้างภาพลักษณ์ต่อการสืบต่อการครองอำนาจของพรรคในยุคที่ประชาธิปไตยกลายเป็น
อุดมการณ์ “นำ” ของยุคสมัย ดังจะเห็นได้จากการที่พรรคได้มีการเปลี่ยนคำนิยามที่ใช้เรียกยุคสมัย
การพัฒนาการเมืองลาวนับจากทศวรรษ 1990 ว่า “ระยะแห่งการสร้างและขยายระบอบ
ประชาธิปไตยประชาชน” พรรคประชาชนปฏิวัติลาวพยายามชี้ให้เห็นว่า พรรคมีกลไกในการเปิดรับ
ฟังความคิดเห็นของประชาชนตามหลักการของอุดมการณ์ประชาธิปไตย แต่เป็นการเปิดรับฟังความ
คิดเห็นผ่านองค์กรแนวร่วมที่เป็นองค์กรจัดตั้งของพรรค หรือแม้จะเริ่มมีการนำระบบการเลือกตั้ง
โดยตรงจากประชาชนเข้ามาใช้ในการคัดเลือกตัวแทนในองค์กรต่าง ๆ ของพรรค แต่ผู้สมัครรับ
เลือกตั้งต้องได้รับการรับรองจากพรรคประชาชนปฏิวัติลาวจึงจะมีสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง

ตลอดทศวรรษ 1990 ผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้นับย้ำว่าการหันเข้าสู่
แนวทางประชาธิปไตยของลาว ต้องมีลักษณะประชาธิปไตยที่อยู่ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชน
ปฏิวัติลาว ซึ่งถือเป็นตัวแทนของปวงชนลาวทั้งหมด ไม่ใช่ประชาธิปไตยแบบหลายพรรคที่จะนำไปสู่
สภาวะอนาธิปไตย สภาวะไร้กฎระเบียบและความแตกแยกของสังคม ดังส่วนหนึ่งของบทความเห็น
ของ ไกสอน พมวิหาน เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงใหม่ระบบการเมือง” กล่าวต่อที่ประชุมครบคณะ
ครั้งที่ 10 ของคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค (สมัยที่ 4) ในวันที่ 3 มกราคม 1991 ว่า

สำหรับพวกเราในเฉพาะหน้านี้ ให้ถือสำคัญการเสริมขยายประชาธิปไตยทางด้าน
เศรษฐกิจ จากนั้นจึงค่อย ๆ ยกระดับประชาธิปไตยในขอบเขตอื่น ๆ ขึ้น และเปิดกว้าง
ประชาธิปไตยเป็นก้าว ๆ พวกเราถือว่าประชาธิปไตยต้องไปเคียงคู่กับการเพิ่ม ระเบียบ
วินัยกับการรวมศูนย์และมีการนำพาประชาธิปไตยต้องรับ ประกันด้วยรัฐธรรมนูญ
และกฎหมาย พวกเราถือว่าประชาธิปไตยด้วย รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย พวกเรา ไม่
สามารถที่จะเปิดประชาธิปไตยแบบเสรี ใครอยากทำอะไรก็ทำ โดยไม่คำนึงถึงกฎหมาย
และระเบียบวินัยใดๆ ทำให้สังคมขาดความเป็น ระเบียบเรียบร้อย และความสงบ สุข
การเสริมขยายประชาธิปไตยอยู่ป ระเทศเราต้องทั้งส่งเสริมความสามา รถและหวัคิ
ประติษฐ์สร้างของทั่วปวง ชน ทั้งเป็นการเพิ่มทวีความสามัคคีเป็นเอกภาพ และเพิ่ม

ความหนักแน่นให้กองกำลังสันติภาพ กรรมการ ชาวกลีกร นักเรียนรู้ปัญญาชนที่รักชาติ
ภายใต้การนำพาของพรรค (โกสอน พมวิหาน, 1997, น. 510)

4.3.2 การสูญเสียโกสอน พมวิหาน และผู้นำยุคปฏิวัติกับการเปลี่ยนผ่านอำนาจสู่ ผู้นำยุคใหม่

นอกจากการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมในยุโรปตะวันออกอันนับเป็นวิกฤติ
ศรัทธาระดับสากลที่ส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมในการสืบทอดการครองอำนาจแบบผูกขาดของ
พรรคประชาชนปฏิวัติลาว ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 รัฐบาลสังคมนิยมลาวยังต้องเผชิญกับการสูญเสีย
ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ เมื่อโกสอน พมวิหาน ผู้เป็นเสาหลักของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลสังคม
นิยมลาว ผู้นำที่ได้รับการเชิดชูให้เป็นเสมือนบิดาแห่งชาติลาวถึงแก่อสัญกรรมอย่างกะทันหันในเดือน
พฤศจิกายน ค.ศ. 1992

การสูญเสียโกสอน พมวิหาน นับว่าส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อพรรคประชาชนปฏิวัติลาว
อย่างยิ่ง เนื่องจากโกสอน พมวิหานเป็นที่ประจักษ์ในแวดวงของผู้ที่สนใจในประวัติศาสตร์และ
การเมืองลาวร่วมสมัยว่าเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อทุกพัฒนาการการ
เปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ลาวนับตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ โกสอนเป็นหนึ่งในแกน
นำของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวในการเคลื่อนไหวทางการเมืองนับตั้งแต่ระยะต้น ใน ค.ศ. 1949 โก
สอนเป็นผู้นำในการก่อตั้งกองราชวงศ์ ตันกำเนิดของกองทัพประชาชนลาวในช่วงของการทำสงคราม
ปฏิวัติ ใน ค.ศ. 1955 ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวภายใต้การนำของโกสอน พมวิหาน ได้ดำเนินการ
จัดตั้งพรรคประชาชนลาว (หรือพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในปัจจุบัน) โดยโกสอนได้รับเลือกให้ดำรง
ตำแหน่งเลขาธิการใหญ่ของพรรค หลังจากที่ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวประสบความสำเร็จในการต่อสู้
ทางการเมือง ล้มล้างการปกครองระบอบเก่า สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวใน
วันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 โกสอน พมวิหานเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศและ
เป็นผู้กุมอำนาจทั้งในทางการเมืองการบริหารและกำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาประเทศ ในช่วง
ปลายทศวรรษ 1980 โกสอนยังเป็นผู้ผลักดันนโยบายจินตนาการใหม่ นำพาประเทศลาวเข้าสู่ยุคใหม่
ของการพัฒนาประเทศ ตลอดระยะเวลาของการครองอำนาจสูงสุดของสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว โกสอน พมวิหานจึงเป็นผู้นำที่ได้รับการเชิดชูให้เป็นเสมือนบิดาแห่งชาติลาวในยุคใหม่

แม้การเปลี่ยนถ่ายอำนาจทางการเมืองลาวภายหลังการอสัญกรรมของไกสอน ดูเหมือนว่าจะดำเนินไปอย่างค่อนข้างราบรื่น มีกระบวนการจัดสรรอำนาจอย่างลงตัว⁴ ไม่ปรากฏข่าว ความขัดแย้งและการแย่งชิงอำนาจภายในพรรคผู้สืบทอดอำนาจมากนัก ดังจะเห็นได้จากการ ประณีประนอมของ 2 ผู้นำ คู่ชิงอำนาจทางการเมืองสืบต่อจากไกสอน อันได้แก่ หนุฮัก พุมสะหวัน ผู้นำกลุ่มอนุรักษนิยมรุ่นเก่าที่กุมอำนาจภายในพรรคมายาวนาน ได้เข้าดำรงตำแหน่งประธาน ประเทศ⁵ ต่อจากไกสอน พมวิหาน ส่วนพลเอกคำไต สีพันดอน ผู้นำที่มีฐานสนับสนุนทั้งในพรรคและ ในกองทัพ และได้รับการวางตัวให้เป็นผู้สืบทอดอำนาจทางการเมืองสืบต่อจากไกสอน ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี และประธานพรรคประชาชนปฏิวัติลาว⁶ และเมื่อพิจารณาในประเด็นของการสืบทอด นโยบายในการพัฒนาประเทศ ผู้นำรุ่นต่อมา นับจากหนุฮัก พุมสะหวัน ซึ่งดำรงตำแหน่งประธาน ประเทศ ระหว่างปี ค.ศ. 1998 และพลเอกคำไต สีพันดอน ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ. 1991- 1998 และตำแหน่งประธานประเทศ ลาว นับจากปี ค.ศ. 1998 - 2006 มาจนถึงจุมมะลี ไซยะสอน ผู้นำสูงสุดท่านปัจจุบัน ซึ่งดำรง

⁴ อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการประนีประนอมระหว่างผู้นำ 2 ฝ่าย ก่อให้เกิดความ ลึกลั่นในอำนาจการบริหารงานภายในระหว่างพรรคกับรัฐ เมื่อประธานพรรคซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจสูงสุด ทางการเมืองลาว ควบตำแหน่งผู้นำฝ่ายบริหารที่อยู่ภายใต้การควบคุมของประธานประเทศอันเป็น ตำแหน่งประมุขของรัฐตามรัฐธรรมนูญ ปัญหาความลึกลั่นทางอำนาจดังกล่าวยุติลงเมื่อพลเอกคำไต สีพันดอน ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานประเทศคนใหม่แทนที่หนุฮัก พุมสะหวัน นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1998 พลเอกคำไต สีพันดอนจึงเป็นผู้นำสูงสุดของลาวคนที่ 2 ต่อจากไกสอน พมวิหาน ที่ควบ ตำแหน่งผู้นำสูงสุดของพรรคและผู้นำสูงสุดของประเทศในคราวเดียวกัน

⁵ แต่เดิมตำแหน่งประธานประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นตำแหน่ง ประมุขของรัฐที่มีอำนาจแต่ในเชิงพิธีการ แต่นับจากปี ค.ศ. 1991 เมื่อลาวมีการประกาศรัฐธรรมนูญ ฉบับแรก ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจ ตำแหน่งประธานประเทศกลายเป็นตำแหน่งที่มี อำนาจสูงสุดในทางการเมืองลาว

⁶ ในการประชุมใหญ่ของพรรคครั้งที่ 5 ที่จัดขึ้นใน ค.ศ.1991 ที่ประชุมมีมติปรับเปลี่ยน โครงสร้างภายในพรรค มีการยกเลิกตำแหน่งเลขาธิการใหญ่ซึ่งเคยเป็นชื่อตำแหน่งผู้นำสูงสุดของ พรรค แล้วตั้งตำแหน่ง “ประธานคณะกรรมการศูนย์กลางพรรค” หรือ “ประธานพรรค” ขึ้นแทน ต่อมาในการประชุมใหญ่ครั้งที่ 8 ของพรรค ใน ค.ศ. 2006 ที่ประชุมมีมติให้เปลี่ยนชื่อตำแหน่งผู้นำ สูงสุดจากประธานคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคเป็น “เลขาธิการใหญ่” อีกครั้ง (สถาบัน วิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ, 2010, น. 337)

ตำแหน่งประธานประเทศลาวนับจากปี ค.ศ. 2006 เป็นต้นมา ล้วนแต่สืบต่อการพัฒนาประเทศตามเส้นทาง “จินตนาการใหม่” ที่ ไกสอน พมวิหาน ได้วางรากฐานไว้

อย่างไรก็ตาม การสูญเสียไกสอน พมวิหาน ผู้นำที่ได้รับการเชิดชูให้เป็นเสมือนบิดาแห่งชาติลาวในยุคใหม่ย่อมส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อพรรคประชาชนปฏิวัติลาวอย่างยิ่ง ดังนั้น เพื่อเชิดชูบทบาทและจารึกภาพลักษณ์ของไกสอน พมวิหาน ในฐานะผู้นำสูงสุดของพรรคและของประเทศให้โดดเด่น เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการสืบต่อการครองอำนาจของพรรค ในวันที่รู้ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ เช่น ไกสอน พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้เร่งเร้ารณรงค์และโฆษณา “ลัทธิบูชาไกสอน” ด้วยแนวทางต่าง ๆ อาทิ การจัดกิจกรรมเผยแพร่ชีวประวัติและผลงานของไกสอนในงานนิพนธ์และบทความจำนวนมาก การสร้างหอพิพิธภัณฑสถานไกสอน พมวิหาน และการสร้างอนุสาวรีย์ และรูปปั้นจำลองทั้งขนาดเต็มตัวและครึ่งตัวของท่านไกสอนสำหรับนำไปติดตั้งในแขวงต่าง ๆ ทั่วประเทศลาว

กระนั้น ความพยายามของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการผลักดัน “ลัทธิบูชาไกสอน” เพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ตลอดจนการเชิดชู “ลัทธิวีรชนปฏิวัติ” เพื่อสร้างสำนึกชาติลาวใหม่ที่มีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นศูนย์กลาง และมีผู้นำของพรรคเป็นเสาหลักหรือสัญลักษณ์ของชาติ ที่ดำเนินสืบเนื่องต่อมานับตั้งแต่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไม่ประสบความสำเร็จดังที่พรรคคาดหวัง “การเชิดชูบูชาไกสอน” รวมถึง การเชิดชู “วีรชนปฏิวัติ” เป็นเพียงพิธีกรรมของภาครัฐ ขณะที่ประชาชนลาวมิได้ตอบรับหรือเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นมากนัก Grant Evans (2549) ได้ตั้งข้อสังเกตถึงปรากฏการณ์เชิดชูของการสร้างลัทธิบูชาไกสอน พมวิหาน ว่าไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนลาวที่มีค่านิยมในการบูชาคนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ อาทิ คนที่เป็นเชื้อพระวงศ์ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นผู้มีบุญบารมีหรือคนที่มีความศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา ลัทธิบูชาผู้นำทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นเชื้อพระวงศ์หรือข้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจึงดูเหมือนเลื่อนลอยอยู่ในอากาศและมักจะลึ้มเหลว ต่างจากในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ประชาชนมีความเชื่อในลัทธิบูชาบรรพบุรุษเป็นพื้นฐาน จึงช่วยให้ลัทธิบูชาเหมา (เจ๋อ ตุง) และ โฮจิมินห์ ประสบความสำเร็จมากกว่า ยิ่งนับแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1980 ภายหลังจากที่ประจักษ์ชัดถึงความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศตามแนวทางสังคมนิยม วิฤทธิศรัทธาต่ออุดมการณ์สังคมนิยมที่ทวีความรุนแรงไปทั่วโลก รวมทั้งในประเทศลาว ทำให้ความพยายามของรัฐในการสร้างสำนึกชาตินิยมที่มีผู้นำของพรรคเป็นสัญลักษณ์ของชาติ ยิ่งต้องเผชิญความยากลำบากมากขึ้น

4.3.3 ความมั่นคงทางการเมืองลาว ขบวนการต่อต้านรัฐ และ“กลุ่มคนบ่ดี”

ท่ามกลางความพยายามผูกขาดการครองอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติภายใต้ วิถีลัทธิเหมาต่ออุดมการณ์สังคมนิยมคอมมิวนิสต์ อีกปัญหาสำคัญทางการเมืองภายในประเทศที่ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวต้องเผชิญในช่วงปลายทศวรรษ 90 คือการเคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจรัฐจาก กลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาว ที่รัฐบาลลาวเรียกว่า “กลุ่มปฏิการ” และ“กลุ่มคนบ่ดี”

เมื่อพิจารณาสภาพพื้นฐานทางการเมืองลาว จะเห็นได้ว่าเป็นสภาวะการณ์ที่ทำลาย ต่อการรวมศูนย์อำนาจเป็นหนึ่งเดียวและสร้างความเป็นเอกภาพในชาติมาโดยตลอด ความแปลกแยก แตกต่างภายในชาติยังส่งผลให้ลาวตกเป็นเหยื่อของนโยบายขยายอำนาจและการแทรกแซงทาง การเมืองการทหารจากชาติเพื่อนบ้านอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับแต่ปลายศตวรรษที่ 17 เมื่อลาว ได้แตกแยกออกเป็น 3 อาณาจักร 3 ศูนย์อำนาจหลัก คือ หลวงพระบาง เวียงจันทน์ จำปาศักดิ์ ที่ต่างก็มีเจ้าผู้ปกครองอ้างสิทธิ์เหนือราชบัลลังก์ และต่างก็แสวงหาพันธมิตรภายนอก โดยเฉพาะ สยามและเวียดนาม เพื่อต่อต้านอำนาจฝ่ายตรงข้าม ซึ่งหลายครั้งได้ส่งผลให้ลาวสูญเสียอำนาจ เอกราช และตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ ดังเช่น การตกเป็นประเทศราชของไทยนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1779 ก่อนที่จะตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ใน ค.ศ. 1893 หรือในช่วงของการเคลื่อนไหวต่อสู้ เพื่อเรียกร้องเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากพื้นฐานความแตกแยกภายในชาติ ถูกเสริม ขยายด้วยความแตกต่างทางผลประโยชน์ความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่มการเมือง ภายในลาว ระหว่างลาวฝ่ายขวา ฝ่ายเป็นกลาง และฝ่ายซ้าย และการเข้าแทรกแซงของชาติ มหาอำนาจภายนอก จนทำให้ความขัดแย้งในลาวขยายขอบเขตเป็นส่วนหนึ่งของสงครามเย็น โดยมี แผ่นดินลาวเป็นสมรภูมิรบนานถึง 2 ทศวรรษ

ด้วยเหตุนี้ แม้พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจะประสบความสำเร็จสามารถยึดอำนาจ เบ็ดเสร็จทางการเมืองได้ในปี ค.ศ. 1975 โดยนำสังคมนิยมมาใช้ในการต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมือง ของพรรคนั้น มาจากการได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว เรียกว่า “ประชาชนลาวบรรดาเผ่า” ซึ่งที่ผ่านมาเป็นกลุ่มที่ถูกกดขี่ขูดรีด หรืออยู่นอกวงโคจรแห่งการ จัดสรรอำนาจและผลประโยชน์ทางการเมืองของรัฐมาโดยตลอด แต่กระนั้น การก่อตั้งประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศที่มีความเป็นเอกภาพของชนกลุ่มต่าง ๆ บนผืน แผ่นดินลาวไม่สามารถเกิดขึ้นได้ดังที่พรรคคาดหวัง พร้อม ๆ กับการก่อตั้งประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มคู่ขัดแย้งกับขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว กลุ่มอำนาจเก่า กลุ่มที่มี ความรักดีต่อระบอบเก่า เช่น กลุ่มเชื้อสายราชวงศ์ลาว กลุ่มลาวฝ่ายขวา กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มม้งซึ่งเคยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในการต้านการขยายอำนาจของ ขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวในช่วงสงครามปฏิวัติ ได้อพยพหลบหนีไปอยู่นอกประเทศไม่ว่าจะเป็นใน

สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส แคนาดา จีนและไทย และได้ดำเนินการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่อต้านรัฐบาลสังคมนิยมลาว

แม้กลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวจะไม่มีกำลังที่เข้มแข็งเพียงพอจะโค่นล้มอำนาจการปกครองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้สำเร็จ แต่ก็สามารถจัดตั้งกองกำลัง เชื่อมโยงทำการก่อวินาศกรรมบ่อนทำลายความมั่นคงของอำนาจรัฐ ในช่วงทศวรรษแรกที่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวอาศัยกระแสความไม่พอใจของประชาชนลาวที่มีต่อแนวทางและมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐใช้เพื่อเร่งรัดเปลี่ยนลาวให้เป็นประเทศสังคมนิยม โดยเฉพาะการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรแบบนารวม เป็นโอกาสในการปฏิบัติการทางจิตวิทยาชักชวนประชาชนลาวให้ร่วมมือกับกลุ่มต่อต้าน ภายใต้บริบทของสงครามเย็น กลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวยังได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ที่มีข้อขัดแย้งทางการเมืองและอุดมการณ์กับรัฐบาลลาว อาทิ รัฐบาลไทยที่แสดงบทบาทเป็นผู้นำในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค จากการศึกษาของสมปอง สงวนวัชชัยกุล (2541) เรื่องการควบคุมผู้อพยพในศูนย์อพยพหนองคาย ชี้ให้เห็นว่า แม้รัฐบาลไทยจะยืนยันว่าไม่มีนโยบายให้การสนับสนุนกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาว แต่ในทางปฏิบัติ ค่าอพยพที่รัฐบาลไทยได้จัดตั้งขึ้นรวมถึงพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว กลายเป็นที่พักพิงและฐานที่มั่นสำคัญของกองกำลังต่อต้านรัฐบาลลาว รัฐบาลไทยไม่ได้มีมาตรการที่เอาจริงเอาจังในการสกัดกั้นปฏิบัติการของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวจากฝั่งไทย เมื่อพิจารณามาตรการในการควบคุมผู้อพยพพบว่ารัฐบาลไทยอนุญาตให้ผู้อพยพชาวลาวสามารถเดินทางเข้าออกนอกศูนย์อพยพได้อย่างค่อนข้างสะดวก ซึ่งแตกต่างจากผู้อพยพชาวกัมพูชาและเวียดนามที่มีการควบคุมอย่างเข้มงวดมากกว่า

ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 กลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวยังได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีน โดยเฉพาะภายหลังความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลลาวและจีนในเรื่องปัญหาการรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม ดังนั้นความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวจึงสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกและขยายปฏิบัติการที่รุนแรงมากขึ้น กลายเป็นปัญหาด้านความมั่นคงที่รัฐบาลสังคมนิยมลาวกังวลใจมาโดยตลอด

เมื่อถึงช่วงกลางทศวรรษ 1980 ปฏิบัติการและความเคลื่อนไหวของขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวได้ลดระดับลง เนื่องจากขาดการสนับสนุนทั้งด้านกำลังเงิน กำลังคน และกำลังอาวุธ ประชาชนลาวที่เคยให้การสนับสนุนขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวเห็นว่าแนวทางของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวไม่อาจเป็นจริงได้ รวมถึงบางส่วนได้ตั้งข้อสงสัยต่อปฏิบัติการของขบวนการต่อต้านรัฐบาลหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มของนายพลวังเปาว่าเป็นเพียงกลุ่มนักรบรับจ้างที่อาศัย “อุดมการณ์กู้ชาติ” มาเป็นฉากบังหน้าในการหาเงิน ประกอบกับบริบทของสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป การลดความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมืองและการผ่อนคลายความตึง

เครือข่ายของสงครามเย็นที่ดำเนินมาเป็นลำดับนับแต่ช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 ส่งผลให้หลายประเทศได้ลดการสนับสนุนปฏิบัติการของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาว ดังกรณีของประเทศจีนภายหลังจากการคลี่คลายของปัญหาแกมพูชาได้ถอนการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาว ส่วนประเทศไทยหันมาใช้มาตรการเข้มงวดในการตรวจจับความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวในประเทศไทย และมีนโยบายปิดศูนย์อพยพต่าง ๆ ตามชายแดนซึ่งเคยเป็นฐานแหล่งพักพิงของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาว

ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ปัญหาความมั่นคงภายในจากปฏิบัติการของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวที่เคยลดความรุนแรงลงได้กลับมาทวีความรุนแรงขึ้นอีกครั้ง โดยนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 สื่อนานาชาติได้รายงานปัญหาความไม่สงบจากปฏิบัติการของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวและการปราบปรามของรัฐบาลลาวอย่างต่อเนื่อง กลุ่มสำคัญที่สร้างความหนักใจให้กับรัฐบาลลาว ยังคงเป็นการต่อต้านจากกลุ่มชาวม้ง โดยนอกจากปัญหาความขัดแย้งและการต่อต้านอำนาจรัฐที่สั่งสมมานาน ปลายทศวรรษ 1990 ยังเกิดปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกิน และนโยบายของรัฐบาลลาวในการแก้ไขปัญหการทำไร่เลื่อนลอยและการปลุกผีด้วยการบังคับให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่กระจัดกระจายบนพื้นที่สูงให้อพยพย้ายถิ่นที่อยู่มายังบริเวณพื้นราบลุ่ม ซึ่งนโยบายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชาวม้งอย่างรุนแรง นับตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 1999 มีรายงานข่าวจากวงการทูตตะวันตกว่ามีการสู้รบระหว่างกองทัพลาวกับกองกำลังชาวม้งในหลายพื้นที่โดยเฉพาะในแขวงเชียงขวางและในเขตเศรษฐกิจพิเศษไฮเซมบูร์น มีการเผาหมู่บ้านวอดไปกว่า 400 หลังคาเรือน แม้รัฐบาลลาวได้พยายามปฏิเสธและปิดบังข่าวเหล่านี้ และกล่าวว่าเป็นการใส่ร้ายป้ายสี โดยที่มีสื่อต่างชาติตกเป็นเครื่องมือของ “กลุ่มคนปดื” แต่การที่คณะกรรมการบริหารศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้มีแถลงการณ์เรียกร้องให้สมาชิกพรรค พนักงานของรัฐและประชาชนเชื่อมั่นในการนำของพรรค รวมจิตใจเป็นหนึ่งเพื่อต่อสู้ต้านทานกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ มีคำสั่งให้พนักงานรัฐทั่วประเทศร่วมมือกันจัดเวรยามเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในอาคารสำนักงานตลอด 24 ชั่วโมง พร้อม ๆ กับที่เรียกร้องให้ประชาชนสอดส่องดูแลความสงบในหมู่บ้านหรือที่เรียกว่าการจัดตั้ง “หมู่บ้านป้องกันตนเอง” ย่อมเป็นภาพสะท้อนถึงสถานการณ์ความไม่สงบภายในประเทศและความกังวลใจของรัฐบาลลาวได้อย่างเด่นชัด (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน, 2543, น. 86)

นอกจากปฏิบัติการต่อต้านอำนาจรัฐ ที่ปรากฏเด่นชัดว่าเป็นปฏิบัติการของชาวม้งยังมีการเคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจรัฐของกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเป็นปฏิบัติการของกลุ่มใด โดยเฉพาะ ใน ค.ศ. 2000 อันเป็นปีที่ครบรอบ 25 ปี แห่งการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ความตึงเครียดทางการเมืองอันเนื่องมาจากปฏิบัติการของขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวยังทวีความรุนแรงขึ้น โดยปรากฏว่ามีการก่อวินาศกรรมลอบวางระเบิดอย่างน้อย 9 ครั้งในเขตเมืองใหญ่

โดยเฉพาะในเวียงจันทน์และปากเซ พุ่งเป้าโจมตีในละแวกที่ชุมชนและจุดที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ พลุกพล่าน เช่นที่ตลาดเช้า สถานีขนส่ง จนถึงกรณีลอบวางระเบิดที่อาคารผู้โดยสารภายในประเทศ สนามบินวัดไตในกรุงเวียงจันทน์ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2000 ซึ่งเกิดขึ้นก่อนการประชุมกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง – คงคา ที่ลาวเป็นเจ้าภาพและจะมีรัฐมนตรีจากเวียดนาม กัมพูชา ไทยและอินเดีย เข้าร่วมการประชุม (มติชนรายวัน, 2543, น. 16)

เหตุการณ์ที่นับว่ารุนแรงออกอาจและได้รับความสนใจจากสื่อนานาชาติมากที่สุด คือ “กรณีช่องเม็ก” หรือ ปฏิบัติการบุกยึดด่านศุลกากรที่บ้านวังเตา เมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ ซึ่งอยู่ตรงข้ามด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 ภายใต้การนำของนาย สีสุก ไชยแสง ซึ่งอ้างตัวเป็นแกนนำของขบวนการแนวร่วมแห่งชาติลาวเพื่อประชาธิปไตย (United Lao National Resistance for Democracy)⁷ ปฏิบัติการครั้งนี้ส่งผลให้มีฝ่ายขบวนการต่อต้านรัฐบาลลาวเสียชีวิต 5 คน และอีก 27 คนถูกจับกุม นับเป็นปฏิบัติการที่ทำลายบรรยากาศของการเฉลิมฉลองครบรอบ 25 ปี แห่งการปกครองประเทศภายใต้ระบอบใหม่ลงอย่างสิ้นเชิง (มติชนสุดสัปดาห์, 2543, น. 91)

ข้อที่น่าสนใจอีกประการอยู่ตรงที่ว่า นอกจากความเคลื่อนไหวด้วยการใช้กำลังอาวุธเข้าปฏิบัติการก่อวินาศกรรมด้วยความรุนแรงภายในประเทศ นับแต่ปลายทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา รัฐบาลลาวยังต้องเผชิญกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทั้งในและนอกประเทศลาว ที่หันมาใช้วิธีการเมืองและการทูต เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองลาว โดยในส่วนของภายในประเทศลาวนั้นน่าสนใจว่ากระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง ปรากฏขึ้นในกลุ่มขบวนการนักศึกษา โดยปรากฏว่าในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1999 มีความเคลื่อนไหวของศึกษาลาวจำนวนกว่า 100 คน วางแผนจัดการชุมนุมประท้วงรัฐบาลและเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง แม้ว่าความพยายามดังกล่าวของนักศึกษาลาวจะไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากถูกทางการลาวจับกุมก่อนการชุมนุม ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าว ไม่ปรากฏการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาอื่น ๆ ตามมา หากเทียบกับกระแสการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยของกลุ่มนักศึกษาในประเทศเอเชียอื่น เหตุการณ์นี้อาจถูกพิจารณาว่าเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ใหญ่โตนัก แต่หากพิจารณาภายใต้บริบทของ

⁷ สมาชิกส่วนใหญ่ของขบวนการแนวร่วมแห่งชาติลาวเพื่อประชาธิปไตย คือ ชาวลาวฝ่ายขวาและฝ่ายนิยมกษัตริย์ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานตามแนวชายแดนไทย – ลาว โดยมีฐานที่มั่นอยู่บริเวณแถบจังหวัดอุบลราชธานีของไทย ดำเนินการเคลื่อนไหวโดยมีเป้าหมายปลุกระดมชาวลาวอพยพ จัดตั้งกองกำลังเพื่อโค่นล้มรัฐบาลลาว และสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

การเมืองภายในประเทศลาวที่มีการควบคุมการแสดงออกซึ่งความคิดทางการเมืองอย่างเข้มงวดมากที่สุดประเทศหนึ่ง เหตุการณ์การประท้วงครั้งแรกของนักศึกษาลาวในรอบ 24 ปีภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบสังคมนิยม เป็นสัญญาณที่สะท้อนให้เห็นถึงกระแสความไม่พอใจของคนลาวรุ่นใหม่ที่มีต่อการผูกขาดการครองอำนาจของรัฐบาลพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้อย่างเด่นชัด

ในส่วนภายนอกประเทศลาว กลุ่มต่อต้านรัฐบาลหลายกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชน เห็นว่าการต่อสู้ด้วยแนวทางการใช้กำลังและการก่อวินาศกรรมแบบในช่วงที่ผ่านมา ไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคหลังสงครามเย็นและไม่ได้รับการยอมรับ⁸ จึงได้เปลี่ยนแนวทางการต่อสู้หันมาใช้แนวทางสันติวิธีสร้างกระแสเรียกร้องให้นานาชาติ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา และประเทศตะวันตก กดดันรัฐบาลลาวโดยการชูประเด็นเรื่องเสรีภาพทางการเมือง การปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย และการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนลาวนอกประเทศเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

ยกตัวอย่าง บทบาทของ กลุ่มปัญญาชนชาวม้งและชาวลาวหลายกลุ่มในประเทศตะวันตก อาทิ สถาบัน ลาวใหม่อิสระ กลุ่ม American Mhong Partnership ภายใต้การนำของ ดร.ยังดาว ชาวม้งคนแรกที่จบปริญญาเอกในสหรัฐอเมริกา กลุ่มสภาเครือข่ายลาวเพื่อสิทธิมนุษยชน ที่ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาวสู่ระบอบประชาธิปไตย หรือ การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้สหรัฐให้ความช่วยเหลือชาวม้งในประเทศ ดังในปี 1999 ได้มีการยื่นแถลงการณ์ถึงนางเมเดลิน อัลไบรต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา เรียกร้องให้สหรัฐให้ความช่วยเหลือชาวม้งอย่างเร่งด่วน โดยให้เหตุผลว่านับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 - 1999 รัฐบาลลาวและเวียดนามได้ร่วมกันปฏิบัติการ “ Ethnic Cleansing War” กวาดล้างชนกลุ่มน้อยในลาว โดยเฉพาะกลุ่มชาวม้งซึ่งถูกตั้งข้อสงสัยว่ามีการเคลื่อนไหวที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลลาว ส่งผลให้ชาวม้งถูกสังหารและถูกจับกุมคุมขังเป็นจำนวนมาก (ทรงฤทธิ์ โพนเงิน , 2543, น. 80-81) จนถึงปัจจุบันการร้องเรียนเรื่องการปราบปรามหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนชาว

⁸ นักวิชาการกลุ่มลาวใหม่อิสระ วิจารณ์ปฏิบัติการของกลุ่มนายพลวังเปาว่า ที่ผ่านมามีคนลาวในต่างประเทศถูกหลอกและถูกเรียไ้เงินทองเป็นจำนวนมากจากกลุ่มนายพลวังเปา แต่เมื่อเวลาผ่านไป คนลาวในต่างประเทศส่วนใหญ่เริ่มรู้สึกตัวว่าแนวทางของกลุ่มนายพลวังเปาไม่มีวันที่จะประสบความสำเร็จได้ ตรงกันข้ามยิ่งทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่คนลาวในต่างประเทศมากขึ้น (ผู้สนใจประเด็นนี้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทความของหลานฟง เรื่อง ลาวม้งสินค้ายุคสงครามเย็นที่หมดค่า ตีพิมพ์ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันที่ 17-23 มิ.ย. 2538, น. 31)

มั่งจากเครือข่ายชาวม้งนอกประเทศลาวรวมถึงบทบาทขององค์กรสากลเช่น Fact Finding Commission และ องค์กรนิรโทษกรรมสากล ยังคงดำเนินบทบาทอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เกือบทุกครั้งที่มีการรายงานของสื่อต่างชาติเรื่องการปราบปรามหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวม้ง รัฐบาลลาวได้ออกมาปฏิเสธและแสดงความเห็นว่าเป็นการใส่ร้ายป้ายสีของ “กลุ่มคนปดี่” ที่ต้องการล้มล้างอำนาจรัฐบาลโดยที่มีสื่อต่างชาติตกเป็นเครื่องมือ

นอกจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวม้ง อีก กลุ่มที่มีบทบาทโดดเด่นและสร้างความกังวลใจให้กับรัฐบาลลาวในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ต่อดันทศวรรษ 2000 คือ กลุ่มเชื้อสายราชวงศ์ อาทิ บทบาทของเจ้าชายสุริยวง สว่าง องค์ประธานญาติวงศ์ล้านช้างร่มขาว และองค์ประธานสภาผู้แทนประชาชนชาติลาวในต่างประเทศ ซึ่งก่อตั้งขึ้นจากการประชุมร่วมกันที่ของชาวลาวและชาวม้งที่อาศัยอยู่ในสหรัฐและยุโรปในปี ค.ศ. 1997 หรือบทบาทของเจ้าชายสุริยวง สว่าง ซึ่งกำลังได้รับความสนใจจากจากกลุ่มองค์กรชาวลาวในสหรัฐอเมริกาและในยุโรปอย่างกว้างขวาง ทั้งในฐานะรัชทายาทผู้อ้างสิทธิในราชวงศ์ล้านช้างและปัญญาชนที่เป็นผู้นำการต่อสู้เรียกร้องการเปลี่ยนแปลงการเมืองลาวสู่เส้นทางประชาธิปไตยด้วยแนวทางสันติวิธี⁹ ความเคลื่อนไหวของเจ้าชายสุริยวง สว่างไม่เพียงได้รับการยอมรับจากชาวลาวในต่างประเทศ แต่ยังคงเหมือนจะได้รับความสนใจไม่น้อยจากรัฐบาลสหรัฐในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ดังจะเห็นได้จากการที่นางเมเดลิน อัลไบร์ต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ในขณะนั้นได้เปิดห้องทำงานเพื่อต้อนรับการเยือนกรุงวอชิงตัน ดีซี ของเจ้าสุริยวง สว่าง โดยคำเชิญของกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งผลให้เอกอัครราชทูตลาวประจำสหรัฐ ส่งหนังสือประท้วงกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาว่าเป็นการผิดมารยาทในความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศ (สุรัชชัย ศิริไกร , 2543)

แม้รัฐบาลจะไม่ยอมรับสถานภาพใด ๆ ขององค์รัชทายาทและประกาศว่าราชวงศ์ไม่มีความสำคัญต่อประเทศและประชาชนลาวในปัจจุบันเนื่องจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ผ่านพ้นการปกครองในระบอบกษัตริย์มากกว่า 25 ปีแล้วก็ตาม แต่ผู้เชี่ยวชาญการเมืองลาวหลายท่าน อาทิ Grant Evans (2549) Bertil Lintner (2000) ได้วิเคราะห์ว่าบทบาทของเชื้อสายราชวงศ์ลาวหลวงพระบางในช่วงดังกล่าวสร้างความกังวลใจให้รัฐบาลลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่

⁹ เจ้าชายสุริยวง สว่าง เป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าวรวงศ์สว่าง มกุฎราชกุมารองค์สุดท้ายในสมัยระบอบเก่าของลาวและเจ้าหญิงมณีลย์ สำหรับผู้สนใจประวัติของเจ้าสุริยวง สว่าง และเชื้อสายราชวงศ์ลาวองค์อื่น ๆ โปรดดูเพิ่มเติมใน Kristopher Kremmer. (1997). *Stalking the Elephant Kings : In Search of Laos*. Honolulu : University of Hawaii Press.

ลาวเปิดรับข่าวสารจากภายนอก ยุคที่สื่อโทรทัศน์บุกทะลวงข้ามเส้นพรมแดนรัฐ การที่ประชาชนลาวได้สัมผัสภาพพระราชกรณียกิจของกษัตริย์และราชวงศ์ของไทยอาจทำให้ประชาชนลาวคิดคำนึงถึงกษัตริย์ลาวที่ถูกโค่นล้มอำนาจไป

4.4 สังคมลาว : เชนิพหน้าโลกาภิวัตน์กับวิกฤติแห่งอัตลักษณ์และความเป็นชาติของลาว

จินตนาการใหม่และการเปิดประตูสู่โลกภายนอก ไม่เพียงส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของลาว นับจากทศวรรษ 1990 เริ่มปรากฏชัดถึงความเปลี่ยนแปลงของวิถีและแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนลาวโดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่และในกลุ่มเยาวชนวัยรุ่น ชายหญิงของลาว ที่คล้ายคลึงกับสังคมไทย อาทิ การแต่งกาย การย้อมสีผม รสนิยมทางดนตรี ภาพยนตร์ รสนิยมการ “กินดื่ม” วิถีชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อ ตลอดจนถึงการเพิ่มขึ้นของปัญหาสังคมอื่น อาทิ การขยายตัวของผู้ประกอบการขายบริการทางเพศหรือโสเภณี การเติบโตของอาชญากรรม ยาเสพติด การหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมจากภายนอกจึงสร้างความหวั่นเกรงในหมู่ผู้นำลาวว่าจะส่งผลให้ลาวสูญเสียเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมแห่งชาติลาว รับเอาวิถีชีวิตที่เสื่อมทรามภายใต้ค่านิยมบริโภคนิยม ทุนนิยม และกลายเป็น “สากล” ในที่สุด ดังทัศนะของกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวที่ว่า

การเชื่อมต่อเข้ามาของวัฒนธรรมและค่านิยมจาก ภายนอก แล้วทำให้สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมแห่งชาติและ สูญเสียอันที่เป็นมูลเชื้อของชาติ... ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ สินค้า การ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาอย่างมีสีสัน และประดิษฐ์สร้างได้กลายเป็นส่วนประกอบอันสำคัญของการแผ่ขยายวัฒนธรรม แบบดำรงชีวิตและค่านิยมของป ระเทศหนึ่งไปสู่ประเทศอื่น การแผ่ ขยาย ดังกล่าวนั้นสามารถทำให้หลายประเทศต้อง สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ ษณ์ของชาติ ทางด้านวัฒนธรรมและมู ลเชื้ออันดีงามของตนไป ทีละเล็กละน้อย จนในที่สุดก็กลาย เป็น “สากล!” (เจื่อง สมบุญชน, 2003, น. 50)

4.5 วัฒนธรรม : การถูกทำให้กลายเป็นไทยและการเปลี่ยนลาวโดยสันติของศัตรู

“บางประเทศที่ใกล้เคียงกับประเทศเรา มีเจตนาอยากกลืนกินเอาเปรียบต่อประเทศเราหลายด้าน ในนั้นยังใช้ด้านวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือปฏิบัติเล่ห์เหลี่ยมทางการเมือง” (พันดวงจิต วงสา, 2008, น. 72)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในประเทศลาวดังกล่าวข้างต้นนั้น แม้จะมีที่มาจากหลากหลายรูปการณ์ ทั้งจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิตของประชาชน จากชีวิตที่เรียบง่ายภายใต้ร่มเงาสังคมนิยม ก้าวสู่วิถีชีวิตที่ทันสมัย กลายเป็นส่วนหนึ่งของพลวัตสังคมโลก หรือจากการเปิดประตูสู่โลกภายนอก การขยายตัวของการท่องเที่ยวอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้เกิดการ ติดต่อบปะทะสังสรรค์ของผู้คน เชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมเข้าสู่ประเทศลาว แต่รูปการณ์ที่ดูเหมือนจะสร้างความกังวลใจให้กับรัฐบาลลาวมากที่สุดก็คือ การหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมจากภายนอก วัฒนธรรมบริโภคนิยม วัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมไทย ที่ส่งผ่านสื่อสารมวลชน ผ่านรายการโทรทัศน์จากประเทศไทยซึ่งเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชนลาว ในระดับที่ครอบครัวลาวเกือบทุกบ้านที่มีโทรทัศน์ล้วนแต่เปิดชมรายการโทรทัศน์ของไทยที่มีรูปแบบเนื้อหาที่ทันสมัยมีความหลากหลายและให้ความบันเทิงมากกว่ารายการโทรทัศน์ของลาวที่มีลักษณะเป็น “สื่อการเมืองของรัฐ” การทะลุทะลวง ตัดข้ามพรมแดนรัฐชาติลาวของสื่อจากไทย และการไร้ข้อจำกัดหรืออุปสรรคทางภาษาส่งผลให้สื่อไทยสามารถทำหน้าที่ “ส่งออก” และแพร่กระจายวัฒนธรรม ค่านิยม รสนิยมแบบแผนการดำเนินชีวิตแบบจากไทยสู่ลาวโดยที่รัฐบาลลาวไม่อาจสกัดกั้น

ยิ่งหากพิจารณาในมิติด้านความมั่นคงทางการเมือง สิ่งที่สร้างความกังวลให้กับรัฐบาลลาวไม่ใช่เพียงเรื่อง “การถูกทำให้กลายเป็นไทย” ด้วยอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรม แต่รวมถึงการขยายตัวของแนวคิดและวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกส่งผ่านรายการโทรทัศน์ของไทย อาทิ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์และการเปิดกว้างทางการเมือง ซึ่งล้วนเป็นอันตรายต่อความมั่นคงในการครองอำนาจแบบผูกขาดของรัฐบาลลาว

ด้วยเหตุนี้ นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา สิ่งที่รัฐบาลลาวให้ความสำคัญจึงไม่เพียงชี้ให้เห็นถึงผลกระทบด้านลบจากการพัฒนาประเทศตามนโยบายจินตนาการใหม่ การที่วัฒนธรรมตะวันตกกำลังแพร่จากคนไทยไปสู่คนลาว ทำลายแบบแผนวัฒนธรรมอันดั้งเดิมของชาติลาว แต่ยังให้ความสำคัญกับการย้าเตือนให้สังคมลาวและประชาชนลาวได้ตระหนักว่าในปัจจุบัน “วัฒนธรรม” กำลังกลายเป็นเครื่องมืออันแหลมคม ในการเปลี่ยนคนลาวให้กลายเป็นไทย กลายเป็นคนทุนนิยม บริโภคนิยม ภายหลังจากที่รัฐไทยตลอดจนลัทธิล่าเมืองขึ้นทั้งเก่าและใหม่ประสบความสำเร็จ

ล้มเหลวในการกลืนกินชาติลาว โดยผ่านทางการเมืองและการทหารมายาวนานหลายศตวรรษ ดังปรากฏผ่านทัศนะบทความเห็นของปัญญาชนชั้นนำของรัฐบาล หน่วยงานที่ดูแลกำกับด้านวัฒนธรรมของรัฐลาว บ่อยครั้ง อาทิจ ความในกรรมวัฒนธรรมมหาชนที่ว่า

นับแต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใหม่ รอบด้านอย่างมีหลักการของพรรค (1986) มาถึงปัจจุบัน ขอบเขตวัฒนธรรมก็ได้มีการหันเปลี่ยนแปลงใหม่ และได้รับการพัฒนาหลายด้าน แต่ไปเคียงคู่กันนั้นก็ปรากฏการฟื้นคืนเกี่ยวกับสถานะการที่หน้าเป็นห่วงที่ได้สร้างผลเสียหายให้แก่สังคม เช่น คาสเซ็ทเพลง คาสเซ็ท วีดีโอ แผ่นซีดี ปี่มอ่าน หนังสือพิมพ์ วารสาร รูปถ่ายโปสเตอร์ สิ่งพิมพ์ ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมอันมีเนื้อในชั่วร้าย ลามกอนาจาร กระตุ้นกาม กระตุกความรุนแรง ได้มีการจำหน่ายอยู่ตามท้องตลาดโดยทั่วไป กระทบเข้าสู่แนวคิดจิตใจ คุณสมบัติ มารยาท หลักหมั่น ขนชั้นของพนักงาน ทหาร ตำรวจ และประชาชนลาวบรรดาเผ่า นั่นคือเป็นเครื่องมืออันแหลมคมในการหันเปลี่ยนโดยสันติของศัตรู (กรรมวัฒนธรรมมหาชน, 2002, น. 91)

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่าทศวรรษ 1990 เป็นทศวรรษที่รัฐบาลสังคมนิยมลาวต้องพยายามปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ในการผูกขาดอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ท่ามกลางวิกฤติศรัทธาต่อความชอบธรรมทางอุดมการณ์ ความผันผวนทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม นับจากการเปลี่ยนนโยบายในการพัฒนาประเทศสู่ “จินตนาการใหม่” แม้รัฐบาลสังคมนิยมลาวจะได้พยายามปรับตัวในหลายแนวทางเพื่อการดำรงอยู่ในการผูกขาดอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ยกตัวอย่าง เช่น การปฏิรูปทางการเมืองด้วยการประกาศกฎหมายรัฐธรรมนูญ การเปลี่ยนผ่านอำนาจไปสู่ผู้นำรุ่นใหม่ การเรียกร้องให้ประชาชนรวมจิตใจเชื่อมั่นในการนำพาของพรรค แต่ดูเหมือนว่าการปรับตัวเหล่านั้นยังไม่เพียงพอที่จะรับประกันถึงความมั่นคงในอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้

บทที่ 5

จากลัทธิวิชนปฏิบัติสู่การเชิดชูวีรกรรม : การฟื้นฟู “จินตนาการเก่า” บนเส้นทาง “จินตนาการใหม่”

ทศวรรษ 1990 ภายใต้บริบทที่ลาวได้ถูกเชื่อมโยงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ สภาวะที่รัฐลาวต้องเผชิญกับวิกฤติและความเปลี่ยนแปลงรอบด้านทั้งความอ่อนไหวทางเศรษฐกิจที่ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยมโลก แรงกดดันของกระแสการเมืองโลกที่อุดมการณ์ประชาธิปไตยได้กลายเป็นอุดมการณ์นำของสังคม ความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านอำนาจรัฐทั้งในและนอกประเทศ ตลอดจนความกังวลว่าสังคมลาวกำลังถูกครอบงำด้วยวัฒนธรรมไทย หรือความหวั่นเกรงต่อ “การกลายเป็นไทย” และ “การกลายเป็นสากล” ได้นำไปสู่ความเคลื่อนไหวสำคัญทางสังคม วัฒนธรรมของรัฐบาลสังคมนิยมลาวในการปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ท่ามกลางความท้าทายดังกล่าว ด้วยการฟื้นฟู “จินตนาการเก่า” ที่เป็นรากฐานในการสร้างความเป็นชาติของลาวในอดีต อาทิ พุทธศาสนา ขนบวัฒนธรรมประเพณีเมื่อครั้งระบอบเก่า รวมทั้งอีกหนึ่งความเคลื่อนไหวสำคัญที่เกิดขึ้นควบคู่กับนโยบายด้านวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการเชิดชู รากฐานวัฒนธรรมเดิมของชาติลาว คือปลุกเร้าสำนึกความเป็นชาติลาวด้วยการเชิดชูวีรกรรมในฐานะเสาหลักของความเป็นชาติของลาว อันเป็นความมุ่งหมายหลักในการศึกษาของงานชิ้นนี้

5.1 การฟื้นฟู “จินตนาการเก่า” รากฐานวัฒนธรรมของชาติในยุค “เสียวัฒนธรรมคือเสียชาติ”

เมื่อพิจารณาแนวนโยบายของพรรคด้านวัฒนธรรมที่ประกาศต่อกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ของพรรค ในปี ค.ศ. 1986 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นของการประกาศนโยบายจินตนาการใหม่ พบว่าในระยะต้นของการประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่ รัฐบาลลาวยังไม่ได้มีการปรับนโยบายด้านวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก นโยบายด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เรียกว่า “แผนการ 5 ปี ฉบับที่ 2 (1986 – 1990)” ยังคงสืบทอดแนวคิดด้านวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการสร้าง “คนสังคมนิยม” “วัฒนธรรมสังคมนิยม” ว่าเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่ก้าวหน้าและระบุถึงการต่อต้านวัฒนธรรมเดิมที่ล้าหลังว่า

พวกเรากำลังดำรงชีวิตอยู่ในยุคสมัยซึ่งการต่อสู้ในขอบเขตแนวคิดและวัฒนธรรมกำลังผันแปรไปอย่างดุเดือดและสับสน เพราะฉะนั้นจะต้องถือว่าวัฒนธรรมเป็นแนวรบอันหนึ่ง เป็นอาวุธทางแนวคิด เป็นพาหนะต่อสู้ทางชนชั้นอันแหลมคมของพรรค

เวียงงานวัฒนธรรม ศิลปะ วรรณคดี ต้องรับใช้แนวทางการเมืองและหน้าที่เศรษฐกิจ-สังคมที่พรรคเราได้วางไว้ ต้องติดพันอย่างแน่นแฟ้นกับประชาชน สะท้อนให้เห็นการดำรงชีวิตอย่างบริสุทธิ์ สัตย์ซื่อ ส่งเสริมอันใหม่ อันก้าวหน้า ตำนานวิจารณ์อันรักษาเดิม อันล้ำหลัง (โกสอน พมวิหาน, 1986, น. 49)

แต่เมื่อถึงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งเป็นช่วงรัฐบาลลาวได้ตัดสินใจเดินหน้าบนเส้นทางการปฏิรูปประเทศสู่แนวทางจินตนาการใหม่อย่างจริงจัง แม้รัฐบาลลาวจะไม่ได้มีการประกาศถึงความเปลี่ยนแปลงในนโยบายใหม่ทางด้านสังคมวัฒนธรรม แต่รัฐได้เริ่มการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่สะท้อนถึงการหวนกลับมาให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู มรดกทางวัฒนธรรมประเพณี โบราณสถาน ศิลปวัตถุ ตลอดจนร่องรอยประวัติศาสตร์อารยธรรมของชาติลาว ดังเห็นได้จากการที่กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานและนโยบายด้านวัฒนธรรมได้มีการออกคำสั่ง ดำรงกฎระเบียบ หรือดำเนินโครงการเกี่ยวกับการสำรวจ อนุรักษ์และคุ้มครอง โบราณสถาน ศิลปวัตถุ ตลอดจนมรดกด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาติอย่างต่อเนื่อง อาทิปี ค.ศ. 1989 กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวได้เสนอโครงการขึ้นบัญชีหนังสือโบราณ จัดทำการสำรวจ ทำบัญชีขึ้นทะเบียนคัมภีร์โบราณ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิโตโยต้า ประเทศญี่ปุ่น ปี ค.ศ. 1989 รัฐบาลลาวยังได้ยกฐานะ “หอวางแสดงมูลเชื้อปฏิวดี” ขึ้นเป็น “หอพิพิธภัณฑปฏิวดี” ต่อมาในปี ค.ศ. 1999 ได้ยกฐานะเป็น “พิพิธภัณฑแห่งชาติ” ตามลำดับ ในปี ค.ศ. 1990 กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว ได้ประกาศนโยบายเกี่ยวกับการคุ้มครองปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรม อันได้แก่ หอพิพิธภัณฑ วัตถุโบราณ ปูนียสถาน และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และในการประชุมใหญ่ครั้งที่ 5 ของพรรคประชาชนปฏิวดีลาวในปี ค.ศ. 1991 ซึ่งมีการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่งชาติ หรือแผนการ 5 ปี ฉบับที่ 3 (ค.ศ. 1991-1995) ได้มีการกล่าวเน้นย้ำถึงความสำคัญของพุทธศาสนา ในฐานะเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในด้านจิตใจของประชาชน และเป็นสถาบันที่ดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์และมรดกอันล้ำค่าด้านวัฒนธรรมประจำชาติ (บัวไซ เฟิงพระจันทร์, 2551, น. 176-177)

ต้นทศวรรษ 1990 การเปลี่ยนนโยบายด้านวัฒนธรรมของรัฐจากการสร้างวัฒนธรรมแบบสังคมนิยมสู่การเชิดชูรากฐานวัฒนธรรมเดิมเมื่อครั้งระบอบเก่า ปรากฏชัดเจนมากขึ้น ชัดหมายสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่า ที่บ่งบอกถึงเปลี่ยนแปลงดังกล่าว คือการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ของชาติลาวใหม่ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ในปี ค.ศ. 1991 ที่ระบุถึงการเปลี่ยน “เครื่องหมายชาติ” จากเดิมที่เป็นรูปกรอบรวงข้าวโดยมีรูปดาวห้าแฉกกับค้อนเคียวอยู่ตรงกลาง ซึ่งใช้นับแต่มีการ

ปฏิวัดสังคมนิยม ถูกเปลี่ยนไปเป็นรูปพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ประดิษฐานอยู่ตรงกลางกรอบวงข้าว
ด้านล่างพระธาตุหลวงมีรูปถนนทุ่งนา ป่าไม้และเขื่อนไฟฟ้าน้ำตก

ปี ค.ศ. 1994 รัฐบาลลาวภายใต้การนำของท่านคำไต สีพันดอน ได้มีการออกมติครั้ง
สำคัญทางด้านวัฒนธรรม ในชื่อ “มติเกี่ยวกับเวียงงานวัฒนธรรมในระยะใหม่” อันนับเป็นมติสำคัญที่
มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทางของแนวทางการดำเนินนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลลาว
นับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาสำคัญของ “มติเกี่ยวกับเวียงงาน
วัฒนธรรมในระยะใหม่” ได้ระบุถึงหลายปรากฏการณ์ของความเสื่อมทรามทางด้านวัฒนธรรมที่
เกิดขึ้นในสังคมลาวยุคใหม่ โดยให้ความกังวลเป็นพิเศษต่อการที่เยาวชนลาวรุ่นใหม่ไม่เข้าใจและมี
ความประพฤติกติที่ผิดจากขนบวัฒนธรรมของชาติ และการหลงใหลของวัฒนธรรมภายนอกที่เป็นพิษภัย
ต่อชาติลาว และย้ำเตือนว่าปรีภักซ์ของชาติลาว กำลังใช้ “วัฒนธรรม” เป็นเครื่องมือในการ “หัน
เปลี่ยนลาวโดยสันติ”

“มติเกี่ยวกับเวียงงานวัฒนธรรมในระยะใหม่” นี้คือการประกาศถึงทัศนะและทิศทาง
ของงานด้านวัฒนธรรมในระยะใหม่ ให้ความสำคัญกับการสร้างคนลาวให้มีน้ำใจรักชาติ รักระบอบ
ประชาธิปไตยประชาชน มีทัศนคติการเมืองหนักแน่น และมีแบบแผนการดำรงชีวิตที่ดีงาม สามารถสกัด
กั้นกลอุบายและการกระทำที่มุ่งหมายทำลายวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติ และให้ถือทัศนคติว่า วัฒนธรรม
คือพื้นฐานแห่งการยืนยงคงตัวของชาติ หากไม่สามารถรักษาวัฒนธรรม ชาติก็จะเสื่อมสูญ ถูกชาติอื่น
กลืนกิน หรือกลายเป็นเพียงเงาของชาติอื่น ดังส่วนหนึ่งของเนื้อความที่ว่า

พรรคเรารู้ว่าวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานแห่งการยืนยงคงตัวของชาติ เพราะว่าวัฒนธรรม
พาให้คนทั้งชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว สามัคคีเป็นปึกแผ่น เพื่อปกป้องรักษาและ
สร้างสรรค์ประเทศชาติ หากชาติใด ไม่สามารถรักษาหรือรักษาไม่ได้ดีขบ ธรรมเนียม
ประเพณีของชาติตน ชาตินั้นก็จะเสื่อมศูนย์ไป ถูกชาติอื่นกลืนกิน หรือกลายเป็นเงาของ
ชาติอื่น ฉะนั้นการรักษาวัฒนธรรมแห่งชาติ ก็คือการรักษาชาติ...

ทิศทางหน้าที่รวม สืบต่อปฏิบัติทิศทางสร้างวัฒนธรรมที่มีลักษณะชาติ
ประชาชนและก้าวหน้า โดยเน้นใส่บำรุงสร้างคนลาว ให้มีน้ำใจรักชาติ รักระบอบ
ประชาธิปไตย ประชาชน...สมทบกับการรับเอาสิ่งยอดเยี่ยมจากวัฒนธรรมของมวลมนุษย
เพิ่มทวีเวียงงานคุ้มครองรัฐทางด้านวัฒนธรรม สกัดกั้นกลอุบายและการกระทำที่เป็น
การทำลายประเพณีวัฒนธรรมอันงดงามของชาติเรา (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม
2008, น 28)

ภายหลังการออกมติด้านวัฒนธรรมในระยะใหม่ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้มีการวางมาตรการและแนวทางต่าง ๆ เพื่อการเชิดชูฮิตคอง วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของชาติ ภายใต้คำขวัญ “เสียวัฒนธรรมคือเสียชาติ” มีการจัดโครงการรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนนับตั้งแต่ระดับเล็กสุด คือ ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว และในระดับองค์กรของรัฐให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้องรักษาวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่เรียกว่าการสร้าง “คนวัฒนธรรม” “ครอบครัววัฒนธรรม” “บ้านวัฒนธรรม” เพื่อสร้างแบบแผนดำรงชีวิตวัฒนธรรม โดยให้ถือเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนในชาติ (กรมวัฒนธรรมมหาชน 2002, น.74)

การจัดโครงการบูรณะโบราณสถานและวัดวาอารามศิลปวัตถุและสถานที่สำคัญของชาติ เช่นวัดพูจำปาศักดิ์ พระธาตุอิงฮัง พระธาตุหมากโม วัดเชียงทอง พระธาตุหลวง และหอพระแก้ว เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดโครงการ “คุ้มครองงานบุญประเพณีลาว” โดยให้ถือว่างานบุญประเพณี “ส่องแสงให้เห็นธาตุแท้มูลเชื้อ เอกลักษณ์ ทางด้านวัฒนธรรมอันดีงามของชาตินลาว” (กรมวัฒนธรรมมหาชน, 2002, น. 100) ซึ่งที่ผ่านมาตั้งแต่การปฏิวัติสังคมนิยม รัฐบาลลาวให้ความสำคัญกับพิธีกรรมและวันสำคัญที่ยึดโยงกับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว อาทิ วันก่อตั้งกองทัพประชาชนลาววันที่ 20 มกราคม วันก่อตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาววันที่ 22 มีนาคม วันยึดอำนาจการปกครองทั่วประเทศ 23 สิงหาคม และที่สำคัญที่สุด คือวันชาติลาว วันที่ 2 ธันวาคม ซึ่งนับเป็นวันสำคัญที่รัฐบาลลาวให้ความสำคัญสูงสุด แต่นับจากทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา นอกเหนือจากการการจัดพิธีกรรมวันสำคัญที่ยึดโยงกับประวัติศาสตร์พรรคประชาชนปฏิวัติ รัฐบาลลาวให้การสนับสนุนการจัดงานบุญประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น งานบุญธาตุหลวง ที่กลับมาเป็นงานสำคัญประจำชาติลาวอีกครั้ง ภาครัฐบาลลาวได้สนับสนุนให้มีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่ โดยมีประชาชนลาวเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น เมื่อเปรียบเทียบกับงานวันชาติลาว 2 ธันวาคม ที่เป็นพิธีกรรมของภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีงานบุญปีใหม่(สงกรานต์) บุญข้าวประดับดิน บุญเข้าพรรษา บุญบั้งไฟ นอกจากการจัดงานบุญที่ยึดโยงกับพุทธศาสนาของชาวลาวลุ่ม รัฐบาลลาวยังสนับสนุนงานบุญประเพณีของชาวลาวกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น บุญกินเจียงของชนเผ่าม้ง เป็นต้น

น่าสนใจว่า การรื้อฟื้นบรรดาฮิตคองประเพณีวัฒนธรรมประจำชาติลาว การเชิดชูความสำคัญของพุทธศาสนา การอนุรักษ์เชิดชมรดกวัฒนธรรมศิลปวัตถุ โบราณสถาน ไม่เพียงเป็น “เครื่องบ่งบอกถึงภูมิอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองของชาติ” ตอบสนองต่อเป้าหมายทางสังคมการเมืองของรัฐ แต่ยังตอบสนองกับธุรกิจการท่องเที่ยวของลาวที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด จากการศึกษาพบว่าก่อนการประกาศใช้นโยบายจินตนาการใหม่ การท่องเที่ยวไม่เคยเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญสำหรับประเทศลาว มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่ลาวปีละไม่เกิน 1,000 คน แต่ภายหลังการเปิดประเทศในปี ค.ศ. 1991 จำนวนนักท่องเที่ยวได้เพิ่มเป็นกว่า 37,000 คน และมีรายรับจาก

การท่องเที่ยวกว่า 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภาคการท่องเที่ยวได้เติบโตอย่างต่อเนื่อง ในปี ค.ศ. 1995 จำนวนและรายได้จากนักท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้นจากสถิติในค.ศ. 1991 ถึง 10 เท่า คือมีนักท่องเที่ยวจำนวน 346,460 คน มีรายรับจากการท่องเที่ยวกว่า 24 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อถึงปี ค.ศ. 2011 มีนักท่องเที่ยวเข้าประเทศลาวถึงกว่า 2,700,000 คน สร้างรายรับจากการท่องเที่ยวกว่า 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (กรมพัฒนาการท่องเที่ยว, ม.ป.ป., น. 5) ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปท่องเที่ยวในประเทศลาวมากที่สุดคือนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยเฉพาะภายหลังจากการก่อสร้าง “สะพานมิตรภาพ”¹ ระหว่างลาว-ไทยซึ่งกลายเป็นเส้นทางสำคัญในการเชื่อมโยงการเดินทางเข้าสู่ลาว จำนวนนักท่องเที่ยวจากไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากสถิติในปี ค.ศ. 2011 มีนักท่องเที่ยวไทยเข้าไปเที่ยวประเทศลาวจำนวน 1,500,000 คน หรือเกินกว่าครึ่งหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งหมด (กรมพัฒนาการท่องเที่ยว, ม.ป.ป., น. 7)

เมื่อการท่องเที่ยวได้กลายเป็น ภาคธุรกิจที่นำรายได้สำคัญเข้าประเทศลาวจำนวนมหาศาล รัฐบาลลาวได้ ส่งเสริมการฟื้นฟูวัฒนธรรมลาวเพื่อตอบสนองต่อ ตลาดการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับ จากความสำเร็จของหลวงพระบางที่ได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก รัฐบาลได้ส่งเสริมการฟื้นฟู พิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ พิธีกรรมในสมัยระบอบเก่าที่เคยยึดโยงกับวัฒนธรรมราชสำนักแห่งหลวงพระบาง และได้หมดบทบาทไปภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยมได้ถูกนำกลับมาให้คุณค่าใหม่ อาทิการรื้อฟื้นวัฒนธรรมดนตรี ประเพณีการแห่ขบวน “นางสังขาน” แห่งหลวงพระบาง ประเพณีการฟ้อนของกลุ่มชาติพันธุ์แห่งหลวงพระบาง นอกจากหลวงพระบางยังปรากฏการส่งเสริม การรื้อฟื้นเชิดชู ขนบวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จากข้อมูลในปี ค.ศ. 2005 มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่รัฐบาลลาวได้ขึ้นทะเบียนไว้ถึง 257 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 162 แห่ง (คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค , 2005, น. 66) การฟื้นฟูจินตนาการเก่าในยุคจินตนาการใหม่ของลาว ในแง่มุมของการเมืองวัฒนธรรม หรือปลูกสำนึกความเป็นชาตินิยมที่มีอารยะและมีวัฒนธรรมจึงดำเนินควบคู่กับการ ส่งเสริมและประดิษฐ์สร้างวัฒนธรรมให้กลายเป็นสินค้าเพื่อตอบสนองต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของลาวด้วย

¹ ปัจจุบันไทย-ลาว มีสะพานมิตรภาพ 4 แห่ง โดยสะพานมิตรภาพแห่งแรกเปิดใช้ในปี ค.ศ. 1994 เชื่อมโยงระหว่างหนองคาย – เวียงจันทน์ (ท่านาแล้ง) สะพานมิตรภาพแห่งที่สอง เชื่อมระหว่างมุกดาหาร – สะหวันนะเขต สะพานมิตรภาพแห่งที่สาม เชื่อมเส้นทางระหว่างนครพนม – คำม่วน และ สะพานมิตรภาพแห่งที่สี่ เชื่อมเส้นทางระหว่างเชียงของ – ห้วยทราย

5.2 การเชิดชูวีรกรรมในหน้าประวัติศาสตร์ชาติสังคมนิยม

อีกหนึ่งปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหวสำคัญของรัฐบาลลาวที่เกิดขึ้นเคียงคู่กับการรื้อฟื้นการเชิดชูมูลเชื้อวัฒนธรรมลาว ก็คือการปลุกเร้าสำนึกความเป็นชาติ หรือที่รัฐบาลลาวเรียกว่าการเชิดชู “มูลเชื้อของชาติ” และกลไกสำคัญของรัฐในการเชิดชูมูลเชื้อของชาติลาว คือการเรียนรู้อันประวัติศาสตร์ ดังทัศนะของไอสะกัน ทำมะเทวา กรรมการกรมการเมืองศูนย์กลางพรรคและหัวหน้าคณะอบรมศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ที่ได้ให้ทัศนะว่า การเชิดชูมูลเชื้อของชาติเป็นสิ่งสำคัญในยุคปัจจุบันที่ประเทศลาวเชื่อมโยงเป็นส่วนหนึ่งกับกระแสโลก ซึ่งแม้จะช่วยนำความก้าวหน้าสู่สังคมลาว แต่อีกด้านหนึ่งส่งผลให้มีการนำเข้าวัฒนธรรมและแนวคิดที่ไม่เหมาะสมต่อชาติลาว การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติจึงเป็นส่วนสำคัญของการส่งเสริมให้ประชาชนลาวยึดมั่นในมูลเชื้อของชาติลาว

เพราะว่าการเปิด ประตูสู่โลกภายนอกเพื่อรับเอาสิ่งที่ยอดยิ่งของโลกมาพัฒนาชาติลาว ให้เจริญเท่าเทียมกับบรรดาอารยะประเทศทั้งหลายนั้น สิ่งที่จะถูกนำเข้ามานั้นจะมีทั้งดีและไม่ดีปะปนกันเข้ามา อันดีก็จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชาติบ้านเมือง ส่วนอันไม่ดีก็จะเป็นพิษเป็นภัยต่อชีวิตคองประเพณีอันดีงามของประชาชนลาวบรรดาเผ่า ดังนั้น พวกเราจะรับเอาหมดทุกอย่างจากภายนอกไม่ได้ หรือจะปฏิเสธทั้งหมดก็ไม่ได้ สิ่งสำคัญคือต้องรู้จักแยก เลือกเฟ้นว่าอันใดควรรับเอา และไม่ควรรับเอา หากทำได้แนวนั้นปัญหาสำคัญคือต้องทำให้คนลาวทุกคนยึดมั่นในมูลเชื้อของชาติและส่งเสริมมูลเชื้อปฏิบัติของชาติอย่างสุดซึ้ง ด้วยการศึกษาร่ำเรียนประวัติศาสตร์ของชาติ ของท้องถิ่น เด็ดเดี่ยวปกป้องรักษามรดกอันล้ำค่าของชาติลาวเอาไว้ และรับเอาสิ่งยอดยิ่งของวัฒนธรรมโลกอย่างมีการเลือกเฟ้น ประกอบส่วนพัฒนาวัฒนธรรมลาวอย่าง ไม่หยุดยั้ง (ไอสะกัน ทำมะเทวา, 2000, น. C)

ภายใต้แนวคิดของการใช้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการยึดมั่นในมูลเชื้อของความเป็นชาติของลาวดังกล่าวนี้ รัฐบาลได้หวนกลับมารื้อฟื้นการเชิดชูวีรกรรมในอดีตของลาว ในฐานะสัญลักษณ์แห่งมูลเชื้อและความเป็นชาติของลาว นำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในแวดวงการเขียนประวัติศาสตร์ชาติลาวภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม จากเดิมที่มุ่งเน้นการเขียนประวัติศาสตร์เพื่อเชิดชูเกียรติ “วีรชนปฏิวัติ” อันประกอบด้วยผู้นำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและเหล่านักรบปฏิวัติในการเคลื่อนไหวทำสงครามเพื่อปลดปล่อยชาติจากการยึดครองของลัทธิล่าเมืองขึ้นและปฏิวัติ

สู่ “ระบอบใหม่” ไปสู่การส่งเสริมให้มีการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ประวัติและวีรกรรมของวีร
กษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติอย่างกว้างขวาง ผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิการเพิ่มตำราแบบเรียน
ประวัติศาสตร์ การผลิตประวัติศาสตร์นิพนธ์เชิดชูประวัติวีรกรรมของวีรกษัตริย์ และการค้นคว้า
เผยแพร่ประวัติศาสตร์ศาสตร์ชาติที่วีรกษัตริย์ได้ถูกเชิดชูและให้ความสำคัญเป็นพิเศษในฐานะที่เป็น
ประวัติศาสตร์หน้าสำคัญของชาติลาว

5.2.1. วีรกษัตริย์ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยวีรกษัตริย์

กลางทศวรรษ 1990 อาจนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของกระแสความตื่นตัวและ
ความสนใจในการผลักดันแนวคิดการเชิดชูวีรกษัตริย์ในรัฐสังคมนิยมลาว โดยสัญญาณความสนใจ
หรือความเคลื่อนไหวสำคัญ ที่อาจนับเป็น “ปฐมบท” ของความตื่นตัวของภาครัฐและเอกชนใน
การศึกษาค้นคว้าและการเชิดชูวีรกษัตริย์ในรัฐลาว คือ การจัดสัมมนาวิชาการครั้งประวัติศาสตร์
“ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” อันเป็นการสัมมนาครั้งประวัติศาสตร์ของวงการศึกษาลาว ภายใต้การ
ประสานสมทบความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ ปัญญาชนชั้นนำของรัฐลาว แวดวง
วิชาการลาว โดยมีมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาวเป็นผู้นำดำเนินการและสนับสนุนการสัมมนาครั้งนี้ได้
กำหนดจัดขึ้น ในวันที่ 21 -23 มกราคม ค.ศ. 1997 ณ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว แต่จากการศึกษา
พบว่าการดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อจัดสัมมนาได้เริ่มมาก่อนหน้านานนับปี อย่างน้อยก็ตั้งแต่ต้นปี
1996

ในบทบันทึกของ คำพา พ อนแก้ว นักประวัติศาสตร์อาวุโสของลาว ที่มีส่วนร่วม
ในการจัดสัมมนาครั้งนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่า นับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1996 ได้มีกลุ่มนักวิชาการลาว
จัดโครงการ “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” เป็นการเดินทาง “ลงพื้นฐาน” เพื่อ “ตามหารอย” ค้นหา
“ความจริง” เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยเจ้าอนุวงศ์ โดยเฉพาะจากปากคำและความทรงจำของคน
ลาวที่อยู่ในฝั่งไทย คณะผู้ร่วมเดินทางตามหารอยเจ้าอนุวงศ์ได้รายงานผลของการเดินทางว่าเจ้า
อนุวงศ์ไม่เพียงเป็นที่ยอมรับนับถือของคนลาวในประเทศลาว แต่ยังเป็นที่ยอมรับนับถือจากคนเชื้อ
สายลาวในดินแดนประเทศไทย ดังนั้น หากมีการสร้างอนุสาวรีย์ของเจ้าอนุวงศ์ในดินแดนประเทศลาว
ย่อมจะได้รับการสนับสนุนจากคนลาวทั้งสองฝั่งโขง ดังความเห็นที่ว่า

พอได้ยินคำว่า “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ท่านผู้อ่านบางท่านก็อาจจะแปลกใจ บางท่าน
ก็อาจจะอยากตอบว่า ไม่จำเป็นจะต้อง “ตามหา” เพราะว่าใครก็รู้ดีอยู่แล้วว่า เจ้า
อนุวงศ์ เป็นกษัตริย์เวียงจันทน์องค์สุดท้ายที่ลุกขึ้นต่อสู้ชาติ ต้านกับกองทัพพุกราน
ของศักดินาสยามอย่างองอาจกล้าหาญจนถึงวินาทีสุดท้ายแห่งชีวิตของพระองค์

พวกเรามีเจตนาอยากใช้คำว่า “ตามหารอย” ก็เพราะว่าพวกเราได้เดินทางไปเพื่อค้นหาความจริงของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในครานั้น เพราะมีแต่ความจริงอันปราศจากการบิดเบือนและปั้นแต่งเพื่อเหยียบย่ำซึ่งกันและกันเท่านั้นที่จะสามารถสร้างพื้นฐานอันมั่นคงค้ำคองแก่ให้การ สัมพันธฐาน บ้านพี่เมืองน้องที่แท้จริงระหว่างสองชาติลาวและไทยตลอดไป . . .

การไป “ลงพื้นฐาน” ของพวกเรา คราวนี้จึงถือว่าเป็นโอกาสอันสำคัญที่สุด เพื่อได้ข้อมูลอันแท้จริง มาสร้างให้เป็นการสัมมนาขึ้นได้เป็นครั้งแรกในการเขียนประวัติศาสตร์ลาวเราในสมัยเจ้าอนุวงศ์

...การ “นำหารอยเจ้าอนุวงศ์” วีรกษัตริย์ลาวในดินแดนของประเทศไทยปัจจุบัน ได้ทำให้พวกเราารู้สึกว่าพระองค์ยังมี ชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับนับถือจากบรรดาคนที่มิเชื่อสายลาวหลายอยู่ อาจจะทำให้เราได้ว่าถ้าคนลาวอยู่ประเทศพวกเราหากตกลงสร้างอนุสาวรีย์พระองค์ขึ้นได้อยู่เวียงจันทน์นี้ พวกคนไทย ที่รวมสายเลือดลาวมาแต่ก่อนคงจะสนับสนุนที่สุด จึงเห็นคว รให้มีร่องรอยของพระองค์ไว้ในผืนแผ่นดินลาวเรา เพื่อจารึกถึงความมองอาจกล้าหาญไม่ยอมจำนนของคนลาวผู้หนึ่ง ต่อไปถึงลูกหลาน (คำพาพอนแก้ว, 1997, น. 15 – 21)

ในวันที่ 21 -23 มกราคม ปี ค.ศ. 1997 การสัมมนาประวัติศาสตร์ “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ได้ถูกจัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติ ผู้เข้าร่วมในการสัมมนามีทั้งข้าราชการระดับสูงจากหลากหลายกระทรวง อาทิ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม กระทรวงการต่างประเทศ ปัญญาชนคนสำคัญของรัฐ ผู้บริหารและนักวิชาการสังกัดมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว นักวิชาการอิสระและครูอาจารย์จากโรงเรียนต่าง ๆ การสัมมนาครั้งนี้จึงนับเป็นการสัมมนา “ระดับชาติ” อย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นการสัมมนาประวัติศาสตร์ครั้งแรกของวงวิชาการลาวที่ดำเนินการจัดสัมมนาในลักษณะเปิดกว้าง ให้สาธารณชนและผู้สนใจได้ร่วมฟังและเสนอความคิดเห็น บทความที่นำเสนอในงานสัมมนาส่วนใหญ่เป็นบทความจากนักประวัติศาสตร์ชั้นนำของสังคมลาว โดยมีบทความนำเสนอ 5 เรื่อง คือ (1) เรื่อง “ประวัติศาสตร์การต่อสู้กู้ชาติของเจ้าอนุวงศ์” โดย บัวพัน ทามะวง (2) เรื่องภาพพจน์แห่งการต่อสู้กู้ชาติของเจ้าอนุวงศ์ในวรรณคดีลาว” โดย หนู ไชยสิทธิวง (3) เรื่อง “เอกสารที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่ง พร้อมด้วยการวิจัยบางทัศนะของเอกสารดังกล่าวในบั้นเจ้าอนุวงศ์” โดย มยุรี เห่งสืวัทน์ (4) เรื่อง “เปลี่ยนปีมประวัติศาสตร์ เปลี่ยนปีมการเขียนประวัติศาสตร์ของบางคน” โดย เผยพัน เห่งสืวัทน์ และ (5) เรื่อง “เจ้าอนุวงศ์ องค์ปลุกสติชาติ”

เสนอโดย มหาสำลิต บัวสีสะหวัด ซึ่งต่อมาได้มีการตีพิมพ์เอกสารการสัมมนาเพื่อจำหน่ายและเผยแพร่สู่สาธารณชน ถึง 3 ครั้ง คือในปี 1997 ปี 2002 และพิมพ์ครั้งที่สามในปี 2010

ดร. บ่อแสงคำ วงดาลา อธิการบดีมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ได้กล่าวคำปราศรัยเนื่องในโอกาสเปิดการประชุมสัมมนาประวัติศาสตร์ลาว เรื่อง ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์ ไว้ว่า

เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลาวในทศวรรษที่ 18 – ต้นศตวรรษที่ 19 นี้มีความหมายสำคัญกับประวัติศาสตร์ลาวระยะอื่น ๆ เช่น ระยะการรวบรวมประเทศชาติให้เป็นเอกภาพ ภายใต้การนำพาของพระเจ้าฟ้างุ้ม แต่ประวัติศาสตร์ลาวในระยะนี้ โดยเฉพาะระยะการต่อสู้ชาติของประชาชนลาว ภายใต้การนำพาของเจ้าอนุวงศ์นี้มีหลายข้อคิดเห็น หลายทัศนะที่สมควรแก่การสนทนากัน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีกลุ่มคนจำนวนหนึ่งใช้ความพยายามปกปิดและบิดเบือนความจริงของประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็น การไม่ถูกต้องเหมาะสมและทั้งเป็นการใส่ร้ายป้ายสีจิตใจรักชาติของประชาชนลาวอีกด้วย

ข้าพเจ้าคิดว่า ผ่านการสัมมนาครั้งนี้จะทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์แห่งชาติลาว ระยะรัชกาลเจ้าอนุวงศ์ มีความกระจ่างแจ้งและมีความเป็นเอกภาพกันอย่างถูกต้องตามความจริงของประวัติศาสตร์ ต้านกันทุกท่าเอียงและทัศนะผิดพลาดของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ได้บิดเบือนความจริง ใส่ร้ายป้ายสีน้ำใจรักชาติของประชาชนลาว ก็คือของเจ้าอนุวงศ์ ผลสำเร็จของกองประชุมครั้งนี้จะได้จัดพิมพ์เป็นเอกสารฉบับหนึ่งเพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ นักค้นคว้า นักศึกษา และผู้ที่มีความสนใจทางประวัติศาสตร์ลาวนำไป (บ่อแสงคำ วงดาลา, 1997, น. 7)

ถ้อยแถลงทั้งของคำพา พ อนแก้ว และบทปราศรัยเปิดการประชุมของอธิการบดีมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าที่มาสำคัญของการจัดสัมมนาครั้งนี้ เกิดขึ้นจากความคับข้องและอัดอั้นใจอย่างยิ่งต่อการที่เจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์ ผู้นำการต่อสู้ฮั่นหัวหาญเพื่อปลดแอกชาติจากการยึดครองของศักดินาสยาม ถูก “ป้ายสี” และ “ตีตรา” จากวงประวัติศาสตร์ไทยให้กลายเป็น “กบฏ” เป็น “ผู้ร้าย” ในประวัติศาสตร์ จนนำมาสู่การตีตนตวนของการ “สืบค้น” และ “ยืนยันตัวตน” เจ้าอนุวงศ์ในฐานะ “วีรกษัตริย์” ของชาติลาว

หากพิจารณาจากบริบทของสังคมไทยพบข้อที่น่าสนใจว่า ความเคลื่อนไหวของการ “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” นี้ ถูกผลักดันและนำเสนอ ไม่นานนักหลังจากที่เกิดการถกเถียงเรื่อง

ประวัติศาสตร์ท้าวสุรนารี ในฝั่งไทย อันเนื่องมาจากกรณีที่บริษัทมติชน ตีพิมพ์ผลงานวิทยานิพนธ์ของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ เรื่อง “การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี” วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ตั้งคำถาม ต่อวีรกรรมของ “ยาโม” ตั้งคำถามต่อกระบวนการเชิดชูและสร้างอนุสาวรีย์ “ท้าวสุรนารี” ของรัฐ ไทย ในปีค.ศ. 1993 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ถูกประกาศให้เป็น วิทยานิพนธ์ดีเด่นของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และอีก 2 ปีต่อมา สำนักพิมพ์มติชนก็นำมาปรับปรุงเรียบเรียงเป็นหนังสือ ชื่อ “การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี” ต้นปี ค.ศ. 1996 ภายหลังมีการตีพิมพ์วิทยานิพนธ์สู่ สาธารณชน ได้เกิดกระแสความไม่พอใจและการประท้วงครั้งใหญ่ของชาวโคราชซึ่งนับถือ “ยาโม” ทั้ง ในฐานะ “วีรสตรี” ที่มีความภาคภูมิใจ “ศูนย์รวมจิตใจ” และเป็น “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” ผู้ปกป้องรักษา เมืองนครราชสีมา โดยชาวโคราชจำนวนนับหมื่นคนรวมพลังที่อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีเพื่อประท้วง ผู้เขียนและสำนักพิมพ์ว่าได้ลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวโคราชและกระทำการให้เกิดการแตกแยกใน สังคม

อาจกล่าวได้ว่า ในฝั่งไทยการตีพิมพ์วิทยานิพนธ์ “การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุ รนารี” ได้ก่อให้เกิดกระแสขั้วถกเถียงทั้งในวงวิชาการไทยและนำมาสู่กระแสประท้วงครั้งใหญ่ จน ที่สุดสำนักพิมพ์มติชนตัดสินใจยุติการเผยแพร่ผลงานนี้สู่สาธารณชน ขณะที่สายพิน แก้วงาม ประเสริฐ ผู้เขียนก็ย้ายออกจากพื้นที่โคราช ในฝั่งลาวการค้นคว้าและเผยแพร่ผลงานนี้ได้ก่อให้เกิด กระแสในทิศทางตรงกันข้าม การศึกษาของสายพินในทัศนะของวงวิชาการฝั่งลาวคืออีกหนึ่งข้อยืนยัน ว่าที่ผ่านมาเจ้าอนุวงศ์ถูก “บิดเบือน” และ “ให้ร้าย” จากการเขียนประวัติศาสตร์ของฝ่ายไทยว่า “เป็นกบฏ” ดังปรากฏการอ้างถึงผลงานของสาย พิน รวมทั้ง “คำนิยม” ของสุจิตต์ วงเทศ บรรณาธิการศิลปวัฒนธรรมที่มีต่อผลงานของสายพิน และบทความเห็นที่ต่อการเขียน ประวัติศาสตร์ชาตินิยมของไทยที่ถูกเขียนขึ้นเพื่อรับใช้การเมืองและนำไปสู่การดูถูกหรือบิดเบือน ประวัติศาสตร์ของเพื่อนบ้านก็ถูกนำมากล่าวซ้ำหลายครั้งทั้งในบทความ ปาฐกถา และข้อคิดเห็นของ ผู้เข้าร่วมในงานสัมมนาที่ อาทิ ในบทความเรื่อง “เจ้าอนุวงศ์ องค์ปลุกสติชาติ” เสนอโดย มหาสำลิด บัวสีสะหวัด ที่กล่าวถึงผลงาน “การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี” ว่า

เอกสารที่กล่าวนี้ ชี้ให้เห็นว่าความจริงต้องเป็นความจริงเสมอ คือหนีความจริงไม่พ้น คนไม่ดี อาจจะบิดเบือนหลอกลวงคนได้ชั่วระยะหนึ่ง แต่ผลสุดท้ายความจริงก็ต้อง ปรากฏออกมาจนได้ ดังกรณีวิทยานิพนธ์ของ สายพิน แก้วงามประเสริฐ เรื่องการเมือง ในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีนี้เป็นตัวอย่าง

ข้าพเจ้ายกเอาเรื่องนี้มากล่าวก็เพราะว่า มัน เกี่ยวข้อง กับประวัติศาสตร์สมัย สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์ องค์ปลุกสติชาติ ที่ฝ่ายตรงกันข้ามพยายามป้ายสีความไม่ดีใส่เพื่อให้

เสียเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นการดูหมิ่นและเหยียดหยามชาติอย่างไรมนุษยธรรม แต่ความจริงเป็นแนวใด มันได้กระจ่างออกมาแล้ว (สำลิต บัวสีสะหวัดมหา, 1997, น. 102)

และเพื่อตอบโต้ต่อการตีตราเจ้าอนุวงศ์ว่าเป็นกบฏ หลายบทความที่นำเสนอในการสัมมนาครั้งนี้ได้ยืนยันถึงวีรกรรมอันองอาจกล้าหาญ อาทิ ในบทความเรื่อง “ประวัติศาสตร์การต่อสู้ชาติของเจ้าอนุวงศ์” โดย บัวพันธ์ ทามะวง ได้กล่าวถึงความหมายประวัติศาสตร์ของการศึกษาประวัติศาสตร์เจ้าอนุวงศ์ว่าวีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์แสดงถึงน้ำใจรักชาติของคนลาว เจ้าอนุวงศ์ถูกปลุกฝังอบรมให้ลืมหาคติ แต่กลับยังดำรงน้ำใจรักชาติ การต่อสู้ของเจ้าอนุวงศ์เป็นสงครามเพื่อความเป็นธรรม เป็นสงครามเพื่อปกป้องเอกราชของชาติ เป็นมูลเชื้อแห่งความองอาจกล้าหาญที่ประชาชนลาวควรมีความทะนงต่อวีรกรรมอันล้ำค่า ดังบางช่วงตอนที่ว่า

ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาว ด้านพวกศักดินาสยาม นำโดยเจ้าอนุวงศ์จะปราศัยไปก็ตาม แต่มันก็มีความหมายประวัติศาสตร์ที่สำคัญต่อชาตินลาว มูลเชื้อต่อสู้อันองอาจกล้าหาญ และวีรกรรมอันล้ำเลิศในครั้งนั้น ได้ฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนลาวทุกคน มันได้ทำให้ลัทธิรักชาติเข้มข้นยิ่งขึ้น ประชาชนลาวยิ่งฝังลึกความเคียดแค้นต่อพวกศักดินาสยามผู้ยึดครอง ความสามัคคีของประชาชนลาวบรรดาเผ่าที่รวมกันต่อสู้ด้านสยามอย่างเข้มแข็งได้กลายเป็นมูลเชื้ออันพีระอาหาญมาถึงปัจจุบัน...

สงครามในสมัยเจ้าอนุวงศ์ คือสงครามต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชอย่างแท้จริง (ไม่ใช่สงครามรุกรานยึดดินแดนของผู้อื่น) และ เป็นสงครามระเบิดขึ้นเพื่อความเป็นทำของชนชาติพีระอาหาญชนชาติหนึ่ง ซึ่งโลกต้องได้จารึกไว้และผู้ที่มีสายเลือดว่าตนเองมาจากเชื้อชาตินลาว ยิ่งต้องมีความทะนงตัวต่อวีรกรรมอันล้ำค่านั้น (บัวพันธ์, 1997, น. 125)

อาจกล่าวได้ว่า การสัมมนา “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” จึงไม่เพียงเป็นการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นเพื่อการค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลาวสมัยเจ้าอนุวงศ์ แต่เป็นการสัมมนาที่ยืนยันตัวตนและความหมายของเจ้าอนุวงศ์ในฐานะวีรกษัตริย์ ผู้นำการกอบกู้เอกราชของชาตินลาว เพื่อตอบโต้ข้อกล่าวหาและการให้ร้ายป้ายสีว่าเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ มีความหมายหรือนัยยะที่เป็นปฏิกิริยาตอบโต้กับการเขียนประวัติศาสตร์ของฝ่ายไทยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาตินลาว ซึ่งลาวเห็นว่าการ “อุปโลกน์” “บิดเบือน” อย่างเด่นชัด

ผลของการจัดสัมมนาในครั้งนี้ยังได้นำมาสู่ข้อเสนอสำคัญยิ่งต่อการปลุกกระดมแนวคิดการเชิดชูวีรกษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์ลาว ดังปรากฏในข้อเสนอ 2 ข้อหลักของที่

ประชุมสัมมนา คือให้รัฐให้การสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์ชาติ รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ต้นฉบับ เอกสารเก่าแก่และนำมาจัดพิมพ์ให้แพร่หลาย เพื่อให้เป็นพื้นฐานแก่การเรียนการสอน และการค้นคว้าประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประวัติศาสตร์สมัยเจ้าอนุวงศ์ ควรให้ถือเป็นเรื่องสำคัญเร่งด่วน เพื่อแก้ไขปัญหาการที่เจ้าอนุวงศ์ถูกบิดเบือนจากการเขียนประวัติศาสตร์ของไทยว่าเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ และเสนอให้มีการสร้างอนุสาวรีย์วีรกรรมของลาว อันได้แก่ เจ้าฟ้าร่ม เจ้าสุริยวงศ์ และเจ้าอนุวงศ์ ดังรายละเอียดของข้อเสนอและทิศทางการดำเนินการที่มีต่อกระทรวงศึกษาธิการที่ว่า

1. เสนอสร้างโครงการหนึ่งขึ้น เพื่อค้นคว้าและเขียนประวัติศาสตร์แห่งชาติสมัยต่าง ๆ ที่เห็นว่าไม่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะสมัยเจ้าอนุวงศ์
2. เพื่อแก้ไขปัญหาที่ว่า “เจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏ” นั้น เสนอให้เขียนประวัติศาสตร์ลาวเกี่ยวกับเจ้าอนุวงศ์เร็วเท่าใดยิ่งดี ในภาคปฏิบัติตัวจริงควรให้มีการจัดตั้งขึ้นรัฐบาลขึ้นนำโดยเฉพาะ
3. เสนอจัดตั้งสภาวิทยาศาสตร์แห่งชาติและสถาบันค้นคว้าประวัติศาสตร์ลาว โดยเฉพาะ
4. เสนอจัดตั้งสัมมนาเกี่ยวกับวิธีการค้นคว้าประวัติศาสตร์แบบใหม่
5. เสนอให้อาณาวิทยาลัยแห่งชาติเป็นจุด ศูนย์กลางในการรวบรวมเอกสารเพื่อค้นคว้าและเขียนประวัติศาสตร์เจ้าอนุวงศ์
6. เจ้าอนุวงศ์ควรจะได้รับ การเสนอและยกย่องจากรัฐบาลอย่างเป็นทางการว่าท่านคือ “วีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่” ผู้หนึ่งของชาตินลาว เพื่อให้ประชาชนลาวและ ชาวโลกรับรู้เป็นเอกภาพกัน
7. เสนอสร้างอนุสาวรีย์ของบรรพบุรุษลาว เช่น เจ้าฟ้าร่ม เจ้าสุริยวงศา เจ้าอนุวงศ์ และผู้อื่น ๆ
8. ภายหลังกองประชุมครั้งนี้สำเร็จแล้ว เสนอให้สืบทอดขยายเนื้อในของกองประชุมครั้งนี้ ไปสู่กองประชุมครั้งหน้าให้ได้อย่างต่อเนื่องกัน (คณะภาษาวรรณคดีและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว, 2002, น. 138)

ภายหลังการสัมมนาสิ้นสุด ข้อเสนอในงานสัมมนาครั้งนี้ได้รับการสืบสานต่ออย่างเป็นรูปธรรมและเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่งทั้งในส่วนของการสร้างอนุสาวรีย์ และข้อเสนอให้มีการสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ชาติ และประวัติและวีรกรรมของวีรกรรม การสัมมนา “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” นับเป็นปฐมบทสำคัญของการจุดกระแสความตื่นตัวในการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่

ประวัติศาสตร์วีรกรรมของวีรกษัตริย์ โดยปรากฏผลงานการค้นคว้าจำนวนมากจากทั้งหน่วยงานของ ภาครัฐและภาคเอกชน หรืองานที่เป็นการค้นคว้าส่วนบุคคล (ภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลลาว)

สำหรับการศึกษาค้นคว้าของภาคเอกชนลาวพบว่านับจากที่ภาครัฐได้ส่งสัญญาณ “ไฟเขียว” เปิดพื้นที่และสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวประวัติศาสตร์และวีรกรรมของวีร กษัตริย์ลาว ได้ส่งผลให้เกิดความสนใจในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์วีรกษัตริย์ลาวจำนวนมาก ใน บรรดาผลงานการค้นคว้าว่าด้วยประวัติและวีรกรรมของวีรกษัตริย์ลาว ดวงไซ หลวงพะสี คือนัก ค้นคว้าที่มีผลงานโดดเด่นเป็นพิเศษในระยะต้น ในช่วงตั้งแต่กลางปีค.ศ. 1996 ดวงไซ หลวงพะสี ได้รับอนุญาตจากกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวให้ตีพิมพ์ผลงานค้นคว้าเกี่ยวกับวีรกษัตริย์ลาว จำนวน 3 เรื่อง คือเรื่องสมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์ เรื่องสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช และเรื่องสมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้ม² แม้การตีพิมพ์ประวัติศาสตร์นิพนธ์ทั้ง 3 เล่มจะเป็นการเผยแพร่ในนามส่วนบุคคล แต่ เมื่อพิจารณาถึงบริบทขั้นตอนการตีพิมพ์หนังสือที่ต้องผ่านการตรวจสอบจากเขม่งวดจากรัฐบาลลาว ประวัติผลงานของผู้เขียนซึ่งเป็นนักค้นคว้าที่เป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐของลาว รวมถึง ช่วงเวลาการตีพิมพ์ผลงานเป็นช่วงเดียวกับที่มีความเคลื่อนไหวในการจัดสมมนาประวัติศาสตร์ “ตาม หารอยเจ้าอนุวงศ์” ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยวีรกษัตริย์ลาวทั้ง 3 พระองค์ ของดวงไซ หลวงพะสี จึงย่อมเป็นส่วนหนึ่งของกระแสการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติที่ได้รับ การสนับสนุนและผลักดันจากหน่วยงานภาครัฐของลาวในขณะนั้น

ในจำนวนงานนิพนธ์เชิดชูเกียรติวีรกษัตริย์ลาวทั้ง 3 เล่มของ ดวงไซ หลวงพะสี งานนิพนธ์เรื่องสมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์ ตีพิมพ์เป็นเล่มแรก ในเดือนกรกฎาคม 1996 ประวัติศาสตร์ นิพนธ์เล่มนี้ให้ความสำคัญกับการเชิดชูวีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์ในสงครามกู้เอกราชของชาติลาว โดย ชี้ให้เห็นว่า เจ้าอนุวงศ์มีความตั้งใจมุ่งมั่นในการทำสงครามกู้เอกราชของชาติลาว แม้เจ้าอนุวงศ์จะถูก ทหารศึกหลังจากเจ้ามนทาตุราช เจ้าอุปราชติดสะ ที่นำความไปบอกทัพสยามให้รู้ตัวและเตรียมการ ศึกษา แต่เจ้าอนุวงศ์พร้อมด้วยเจ้าราชวงศ์พระโอรสและกองทัพของพระองค์ก็เด็ดเดี่ยวต่อสู้ด้วยความ อดทนกล้าหาญ ภายหลังความพ่ายแพ้ในสงครามของเจ้าอนุวงศ์ หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงเรื่องราวเมือง เวียงจันทน์ที่ถูกทำลายด้วยน้ำมือกองทัพสยามตามพระดำริของพระเจ้าอยู่หัวสยามที่ให้ “ทำลาย เวียงจันทน์เสียให้เกลี้ยง อย่าให้ตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองได้อีก” พระเจ้าอนุวงศ์ถูกจับไปลงโทษทรมาน

² จากการพิจารณาเลขทะเบียนการอนุมัติให้ตีพิมพ์ พบว่า ผลงานทั้ง 3 เล่มได้รับอนุมัติ ให้ตีพิมพ์ในปีเดียวกัน คือ ปี 1996 ดังปรากฏเลขทะเบียนตีพิมพ์ เรื่องเจ้าอนุวงศ์ เลขที่ 29 /พทป /220596 เลขทะเบียนตีพิมพ์เรื่องเจ้าฟ้างุ้ม เลขที่ 70 /พจป /091096 และเลขทะเบียนตีพิมพ์เรื่อง สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เลขที่ 067/พจป/021096

อย่างป่าเถื่อนจนสิ้นพระชนม์ ทั้งนี้ผู้เขียนได้ให้ความหมายต่อวีรกรรมของพระเจ้าอนุวงศ์ว่าพระองค์เป็นวีรกษัตริย์ที่องอาจกล้าหาญ เป็นแบบอย่างให้คนลาวรุ่นหลังได้สืบสานต่อเจตนารมณ์ และผู้เขียนให้ความเห็นว่า การที่คนลาวเป็นคนมีจิตใจรักชาติ ไม่ยอมก้มหัวให้ศัตรู เป็นเพราะได้สืบเลือดเนื้อเชื้อไขจากบรรพบุรุษผู้กล้าเช่นเจ้าอนุวงศ์นั่นเอง ดังที่ว่า

พระเจ้าอนุวงศ์เป็นวีรกษัตริย์ที่องอาจกล้าหาญได้นำพาประชาชนลาวลุกขึ้นต่อสู้กับกบฏเอกราช (1804-1829) ถือว่าการกบฏเอกราชนั้นไม่เพียงแต่สำเร็จ หากยังได้หมายถึงการสูญเสียถึงชีวิตเพื่อชาติบ้านเมืองของพระองค์ก็ยอม และทั้งจารึกไว้ซึ่งความองอาจกล้าหาญเป็นแบบอย่างให้คนลาวรุ่นหลังได้สานต่อเจตนารมณ์ จึงมีทุกวันนี้ คนลาวเป็นผู้รักชาติแพงเชื้อ องอาจกล้าหาญไม่ยอมก้มหัวให้ข้าศึกศัตรู ก็เพราะการสืบทอดเลือดเนื้อเชื้อไข (กรรมพันธุ์) แห่งบรรพบุรุษผู้กล้านั่นเอง (ดวงไซ หลวงพะสี 2001ก, น. 5)

เรื่องสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เป็นประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยวีรกษัตริย์เล่มที่สอง ของดวงไซ หลวงพะสี ที่ตีพิมพ์ในปี 1996 ผู้เขียนได้กล่าวถึงความสำคัญของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชว่า “พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นวีรกษัตริย์ทั้งปกปักษ์รักษาผืนแผ่นดินลาว ทั้งขยายอาณาเขตแผ่นดินลาวให้กว้างใหญ่ และทั้งบูรณะ รักษาดินลาวให้เจริญรุ่งเรือง (1548-1571)” ดังนั้นเรื่องราวที่นำเสนอในงานจึงมุ่งเน้นที่ความเจริญรุ่งเรืองและยิ่งใหญ่ของแผ่นดินลาวในรัชสมัยของเจ้าไชยเชษฐาธิราช อาทิ การที่พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ปกครองสองแผ่นดิน ทั้งแผ่นดินนครเชียงใหม่และกรุงศรีสัตนาคนหุต การสถาปนานครเวียงจันทน์เป็นราชธานี การอัญเชิญพระแก้วมรกต พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์มาประดิษฐานที่เวียงจันทน์ การสร้างพระธาตุหลวง วัดวาอารามต่าง ๆ เรื่องการขอพระนางเทพกษัตริย์จากกรุงศรีอยุธยา และเรื่องการทำสงครามและสัมพันธ์ไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา โดยหนังสือได้บอกเล่าเรื่องราวที่กรุงศรีอยุธยาขอความช่วยเหลือจากพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชในการศึกหลายครั้ง อาทิ การตีเมืองพิษณุโลกที่เอาใจออกห่างจากอยุธยา การศึกกับพม่า ในท้ายหนังสือเล่มนี้ได้มีบทวิเคราะห์เกี่ยวกับการก่อสร้างพระธาตุหลวงในรัชสมัยพระเจ้าไชยเชษฐา

สำหรับงานนิพนธ์เรื่อง “สมเด็จพระเจ้าฟ้ารุ่ง” งานชิ้นนี้ปรากฏทะเบียนที่ได้รับอนุญาตตีพิมพ์ในปี 1996 ปีเดียวกับเรื่องเจ้าอนุวงศ์และเจ้าไชยเชษฐาธิราช แต่ได้ดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่ในปี 1997 ดวงไซ หลวงพะสีได้กล่าวถึงความสำคัญของพระเจ้าฟ้ารุ่งว่า “พระเจ้าฟ้ารุ่งแห่งล้านช้าง เป็นวีรกษัตริย์ผู้รวบรวมแผ่นดินลาวให้เป็นชาติลาว มีคนลาวเป็นปึกแผ่นแก่นสาร” เนื้อความหลักของงานคือการอธิบายเรื่องการรวมดินแดนลาวให้เป็นหนึ่งเดียวกันและสถาปนาขึ้นเป็นอาณาจักรล้านช้าง การจัดระเบียบดินแดน โดยนอกจากการกล่าวถึงขั้นตอนการรวมแผ่นดินและการ

จัดระเบียบการปกครองภายในดินแดนลาว งานชิ้นนี้ยังบอกเล่าเรื่องราวการกำหนดเขตแดนลาวกับ อาณาจักรข้างเคียง อาทิ การตกลงเขตแดนแผ่นดินกับพระเจ้าแผ่นดิน เวียดนาม-ผู้วิจัย ส่วน ความสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยา งานชิ้นนี้กล่าวถึงการที่กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ขออ่อนน้อมต่อล้าน ช้างและได้มีการตกลงเขตแดนระหว่างกัน โดยกำหนดเอาเขตดงสามเส้า (ดงพญาไฟ) เป็นเขตแดน ระหว่างอาณาจักรอยุธยาและล้านช้าง ในตอนท้ายของงานผู้เขียนได้สรุปความสำคัญของพระเจ้า ฟ้างุมว่า “พระเจ้าฟ้างุมวีรกษัตริย์ผู้ประกาศให้โลกภายนอกรับรู้เขตน้ำแดนดินของลาว” และ “ปวง ชนคนลาวทุกยุคสมัย จำต้องได้จารึกบุญคุณชั่วฟ้าดินสย”

ข้อที่ควรพิจารณาอย่างยิ่งสำหรับการบุกเบิกงานนิพนธ์ว่าด้วยประวัติศาสตร์และ วรรณกรรมของวีรกษัตริย์ลาวของ ดวงไซ หลวงพะสี ก็คือ ผลงานทั้ง 3 ชิ้นของดวงไซ หลวงพะสี ได้รับความสนใจในตลาดหนังสือของลาวอย่างมาก ดังปรากฏว่าเพียงในช่วง 5 ปีแรก แต่ละเล่มมีการ ตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง โดยเรื่องเจ้าอนุวงศ์ ตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1997 ครั้งที่ 3 ในปี ค.ศ. 2000 ครั้งที่ 4 ปี ค.ศ. 2001 เรื่องสมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชตีพิมพ์ครั้งที่ 1 ค.ศ. 1996 ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1999 ครั้งที่ 3 ค.ศ. 2004 เรื่องสมเด็จพระเจ้าฟ้างุม ตีพิมพ์ ครั้งที่ 2 ค.ศ. 1997 ครั้งที่ 3 ค.ศ. 2008 โดยที่ในแต่ละครั้งของการจัดพิมพ์ ระบุจำนวนพิมพ์ไม่ต่ำกว่าหนึ่งพันเล่ม จากกระแสตอบรับที่ดีในปี ค.ศ. 2000 ผู้เขียนได้รวมผลงานทั้ง 3 เล่มเป็นเล่มเดียวกันและตีพิมพ์ในชื่อ “3 วีรกษัตริย์แห่ง อาณาจักรลาวล้านช้าง” และได้รับการตีพิมพ์ครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 2009 ปรากฏการณ์เช่นนี้นับเป็นสิ่ง ที่ไม่เกิดขึ้นบ่อยนักในตลาดหนังสือของลาวที่มีขนาดเล็กและผู้ซื้อมีกำลังจำกัด และเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า การส่งสัญญาณ “ไฟเขียว” จากภาครัฐในการค้นคว้าเรื่องราวของวีรกษัตริย์เป็นสิ่งที่ได้รับการตอบรับ อย่างดียิ่งจากสังคมลาว

ภายใต้กระแสความตื่นตัวของการศึกษาประวัติและวรรณกรรมของวีรกษัตริย์ ไม่ เพียงมีการผลิตและเผยแพร่งานค้นคว้าที่จัดทำขึ้นใหม่ แต่ยังเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้มีการรวบรวม เอกสารโบราณที่ทรงคุณค่า หรือผลงานที่ได้ศึกษาและเผยแพร่เมื่อครั้งอดีตกลับมาตีพิมพ์ใหม่อีกด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ ผลงานของมหาสิลา วีระวงส์ ปราชญ์ผู้บุกเบิกการศึกษาค้นคว้าด้าน ประวัติศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรมลาวจนปรากฏผลงานเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุที่ผลงานส่วนใหญ่ ของมหาสิลา วีระวงส์ ผลิตตั้งแต่สมัยรัฐบาลราชอาณาจักร จึงมักมีเนื้อหาเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมลาวเมื่อครั้ง “ระบอบเก่า” นับจากการปฏิวัติสังคมนิยมเป็นต้นมา ผลงานจำนวนมาก ของมหาสิลา วีระวงส์ ได้ถูก “เก็บรักษา” ไว้โดยไม่ได้มีการนำมาตีพิมพ์เผยแพร่ จนมาถึงในช่วง ทศวรรษ 1990 เมื่อรัฐบาลได้สนับสนุนส่งเสริมให้มีการค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็น เอกลักษณ์ของชาติลาว หลายหน่วยงานจึงได้สนับสนุนให้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานของมหาสิลา สู่ สาธารณชนวงกว้างอีกครั้ง ในบรรดาผลงานของมหาสิลา ผลงานเรื่อง “ชีวประวัติพระเจ้าอนุวงศ์” ที่

ค้นคว้าไว้ตั้งแต่เมื่อ ค.ศ. 1969 เป็นผลงานหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจกว้างขวาง ดังที่ ดวงเดือน บุญยา วง ทายาทของมหาสิลา วีระวงส์ ได้เล่าว่า ในช่วงตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา มีคนมาขอยืมเพื่อนำไป ศึกษาไม่ได้ขาด จนในที่สุดต้นฉบับผลงานนี้ก็หายไป เหลือแต่เพียงฉบับสำเนา และสำนักพิมพ์ดอก เกด ได้นำ “ชีวประวัติพระเจ้าอนุวงศ์” มาตีพิมพ์อีกครั้ง ใน ค.ศ. 2010 ดังที่ว่า

ในต้นปี 2000 ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติได้ขอยืมปื้มน้อยชื่อ “พระราชประวัติของ สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์” ที่ยาพ้อมมหาสิลา วีระวงส์เขียนไว้แต่ปี 1969 ไปค้นคว้าเมื่อครั้ง เริ่มต้นโครงการสร้างอนุสาวรีย์ให้มหาจักรีลาว นับแต่นั้นมาก็มีคนมาขออดสำเนาไป อ่านศึกษาไม่ได้ขาด จนในที่สุดปื้มน้อย เล่าดังกล่าวก็หายไป (ยังแต่สำเนา) (ดวงเดือน บุญยาว, 2010ก, น. 2)

ในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานที่มีบทบาทโดดเด่นในการสนับสนุน การศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ประวัติและวีรกรรมของวีรกษัตริย์ มีหลายหน่วยงาน อาทิ คณะภาช วรรณคดีและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว หน่วยงานที่เป็นศูนย์รวมของนักวิชาการที่มี ความรู้และมีการะบพาทในการศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติโดยตรง ภายหลังการสัมมนา ภาควิชาภาษาและวรรณคดี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ได้ จัดตั้ง “คณะค้นคว้าวรรณคดีสมัยล้านช้างเสื่อมโทรม” โดยสามารถชำระวรรณคดีประวัติศาสตร์สมัย เจ้าอนุวงศ์และนำมาตีพิมพ์เผยแพร่จำนวน 3 เล่ม อาทิ “กาพย์เมืองพน” ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 2001 “สานลพพะสุน” ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 2002 “พื้นเวียงสมัยเจ้าอนุ” ตีพิมพ์ปี ค.ศ. 2004

หอสมุดแห่งชาติและหอพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ หน่วยงานที่เป็นแหล่งรวบรวมเอกสาร และข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติก็เป็นอีกหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์วีร กษัตริย์ลาว โดยเฉพาะ สุนด์ โพทิสาน ผู้อำนวยการหอพิพิธภัณฑ์แห่งชาติลาว เป็นผู้นำในการศึกษา ประวัติศาสตร์วีรกษัตริย์ลาวและประวัติศาสตร์ชาติลาวหลายชิ้น อาทิ เรื่อง “วีรกรรมเจ้าอนุวงศ์” ที่ ตีพิมพ์ปี 2002

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดคือกระทรวงแถลงข่าวและ วัฒนธรรมลาว ซึ่งเป็นหน่วยงานสูงสุดที่กำกับดูแลนโยบายด้านวัฒนธรรมของชาติลาว และในฐานะ ที่เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านสื่อและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นผู้ตรวจตราและอนุมัติ การตีพิมพ์หนังสือเพื่อจำหน่ายในประเทศลาว กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม ได้แสดงบทบาท เป็นผู้นำในการสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ประวัติวีรกรรมของวีรกษัตริย์อย่างสำคัญนับ จากทศวรรษ 1990 ในปี ค.ศ. 2002 กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม ได้ตีพิมพ์หนังสือว่าด้วย ประวัติและวีรกรรมของพระเจ้าฟ้างุ้มในชื่อ “พระยาฟ้างุ้มแหล่งหล้าธรณี ผู้นำพาสถาปนาอาณาจักร

ลาวล้านช้างเอกภาพ ครบรอบ 650 ปี” นอกจากนี้ กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวยังได้เป็นผู้นำในการจัดการประชุมวิชาการเรื่อง “วีรกรรมเจ้าอนุวงศ์” ระหว่างวันที่ 15-16 สิงหาคม ค.ศ. 2001 ณ หอวัฒนธรรมแห่งชาติลาว ซึ่งน่าสนใจว่าการประชุมครั้งนี้ได้จัดขึ้นภายหลังจากเกิดกระแสการสร้างภาพยนตร์เรื่อง “ท้าวสุรนารี” ในฝั่งไทย การประชุมครั้งนี้ได้รับความสนใจจากแวดวงวิชาการและสาธารณชนลาว และได้นำมาสู่กระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางถึงเรื่องการบิดเบือนประวัติศาสตร์การใส่ร้ายป้ายสีเจ้าอนุวงศ์ของไทยอย่างดุเดือดอีกครั้ง ดังความเห็นของ สุนัด โภทิสาน ผู้อำนวยการหอพิพิธภัณฑ์แห่งชาติลาวที่ให้ความเห็นต่อแนวคิดการสร้างภาพยนตร์เรื่องนี้ว่า

ต้องชี้ให้เห็นว่าการสร้าง ภาพยนตร์มัน ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยเพราะมันคือการหมิ่นประมาทบรรพบุรุษของชาติลาว มันเป็นการแต่งต้องแนวคิดจิตใจของคนลาว แต่ละชาติก็มีเกียรติศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ฉะนั้นการทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่แต่งต้องศักดิ์ศรีของผู้อื่น เป็นสิ่งที่ฝ่ายไทยต้องได้ทบทวนคืน จะมาอ้างแต่ไทยมีประชาธิปไตย ใครอยากทำอะไรก็ได้ มันคงไม่ถูก เพราะประชาธิปไตยต้องมีขอบเขตมัน มีคุณธรรมของมัน ไม่ใช่ว่าเมื่อมีประชาธิปไตยแล้วอยากตีหัวใครก็ได้ อันนั้นไม่ใช่ประชาธิปไตย แต่คือนักเลงอันตราย ฉะนั้นรูปเงาที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพของอดีตกษัตริย์ลาว ไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม นั้นไม่ควรทำ เพราะวีรกรรมอันนี้คนลาวให้ความเคารพนับถือ (สุนัด โภทิสาน , 2003, น. 59-60)

ตารางที่ 5.1

รายชื่อประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยประวัติและวีรกรรมของวีรกษัตริย์ลาว

ปีพิมพ์	ครั้งที่พิมพ์	ชื่อเรื่อง	ผู้เขียน/หน่วยงาน
1996	1	สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์	ดวงไซ หลวงพะสี
1996	1	สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช	ดวงไซ หลวงพะสี
1997	1	สมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้ม	ดวงไซ หลวงพะสี
1997	2	สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์	ดวงไซ หลวงพะสี
1997	2	สมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้ม	ดวงไซ หลวงพะสี
1997	1	สัมมนาประวัติศาสตร์ลาวตามहारอยเจ้าอนุวงศ์	คณะภาษาวรรณคดีและมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยแห่งชาติ
1999	2	สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช	ดวงไซ หลวงพะสี
2000	3	สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์	ดวงไซ หลวงพะสี

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ปีพิมพ์	ครั้งที่พิมพ์	ชื่อเรื่อง	ผู้เขียน/หน่วยงาน
2000	1	3 วีรกษัตริย์แห่งอาณาจักร ลาวล้านช้าง	ดวงไซ หลวงพะสี
2001	4	สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์	ดวงไซ หลวงพะสี
2001	1	การเมืองพวน	คณะคั่นควัว ภาควิชาภาษาลาว – วรรณคดี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย แห่งชาติ
2002	1	สานลพพะสุน	คณะคั่นควัว ภาควิชาภาษาลาว – วรรณคดี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย แห่งชาติ
2002	1	ผู้นำพาสถาปนาอาณาจักรล้านช้าง เอกภาพ พระยาฟ้ารุ่งแห่งหล้าธรณี	กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม
2002	2	สัมมนาประวัติศาสตร์ลาว ตามहारอยเจ้าอนุวงศ์	คณะภาษาวรรณคดีและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติ
2002	1	วีรกรรมเจ้าอนุวงศ์	สุนเด โพธิสาน
2003	1	วีรกรรมพระเจ้าอนุวงศ์	กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม
2004		พื้นเวียงสมัยเจ้าอนุ	คณะคั่นควัว ภาควิชาภาษาลาว – วรรณคดี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย แห่งชาติ
2004	3	สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช	ดวงไซ หลวงพะสี
2008	3	สมเด็จพระเจ้าฟ้ารุ่ง	ดวงไซ หลวงพะสี
2010	3	สัมมนาประวัติศาสตร์ลาว ตามहारอยเจ้าอนุวงศ์	คณะภาษาวรรณคดีและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติ
2010	2	เจ้าอนุ (1767 – 1829) ประชาชนลาว และเอเชียอาคเนย์	มยूरี และ เปยพัน เหง้าสีวัฒนา
2010	2	ท้าวเหลาคำ (เจ้าราชวงศ์)	ดวงจัน วันนະบุบผา

5.2.2 วีรภษัตริย์ในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติ

กระแสการยกย่องเชิดชูวีรภษัตริย์ลาวนอกจากจะพิจารณาได้จากความตื่นตัวในการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์และวีรกรรมของวีรภษัตริย์เป็นการเฉพาะแล้ว ยังปรากฏผ่านการให้ความสำคัญกับวีรภษัตริย์ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ชาติอีกด้วย

เมื่อย้อนเส้นทางการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติลาวภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยมพบว่า แม้วีรภษัตริย์ลาวทั้ง 3 พระองค์จะเป็นภษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องจากรัฐบาลสังคมนิยมลาว แต่นับจากการปฏิวัติสังคมนิยมไม่ปรากฏ “พื้นที่” ให้กับวีรภษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ได้มีบทบาทโดดเด่นในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาวมากนัก เนื่องจากประวัติศาสตร์ชาติลาวภายใต้การค้นคว้าและเผยแพร่ของรัฐบาลสังคมนิยมลาวมักเริ่มต้นการอธิบายประวัติศาสตร์ชาติในยุคสมัยที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสเป็นต้นมา เพื่อบ่งเน้นการนำเสนอเรื่องราวการต่อสู้ด้านลัทธิจักรวรรดินิยมภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและการพัฒนาประเทศลาวในยุคปัจจุบันเป็นหลัก หรืออาจกล่าวได้ว่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ลาวในยุคล้านช้างมักถูก “ตัดตอน” ในกระบวนการการสร้างประวัติศาสตร์และความทรงจำของชาติลาวในยุคสังคมนิยมเสมอ

สุนต โพธิสาน หนึ่งในคณะผู้ค้นคว้าจัดทำงาน “ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน)” หนังสือประวัติศาสตร์ชาติลาวเล่มแรก ที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ชาติ ครอบคลุมตั้งแต่ประวัติศาสตร์ลาวในยุคกำเนิดชาติลาว ยุคล้านช้าง มาจนถึงยุคปัจจุบันคือสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน และได้รับการตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในปี 2000 ได้อธิบายถึงความเป็นมาของการจัดทำผลงานชิ้นนี้ไว้ในส่วนอารัมภบท ซึ่งข้ออธิบายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า อย่างน้อยนับตั้งแต่รัฐบาลลาวนับตั้งแต่ทศวรรษ 1980 นักประวัติศาสตร์ลาวภายใต้การชี้นำของรัฐบาลสังคมนิยมลาวได้มีความพยายามที่จะสร้างงานประวัติศาสตร์ชาติที่สมบูรณ์ มีเนื้อหาครอบคลุมประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคโบราณหรือยุคล้านช้างจนถึงสมัยระบอบใหม่ แต่ด้วยอุปสรรคปัญหาหลายประการทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ ดังที่ สุนต โพธิสาน ชี้แจงถึงความเป็นมาในการจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ชาติลาวว่า การค้นคว้าและเรียบเรียงประวัติศาสตร์ชาติลาวได้เริ่มขึ้นมาเป็นระยะเวลานาน โดยมี “คณะอนุกรรมการเขียนป้มประวัติศาสตร์ลาว” ซึ่งมีท่านพุมิ วงวิจิต เป็นผู้นำ และมีการค้นคว้าเพื่อจัดทำพื้นที่ประวัติศาสตร์ลาว 3 เล่ม แต่ด้วยติดขัดปัญหาหลายประการ ทำให้พื้นที่ประวัติศาสตร์ที่สามารถนำมาจัดพิมพ์ได้เป็นผลสำเร็จมีเพียง ป้มประวัติศาสตร์ลาวเล่ม 3 (1893-ปัจจุบัน) ที่มีเนื้อหาว่าด้วยประวัติศาสตร์การต่อสู้ด้านลัทธิล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และการปฏิวัติชาติ-ประชาประชาธิปไตย ภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ส่วนประวัติศาสตร์เล่ม 1 เล่ม 2 ที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ในยุคสมัยก่อนหน้าได้เพียงจัดทำเป็น “ร่าง” ไว้ไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ ดังที่ว่า

การค้นคว้าเรียบเรียงประวัติศาสตร์ลาวนี้ แม้เริ่มทำมานานมานานสมควร แต่เพราะการ
 ขึ้นนำแพตเถิงและการทำตัวจริงยังขาดเงื่อนไขบางอัน จากนั้นจึงได้จัดพิมพ์
 ประวัติศาสตร์ลาวเล่มสามออกก่อนในปี 1989 (สุเนต โพธิสาน, 2000, น. (F))

แม้สุเนต โพธิสาน จะไม่ได้ระบุถึงรายละเอียดของปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถจัดทำ
 และเผยแพร่ประวัติศาสตร์ชาติได้ครบทั้ง 3 เล่ม แต่คำอธิบายดังกล่าวก็สะท้อนถึงความยากลำบาก
 ในการเขียนและเรียบเรียงประวัติศาสตร์ชาติลาวที่สมบูรณ์ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งประวัติศาสตร์ลาวที่มีเนื้อหาในยุคโบราณ ยุคศักดินา Stuart-Fox ผู้เชี่ยวชาญด้าน
 ประวัติศาสตร์ลาวให้ความเห็นถึงปัญหาของรัฐบาลพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการเขียน
 ประวัติศาสตร์ชาติลาว โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ในยุคศักดินาของรัฐบาลสังคมนิยมว่าการเขียน
 ประวัติศาสตร์ยุคล้านช้างหรือยุคศักดินาให้เป็นทีพอใจของผู้นำพรรคหรือให้มีความ “ลงตัว” และ
 “สอดคล้อง” กับอุดมการณ์มาร์กซิสม์เป็นเรื่องยากเพราะแทบไม่ปรากฏหลักฐานการต่อสู้ทางชนชั้น
 ระหว่างประชาชนลาวและชนชั้นศักดินา รวมทั้งความอ่อนไหวในประเด็นทางการเมืองในการพูดถึง
 สถาบันกษัตริย์ลาวในระยะต้นของการปฏิวัติ

หากการตั้งข้อสังเกตของ Stuart-Fox เรื่องความยากลำบากในการเขียน
 ประวัติศาสตร์ชาติในยุคศักดินาให้ “ลงตัวและสอดคล้อง” กับอำนาจรัฐและอุดมการณ์ของพรรค
 ประชาชนปฏิวัติลาวเป็นข้อวิเคราะห์ที่ถูกต้อง จะเห็นได้ว่านับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา
 ความยากลำบากดังกล่าวได้หมดสิ้นไป มีการจัดตั้ง “คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว”
 ดำเนินภารกิจ “โครงการสร้างป้อมประวัติศาสตร์ลาวครั้งแรก” ซึ่งมี สุเนต โพธิสานและหนูไซ พมมะ
 จัน เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ภายใต้ “การชี้นำ” ของ ท่านโอสะกัน ทำมะเทวา กรรมการกรมการเมือง
 ศูนย์กลางพรรคและหัวหน้าคณะอบรมศูนย์กลางพรรค คณะค้นคว้าได้สืบต่อการเขียนประวัติศาสตร์
 ชาติที่สมบูรณ์ ด้วยการนำ (ร่าง) ประวัติศาสตร์ลาว เล่ม 1 เล่ม 2 ที่ดำเนินการค้างไว้ และ
 ประวัติศาสตร์ลาวเล่ม 3 ที่ตีพิมพ์แล้ว มารวบรวมและเรียบเรียงใหม่ โดยมีการจัดประชุมสัมมนา
 “ระดมสมอง” จากบรรดาผู้เชี่ยวชาญกว่า 50 ท่านในการสัมมนา 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม ค.ศ.
 1997 และวันที่ 23 กันยายน ค.ศ. 1997 เพื่อให้ได้ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวที่ครบถ้วนสมบูรณ์ จน
 สามารถผลิตผลงานและนำมาตีพิมพ์เป็นผลสำเร็จใน ค.ศ. 2000 โดยการสนับสนุนของกระทรวง
 แกล่งข้าวและวัฒนธรรมลาว

“ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน)” ที่เกิดขึ้นจาก “โครงการสร้างป้อม
 ประวัติศาสตร์ลาวครั้งแรก” นับเป็นประวัติศาสตร์นิพนธ์ชาติเล่มแรกในยุครัฐบาลสังคมนิยมที่มี

เนื้อหาประวัติศาสตร์ลาวครบถ้วนสมบูรณ์เป็นครั้งแรก โดยมีเนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่ประวัติศาสตร์ลาวในยุคกำเนิดชาติลาวยุคล้านช้างมาจนถึงยุคปัจจุบัน คือสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน

โอสะกัน ทำมะเทวา กรรมการกรมการเมืองศูนย์กลางพรรคและหัวหน้าคณะอบรมศูนย์กลางพรรค ได้กล่าวถึงที่มาของการจัดทำประวัติศาสตร์ชาติลาวเล่มนี้ว่าจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้ประชาชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เสริมขยายน้ำใจรักชาติ รักระบอบใหม่และการปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของชาติ ตามแนวคิดของพรรคที่ว่า “วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานแห่งการยืนยงคงตัวของชาติ” “เสียวัฒนธรรมคือเสียชาติ” ดังที่ว่า

รัฐบาลแห่ง สปป.ลาว คือกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม เล็งเห็นความสำคัญของความเป็นมาอันยาวนานในประวัติศาสตร์ของชาติลาวเรา จึงได้เอาใจใส่ให้มีการค้นคว้าและเรียบเรียงปึกประวัติศาสตร์แห่งชาตินี้ขึ้นมา ในอันที่จะให้ปึกประวัติศาสตร์ลาวเล่มนี้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อส่งเสริม ปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของชาติให้ยืนยงคงตัวอยู่ตลอดกาล ดังที่มติของศูนย์กลางพรรคเกี่ยวกับเวียงงานวัฒนธรรมในระยะใหม่ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานแห่งการยืนยงคงตัวของชาติ หรือว่าเสียวัฒนธรรมก็คือเสียชาติ จึงเชื่อว่าปึกประวัติศาสตร์ลาวเล่มนี้ จะประกอบส่วนเข้าในการปกป้องรักษาและเสริมขยายวัฒนธรรมอันดีงามของชาติลาวในด้านต่าง ๆ จะเป็นข้อมูลที่สำคัญอันหนึ่งในการโฆษณาอบรมให้ประชาชนลาวบรรดาเผ่าในปัจจุบันและรุ่นต่อ ๆ ไปให้น้ำใจรักชาติ รักระบอบใหม่ และมีคุณสมบัติดี ทั้งจะเป็นการโฆษณาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาชาติในโลก (โอสะกัน ทำมะเทวา, 2000, น. C)

ภายใต้แนวคิดดังกล่าวการจัดทำประวัติศาสตร์ชาติฉบับสมบูรณ์นี้ มีจุดเด่นอยู่ที่การเน้นความสำคัญของการนำรวมศูนย์และความเป็นเอกภาพของประชาชนลาวทั้งหมด อันเป็นต้นตอของความเจริญและความเสื่อมของชาติลาว เมื่อใดที่ชาติลาวมีความสามัคคี จะนำมาซึ่งความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรือง ดังที่ สุนต โพธิสาน ได้อธิบายถึงโครงสร้างรวมของประวัติศาสตร์แห่งชาติลาวฉบับนี้ ว่า

การรวมศูนย์อำนาจเป็นอาณาจักรลาวล้านช้างในสมัยพะยาฟ้ารุ่งนี้เราจะเห็นได้ว่าเป็นความพึงพอใจทั่วปวงชนและเป็นสุดยอดปรารถนาของทุกคน ...ภายหลังพระเจ้าสุริยวงษาสิ้นพระชนม์แล้ว การนำไม่เป็นเอกภาพ เพราะแย่งชิง อำนาจกันจนไปถึงช่วงแตกแยกเป็น 3 อาณาจักร สู้ต่ายถูกสยามเข้ายึดครอง ปล้นสะดมเอามูลมรดกอันมี

ค่าของชาติ เช่น คัมภีร์ ฎีกา เงินค่า นายช่าง ปัญญาชนรวมทั้งพระแก้วมรกตและอื่น ๆ โดยเฉพาะประชาชนพลเมืองลาวได้ถูกกวาดต้อนไปอย่างเป็นขบวนใหญ่ ทำให้ได้รับความล้มเหลวทุก ชัยากไปทุกย้อมหญ้าขายคาเรือน ที่ยังหลงเหลืออยู่ก็เต็มไปด้วยน้ำหูนํ้าตาโศกเศร้า ย้อนการเก็บเกณฑ์แรงงานไปชุดคลองร่องน้ำอยู่บางกอก ไปรบกับพม่าและอื่น ๆ ความทุกข์ธรรมาทั้งหมดเหล่านี้ ประชาชนลาว ไม่สามารถอดทนได้จึงต้องลุกขึ้นต่อสู้ในสมัยของเจ้าอนุวงศ์ แน่แน่นอนว่าการต่อสู้ในยามที่เรตกเป็นประเทศราชของเขา ในการที่บ้านเมืองถูกแบ่งแยกและการสนับสนุนทางด้านอาวุธยุทธภัณฑ์ไม่เพียงพอ เราจึงไม่ได้รับชัยชนะ ถึงแม้จิตใจรักหอมเอกราชและจิตใจเด็ดเดี่ยวต่อสู้ของท้าวพลวงลาวจะสูงปานใดก็ตาม แต่มันก็มีความหมายประวัติศาสตร์ในด้านความรักหอมเอกราชเป็นเจ้าตนเอง ไม่ยอมจำนนต่อศัตรู มุ ลเชื้ออันติงามครั้งนี้เจ้าราชวงศ์ ได้สืบทอดต่อสู้เรื่อยมา จนกลายเป็นวีรกรรมที่ไม่มีใครหลงลืมได้ (สุนต โพธิสาน, 2000, น. 7-8)

ภายใต้โครงสร้างรวมของประวัติศาสตร์ชาติที่ปรากฏผ่านงานนิพนธ์

“ประวัติศาสตร์ลาว (ตีกดาบรพ-ปัจจุบัน)” พระเจ้าฟ้ารุ่งม เจ้าไชยเชษฐาธิราชและเจ้าอนุวงศ์ได้ถูกเน้นย้ำและเชิดชูให้โดดเด่นในฐานะที่เป็นหน้าสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติ ที่สะท้อนความเป็นเอกภาพ ความรุ่งเรืองของชาติลาว จิตใจที่องอาจกล้าหาญ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนลาวรุ่นหลังควรสืบสานต่อ และด้วยเหตุที่งานชิ้นนี้เป็น “ประวัติศาสตร์ชาติ ” ฉบับราชการที่สมบูรณ์เล่มแรก งานชิ้นนี้ได้กลายเป็น “แม่บท” ของการเขียนประวัติศาสตร์ชาติลาวให้กับการเขียนประวัติศาสตร์ชาติลาว เช่นเดียวกับการยกย่องเชิดชู พระเจ้าฟ้ารุ่งม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช และเจ้าอนุวงศ์ไว้อย่างสูงเด่น ในฐานะวีรกษัตริย์ผู้มีคุณูปการต่อประวัติศาสตร์ชาติได้รับการสืบทอด ในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติลาวทุกชิ้นที่ตีพิมพ์ ในระยะตั้งแต่ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา ดังตัวอย่างผลงาน เรื่อง ชาติลาว คนลาว อดีตและปัจจุบัน

งานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติอีกหนึ่งชิ้นที่น่าสนใจภายใต้ปรากฏการณ์ของการรื้อฟื้นและเชิดชูวีรกษัตริย์ คือ ผลงานของ พูทอง แสงอาคม เรื่อง “ชาติลาว คนลาว อดีตและปัจจุบัน” งานชิ้นนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2000 และครั้งที่สองในปี 2006 ผ่านการ “ตรวจ” รวมถึงมีบทนำ บทประกอบความเห็น จากผู้นำทางการเมืองของลาวที่รับผิดชอบดูแลด้านงานวัฒนธรรมของชาติ หลายท่าน ดังส่วนหนึ่งของบทคำนำที่ว่า

ปี่มประวัติศาสตร์ฉบับนี้สามารถให้เราได้ว่าประวัติศาสตร์ลาว เป็นประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้รักชาติ ไม่ยอมจำนนในประวัติศาสตร์ ประชาชนลาวไม่เคยไปรุกรานประเทศอื่นสักที แต่หากมีศัตรูภายนอกเข้ามารุกรานแล้วประชาชนลาวบรรดาเผ่าก็สามัคคีกันแน่น เด็ดเดี่ยวต่อสู้อย่างองอาจกล้าหาญจนถึงที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเริ่มแต่มีพรรคนำพา มีแนวทางอันถูกต้องฉลาดสองใส พรรคเราได้นำพาประชาชนลาวบรรดาเผ่าลุกขึ้นต่อสู้ผู้รุกราน ยิ่งต่อสู้ยิ่งเติบโตใหญ่เข้มแข็ง จนถึงได้รับชัยชนะสุดท้าย ในวันที่ 02 ธันวาคม 1975 (พุทธอง แสงอาคม, 2006, น. คำนำ)

เนื้อหาหลักของงานกล่าวถึงประวัติศาสตร์ลาวความเป็นมาของชาติลาวโดยเน้นที่บทบาทของกษัตริย์ ผู้ปกครอง ผู้นำทางการเมือง ของรัฐนับตั้งแต่ยุคกำเนิดชาติลาวสมัยขุนบรม กษัตริย์พระองค์สำคัญในยุคล้านช้าง ในยุคสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยกล่าวถึงผู้นำสำคัญ อาทิ เจ้าสุภานุวงศ์ ไกสอน พมวิหาน หนู อัก พุมสะหวัน คำไต สีพันดอน และจุมมะลี ไซยะสอน ผู้เขียนกล่าวถึงความตั้งใจในการผลิตงานชิ้นนี้ว่า “ปี่มชาติลาว คนลาว อดีตและปัจจุบัน กล่าวถึงประวัติ การเป็นมาของชาติลาวเราโดยย่อ มีลักษณะหวงโซและเข้าใจง่าย เพื่อเพื่อนร่วมชาติ มีความสำนึกความหลังว่าชาติลาวเราคือแนวใด”

จุดเด่นของงานชิ้นนี้ นอกจากการอธิบายเนื้อหาประวัติศาสตร์ให้สามารถอ่านเข้าใจง่าย แล้ว งานชิ้นนี้ยังมีการนำรูปกษัตริย์และผู้นำการปกครองของชาติลาวแต่ละยุคมาใช้ประกอบการอธิบายจำนวนมาก ในส่วนของกษัตริย์ลาวในยุคล้านช้างจะใช้เป็นรูป (วาด) และน่าสนใจว่ามีการให้ข้อมูลกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์ผู้มีบทบาททางการเมืองในช่วงสุดท้ายของราชวงศ์ลาวล้านช้างก่อนการปฏิวัติสังคมนิยมโค่นล้มระบอบเก่า ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏไม่บ่อยครั้งนักในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม ในส่วนของวีรกษัตริย์ งานชิ้นนี้ได้เชิดชูพระเจ้าฟ้างุ้ม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช และพระเจ้าอนุวงศ์เป็นพิเศษ มีการให้ข้อมูลรายละเอียดของประวัติศาสตร์ในรัชสมัยของวีรกษัตริย์ทั้ง 3 มากกว่าสมัยอื่น ๆ รวมถึง มีการสรุปความสำคัญ ความหมายประวัติศาสตร์ในรัชกาลของวีรกษัตริย์ที่มีต่อประวัติศาสตร์ชาติลาวไว้ในตอนท้ายด้วย อาทิ

ความหมายประวัติศาสตร์รัชสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม

สมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้มมหาราช เป็นวีรบุรุษที่มีบุญคุณต่อชาติล้านเหลือ เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด เก่งกล้าอาจหาร มีไหวพริบกว้างใหญ่ในการทำศึกสงครามและการปกครอง พระองค์เป็นผู้รวบรวมประเทศลาวล้านช้างที่กว้างใหญ่ไพศาล ให้มีชื่อเสียง

เรียงนามไปทั่วทุกภูมิภาคและในโลก โลกรับรู้และรู้จักคนลาวนับแต่เมื่อ่นั้นเป็นต้นมา พระองค์เป็นเจ้าแผ่นดินของอาณาจักรลาวล้านช้าง เพราะในยุคพระเจ้าฟ้างุ้มนี้เอง พระองค์เป็นเจ้าแผ่นดินของอาณาจักรลาวล้านช้างที่ขีดหมายประวัติศาสตร์ของชาติลาวเราก้าวขึ้นสู่ยุคสมัย พระองค์เป็นเทพกษัตริย์ของอาณาจักรลาวล้านช้าง เพราะในยุคพระเจ้าฟ้างุ้มนี้เองโลกจึงรับรู้มีประเทศลาว มาถึง ค.ศ. 2005 ประเทศลาวมีอายุ 652 ปี พวกเราคนลาวรุ่นหลังต้องจดจำบุญคุณและคุณงามความดีของพระองค์ตลอดชั่วกาลนาน (พุทอง แสงอาคม, 2006, น. 30)

ความหมายประวัติศาสตร์รัชกาลของเจ้าไชยเชษฐาธิราช

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นวีรบุรุษ ผู้เก่งกล้าอาญา ญ มีความหลักแหลมและปรีชาสามารถ ในการต่อสู้กับข้าศึกและการปกครอง พระองค์เป็นผู้สร้าง สาและพัฒนาประเทศชาติให้รุ่งเรือง ศิวีโล ช ได้สร้างสถาปัตยกรรมอันเป็นมู ลมรดกแก่ชาติลาว มาเท่าทุกวันนี้ ตลอดชีวิตพระองค์ คืออุทิศแต่ชาติลาว ไม่ยอมเป็นข้อยข้ามาใช้แก่ชาติอื่นเด็ดขาด ช้วนรินดร (พุทอง แสงอาคม, 2006, น. 49)

ความหมายประวัติศาสตร์ของเจ้าอนุวงศ์

เจ้าอนุวงศ์เป็นกษัตริย์ลาวองค์หนึ่ง ที่องอาจกล้าหาญ ไม่เคยยอมเป็นข้อยข้ามาใช้แก่ต่างด้าว (ตายเป็นผีดีกว่าเป็นข้อยข้า) เจ้าอนุวงศ์ เจ้าราชวงศ์ พร้อมด้วยเชื้อพันธุ์พงศ์เผ่าของท่าน ล้วนแต่มีน้ำใจรักชาติอันสูงส่ง พร้อมกันลุกขึ้นกอบกู้เอกราช ต่อสู้จนถึงเลือดหยาดสุดท้าย นี่แน่นอนเชื้อของชาติลาวเรา สืบต่อกันมาเท่าทุกวันนี้ ถึงแม้นขบวนกู้อิสรภาพของเจ้าอนุวงศ์ ไม่ได้รับชัยชนะ เนื่องจากหลายสาเหตุที่กล่าวมาถึงข้างต้นนั้นก็ตาม แต่มันได้กลายเป็นแบบอย่าง กลายเป็นทวนไฟแห่งการต่อสู้ปฏิวัติต้านพวกต่างด้าว สืบเนื่องกันมาเป็นระยะ การต่อสู้ต้านกับการปกครองของสยามก็ยังสืบต่อมาถึงสมัยพวกฝ รุ่ง – ก้าวมาจัดตั้งเป็นพรรคปฏิวัติคือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ผู้จัดตั้งและนำพาขบวนการปฏิวัติลาว จนได้รับชัยชนะมาเท่าทุกวันนี้ (พุทอง แสงอาคม, 2006, น. 71)

ผลงานอีกหนึ่งชุดที่น่าสนใจคือ ผลงานชุด “ความเป็นมาของชนชาติลาว” เขียนโดยมหาบุญมี เทบสีเมือง ประกอบด้วยงานจำนวน 3 เล่ม ความเป็นมาของชนชาติลาวเล่ม 1 ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2006 และครั้งที่สองในปี 2011 เนื้อหากล่าวถึงประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัย

โบราณจนถึงสมัยเจ้าฟ้าผู้สร้างตั้งอาณาจักรลาวล้านช้าง ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 2 อธิบายถึงประวัติศาสตร์อาณาจักรล้านช้างตอนต้นและวิวัฒนาการด้านอารยธรรมของชนชาติลาว เนื้อความมุ่งเน้นสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชและรัชสมัยพระเจ้าสุริยวงศ์ ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 3 ตีพิมพ์ในปี 2011 เนื้อหาประกอบด้วยประวัติศาสตร์ในสมัยอาณาจักรล้านช้างตอนปลาย ช่วงที่แตกเป็น 3 อาณาจักร การต่อสู้ของประชาชนลาวด้านทานการยึดครองของต่างชาติ โดยเฉพาะรัชสมัยเจ้าอนุวงศ์ มาจนถึงการต่อสู้ของประชาชนลาวภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน งานชิ้นนี้เป็นผลงานอีกชิ้นหนึ่งที่สะท้อนแนวความคิดการเชิดชูวีรกรรมลาว นอกจากในส่วนเนื้อหาจะได้ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ในรัชสมัยของ 3 วีรกรรมลาว แล้ว แต่ละเล่มยังมีการนำรูป (อนุสาวรีย์) วีรกรรมลาวเป็นภาพหน้าปก โดยเล่มที่ 1 ใช้รูปเจ้าฟ้าผู้ เป็นรูปหน้าปก เล่มที่สอง ใช้รูปเจ้าไชยเชษฐา และเล่มที่ 3 รูปเจ้าอนุวงศ์ สะท้อนการให้ความสำคัญกับวีรกรรมทั้ง 3 พระองค์ในฐานะที่เป็น “จิตหมาย” หรือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของประวัติศาสตร์ชาติลาว

ในช่วงปลายทศวรรษ 2010 รัฐบาลลาวเตรียมการและกำหนดจัดงานครบรอบ 450 ปีแห่งการสถาปนานครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งรัฐบาลจัดงานเฉลิมฉลองอย่างเอิกเกริกยิ่งใหญ่มากที่สุดเท่าที่รัฐบาลเคยจัดขึ้นนับแต่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในการจัดงานเฉลิมฉลองครั้งนี้รัฐบาลถือเป็นงานสำคัญที่มีความหมายอย่างยิ่ง ท่านสมสหวาด เล่งสหวัด รองนายกรัฐมนตรี ประธานคณะกรรมการเตรียมเฉลิมฉลอง วันเวียงจันทน์เป็นนครหลวงครบรอบ 450 ปี ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2007 ได้กล่าวถึงความหมายของงานครั้งนี้ว่า

พวกเราทุกคนต่างก็รู้แล้วว่า ตลอดระยะ 450 ปีที่ผ่านมา ประชาชนเราไม่เคยได้เฉลิมฉลองวันสร้างตั้งเวียงจันทน์เป็นนครหลวงสักที ซึ่งที่นั่นว่าเป็นครั้งแรก ดังนั้น การเฉลิมฉลองจึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม ด้านผังเมือง และมีความหมายสากล อีกด้วย ถ้ากล่าวอีกอย่างหนึ่ง การเฉลิมฉลองนี้เป็นการทบทวนเหตุการณ์สำคัญ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาแห่งการก่อร่างสร้างตัวของนครหลวงเวียงจันทน์ นับแต่โบราณ มาถึงปัจจุบัน โดยติดพันและบ่งบอกถึงการประกอบสร้างเป็นชาติลาว เป็นการศึกษาเรียนรู้เกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นลาวในประวัติศาสตร์ มูลเชื้อของชนลาว คนนครหลวง นับทั้งวีระบุรุษแต่ละสมัย ที่ได้ผ่านการต่อสู้อันองอาจกล้าแก่ง และไม่ยอมจำนน การเสริมขยายสติปัญญาเพื่อปกป้องรักษาและรักษาผืนแผ่นดินเวียงจันทน์ (คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์, 2010, น. XIX)

ภายใต้แนวคิดการจัดงานเฉลิมฉลอง โดยให้ถือเป็นโอกาสทบทวนเหตุการณ์สำคัญ เรียนรู้ประวัติศาสตร์แห่งความเป็นมาแห่งการก่อร่างสร้างตัวของนครหลวงเวียงจันทน์ เรียนรู้เกียรติศักดิ์ศรี “ความเป็นลาว” “ประวัติศาสตร์และวีรกรรมวีรกรรมลาว” จึงได้เข้ามาเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการจัดงานเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ครั้งนี้ โดย “คณะกรรมการเตรียมเฉลิมฉลองวันเวียงจันทน์เป็นนครหลวงครบรอบ 450 ปี” ได้จัดตั้งคณะกรรมการทบทวนและ เขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อค้นคว้าผลิตและเผยแพร่ประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์ รวมถึงการดำเนินการผลักดันสนับสนุนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการค้นคว้าและตีพิมพ์เผยแพร่ประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์ ดังนั้นนับตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 2000 จึงมีงานนิพนธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์เผยแพร่สู่สาธารณชนเป็นจำนวนมาก สำหรับในส่วนของงานที่จัดทำโดยภาคเอกชนนั้นส่วนใหญ่มีการระบุไว้ที่หัวหนังสืออย่างชัดเจนว่า “เพื่อประกอบส่วนเข้าในการเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ครบรอบ 450 ปี” และภายใต้กระแสความสนใจในการเผยแพร่เรื่องราวประวัติศาสตร์เวียงจันทน์ หนึ่งในประวัติศาสตร์หน้าสำคัญที่ถูก “ทบทวน” และ “รื้อฟื้น” ก็คือประวัติศาสตร์เวียงจันทน์ที่เกี่ยวพันผูกโยงกับวีรกรรมวีรกรรมของชาติทั้ง 3 พระองค์ ดังปรากฏในผลงานสำคัญหลายชิ้น อาทิ ผลงานเรื่อง “นครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี (1560 – 2010)”

ผลงานเรื่อง “นครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี (1560 – 2010)” ที่จัดทำโดยคณะกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์ จึงนับเป็นงานที่เป็น “ประวัติศาสตร์นครหลวง ‘ฉบับราชการ’” เนื้อความหลักของงานชิ้นนี้กล่าวถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองเวียงจันทน์นับตั้งแต่สมัยสร้างตั้งเมืองเวียงจันทน์จนถึงประวัติศาสตร์เวียงจันทน์ยุคปัจจุบันในปี 2010 เนื้อความแบ่งออกเป็น 5 ภาค ภาคที่ 1 ว่าด้วยประวัติศาสตร์ลาวโดยย่อและความเป็นมาของชื่อเสียงเมืองเวียงจันทน์ ภาคที่ 2 ว่าด้วยนครหลวงเวียงจันทน์ใต้การยึดครองของศักดินาสยาม ภาคที่ 3 ว่าด้วยนครหลวงเวียงจันทน์พร้อมกับประชาชนลาวฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงตกเป็นหัวเมืองขึ้นของฝรั่ง ภาคที่ 4 ว่าด้วย ขวานนครหลวงเวียงจันทน์ พร้อมกับประชาชนลาวทั่วประเทศต่อสู้ต้านกับลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ของจักรวรรดิอเมริกา และรัฐบาลหุ่นขี้คนชาติ ปี ค.ศ. 1954 – 1975 และภาคที่ 5 นครหลวงเวียงจันทน์ในการกักปัดรักษาและสร้างประเทศชาติ ปี ค.ศ. 1976 – 2010

ในงานชิ้นนี้วีรกรรมวีรกรรมทั้ง 3 พระองค์ได้ถูกเน้นย้ำและให้ความสำคัญในฐานะที่มีส่วนสำคัญยิ่งในหน้าประวัติศาสตร์เมืองเวียงจันทน์ โดยในส่วนของพระเจ้าฟ้างุ้ม เรื่องราวที่ถูกเน้นย้ำเป็นพิเศษ ก็คือเหตุการณ์ฉลองชัยชนะในการรบและการสร้างเอกภาพของอาณาจักรล้านช้างที่จัดขึ้นที่เมืองเวียงจันทน์ เจ้าฟ้างุ้มเห็นถึงความสำคัญของเมืองเวียงจันทน์และในการเฉลิมฉลองนี้เจ้าฟ้างุ้ม

กล่าวโอวาทต่อกองทัพและขุนนางและประชาชนลาวให้รักษาความมีเอกภาพ ความสงบ ยุติธรรมและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย ดังที่ว่า

ในเวลานั้นพระองค์คิดว่าเมืองเวียงจันทน์นี้เป็นเมืองที่กว้างใหญ่ ทั้งอุดมสมบูรณ์และตั้งอยู่กึ่งกลางของอาณาจักรลาวล้านช้างอีกด้วย ซึ่งในเวลานั้น การรวบรวมหัวเมืองลาวต่าง ๆ เข้าอยู่ในวงศานุญาตอาณาจักรลาวล้านช้างก็ถือว่าเป็นที่สุดท้ายแล้ว จึงสมควรต้องจัดพิธีฉลองชัยใหญ่ขึ้นที่เมืองเวียงจันทน์ เพื่อยังยืนถึงชัยชนะอันยิ่งใหญ่ ในการรวบรวมลาวเป็นเอกภาพได้สำเร็จ (คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์, 2010, น. 32)

รัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เหตุการณ์ที่ได้ถูกเน้นย้ำและให้ความสำคัญ คือ การสถาปนาเมืองเวียงจันทน์เป็นนครหลวงและการสร้างพัฒนาเวียงจันทน์ให้เจริญรุ่งเรือง โดยมีเหตุการณ์สำคัญคือการสร้างพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ และการกล่าวถึงเหตุการณ์การศึกกับพม่า ที่เมืองเวียงจันทน์ภายใต้การนำของเจ้าไชยเชษฐาธิราชต้องรับการรุกรานของพม่าหลายครั้ง โดย ได้บรรยายถึงวีรกรรมของพระองค์ในการปกป้องรักษาแผ่นดินเวียงจันทน์และชาติลาวว่า “เจ้าไชยเชษฐาได้สิ้นพระชนม์ด้วยความพิระอาหาญจากการต่อสู้กับศัตรูภายนอกและภายใน เป็นต้นว่ากับศึกตีนาพม่าถึงสามครั้ง ทำให้พระองค์เหลือไว้แต่คุณงามความดี ต่อแผ่นดินของพระองค์อย่างสมเกียรติ” (คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์, 2010, น. 46)

หนังสือได้ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดถึงความเจริญรุ่งเรืองของนครหลวงเวียงจันทน์ ดังนั้นรัชสมัยของวิสุทธิกษัตริย์อีกพระองค์ที่หนังสือเล่มนี้เน้นย้ำคือความเจริญรุ่งเรืองของเมืองเวียงจันทน์ในรัชสมัยของพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ซึ่งเมืองเวียงจันทน์เจริญรุ่งเรืองไม่น้อยไปกว่าเมืองหลวงแห่งอื่น ๆ ในเอเชีย ดังส่วนหนึ่งของหนังสือที่สรุปถึงความเจริญของเวียงจันทน์ในยุคนี้ว่า

ความศิวิไลซ์ในสมัยรัชกาลของเจ้าสุริยวงษานั้น ไม่ต่ำต้อยให้แก่นครใดในอาเซียน มีการป้องกันชาติเข้มแข็ง มีประเทศเพื่อนมิตรหลาย การปกครองมีศีลธรรม เศรษฐกิจการค้าขายดี ประชาชนมีความสุข ข การศึกษาวัฒนธรรมก็มีความเจริญรุ่งเรืองหลาย ซึ่งพวกเราเคยกล่าวว่า “ยุคคำ” นครเวียงจันทน์ศรีสัตนาคนาน้อยได้ยืนเป็นเมืองเอกแห่งอาณาจักรลาวล้านช้างร่มขาวมาได้ 290 ปี อย่างสง่าราศีในท้องแม่น้ำของแห่งนี้ ด้วยสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของลาวแท้ (คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์, 2010, น. 51-52)

รัชสมัยของพระเจ้าอูนวงศ์กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์ นับเป็นอีกหนึ่งหน้าประวัติศาสตร์ที่หนังสือฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเนื้อความได้อธิบายถึง การที่รัฐขาลาวได้ตกอยู่ใต้อำนาจของสยาม จากการขยายอำนาจรุกรานประเทศเพื่อนบ้านและ ปฏิบัติเล่ห์กลอุบายให้เกิดความแตกแยกในกลุ่มศักดินาลาว นับแต่นั้นมาสยามได้กดขี่ขูดรีดประชาชน ลาว อาทิ การเสียส่วยอากร การผูกขาดสินค้า การเก็บส่วยอากรแรงงานคน ดังนั้น เจ้าอูนวงศ์จึง นำพาประชาชนลาวต่อสู้เพื่อปลดแอกชาติจากการกดขี่ข่มเหงของสยาม หนังสือเล่มนี้ได้อธิบาย รายละเอียดนับตั้งแต่เรื่องการเตรียมการของเจ้าอูนวงศ์ทั้งในด้านการเมือง การทหาร ด้านเศรษฐกิจ และสังคม ในการทำสงครามกู้เอกราช รายละเอียดการรบในสงคราม และโศกนาฏกรรมของชาติใน เหตุการณ์ทำลายเมืองเวียงจันทน์จนกลายเป็นเมืองร้าง ชาวเวียงจันทน์จำนวนมากถูกฆ่า จำนวนมาก ถูกกวาดต้อน และทรัพย์สินมีค่าได้ถูกปล้นสะดม

ภายหลังรัชกาลของเจ้าอูนวงศ์ ประวัติศาสตร์เวียงจันทน์ฉบับนี้ได้กล่าวถึงประวัติ เมืองเวียงจันทน์สมัยถูกลัทธิล่าเมืองขึ้นยึดครองและประวัติศาสตร์การต่อสู้ของชาวนครเวียงจันทน์ พร้อมประชาชนลาวทั่วประเทศภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ต่อต้านการยึดครองของ ลัทธิล่าเมืองขึ้นทั้งสมัยจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสหรือลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบเก่าและจักรวรรดินิยมอเมริกา ซึ่งเป็นลัทธิล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ จนในที่สุดสามารถปลดปล่อยชาติจากการรุกรานของต่างชาติได้ สำเร็จและได้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ในการพัฒนาเวียงจันทน์ให้มีความเจริญรุ่งเรืองอีกครั้งใน สมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

โดยสรุป งานชิ้นนี้ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าในช่วงเวลา 450 ปี ที่นครเวียงจันทน์ สถาปนาขึ้นนั้น เวียงจันทน์คือศูนย์อำนาจแห่งความภาคภูมิใจของชาติ เมืองนี้ได้ผ่านประวัติศาสตร์ แห่งความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ แม้ชาวเมืองเวียงจันทน์จะผ่านโศกนาฏกรรมและความบอบช้ำจากการ รุกรานของต่างชาติ แต่ชาวเมืองเวียงจันทน์ร่วมกันต่อสู้อย่างห้าวหาญ ในแต่ละหน้าประวัติศาสตร์ ของนครเวียงจันทน์ วีรกษัตริย์ได้ถูกเชิดชูเพื่อยืนยันถึงความสำคัญของเวียงจันทน์ ที่ผ่าน ประวัติศาสตร์แห่งความทุกข์สุขร่วมกับชาวลาวทั้งชาติ และแม้เวียงจันทน์จะถูกทำลายทิ้งร้างไป แต่ ในที่สุดภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เมืองเวียงจันทน์ได้กลับมาเจริญรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ ศิวิไลซ์อีกครั้ง ดังที่คณะจัดทำได้ชี้แจงถึงวาระและความหมายของประวัติศาสตร์ นครหลวง เวียงจันทน์ฉบับนี้ว่า

ประวัติศาสตร์นครเวียงจันทน์ คือขบวนการวิวัฒน์หนึ่งที่ติดพันกับประวัติศาสตร์ความ เป็นมาแห่งการกำเนิด การคงตัวและขยายตัวของประเทศชาติเรา ซึ่งผ่านเส้นทางที่ละ อิดละเอียดยาวไกล มีทั้งระยะขึ้นชื่อสื่อชาติที่เป็นหน้าภาคภูมิใจ มีทั้งระยะที่ทรุดโทรม

แตกแยกจากการรุกราน ปล้นสะดม จากศักดินาและจักรพรรดิภายนอก สร้างความเจ็บแสบ ความเคียดแค้นเป็นที่สุด ให้แก่ ชาวนครหลวงเวียงจันทน์ ก็คือปวง ขนลาวทั้งชาติที่ไม่อาจจะหลงลืมได้เพราะฉะนั้นการทบทวนคตินรื่องรอย และค้นคว้าประวัติศาสตร์ดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสำคัญทั้งความจำเป็นภาวะวิสัยให้แก่การอนุรักษ์รักษา วัฒนธรรมของชาติ เสริมขยายมู ลเชื้อแห่งความสามัคคีและน้ำใจต่อสู้อันองอาจกล้าแกร่งของบรรดาบรรพบุรุษ วีรบุรุษและนักรักชาติหลาย ๆ รุ่นคนที่ต่อสู้ด้วยการเสียสละชีวิตอย่างพิริบอาภาย ไม่ยอมจำนนด้านการรุกราน จากศัตรูภายนอก เพื่อความเป็นเอกราชแห่งชาติ เพื่อไว้เป็นแว่นส่องให้แก่คนรุ่นหลังสืบทอดต่อไป...

เพื่อให้ทุกคนในชาติ รู้จักอย่างเป็นเอกภาพกันถึงประวัติความเป็นมา (การกำเนิดและการขยายตัว) ของชาตลาวในแต่ละยุคสมัย ซึ่งล้วนแต่ เกี่ยวข้อง กับนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อให้คนรุ่นใหม่ต่อ ๆ ไปรู้แจ้งถึงการต่อสู้อันทรหดอดทนลำบากยาวนานของบรรดานักบผู้รักชาติที่ดำเนินการต่อสู้เพื่อความเป็นชาตลาวของบรรดาบรรพบุรุษในการต่อสู้ด้านทานการรุกรานของศักดินาและจักรพรรดิต่างด้าว จนได้ชัยชนะอย่างสมบูรณ์ในปี 1975 สถาปนาระบอบใหม่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและก้าวขึ้นบนเส้นทางสังคมนิยมภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ที่มีเกียรติสง่า (คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์, 2010, น. XXXIV)

5.2.3 วิรัชตริยในตำราแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว

แบบเรียนประวัติศาสตร์เป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญในการส่งผ่านความคิดการเชิดชูวิรัชตริยของรัฐบาลลาวสู่สังคม กิติรัตน์ สีหพันธ์ (2549) ได้วิเคราะห์ถึงความสำคัญของแบบเรียนประวัติศาสตร์ในการส่งผ่านอุดมการณ์รัฐหรือสำนึกความเป็นชาติต่อสังคมลาวว่าในหลายประเทศอาจมีช่องทางกลไกในการเผยแพร่ประวัติศาสตร์สู่ประชาชนในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การเผยแพร่ผ่านประวัติศาสตร์นิพนธ์ ผ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร หรือกลไกอื่น ๆ แต่สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยข้อจำกัดที่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลและข้อจำกัดฐานะทางเศรษฐกิจทำให้เข้าไม่ถึงช่องทางในการส่งผ่านข้อมูลของรัฐ ประวัติศาสตร์จะสามารถเผยแพร่ไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวางที่สุดก็โดยผ่านระบบการศึกษา ผ่านตำราแบบเรียนประวัติศาสตร์

สำหรับในงานชิ้นนี้ ศึกษาการส่งผ่านอุดมการณ์เชิดชูวิรัชตริยจากแบบเรียนระดับมัธยมศึกษาเนื่องจากเป็นระดับการศึกษาที่รัฐให้ความสำคัญในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลาว มีการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นวิชาเฉพาะ และจากการศึกษาพบว่านับจากที่ลาวได้

เปลี่ยนนโยบายในการพัฒนาประเทศสู่ทิศทาง “จินตนาการใหม่” ในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการลาวได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาที่นำมาซึ่งการปรับปรุง และทบทวนเนื้อหาตำราเรียนระดับมัธยมศึกษาครั้งสำคัญใน 2 ช่วงเวลา ครั้งแรกคือการปรับปรุง หลักสูตรการศึกษาระดับสามัญศึกษา ในปี ค.ศ. 1994 ซึ่งในส่วนของเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น รวมอยู่ในรายวิชา “วิทยาศาสตร์สังคม” อันเป็นวิชาที่รวมเอาเนื้อหาวิชา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และศึกษาพลเมือง เข้าไว้ด้วยกัน ส่วนครั้งที่ 2 คือการปรับปรุงระบบ การศึกษาในปี 2009 ซึ่งในระดับมัธยมศึกษาได้มีการเปลี่ยนจากระบบมัธยมต้น 3 ปี เป็นมัธยมต้น 4 ปี สำหรับในวิชาประวัติศาสตร์ก็ได้มีการแยกวิชาประวัติศาสตร์ออกเป็นวิชาเฉพาะ³

เมื่อพิจารณาการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ยุคศักดินาล้านช้างและ ประวัติวีรกษัตริย์ที่ปรากฏในแบบเรียนลาว พบว่า ในการปรับปรุงหลักสูตรทั้ง 2 ครั้ง คือ เมื่อครั้งปี ค.ศ. 1994 และปี ค.ศ. 2009 ได้มีการเติมเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวีรกรรมของวีรกษัตริย์ ลาวทั้ง 3 พระองค์ เจ้าฟ้าร่ม เจ้าไชยเชษฐาธิราช และเจ้าอนุวงศ์ เพิ่มจากแบบเรียนและตำราในยุค ก่อนค่อนข้างมาก และเมื่อเปรียบเทียบการนำเสนอเรื่องราววีรกษัตริย์ในแบบเรียนฉบับหลักสูตรปี ค.ศ. 1994 กับหลักสูตรปี ค.ศ. 2009 พบว่า วีรกษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ ได้รับการยกย่องเชิดชู ในฐานะเป็นวีรกษัตริย์ที่มีคุณูปการต่อประวัติศาสตร์ชาติลาว ในแบบเรียนของทั้ง 2 หลักสูตร เนื้อหา และเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในทั้งสองหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการนำเสนอ พระประวัติย่อ การขึ้นครองราชย์และบทบาทและคุณูปการที่มีต่อประวัติศาสตร์ชาติลาว โดยในส่วน ของเจ้าฟ้าร่ม การนำเสนอจะมุ่งเน้นเรื่องบทบาทการเป็นผู้นำประชาชนลาวในการรวบรวมหัวเมือง ลาวต่าง ๆ ให้เป็นเอกภาพและสถาปนาขึ้นเป็นอาณาจักรลาวล้านช้าง ในส่วนของเจ้าไชยเชษฐาธิราช เนื้อความกล่าวถึงการที่เจ้าไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองบัลลังก์ล้านนาเชียงใหม่ การเป็นผู้นำพาประชาชน ลาวต่อสู้ด้านการขยายอำนาจของพม่า การสร้างสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยา การทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาการสร้างวัดวาอาราม โดยเฉพาะหอพระแก้วและพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ การ นำเสนอประวัติศาสตร์รัชสมัยของเจ้าอนุวงศ์วีรกษัตริย์พระองค์สุดท้ายของราชวงศ์ล้านช้าง เวียงจันทน์ ถูกเน้นย้ำในเรื่องของสภาพการณ์ของสังคมลาวที่ถูกกดขี่จากศักดินาสยาม สาเหตุการทำ สงครามกู้เอกราช วีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์ในการนำพาประชาชนลาวลุกขึ้นต่อต้าน และความหมาย ประวัติศาสตร์การต่อสู้ของเจ้าอนุวงศ์

³ ก่อนหน้านี้นี้ระบบการศึกษาในสายสามัญของลาว คือ ระเบียบ-3 หรือ ประถมศึกษา 5 ปี มัธยมต้น 3 ปี และมัธยมปลาย 3 ปี ในปี 2009 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเปลี่ยนระบบ การศึกษาใหม่เป็นระบบ (5-4-3) หรือ ประถมศึกษา 5 ปี มัธยมต้น 4 ปี และมัธยมปลาย 3 ปี

อย่างไรก็ตาม แม้เนื้อความหลักของประวัติศาสตร์และวีรกรรมของวีรกษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ที่ปรากฏในแบบเรียนทั้ง 2 หลักสูตรจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่ในฉบับหลักสูตรปี ค.ศ. 2009 จะมีการเพิ่มเติมรูปภาพประกอบการบรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อาทิ ภาพอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งที่รัฐบาลลาวสร้างขึ้นในช่วงต้นทศวรรษ 2000 นอกจากนี้ตีพิมพ์ในเนื้อความด้านในของแบบเรียน ภาพนี้ยังได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของภาพหน้าปกแบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมปีที่ 1 ด้วย ภาพเจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งได้รับการเชื้อเชิญให้ขึ้นครองราชย์ ภาพแผนที่ดินแดนลาวสมัยอาณาจักรล้านช้างซึ่งชายแดนด้านตะวันตกครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

ปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ ในหัวข้อของเจ้าไชยเชษฐาธิราชก็เช่นเดียวกัน มีการเพิ่มเติมภาพอนุสาวรีย์เจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ประดิษฐานหน้าพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ แม้อนุสาวรีย์แห่งนี้จะสร้างขึ้นมานาน แต่เป็นครั้งแรกของแบบเรียนลาวภายหลังการปฏิวัติ ที่มีการนำภาพอนุสาวรีย์ของพระองค์มานำเสนอเพื่อประกอบการอธิบายเหตุการณ์ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว นอกจากนี้ยังมีภาพการรบด้านศึกพม่า ภาพพระธาตุและวัดวาอารามต่าง ๆ อาทิ ภาพวัดเชียงทองซึ่งนับเป็นต้นแบบของศิลปะล้านช้าง ภาพหอพระแก้วที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ภาพพระธาตุศรีสองรักอันเป็นสัญลักษณ์ถึงสัมพันธไมตรีและข้อตกลงเรื่องการแบ่งเขตแดนล้านช้างและกรุงศรีอยุธยา ในส่วนของเจ้าอนุวงศ์ ภาพที่ถูกนำเสนอคือภาพนครเวียงจันทน์ที่ถูกทำลายกลายเป็นเมืองร้างจากการรุกรานของสยาม

บทที่ 6

การเชิดชูวีรกรรมในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ : การส่งผ่านอุดมการณ์ชาติ และการครองอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยมลาวในยุคใหม่

6.1 การเชิดชูวีรกรรมและการส่งผ่านอุดมการณ์ชาติ

ประเด็นสำคัญในการศึกษาปรากฏการณ์ของการหวนกลับมาเชิดชูวีรกรรมของรัฐบาลสังคมนิยมลาว ก็คือการทำความเข้าใจถึงนัยยะของการส่งผ่านความหมายของการเชิดชูวีรกรรมลาว ผลจากการศึกษาพบว่า การหวนกลับมาเชิดชูวีรกรรมไม่เพียงเป็นการชื่นชมบูชาตัวบุคคล แต่ต้องการส่งผ่านอุดมการณ์ชาติของรัฐบาลสังคมนิยมลาว และนำเสนอไว้ในกระบวนการเชิดชูวีรกรรมในฐานะสัญลักษณ์สำคัญทางการเมืองหรือสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติของลาวที่ปรากฏผ่านการเขียนประวัติศาสตร์ชาติ การสร้างอนุสาวรีย์ สื่อและพิธีกรรมแวดล้อมอื่น ๆ นั้น รัฐบาลลาวมีการให้ความหมายและการเลือกสรร ชี้นำภาพและความหมายวีรกรรมของวีรกรรมแต่ละพระองค์ไว้อย่างเฉพาะเจาะจง

6.1.1 เจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งกับกำเนิดรัฐชาติและความเป็นเอกภาพของชาติลาว

สมเด็จพระเจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งมหา ราช เป็นวีรบุรุษที่มีบุญคุณต่อชาติล้านเหลื่อ เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด เก่งกล้าหาญ มีไหวพริบกว้างใหญ่ในการทำศึกสงครามและการปกครอง พระองค์เป็นผู้รวบรวมประเทศลาวล้าน ช้างที่กว้างใหญ่ไพศาล ให้มีชื่อเสียงเรียงนามไปทั่วทุกภูมิภาคและในโลก โลกได้รับ รู้และรู้จักคนลาวนับแต่นั้นเป็นต้นมา เพราะในยุคพระเจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งนี้เอง พระองค์เป็นเจ้าของแผ่นดินของอาณาจักรลาวล้านช้างที่ขีดหมายประวัติศาสตร์ของชาติลาวเราก้าวขึ้นสู่ยุค สมัย พระองค์เป็นเทพกษัตริย์ของอาณาจักรลาวล้านช้าง เพราะในยุคพระเจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งนี้เองโลกจึงรับรู้มีประเทศลาว มา ถึง ค.ศ. 2005 ประเทศลาวมีอายุ 652 ปี พวกเราคนลาว รุ่นหลังต้องจดจำบุญคุณและคุณงามความดีของพระองค์ตลอดชั่วกาลนาน (พูทอง แสงอาคม, 2006, น. 30)

นับตั้งแต่มีการบันทึกประวัติศาสตร์ลาวในรูป “พื้น” ดังพื้นขุนบรมเป็นต้นมา จนกระทั่งถึงสมัยรัฐบาลราชอาณาจักรหรือก่อนการปฏิวัติสังคมนิยม ซึ่งเป็นยุคที่มีการพัฒนารูปแบบการเขียนประวัติศาสตร์ชาติลาว ประวัติวีรกรรมที่โดดเด่นที่สุดของเจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งที่ได้รับการยกย่องมาโดย

ตลอด คือ เรื่องราว การรวบรวมดินแดนแคว้นต่าง ๆ บนผืนแผ่นดินลาวและสถาปนาขึ้นเป็น อาณาจักรล้านช้าง เจ้าฟ้าผู้จึงได้รับการถวายพระนามว่า “พระยาฟ้าหลวง” หรือ “พระยาฟ้าหลวงศรีรัตนาคมนุต” (สิลา วีระวงส์, มหา, 2001, น. 36) วีรกรรมและความสำคัญดังกล่าวถูก ถ่ายทอดและผลิตซ้ำในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาวในทุกยุคสมัย

เมื่อรัฐบาลลาวในปัจจุบันสนับสนุนให้มีการค้นคว้าและเผยแพร่ประวัติและ วีรกรรมของเจ้าฟ้าผู้ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาว ความสำคัญของเจ้าฟ้าผู้ในฐานะผู้รวบรวม แผ่นดินลาวให้เป็นปึกแผ่น มีความเป็นเอกภาพ ยังได้รับการขบเน้นและให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น น่าสนใจว่าการสถาปนาอาณาจักรล้านช้างของเจ้าฟ้าผู้ ไม่เพียงถูกนำเสนอว่าเป็นการสถาปนา อาณาจักรที่เป็นปึกแผ่นแห่งแรกบนดินแดนลาว แต่ประวัติศาสตร์ลาวได้ให้ความหมายของการ สถาปนาอาณาจักรล้านช้างของเจ้าฟ้าผู้ ว่าเป็นการนำลาวก้าวเข้าสู่ความเป็น “รัฐชาติ” หรืออาจ กล่าวได้ว่านับตั้งแต่เจ้าฟ้าผู้สถาปนาอาณาจักรล้านช้าง ค.ศ. 1353 รัฐชาติลาวได้ถือกำเนิดขึ้นดังที่ว่า

การรวบรวมลาวครั้งนี้มีความหมายที่สุดแก่ชาติลาว เพราะทำให้ลาวเอกเท ศกระแจก กระจายได้ รวบรวม กันเข้าเป็น “อา ณาจักรลาวล้าน ช้างเอก ภาพ” เพราะในหลาย ศตวรรษไม่มีแนวนี้นมาก่อน มีแต่การตั้งหลักแหล่งเป็นนครรัฐและรบราฆ่าฟันกันอยู่ยาวนาน การรวบรวม กันเข้าเป็นอาณาจักรที่เข้มแข็งจึงมีความหมายทำให้ลาวกลาย เป็น “รัฐ ชาติ” (Nation –State) ครั้งแรก ที่อาณาจักรอื่นก็รับรู้และยำเกรงและลาวก็คือหนึ่งในที่ โดดเด่นเคียงคู่กับตวยเวียด อยุธยา พม่า เขมร (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว, 2002, น. 113-114)

ในการให้ความหมายของสถาปนาอาณาจักรล้านช้างของเจ้าฟ้าผู้ อันนับเป็นจุด กำเนิดของรัฐชาติลาวนั้น ประวัติศาสตร์ชาติลาวจึงได้เน้นย้ำให้เห็นว่ารัฐชาติลาวที่ถือกำเนิดขึ้นนี้เป็น รัฐชาติที่มีความเป็นเอกภาพในหลากหลายมิติ ทั้งเอกภาพในมิติของการรวมศูนย์อำนาจหนึ่งเดียว เอกภาพ ในมิติของเขตแดนหรือบูรณภาพแห่งดินแดนและเอกภาพแห่งปวงชนลาวบรรดาเผ่า

(1) เจ้าฟ้าผู้กับบูรณภาพแห่งดินแดนลาว

เขตแดนลาวก็เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความมีเอกราช และเอกภาพของชาติ ภายใต้การขบเน้นวีรกรรมของเจ้าฟ้าผู้ในฐานะผู้สถาปนาอาณาจักรล้านช้าง งานนิพนธ์ส่วนใหญ่ล้วนนำเสนอให้เห็นว่าบูรณภาพแห่งดินแดนลาวถือกำเนิดขึ้นนับตั้งแต่สมัยเจ้า ฟ้าผู้สถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างในศตวรรษที่ 14 อาณาจักรล้านช้างมีเขตแดนกว้างใหญ่ไพศาล ทิศเหนือจรดเขตแดนจีนตอนใต้ ตั้งแต่แคว้นสิบสองจุไทยและสิบสองปันนา ทิศใต้สุดติดกับประเทศ

เขมรบริเวณแก่งหลี่ผีและสายพุดงเหล็ก ทิศตะวันออกจรดชายแดนเวียดนามโดยมีสายพุดหลวงเป็นเขตแดน และทิศตะวันตกติดกับอาณาจักรอยุธยา โดยมีดงพญาไฟและภูเพชร์บุรณเป็นเขตแดน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อาณาเขตของอาณาจักรล้านช้างคร ครอบคลุมทั้งดินแดนฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขง โดยเฉพาะฝั่งขวาแม่น้ำโขงนั้นมีอาณาเขตนับจากนครราชสีมาขึ้นไปจนถึงเขตเมืองน่านซึ่งต่อมาถูกสยามยึดครองและกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยในปัจจุบัน ดังที่ว่า

มาถึงกลางศตวรรษที่ 14 คนลาวเผ่าต่าง ๆ ได้การนำพาของพระยาฟ้ารุ่งม เชื้อกษัตริย์เมืองขวา (หลวงพระบาง) ขนเผ่า “ไท-ลาว” ตระกูลขุนลอแห่งเมืองแกน (เดียนเบียนฟู) สามารถรวบรวม รัฐต่าง ๆ อยู่สองฝั่งโขงแม่น้ำของเข้าเป็นอาณาจักรหนึ่งชื่อว่า “ล้านช้าง” ต่อมากล่าวว่าลาวล้านช้างมีเอกราช เอกภาพ และเข้มแข็งรอบด้าน อาณาจักรนี้มีเขตแดนกล่าวไว้ดังนี้ คือ ทางทิศเหนือ ตั้งแต่ ริมน้ำดำของแคว้นสิบสองจุไทย และส่วนหนึ่งของสิบสองปันนา ล้อมอยู่ในเขตแขวงพงสาลี บ่อแก้ว ห้วยซ้าย และอีกส่วนหนึ่งได้ตกอยู่ในเขตพม่า และจีนปัจจุบัน ทางทิศใต้ตั้งแต่แก่งหลี่ผี สาย ภูคอนแห (ดงเหล็ก) ลงไปทางจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ขึ้นมา ทางทิศตะวันตกตั้งแต่โคราช นครราชสีมา ชัยภูมิ เพชรบูรณ์ นครไทย เมืองแพร่ เมืองดง เมืองยาง เมืองน่าน เข้ามาทางทิศตะวันออก ตั้งแต่สายภูเพียงเชียงขวาง และสาย ภูหลวงเข้ามา เขตแดนอาณาจักรลาวล้านช้างนี้ ถึงต้นศตวรรษที่ 17 ได้กล่าวยืนยันไว้ในหนังสือขุนบรม ฉบับเขียนในรัชกาลพระวรวงษาว่า ดินล้านช้างยาวแต่เหนือถึงใต้ 890,000 วาหลวง (ประมาณ 1,780 กิโลเมตร) ด้านขวางมี 480,000 วาหลวง (ประมาณ 960 กิโลเมตร) (คณะค้นคว้า เฉพาะกิจ ประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 113)

ในการยืนยันถึงบูรณภาพและเอกภาพแห่งดินแดนลาวที่ถือกำเนิดขึ้นจากการสถาปนาอาณาจักรล้านช้างของพระเจ้าฟ้ารุ่งม น่าสนใจว่า ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการชี้ให้เห็นว่าเขตแดนลาวที่ถือกำเนิดขึ้นนี้เป็นการรวมดินแดนที่เป็นของคนลาว ที่สำคัญเขตแดนของอาณาจักรล้านช้างที่พระเจ้าฟ้ารุ่งมได้รวบรวมให้เป็นเอกภาพนี้ เป็นที่รับรู้หรือยอมรับโดยอาณาจักรเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับเขตแดนลาวของพระเจ้าแผ่นดินแห่งอยุธยาว่าดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงนับจากนครราชสีมา ขึ้นไปจนถึงเขตเมืองน่านเป็นดินแดนของอาณาจักรล้านช้าง ได้ถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษในประวัติศาสตร์นิพนธ์ทุกชิ้นว่า

อาณาจักรลาวล้านช้างที่พระยาฟ้ารุ่งสร้างตั้งขึ้นมานี้ ด้วยการรวบรวมเอาดินแดนลาวเขตแดนต่าง ๆ ที่มีคนลาวอาศัยอยู่ ภาคใต้ของอาณาจักรอ้ายลาวในเมื่อก่อน คือ เมืองเชียงรุ่ง เมืองแกง เมืองไล่ เขตสิบสองจุท เมืองเชียงขวาง เมืองเชียงทอง บรรดาเมืองต่าง ๆ ในอาณาจักรลาวโยนกในเมื่อก่อน เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองแพร์ เมืองน่าน และหัวเมืองต่าง ๆ ในเขตอาณาจักรลาวโคต ระบุณ์ อันประกอบด้วยเมืองเวียงจันทน์ เมืองเวียงคำ เมืองนครพนม เมืองหนองหานหลวง เมืองหนองหานน้อย เมืองร้อยธรรม และเมืองโคราช อาณาจักรลาวล้านช้างได้ดำรงคงตัวอยู่ยืนนานมาได้หลายศตวรรษ

เส้นชายแดนลาวด้านตะวันตกที่แบ่งเขตแดนกัน ระหว่างสยามและลาวก็ได้เป็นที่ยอมรับนับถือกันมา จนถึงปี ค. ศ. 1563 (พ.ศ. 2106) เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรลาวล้านช้างและพระเจ้ามหาจักรี รพพรดิราช พระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรสยามก็ได้รับรู้เขตแดนดังกล่าว โดยได้สร้างพระธาตุเจดีย์ “ศรีสองรัก” ขึ้นไว้ ด้กับเมืองด่านซ้ายเพื่อเป็นหลักหมายเขตแดนอาณาจักรลาวและสยาม ทั้งเป็นการ รัถแน่นสามัคคี มิตรภาพ ร่วมมือกันต่อสู้ด้านทานกับอำนาจ จัทธิพลของพม่าในเวลานั้น (บุญมี เทบสีเมือง, มหา, 2011, น. 310)

เช่นเดียวกับในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว ได้เน้นถึงเรื่องราวการที่พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาในเวลานั้นรับรู้ต่อเขตแดนลาวที่พระเจ้าฟ้ารุ่งสถาปนาขึ้น ทั้งยังชี้ให้เห็นว่าอยุธยาเฝ้าเกรงต่ออาณาจักรลาวล้านช้างภายใต้การนำของพระเจ้าฟ้ารุ่ง เมื่อพระเจ้าฟ้ารุ่งขยายอาณาเขตมาทางแถบภาคตะวันตกเฉียงใต้จนถึงเมืองโคราช การที่พระเจ้าแผ่นดินอยุธยาได้ส่งสาส์นมาขออ่อนน้อมต่ออาณาจักรล้านช้าง ดังความตอนหนึ่งในแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ว่า

เจ้าชีวิตแห่งอยุธยาเห็นกำลังของประชาชนลาวเข้มแข็งและอยู่ในท่ามีชัย เขาก็สะท้อนหวาดกลัว จึงส่งสาส์นมาให้เจ้าฟ้ารุ่งและสหาย อนุญาตว่าจะขอเสียส่วยให้ลาวล้านช้างเป็นประจำ ที่สำคัญคักดินาแห่งอาณาจักรอยุธยายินยอมรับรู้เขตแดนของลาวล้านช้าง อยู่ทางทิศตะวันตกจนถึงดงพระยาไฟ เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นชัยชนะสำคัญครั้งหนึ่งที่ถัดจากชัยชนะแห่งการต่อสู้ปลดปล่อยบรรดาเมืองลาว โบราณ (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2008ก, น. 143)

เพื่อยืนยันถึงบูรณภาพแห่งดินแดนลาวและเพื่อสร้างจินตภาพของเขตแดนลาวที่มีมานับตั้งแต่สมัยเจ้าฟ้ารุ่งสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้าง ภาพแผนที่เขตแดนลาวในสมัย

อาณาจักรล้านช้าง ได้ถูกตีพิมพ์เผยแพร่ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวและงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวทุกชิ้นที่นำเสนอเรื่องราวประวัติและวีรกรรมของพระเจ้าฟ้างุ้ม

ภาพที่ 6.1 แผนที่เขตแดนอาณาจักรล้านช้างในศตวรรษที่ 14. จาก หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (น. 47), โดย สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษ. 2010, เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.

(2) เจ้าฟ้าผู้คุมกับเอกภาพแห่งปวงชนลาวบรรดาเผ่า

ในการส่งผ่านความหมายเรื่องความเป็นเอกภาพของชาติผ่านการเชิดชูเจ้าฟ้าผู้มนั้น รัฐบาลลาวยังให้ความสำคัญกับการขับการเน้นภาพความเป็นเอกภาพและความสามัคคีปรองดองของ“ประชาชนลาวบรรดาเผ่า” หรือ “วงศ์คณาญาติแห่งชาติลาว”

ลาวเป็นประเทศหนึ่งที่ประกอบด้วยประชากรหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายภาษาและวัฒนธรรม ตามการจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ของรัฐบาลลาวในปัจจุบันประชาชนลาวจำนวนกว่า 5,000,000 คน ประกอบด้วยชนเผ่า 49 กลุ่ม และแบ่งออกเป็นกลุ่ม 4 ภาษา คือ กลุ่มภาษาลาว-ไต กลุ่มภาษามอญ กลุ่มภาษาม้ง และกลุ่มภาษาจีนทิเบต (คณะโฆษณาวรรณคดี, 2005ค, น.13) ความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม จึงเป็นสภาพการณ์ที่ท้าทายต่อการสร้างสำนึกความเป็นชาติ ที่ยึดมั่นในความเป็นเอกภาพหนึ่งเดียวกันของรัฐมาโดยตลอด

นับตั้งแต่สมัยของการเคลื่อนไหวต่อสู้ในสงครามปฏิวัติ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวมุ่งเน้นการแสวงหาแนวร่วมจากประชาชนลาวในชนบทและกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ด้วยการชูนโยบายเรื่องความเสมอภาคของประชาชนลาวบรรดาเผ่า ในเขตปลดปล่อยของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวมีการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ว่า “ลาวเทิง” “ลาวลุ่ม” “ลาวสูง” ภายหลังความสำเร็จในการยึดครองอำนาจรัฐ รัฐบาลลาวพยายามสร้างสำนึกความเป็นชาติลาว บูรณาการกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้าสู่ความเป็นลาวร่วมกันภายใต้แนวคิดการสร้าง “วงศ์คณาญาติแห่งชาติลาว” ที่ประกอบด้วยประชาชนลาวบรรดาเผ่า มีการเชิดชูประวัติศาสตร์วีรกรรมการต่อสู้ในสงครามปฏิวัติของบรรดาผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีการสนับสนุนผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์เข้าสู่ตำแหน่งสำคัญทางการเมืองลาว อย่างไรก็ตาม การสร้างความปรองดอง สร้างความเท่าเทียมระหว่างวงศ์คณาญาติของชาติลาวไม่อาจเป็นไปได้จริง ปัญหาความเหลื่อมล้ำในระดับการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาวลาวลุ่มและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ยังคงเป็นปัญหาสำคัญ หลายนโยบายของรัฐในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกต่อต้าน เช่น การโยกย้ายการตั้งถิ่นฐานของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์บนที่สูงลงสู่พื้นราบ ความแปลกแยกแตกต่างในวงศ์คณาญาติแห่งชาติจึงยังคงเป็นปัญหาสำคัญของรัฐบาลลาว

ภายใต้กระแสของการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และวีรกรรมของเจ้าฟ้าผู้มนในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาว น่าสนใจว่านอกจากการขับเน้นประเด็นการสร้างความเป็นเอกภาพในมิติของการรวมศูนย์อำนาจหนึ่งเดียว บูรณภาพทางดินแดนของชาติลาว รัฐบาลลาวยังพยายามใช้เจ้าฟ้าผู้มนเป็นสื่อกลางในการสร้างจินตภาพเรื่องความเป็นเอกภาพและความปรองดองระหว่างประชาชนลาวบรรดาเผ่า ดังที่พบว่าประวัติศาสตร์ลาวมุ่งเน้นการนำเสนอว่าการรวบรวมดินแดนลาวซึ่งเป็นถิ่นฐาน

ที่อยู่ของประชาชนบรรดาเผ่าให้เป็นเอกภาพ และสถาปนาเป็นอาณาจักรล้านช้างของเจ้าฟ้าร่ม เป็นความมั่งคั่งปรารถนาของประชาชนลาวเผ่าต่าง ๆ การสร้างความมั่นคงเข้มแข็ง และเป็นความจำเป็นของยุคสมัย เนื่องจาก ในช่วงดังกล่าว อาณาจักรศักดินาในภูมิภาคต่างแข่งขันกันขยายอำนาจประชาชนลาวเผ่าต่าง ๆ หากไม่รวมเป็นหนึ่งเดียวกันจะไม่สามารถอยู่อย่างเอกราชได้ ดังที่ปรากฏการอธิบายไว้ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ว่า

ขบวนการต่อสู้รวบรวมบรรดาเมืองลาว เป็นอาณาจักรลาวล้านช้างเอกราช เอกภาพ เป็นเหตุการณ์ใหญ่และสำคัญในประวัติศาสตร์ของชาติลาว ขบวนการดังกล่าว สอดคล้องกับความมั่งคั่งปรารถนาของประชาชนลาวบรรดาเผ่าเพราะว่าใน ระหว่างศตวรรษที่ 13 – 14 บรรดาอาณาจักรศักดินาที่เข้มแข็งได้เพิ่มทวีการแผ่อำนาจ เพื่อยึดครองดินแดนของชาติอื่น ๆ

บรรดาเมืองลาวโบราณจะไม่สามารถคงตัวอยู่อย่างเอกราชได้ เพราะมีภัยข่มขู่จากภายนอกตลอดเวลา ดังนั้นการรวบรวมบรรดาเมืองลาวโบราณไม่เพียงแต่สอดคล้องกับความมั่งคั่งปรารถนาของประชาชนลาวเท่านั้น แต่ยังสอดคล้องกับการขยายตัวของยุคสมัยอีกด้วย เหตุการณ์ใหญ่หลวงดังกล่าวยังเป็นครั้งแรกที่ประชาชนลาวดำเนินการรวบรวมบรรดาเมืองลาว ทำให้ชาติลาวมีความเป็นเอกราช เอกภาพ ประชาชนลาวได้อยู่เย็นเป็นสุขตามแบบแผนการดำรงชีวิตในสังคมที่มีชนบ ธรรมเนียม มีประเพณี และครั้งแรกมีกฎหมายเป็นเอกลักษณ์ของลาว (สถาบันค้นคว้าวิทยา ศาสตร์การศึกษา , 2008ก, น. 146)

เช่นเดียวกับในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์หลายชิ้นที่พบว่าในการนำเสนอเรื่องของการรวมแผ่นดินลาวและสถาปนาขึ้นเป็นอาณาจักรล้านช้างของเจ้าฟ้าร่ม แม้จะมีเรื่องราวลำดับขั้นตอนและเส้นทางการเคลื่อนทัพไปตีเมืองต่างๆ แต่เรื่องการต่อสู้หรือต่อต้านจากกลุ่มชาติพันธุ์ในดินแดนต่าง ๆ ระหว่างการทำสงครามเพื่อรวมแดนลาวมีการกล่าวถึงไม่มากนัก ตรงกันข้ามพยายามชี้ให้เห็นว่าแม้การสถาปนาอาณาจักรล้านช้างของเจ้าฟ้าร่มจะมาจากการทำสงครามรวบรวมดินแดน แต่ก็เป็สงครามเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพภายในชาติ และเป็นสงครามที่สอดคล้องกับความมั่งคั่งปรารถนาของประชาชนลาวบรรดาเผ่า ด้วยเหตุนี้ เมื่อ กองทัพของเจ้าฟ้าร่มเคลื่อนไปยังดินแดนใด “บรรดาหัวเมืองลาวเผ่าต่าง ๆ ที่เจ้าฟ้าร่มเค ลื่อนทัพผ่านไปต่างก็ได้มาขออ่อนน้อม ขอพึ่งบา รมี ถวายเครื่องบรรณาการอย่างล้นหลามและขอเป็นหัวเมืองขึ้นส่งส่วยให้แก่เจ้าฟ้าร่มทุกปี” (บุญมี เทบสี

เมือง, มหา, 2011, น. 302) เมื่อกองทัพของเจ้าฟ้ารุ่งได้เคลื่อนทัพเข้าสู่นครเชียงใหม่ หน้าประวัติศาสตร์ลาวได้บันทึกถึงความปิตินดีของชาวนครเชียงใหม่ไว้ว่า

พวกเสนาอำมาตย์ราชมนตรี พร้อมด้วยไพร่ฟ้าประชาชนลาวนครหลวงเชียงใหม่ ก็ได้ออกมาต้อนรับ แสดงความยินดี คำนับรับต้อนอย่างอบอุ่นและสนั่นพิศมัย แล้ว อภิเษกเจ้าฟ้ารุ่งขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินแห่งนครเชียงใหม่ใน ค.ศ. 1353 ถวายนามว่า “สมเด็จพระเจ้าฟ้ารุ่งแห่งล้าธรรมเนียมศรีสัตนาคนหุต (บุญมี เทบสีเมือง, มหา, 2011, น. 305)

ขณะที่ประวัติศาสตร์ลาวดึกดำบรรพ์ - ปัจจุบัน ได้กล่าวถึงการสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างของเจ้าฟ้ารุ่งว่าได้สร้างความปิตินดีให้กับทั้งชาวลาวเทิง ลาวลุ่ม ลาวสูง เป็นการรวบรวมดินแดนของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นำพาประชาชนเข้ามาอยู่ใน “วงศาคณาญาติแห่งชาติลาว” หรืออาจกล่าวได้ว่าสายสัมพันธ์แห่งวงศาคณาญาติลาวที่ประกอบด้วยประชาชนเผ่าต่าง ๆ ได้สถาปนาขึ้นนับตั้งแต่สมัยเจ้าฟ้ารุ่ง ดังที่ว่า

พระยาฟ้ารุ่งได้รวบรวมเอาบรรดาหัวเมืองของลาวบรรดาเผ่าแต่เหนือถึงใต้ ตะวันออกถึงตะวันตกกวานเอาเนื้อที่กว้างใหญ่ไพศาล เข้าอยู่ในวงศาคณาญาติลาวล้านช้างเดียวกัน...ประชาชนเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่สองฝั่งโขงแม่น้ำโขงตอนกลางนี้ เห็นว่ามีความจำเป็นแล้ว ต้องรวบรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อดำเนินการแผ่อำนาจเข้ามาของพวกศักดินาอาณาจักร รอบข้างได้สามัคคี แน่นนากัน โดยเฉพาะความสามัคคีระหว่างลาวลุ่ม ลาวเทิง สนับสนุนขบวนการรวบรวมลาวของพระยาฟ้ารุ่งอย่างสุดใจ (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 105)

การนำเสนอเรื่องราวของเจ้าฟ้ารุ่ง โดยขับเน้นภาพความปรองดองของประชาชนลาวบรรดาเผ่าที่สมัครใจอยู่ภายใต้การนำพาของเจ้าฟ้ารุ่งและความเอาใจใส่ของเจ้าฟ้ารุ่งต่อบรรดาชนเผ่า ดังกล่าวนับเป็นเรื่องราวและจินตภาพใหม่ของเจ้าฟ้ารุ่งเพราะที่ผ่านมารูปภาพพระองค์ของเจ้าฟ้ารุ่งในหน้าประวัติศาสตร์ลาวแม้จะถูกนำเสนอในบทบาทของผู้สร้างความเป็นปึกแผ่นหนึ่งเดียวให้กับชาติลาว แต่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวในยุคก่อนหน้าไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเน้นมิติความเชื่อมโยงของเจ้าฟ้ารุ่งและกลุ่มชาติพันธุ์ลาว

เจ้าฟ้าวรมังได้รับภานเชื้อเชิญให้ขึ้นครองราชย์ที่นครเชียงทอง ที่มณฑลอุดรของไทย

ภาพที่ 6.2 เหตุการณ์เจ้าฟ้าวรมังได้รับการเชื้อเชิญขึ้นครองราชย์ที่นครเชียงทอง (หลวงพระบาง). จากหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (น. 44), โดย สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. 2010, เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.

จากการศึกษายังพบว่านอกจากการนำเสนอเรื่องราวความปรองดองของประชาชนลาว บรรดาเผ่าที่สมัครใจอยู่ภายใต้การนำพาของเจ้าฟ้าวรมังอันเป็นการขบขันนมิติ “การสร้างวงศาตามญาติแห่งชาติ” ที่เกิดขึ้นนับแต่สมัยของเจ้าฟ้าวรมังในประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวในยุคปัจจุบันยังได้นำเสนอเรื่องความเอาใจใส่ของเจ้าฟ้าวรมังต่อบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ อีกด้วย งานชิ้นที่น่าสนใจเป็นพิเศษได้แก่ผลงานที่กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวจัดทำขึ้นในชื่อเรื่อง “ผู้นำพาสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างเอกภาพ พระยาฟ้าวรมังแห่งหล้าธรณี ครบรอบ 650 ปี” ในงานชิ้นนี้ได้นำเสนอความเอาใจใส่ของเจ้าฟ้าวรมังต่อบรรดาชนเผ่า โดยเฉพาะการกล่าวถึงนโยบายของเจ้าฟ้าวรมังในการให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพจากภูตอยมาอยู่พื้นที่ราบที่มีความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงมีการจัดหาอุปกรณ์การทำไร่นาและวัวควาย ดังความว่า

พระยาฟ้าวรมังได้เอาใจใส่เป็นพิเศษต่อนโยบายชนเผ่า นับตั้งแต่เมื่อขึ้นครองบัลลังก์... ด้วยการจัดที่ทำมาหากินให้ชนเผ่าโดยให้ลงจากภูตอยมาทุ่งราบ การจัดหาที่ตั้งให้ใหม่ โดยอพยพจากภาคเหนือมาอยู่เขตอ้อมแอ้มเชียงทอง ...ให้ลาวเทิงพวกนี้ลงมาทำนาดำให้ภาระการทำให้ถากป่าเพราะมีที่ว่างเปล่าหลายตามทุ่งราบ จัดหาวัวควายคลาไถให้พร้อมจึงเป็นการปฏิบัตินโยบายชนเผ่าที่น่าสรรเสริญที่สุด (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2002, น. 99)

การกล่าวถึงนโยบายที่นำสรรเสริฐของพระเจ้าฟ้างุ้มในการเอาใจใส่ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เป็นวงศาอาณาเขตแห่งชาติลาว โดยเฉพาะเรื่องนโยบายอพยพชาวเผ่าลงสู่พื้นราบสะท้อนความพยายามของรัฐลาวในการอ้างความชอบธรรมให้กับนโยบายของรัฐบาลลาวในปัจจุบันในการอพยพกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในเขตภูตอยลงมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบอันเป็นนโยบายที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าละเมิดต่อสิทธิความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยอาศัยเรื่องราวการเชิดชูวีรกรรมของเจ้าฟ้างุ้มเป็นสื่อกลางอย่างเด่นชัด

6.1.2 สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกับความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของชาติลาว

ความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของชาติเป็นสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับชาติ ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นชาติใหญ่หรือชาติเล็กจึงล้วนแต่มียุคสมัยแห่งความรุ่งโรจน์ ภาคภูมิในหน้าประวัติศาสตร์ชาติสำหรับประเทศลาว ลาวเป็นประเทศขนาดเล็กที่ตกอยู่กลางวงล้อมของเพื่อนบ้านที่มีความเข้มแข็งมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นจีน พม่า เวียดนามและไทย ดังนั้น ลาวในมิติประวัติศาสตร์ยุครัฐจารีตจึงเป็นดินแดนที่มีภูกกรุกรานและอยู่ใต้อำนาจของเพื่อนบ้านส่งผลให้ลาวมีสถานะตกเป็นเมือง “สองฝ่ายฟ้า” “สามฝ่ายฟ้า” และต่อมาก็ตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก ดังนั้น ภาพลักษณ์ของลาวในมิติประวัติศาสตร์ จึงเป็นชาติเล็กที่ตกเป็นเหยื่อของการขยายอำนาจของประเทศเพื่อนบ้านและมหาอำนาจภายนอก

นอกจากเรื่องราวในสมัยเจ้าฟ้างุ้มอันเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างรัฐชาติลาวที่มีเอกภาพแล้ว เรื่องราวในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เป็นอีกยุคสมัยหนึ่งที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับลาว ในหน้าประวัติศาสตร์ลาว พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงเป็นกษัตริย์ที่เคยปกครองถึงสองแผ่นดิน สองอาณาจักร คือล้านนาและล้านช้าง เป็นรัชสมัยที่มีการย้ายราชธานีจากนครเชียงใหม่มาสู่เวียงจันทน์ ในการสร้างตั้งราชธานีแห่งใหม่ ได้มีการทำนุบำรุงปรับปรุงเมืองใหม่ทำนุบำรุงพระศาสนาสร้างวัดวาอารามและพระพุทธรูปเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและได้กลายเป็นโบราณสถานและศิลปวัตถุอันเป็นมรดกที่สำคัญยิ่งของประชาชนลาวในปัจจุบัน ที่สำคัญรัชสมัยแห่งการครองราชย์ของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานถึงอาณาจักรน้อยใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปต้องเผชิญกับการขยายอำนาจของกองทัพหงสาวดีภายใต้การนำของพระเจ้าบุเรงนอง ในขณะที่อาณาจักรส่วนใหญ่ในภูมิภาคถูกสยบอยู่ใต้พระราชอำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง อาณาจักรลาวล้านช้างภายใต้การนำของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช แม้จะถูกกองทัพพม่าของพระเจ้าบุเรงนองรุกราน แต่ก็สามารถขับไล่ทัพพม่าพ้นจากอาณาจักรล้านช้าง ดังนั้น เรื่องราวในรัชสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงนับเป็นวัตถุดิบชั้นดีในการให้ความหมายถึงความยิ่งใหญ่และความรุ่งเรืองของชาติลาวที่ในอดีต

(1) พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช : กษัตริย์ลาวผู้ครองสองอาณาจักร

ความสำคัญแรกที่ได้รับการขบเน้นในการเชิดชูประวัติและวีรกรรมของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ก็คือสถานะกษัตริย์ผู้ครองสองอาณาจักรของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระราชอำนาจของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเริ่มจากการครองราชย์เหนือราชบัลลังก์อาณาจักรล้านนา เนื่องจากพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เป็นพระโอรสองค์โตของพระเจ้าโพธิสารราชและพระนางยอศคำทิพ ผู้เป็นราชธิดาของเจ้าแผ่นดินนครเชียงใหม่ (ล้านนา) หลังจากทีพระเจ้าแผ่นดินนครเชียงใหม่สวรรคตและราชบัลลังก์เจ้าแผ่นดินนครเชียงใหม่ได้ว่างลง พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชหรือเจ้าศรีธรรมวงศ์ ในขณะนั้นมีพระชันษา 14 ชันษาได้รับการอัญเชิญจากเสนามนครเชียงใหม่ให้ขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรล้านนาในปี ค.ศ. 1548 ต่อมาเมื่อพระเจ้าโพธิสารราชพระราชบิดาผู้ครองอาณาจักรล้านช้างเสด็จสวรรคต ใน ค.ศ. 1550 พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรล้านช้างอีกแห่งหนึ่ง พระองค์จึงทรงเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่ครองแผ่นดินของชนเชื้อสายลาวทั้งล้านนาและล้านช้าง

แม้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจะมีอำนาจปกครองแผ่นดินล้านนาเป็นระยะเวลาไม่นาน เนื่องจากการขยายอำนาจของพม่าภายใต้การนำของพระเจ้าบุเรงนองที่ต้องการสร้างความเป็นใหญ่ในแหลมสุวรรณภูมิ ดังนั้นพระเจ้าบุเรงนองจึงใช้ทั้งกลอุบายยุแหย่และอำนาจบังคับให้กลุ่มศักดินาและขุนนางของอาณาจักรล้านช้างอ่อนน้อมต่อพม่า สุดท้ายพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงเสียด้านล้านนาให้แก่พม่าในปี ค.ศ. 1555 แต่การที่ประวัติศาสตร์ลาวได้เน้นถึงความสำคัญของการที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงเป็นกษัตริย์ที่ปกครองถึงสองแผ่นดินสองอาณาจักรคือล้านนาและล้านช้าง คือการแสดงให้เห็นถึงอำนาจบารมีและความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรลาวล้านช้างในช่วงดังกล่าว ขณะเดียวกันก็สะท้อนความเป็นวงศ์วานว่านเครือเดียวกันของอาณาจักรล้านนาและล้านช้าง ก่อนที่ล้านนาจะถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 แห่งสยาม ขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงคามมีบารมีและความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรลาวล้านช้างในช่วงดังกล่าว ดังที่ประวัติศาสตร์ลาวได้บันทึก ถึงอาณาจักรลาวล้านช้างในยุคนี้นว่า “แม้ระยะแห่งการขยายตัวของลาวล้านช้างที่เต็มไปด้วยอำนาจทางการเมือง การทหาร และความอุดมสมบูรณ์ด้านเศรษฐกิจ” (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 180) ซึ่งเป็นยุคที่มีความยิ่งใหญ่ในทุกด้าน

(2) การสถาปนาเวียงจันทน์เป็นราชธานีแห่งใหม่ที่มีความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ทัดเทียมอาณาจักรอื่น

หนึ่งในพระราชกรณียกิจสำคัญของเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ถูกเชิดชูในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ คือ การสร้างตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นราชธานีแห่งใหม่แทนนครเชียงใหม่ เชียงทอง

(หลวงพ ะบาง) ที่เป็นราชธานีเดิมมาตั้งแต่ก่อตั้งอาณาจักรล้านช้างในสมัยเจ้าฟ้าร่ม โดยประวัติศาสตร์ลาวอธิบายเหตุผลของการย้ายราชธานีมาที่เวียงจันทน์ว่า เป็นเพราะนครเชียงทองคับแคบและอยู่ในเส้นทางเดินทัพของพม่า ขณะที่นครเวียงจันทน์ มีความกว้างขวาง การคมนาคมสะดวก และห่างจากเขตการขยายอำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง พระองค์จึงย้ายราชธานีมาที่นครเวียงจันทน์ ขนานนามราชธานีแห่งใหม่ว่า “นครจันทบุรี ศรีสัตนาคนหุตุตมราชธานี” ส่วนนครเชียงทองนั้นขนานนามใหม่ว่า “นครหลวงพระบาง” ด้วยยังคงให้พระบางสถิตเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ดังความอธิบายในแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ความว่า

ในระหว่างกลางศตวรรษที่ 16 พวกศักดินาพม่าสำเร็จการรวบรวมประเทศชาติเข้าเป็นเอกภาพ ภายใต้รัชกาลของบุเรงนองอาณาจักรพม่าเข้มแข็ง รอบด้าน จากนั้นพวกเขาเริ่มปฏิบัติเจตจำนงแห่งอำนาจเพื่อ เข้ายึดครองเอาอาณาจักรอื่น ๆ เป็นหัวเมืองขึ้น ต่อกลอุบายดังกล่าวของพวกศักดินาพม่า อำนาจการปกค รองแห่งลาวล้านช้างนำโดยเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ปลุกกระดมประชาชนลาว ตระเตรียมกำลังทหารพร้อมทั้งเงื่อนไข่อื่นๆ อย่างตั้งหน้า เพื่อปกป้องรักษาความเป็นเอกราชแห่งชาติ ก่อนอื่นหมดเห็นว่านคร เชียงดง เชียงทองยังมีหลายด้านจำกัด เช่น เป็นเมืองที่มีบ ริเวณ คับแคบ พลเมืองน้อย เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกซ้ำกลับติดกับเส้นทางผ่านของทหารพม่า อันจะเป็นช่องว่างให้แก่กองทัพพม่าในต่อหน้า ถ้าเทียบ กับเชียงดงเชียงทอง เมืองเวียงจัน ท์เวลานั้นมีพลเมืองอยู่หนาแน่น และตั้งอยู่ใจกลางของประเทศ ส่วนเส้นทางคมนาคมทางบกและทางน้ำล้วนแต่สะดวก ด้วยเหตุนั้น เวียงจัน ท์เป็นเมืองที่เหมาะสมเป็น ศูนย์กลางทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคมของชาติ รัฐจึงตกลงย้ายนครหลวงจากเชียงดง เชียงทองมาตั้งอยู่เวียงจัน ท์ในปี 1560 (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2008ก, น. 153)

ในการสถาปนาเวียงจันทน์เป็นราชธานีแห่งใหม่ พระราชกรณียกิจของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ได้รับการยกย่องเชิดชูก็คือเรื่องราวของการพัฒนาราชธานีแห่งใหม่ให้ศิวิไลซ์และโดยเฉพาะการบำรุงพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน รัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงมีการสร้างวัดวาอาราม อาทิการก่อสร้างหอพระแก้ว การสร้างพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ วัดองค์คือ วัดอินแปง วัดสีเมือง วัดพ ระโพธิหาระราช วัดพระไชยเชษฐา รวมถึงและพระพุทธรูปต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อาทิ พระองค์คือ พระอินแปง พระสุก พระใส พระเสา พระเสริม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาวัดวาอารามและโบราณสถานที่ได้ถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษคือ หอพระแก้ว ซึ่งสร้างขึ้นในบริเวณพระราชวังเพื่อให้เป็นสถานที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง ที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเชิญมาประดิษฐานที่นครเวียงจันทน์และการสร้างธาตุหลวงเวียงจันทน์ เพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองของเวียงจันทน์และอาณาจักรล้านช้าง พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ซึ่งสร้างขึ้นโดยการสร้างพระธาตุใหม่ครอบพระธาตุเก่าที่เชื่อว่าประดิษฐานอยู่คู่มืองเวียงจันทน์มายาวนานแต่ครั้งตั้งเมืองเวียงจันทน์ ในปัจจุบันได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนความเจริญวิไลซ์ของชาตินลาวที่มีมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเจริญทางพระพุทธศาสนาของลาว ดังที่ว่า

การก่อสร้างพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ซึ่งพระไชยเชษฐาธิราชพร้อมด้วยพระเถระานุเถระได้นำพาประชาชนลาวบรรดาเผ่าสร้างขึ้น พระธาตุนี้ตั้งอยู่ด้านตะวันออกของหอพระแก้ว บริเวณนั้นเป็นสวนอุทยานตามป ระวัติเล่าว่าได้ก่อสร้าง ครอบธาตุเก่าองค์หนึ่ง ซึ่งได้สร้างมาตั้งแต่ครั้งสร้างเวียงจันทน์แรกเมื่อสร้างเสร็จแล้ว ให้ชื่อรองดังนี้ชื่อว่า “ธาตุเจดีย์โลกจุลมนิ” แต่คนทั่วไปเรียกว่าธาตุหลวงเวียงจันทน์ ใช้เวลาก่อสร้างถึง 6 ปีจึงสำเร็จ ถาวรวัตถุสถานแห่งนี้ถือว่าเป็นมิ่งขวัญของประชาชนลาวบรรดาเผ่า เพราะว่ามันได้สงวนรัก ษาไว้ซึ่ง ศิลป วัฒนธรรมและมีความหมายด้าน จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 188)

รัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชถูกยกย่องว่าเป็นยุคสมัยที่ “งานด้านศิลปกรรม หรือพุทธศิลปะ มีความเจริญรุ่งเรืองควบคู่กับความก้าวหน้าทางพุทธศาสนา...และเป็น ‘สมัยสูงสุด’ ในด้านศิลปกรรม” (คำพา พอนแก้ว , 2012, น. 56) อย่างไรก็ตาม ในขณะที่มีการขบเน้นถึงความรุ่งเรืองของราชธานีแห่งใหม่ ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวได้ให้พื้นที่ในการสะท้อนให้เห็นว่าความรุ่งเรืองของนครเวียงจันทน์ได้ถูกทำลายลงเมื่อกองทัพสยามได้เข้ารุกรานแผ่นดินลาว พระพุทธรูปสำคัญของชาติ ที่สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของประชาชนลาวและสะท้อนความมั่งคั่งของพุทธศิลป์ของชาตินลาวได้ถูกสยามปล้นสะดมและยึดไว้ที่กรุงเทพ โดยเฉพาะเรื่องราวของพระแก้วมรกต พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของลาว ดังปรากฏความในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ว่า

มาถึงปี ค.ศ. 1565 เจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ให้นายช่างปลุกสร้างหอพระแก้วขึ้นเพื่อเป็นที่สถิตอยู่อันสมเกียรติของพระแก้วมรกตที่อยู่ในบริเวณพระราชวัง พระแก้วมรกต คือ

มรดกอันล้ำค่าของประชาชนลาวล้านช้าง ตั้งแต่ศตวรรษที่ 14-18 จนมาถึงปี ค.ศ. 1778 พระแก้วมรกตจึงถูกแม่ทัพสยามยึดไปไว้บางกอกจนเท่าทุกวันนี้ (สถาบันค้นคว้า วิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ, 1996, น. 36)

เช่นเดียวกับพระพุทธรูปองค์อื่นอีกหลายองค์ที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ถูกบันทึกไว้เช่นเดียวกันว่าพระพุทธรูปเหล่านี้ต่อมาก็ได้ถูกสยาม ปล้นสะดมไป ดังความตอนหนึ่งในงานเรื่องประวัติศาสตร์ลาวโดยย่อ ที่กล่าวถึงข้อมูลของพระพุทธรูปองค์สำคัญที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชว่า

พะเลิม ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ (สิม) วัดปทุมวราราม กรุงเทพมหานคร สมัย ราชกาลที่ 4 หน้าตักกว้าง 2 ศอก 1 นิ้ว พะใส ประดิษฐานที่วัดโพธิชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย หน้าตัก 80 ซม สยามปล้นสะดมไปเมื่อ พ.ศ. 2321 ในรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรี พะสุก ยืนยันว่าจมอยู่บ้านเวินสุกในระหว่างสยามปล้นสะดมไป (คำพา พอนแก้ว, 2012, น.53)

(3) ความสัมพันธ์กับสยามกษัตริย์สองแผ่นดินและพันธมิตรด้านทัพพม่า

ความสัมพันธ์กับสยามหรืออาณาจักรอยุธยาเป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญที่ถูกบันทึกในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาวในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช โดยในการนำเสนอมุ่งเน้นที่การชี้ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรลาวล้านช้าง นอกจากการเน้นสถานะกษัตริย์ที่ปกครองถึงสองแผ่นดินคือล้านนาและล้านช้างในช่วงต้นรัชกาลพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวยังให้ความสำคัญกับการสร้างสายสัมพันธ์ไมตรีกับอยุธยาให้เหนียวแน่นเพื่อเป็นพันธมิตรในการสกัดกั้นต่อต้านการขยายอำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง อาทิจากการอภิเษกสมรสกับพระราชธิดาของกษัตริย์หรือเจ้าชีวิตแห่งอาณาจักรอยุธยา การที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ให้ความช่วยเหลือแก่อยุธยา ยกกองทัพไปตีเมืองพิษณุโลกที่หันไปสวามิภักดิ์ต่อพม่า แต่เหตุการณ์ที่ถูกให้ความสำคัญหรือเน้นย้ำเป็นพิเศษในการเสริมสร้างสายสัมพันธ์กับอยุธยาก็คือการสร้างพระธาตุศรีสองรัก โดยข้อที่ควรพิจารณาก็คือการสร้าง “พระธาตุศรีสองรัก” ในรัชสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชไม่เพียงถูกให้ความหมายว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งสัมพันธ์ไมตรีของ “สองศรี” คือ “ศรีสัตนาคนหุต” และ “ศรีอยุธยา” แต่ยังขับเคลื่อนความหมายถึงการเป็นหลักเขตแดนระหว่างสองอาณาจักร รวมถึงการให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ล่วงล้ำรุกรานซึ่งกันและกันของสองอาณาจักร ดังความในงานประวัติศาสตร์ลาวดึกดำบรรพ์-ปัจจุบันว่า

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้เอาใจใส่เป็นพิเศษต่อทุกประเทศรอบข้างที่เห็นได้ชัดเจนก็คือกับอยุธยาที่กำลังติดอยู่ในชะตากรรมอันเดียวกัน ทั้งสองอาณาจักรได้ตกลงสร้างพระธาตุศรีสองรัก เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งความสัมพันธ์ไมตรี อันติระหว่างอาณาจักรล้านช้างและกรุงศรีอยุธยา ทั้งให้เป็นหลักหมายชายแดนแบบนิรันดร์ของสองศรี คือ ศรีสัตนาคนหุตและศรีอยุธยา...ธาตุลูกนี้นอกจากสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการรัดแน่นสายสัมพันธ์ระหว่างสองอาณาจักรดังกล่าวแล้ว ยังแก้ไข ปัญหาชายแดน ระหว่างกรุงล้านช้างกับอยุธยาด้วย เพราะว่าทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันถือเอาชายแดนโบราณ คือ สายภูดงพระยาไฟ และสายภูดงพระยาพ้อเป็นเส้นชายแดนและเป็นสิ่งยืนยันว่าทั้งสองฝ่ายจะไม่ขยายดินแดนของตน เหลือล้ำเข้าไปยังดินแดนของอีกฝ่ายหนึ่ง (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 189-190)

พระธาตุศรีสองรัก ที่เมืองด่านซ้าย แคว้นเลย (ปะเตดไทในปักจัน)

ภาพที่ 6.3 พระธาตุศรีสองรักที่เมืองด่านซ้าย จังหวัดเลย ประเทศไทย. จาก หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (น. 59), โดย สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. 2010, เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.

เมื่อพิจารณาถึงการเน้นย้ำถึงบูรณาภาพแห่งเขตแดนลาวที่มีมาตั้งแต่สมัยเจ้าฟ้าร่มตามมาด้วยการขับเน้นความสำคัญของการสร้างพระธาตุศรีสองรักในฐานะขีดหมายแห่งสัมพันธ์ไมตรีและหลักเขตแดนของสองอาณาจักรในรัชสมัยของพระเจ้าฟ้าร่ม จึงมีนัยยะของการย้ำเตือนให้เห็นว่าดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรลาวล้านช้าง ดังนั้นเมื่อสยามรุกรานลาว โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นต้นมา จึงเป็นการไม่รักษาคำมั่นสัญญาละเมิดช่วงชิงดินแดนของอาณาจักรลาวล้านช้างไปเป็นของตน

(4) การนำพาประชาชนลาวด้านทัพพม่าและมีชัยเหนือพระเจ้าบุเรงนอง

ในการเชิดชูประวัติศาสตร์และวีรกรรมของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เรื่องราวที่ถูกเน้นย้ำและให้ความสำคัญอย่างสูงสุดก็คือ เรื่องราว การต่อสู้ ด้านการรุกรานของกองทัพพม่า ภายใต้การนำของพระเจ้าบุเรงนอง ดังที่ปรากฏว่าในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวหรือในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติ ประวัติและวีรกรรมของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้ถูกนำเสนอในหัวเรื่องที่ว่าด้วย “อาณาจักรลาวล้านช้างสมัยเจริญรุ่งเรืองและตีด้านการรุกรานของต่างชาติ” หรือ “การขยายตัวของอาณาจักรลาวล้านช้างและการต่อสู้ด้านการรุกรานของศักดินาต่างดาว”

ในการขับเน้นเรื่องราวพระปรีชาสามารถด้านการรบปกป้องชาติลาว น่าสนใจว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวได้ยกย่องพระเจ้าบุเรงนองในฐานะพระมหากษัตริย์ที่เรื่องยุทธนาภาพ “บุเรงนองถือว่าเป็นนักรบที่เก่งกาจที่เฉลิวยุทธผลที่สุดของยุคสมัย” “บุเรงนองศักดินาพม่าแห่งเมืองหงสาวดี ผู้ไม่เคยพ่ายแพ้สงครามให้ใคร การยกทัพไปตบตีกับใครอยู่นั้นหมายถึงชัยชนะ” อาณาจักรน้อยใหญ่ในสุวรรณภูมิรวมถึงอยุธยาล้วนอยู่ภายใต้อำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง การยอมรับสถานะราชาเหนือราชาของพระเจ้าบุเรงนอง ในอีกด้านหนึ่งคือการขับเน้นถึงพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าไชยเชษฐาในฐานะราชาหนึ่งเดียวของสุวรรณภูมิที่เป็นคู่ต่อสู้ที่สมศักดิ์ศรีของพระเจ้าบุเรงนอง ดังที่ว่า

บุเรงนองเห็นว่าพ ะไชยเชษฐา ธิราช เป็นคู่แข่งตัวอันตรายที่สุด ถ้าแผนการยึดเอาอาณาจักรลาวล้านช้าง ไม่สำเร็จ บรรดาอาณาจักรอื่น ๆ โดย เฉพาะเหล่า บรรดาอาณาจักรที่มี เชื้อชาติลาว ส ัญชาติลาว เช่น ลานนา รวมทั้งอยุธยาที่จะก ะตั้งขึ้น หันเหความสนใจไปเข้ากับอาณาจักรลาวล้านช้าง เพราะเช่นนั้นบุเรงนองจึงต้องทุ่มเท ความพยายามอย่างใหญ่หลวงในการยึดเอาอาณาจักรลาวล้านช้างอย่างเด็ดขาด (ค ณะ คั่นคว่าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 201)

ประวัติศาสตร์ลาวได้มุ่งเน้นการนำเสนอว่า ด้วยการเตรียมการศึกและการป้องกันดินแดนอย่างเป็นระบบ นับตั้งแต่การย้ายราชธานีสร้างตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นราชธานีแห่งใหม่ การสร้างสายสัมพันธ์กับอยุธยาเพื่อต้านศึกพม่า และด้วยยุทธโบายทางการรบที่เฉลิวยุทธผล พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชสามารถนำพาประชาชนด้านทัพพม่าไปได้สำเร็จ อาณาจักรลาวล้านช้างจึงเป็นอาณาจักรสุดท้ายของชนเชื้อสายลาวที่กองทัพของบุเรงนองยังไม่อาจสยบได้ ในขณะที่อาณาจักรอื่น ๆ เช่น อยุธยาพ่ายแพ้ราบคาบและต้องขอความช่วยเหลือจากอาณาจักรล้านช้างว่า

การได้รับชัยชนะในการตีด้านการรุกรานของพม่าครั้งนี้ได้ทำให้ชื่อเสียงของลาวล้านช้างเป็นที่เกรงขามของบรรดาศักดินาอาณาจักร ไกล่เคียงทั้งหลายที่กำลังคิดว่าจะแผ่อิทธิพลเข้าสู่ลาวล้านช้าง บุ ะ รงนองศักดินาพม่าแห่งเมืองหงสาวดีผู้ไม่เคยพ่ายแพ้สงครามให้ใคร การยกทัพไปตบตีกับ ใครอยู่นั้นหมายถึงชัยชนะ จนมีคำกล่าวเล่าว่า ‘พระไชยเชษฐาธิราชแห่งอาณาจักรลาวล้านช้างเพียงผู้เดียวที่เป็นคู่ต่อสู้อันเป็นที่เกรงขามที่สุด และก็เป็นนัก รบเพียงผู้เดียวที่บียอมอ่อนน้อมต่อบุ ะ รงนอง’ (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 211)

6.1.3 เจ้าอนุวงศ์กับ “ควมเชื่อแพชชาติ” และ “ความเป็นอื่น” ของลาวและสยาม

ในขณะที่การเชิดชูเจ้าฟ้าผู้มั่งคั่งในฐานะวีรกรรมของชาติลาวได้ถูกขบขันและให้ความหมายเรื่องความเป็นเอกภาพ ความเป็นปึกแผ่นของรัฐชาติลาวที่มีกำเนิดยาวนาน การเชิดชูเจ้าไชยเชษฐาธิราชแสดงถึงความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของชาติ การขบขันเรื่องราวของเจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์ มีความมุ่งหมายที่ต่างออกไปคือ มุ่งเน้นปลุกเร้าน้ำใจรักชาติ หรือ “ควมเชื่อแพชชาติ” ของชาวลาว ขณะเดียวกันก็เพื่อสร้าง “ความเป็นอื่น” หรือชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างลาวและไทย ประเด็นสำคัญที่รัฐบาลลาวนำเสนอผ่านการรื้อฟื้นและเชิดชูวีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์ได้แก่

(1) สงครามเจ้าอนุวงศ์ : สงครามกู้เอกราช ของวีรบุรุษผู้องอาจหาญกล้า

สาเหตุของการกู้เอกราชเป็นหนึ่งในประเด็นที่สะท้อนถึงทัศนคติที่แตกต่างระหว่างไทย – ลาว อันนำมาซึ่งการให้คำอธิบายและการวิเคราะห์ความหมายของสงครามเจ้าอนุวงศ์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

ประวัติศาสตร์ไทยได้อธิบายสาเหตุการก่อกบฏของเจ้าอนุวงศ์โดยให้น้ำหนักกับความแค้นเคืองส่วนพระองค์เมื่อครั้งมาร่วมงานปลงพระบรมศพพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 2 ของสยามดังปรากฏในพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ซึ่งเป็น 1 ในแม่บทคำอธิบายถึงสาเหตุของสงครามเจ้าอนุวงศ์ที่ถูกสืบทอดและส่งผ่านสู่การรับรู้ของสังคมไทย ได้ให้คำอธิบายว่าเจ้าอนุวงศ์ก่อกบฏด้วยเหตุโกรธแค้นเมื่อครั้งที่เสด็จมาร่วมงานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 2) ในคราวนั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้ถือโอกาสใช้ให้น้ำไพร่พลชาวลาวไปตัดต้นตาลที่เมืองสุพรรณบุรี เมื่อจะกลับคืนเวียงจันทน์เจ้าอนุวงศ์ได้ขอพระราชทานเจ้าหญิงดวงคำและครอบครัวชาวลาวแถบเมืองสระบุรีที่ถูกกวาดต้อนไปแต่ครั้งสงครามในรัชกาลพระเจ้าตากสิน แต่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ไม่ทรงพระราชทานให้ ประกอบกับเจ้าอนุวงศ์เห็นว่าสยามในขณะนั้นไม่เข้มแข็ง มีแต่เจ้านายเด็ก ๆ

ที่มีฝีมือทออ่อนแอ ขณะที่อังกฤษก็มีที่ท่าไม่เป็นมิตรต่อสยาม ดังนั้น จึงเห็นเป็นโอกาสดีในการก่อ
กบฏต่อสยาม (ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี, เจ้าพระยา (ข้า บุนนาค), 2538, น. 17-20) การก่อกบฏ
ของเจ้าอนุวงศ์ในหน้าประวัติศาสตร์ไทย สะท้อนความหมายของการไม่จงรักภักดี ไม่รู้จักบุญคุณของ
พระเจ้าแผ่นดินสยาม ซึ่งทรงมีน้ำ พระทัย “ซุบเลียง” เจ้าอนุ วงศ์นับตั้งแต่วัยเยาว์ขณะที่ทำนุใน
ฐานะองค์ประกันบนแผ่นดินสยาม และสนับสนุนให้เจ้าอนุวงศ์ได้ขึ้นครองบัลลังก์เจ้าชีวิตอาณาจักร
ล้านช้างเวียงจันทน์

ประวัติศาสตร์ลาวในทิศทางตรงกันข้าม เชิดชูเจ้าอนุวงศ์ในฐานะ “วีร
กษัตริย์” ผู้ออกจากล้าหาญ “ไม่ยอมจำนน” ต่อศักดินาสยาม เป็นผู้มีน้ำใจรักชาติอย่างดุเดือด แม้เจ้า
อนุวงศ์ถูกจับไปเป็นองค์ประกันที่สยามตั้งแต่วัยเยาว์และถูกอบรมสั่งสอนให้ “ลืมนชาติ” แต่สยามไม่
อาจเปลี่ยนน้ำใจรักชาติของเจ้าอนุ วงศ์ได้ เจ้าอนุวงศ์มีความมุ่งมั่นปรารถนาที่จะกอบกู้อิสรภาพมา
ยาวนาน ด้วยจิตวิญญาณแห่งความรักชาติอย่างเปี่ยมล้น

ประชาชนลาวได้จดจำน้ำใจรักชาติในสมัยเจ้าอนุวงศ์อย่างไม่มีวันลืม โดยเฉพาะเจ้า
อนุวงศ์ได้กลายเป็นแบบอย่างแห่งน้ำใจรักชาติในหลายด้าน ถึง ท่านจะถูกคุมไปอยู่
สยามแต่อายุ 12 ปี ถูกอบรมให้ลืมนชาติ แต่ ท่านกลับกลายเป็นผู้รักชาติอย่างดุเดือด
ท่านต่อสู้อย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย จนได้กลายเป็นเจ้าชีวิตปกครองเวียงจันทน์และท่าน
ยังสามารถรวบรวมเอาแผ่นดินลาวอันกว้างใหญ่ให้เป็นเอกภาพ ซึ่งมีหัวเมืองทั้งหมด
165 หัวเมือง ท่านได้นำพาปลุกกระดมน้ำใจรักชาติให้คุ่เดือดขึ้นในทุก ที่ ทำให้ประชาชน
ลาวเข้าร่วมการต่อสู้อย่างกว้างขวาง (บัวพัน ทามะวง, 2010, น. 60)

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า งานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่น่าจะเป็น
ต้นแบบของการสร้างคำอธิบายดังกล่าว คือผลงานของมยุรี เหมง้าสัวท์และเผยแพร่ เหมง้าสัวท์ เรื่อง
“เจ้าอนุ 1767-1829 ประชาชนลาวและอาเซียอาคเนย์ (เรื่องเก่า ปัญหาใหม่)” ผลงานของมยุรี และ
เผยแพร่ เหมง้าสัวท์ ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์จำหน่าย ส.ป.ป. ลาว ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1988

งานชิ้นนี้ มยุรีได้นำเสนอคำอธิบายและการตีความหลักฐานข้อมูลเพื่อ
ชี้ให้เห็นว่าเหตุแห่งสงครามการก่อกบฏของเจ้าอนุ วงศ์ มิใช่เป็นเหตุปัจจุบันทันด่วนที่พึงจะเกิดขึ้น
จากความแค้นเคืองส่วนพระองค์เมื่อครั้งมาร่วมงานปลงพระบรมศพพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 2 ดัง
คำอธิบายของไทยแต่ เจ้าอนุวงศ์มีแนวคิดและพยายามหาช่องทางในการก่อกบฏลาวจากสยามมา
ยาวนาน เห็นได้จากการที่เจ้าอนุวงศ์ได้ส่งทูตไปขอการสนับสนุนจากเจ้าจักรพรรดิยาหลงที่เวินบั้งตั้งแต่
ปี ค.ศ. 1805 แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิเวียดนาม ความมุ่งมั่นปรารถนาของเจ้า

อนุวงศ์ที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของชาติยังสะท้อนผ่านการสร้างวัดสี่สະເກດ¹ ของเจ้าอนุวงศ์ โดยในบทความเรื่อง “ราวเทียนวัดสี่สະເກດ” ที่ตีพิมพ์ในงานนิพนธ์ชิ้นนี้ ในบทความนี้มยุรีได้นำเสนอ การตีความว่าวัดสี่สະເກດไม่เพียงสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นสถานที่ “ถือน้ำ” แสดงความจงรักภักดีของขุนนางต่อเจ้าอนุ แต่การสร้างวัดสี่สະເກດสะท้อนความมุ่งหมายและเป็นการส่งสารทางการเมืองของเจ้าอนุในการปลุกระดมประชาชนให้ลุกขึ้นต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชของชาติจากการกดขี่ปกครองของสยาม เห็นได้จากการที่วัดสี่สະເກດเป็นวัดเดียวในเวียงจันทน์ที่หันทิศของวัดสู่แม่น้ำโขง ตรงกับทิศของ “บางกอก” ในขณะที่วัดอื่น ๆ ในเวียงจันทน์ที่ตั้งขึ้นแถบริมแม่น้ำโขงหันทิศของวัดสู่ด้านข้างแม่น้ำโขง และเมื่อพิจารณา “ราวเทียนรูปนาค” ที่ประดิษฐานที่วัดสี่สະເກດยิ่งปรากฏชัดถึงจิตวิญญาณของการต่อสู้ต้านทานไม่ยอมจำนนต่อการกดขี่ยึดครองของสยามที่แสดงออกผ่านท่าทางของรูปนาค นาคซึ่ง ยึดตัวออกและคงตัวด้วยกำลังทั้งหมดพร้อมทั้ง “โงหัวขึ้นด้วยความเคียดแค้นศัตรู” ตลอดจน ความหมายของเส้นไม้ 7 เส้นในแต่ละด้านของราวเทียนที่มยุรีได้ตีความว่าสื่อถึงหัวเมืองลาวทั้ง 7 คือ หากทั้ง 7 เมืองร่วมแรง สามัคคีกันจะทำให้ความปรารถนาในความเป็นเอกราชและเอกภาพของชาวลาวทั้งมวลสัมฤทธิ์ผลดังที่ว่า

นาคเป็นสัญลักษณ์อันยอดเยี่ยมของประเทศลาวของพวกเราในโบรา ณาการ และชื่อของประเทศลาวในค ราวก่อนได้กำเนิดมาโดยถือเอาตามสัญลักษณ์ ษณ์ของตัวนาคและ ถูกกล่าวว่าเป็นศรีสัตนาคนหุต หมายความว่าเมืองของ ชาวนาค เมืองของชาวนาคได้พยายามอย่างไม่ลดละในการต่อสู้ต้านกับการยึดครองของสยาม มาแต่ปี 1778 คือต่อสู้ ด้านการบีบบี้ ด้านการขูด รีด ที่นับวันนับร้ายกาจโดยแสดงออกในรูปนาคที่ “โงหัวขึ้น ด้วยความเคียดแค้น” ยึดตัวออก คงตัว ด้วยกำลังทั้งหมดที่ออกมาจากความเคียดแค้น ศัตรู ก็คือออกมาจากความมุ่งหวังอันหวังอันแ รงกล้าในความเป็นเอกภาพของชาวลาว และความเป็นเอกราช (มยุรี เห่งสืวัทน, 1988, น. 143)

จอมของราวเทียนวัดสี่สະເກດ แหลมคือป ลายหอกและทางพื้นหนาแน่นคือกำแพง อันนี้ก็หมายถึงความสัมพันธ์แบบกายอิน ทรีย์ ระหว่างการปกป้องรัก ษาและการก่อสร้าง และด้านภัยอันตรายที่มาแต่ทิศเดียวในสมัย 1824 และทิศที่วัดสี่สະເກດหันหน้ามา ก็ สามารถชี้ให้เห็นอย่างจะแจ้งที่สุดและทำให้ประชาชนลาวทุกคนในสมัยนั้นสะดุ้งทันที

¹ มยุรีได้ชี้ให้เห็นว่า วัดสี่สະເກດนั้นเป็นวัดที่เจ้าอนุวงศ์ให้ความสำคัญอย่างยิ่ง วัดนี้เริ่มก่อสร้างในปี ค.ศ. 1818 เมื่อสร้างสำเร็จในปี ค.ศ. 1824 เจ้าอนุวงศ์ได้จัดพิธีฉลองถึง 9 วัน 9 คืน เปรียบเทียบกับงานบุญฉลองการปฏิสังขรณ์หอพระแก้วที่จัดขึ้นเพียง 2 วัน

เพราะวัดสี่สະเกด ไม่ได้หันหน้าไปทิศเดียวกันคือวัดอื่น ๆ ของเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งล้วนแต่ป็นข้างใต้แม่น้ำโขง อันนี้ก็แปลกประหลาดและมีความหมายจะแจ้งที่สุดสำหรับคนในสมัยนั้น คือวัดสี่สະเกดป็นหน้าใ้แม่น้ำโขงและตรงกับทิศของ...บางกอก คือ 40 องศา ทิศใต้ตะวันตก (มยุรี เห่งสั้วทน์, 1988, น. 151)

มยุรี เห่งสั้วทน์ ชี้ให้เห็นว่าความมุ่งมาดปรารถนาในการกู้เอกราชของเจ้าอนุวงศ์ ได้ทวีพลังมากยิ่งขึ้นเมื่อสยามเกิดการผลัดเปลี่ยนแผ่นดินสู่การครองราชย์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ในรัชสมัยนี้สยามมุ่งหวัง “ดับสูญ” “กลืนกิน” ชาติลาวผ่านนโยบายการสั้กละพลเมืองลาวให้กลายเป็นพลเมืองของสยาม หรือที่มยุรีเรียกว่า “การเมืองของเหล็กเผาไฟจนแดง” ซึ่งดำเนินไปควบคู่กับการดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นลาว ดังปรากฏในเหตุการณ์ที่เจ้าอนุวงศ์และเจ้าราชวงศ์ถูกกดขี่และหยามหมิ่นเกียรติยศเมื่อครั้งไปร่วมงานพิธีปลงพระบรมศพของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 2 แห่งสยาม ซึ่งมยุรีได้เน้นว่าศักดิ์นาสยาม “ข่มเหงข่มขี่เจ้าอนุต่าง ๆ นานาเพราะเห็นว่าเป็นลาว” ดังการเน้นย้ำในงานว่า

ในเวลานั้นขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายสยามหลายคนพูดจาทำกิริยาดูหมิ่นดูถูกเจ้าอนุหลาย ๆ ครั้งและเจ้าผู้ ชายซึ่งเป็นเจ้าน้องน้อยต่างมา รดากับพระเจ้าแผ่นดินสยามนั้นก็ป็นหลายอง ค์ชวนกันข่มเหงข่มขี่เจ้าอนุต่าง ๆ นานา เพราะเห็นว่าเป็นคนลาว (พวกข้าพเจ้าขอเน้น ‘ข่มเหงข่มขี่เจ้าอนุต่าง ๆ นานา เพราะเห็นว่าเป็นคนลาว ’) (มยุรี เห่งสั้วทน์, 1988, น. 25)

การที่เจ้าอนุวงศ์ถูกดูหมิ่นศักดิ์ศรีจึงถูกให้ความหมายว่าไม่เพียงป็นการดูถูกส่วนบุคคลหรือดูถูกต่อราชวงศ์ลาว แต่ป็นการเหยียดหย้าศักดิ์ศรีความเป็นลาวของคนลาวทั้งมวล การลุกฮือขึ้นต่อต้านอำนาจสยามในเวลานั้นก็มีใช้การลุกขึ้นสู้ของเจ้าอนุ วงศ์หรือของชาวเวียงจันทน์ แต่ป็นการลุกขึ้นสู้ของประชาชนลาวทั้งชาติ ดังที่ว่า

คนลาว ไม่มีทางอื่น นอกจากการลุกฮือขึ้นเพื่อปกป้องรักษา การคงตัวสืบทอดป็นลาว ปกป้องชาติของเขาเจ้าและเพื่อกอบกู้เอา อิสราภาพที่ได้สูญเสียไปในปี 1778 ถ้าไม่ดั่งนั้น ประชาชนลาวก็จะเสียไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะนโยบายของบางกอก ที่มุ่งทำให้รัฐของลาว กลายเป็นเขตแคว้นที่สยามจะปกค ครอบโดย ตรง อันนี้ทำให้ รัฐของลาว กลายเป็น “แขวงหนึ่ง” ของสยาม ตามแนวทางที่เจ้าชีวิตสยาม รัชกาลที่ 3 ได้ประกาศ

ออกในปี 1824 ที่สั่งให้สักเลอกอยู่ทุกเมืองลาวนั้นก็หมายความว่าถือเอาคนลาวเป็นคนสยาม ถือเอาพลเมืองอยู่ประเทศลาวเป็นสัญชาติสยามอย่างไม่มีการสงสัย . . .

การดับ ศูนย์ทางด้านการเมืองและทางด้านดินแดน โดยผ่านวิธีการสักเลอกได้ถูกปฏิบัติไปเคียงคู่กันกับมาต รการอื่น ๆ ที่ ลดทอนเกียรติศักดิ์ศรี ของประชาชนลาวก็คือ ของราชวงศ์เวียงจันทน์ เจ้าราชวงศ์เวียงจันทน์ที่เป็นองค์มิ่งกุญสืบทอดพระราชบัลลังก์ ถูกเจ้าชีวิตสยามสั่งให้นำพาประชาชนลาวบรรดาเผ่าไปทำเวียกสับพะทุกหลายป ระเภท คือ ตัดต้นตา ลจากเมืองสุพรรณบุรี แล้วแก่งไปหาเมืองสมุ ทรปราการเพื่อเสียบลงใน กลางน้ำอยู่ปากน้ำเจ้าพ ระยา ตัดต้นไม้ห้าพันลำเพื่อเอาไปตันปากแม่น้ำ อันนี้ก็เพื่อ ต้านทานการโจมตีของอัง กฤษที่ชนชั้นกำอำนางบกอกคิดว่าจะมีขึ้นอย่างแน่นอน (มยุรี เห่งสัวิทน์, 1988, น. 24)

ประวัติศาสตร์สงครามเจ้าอนุ วงศ์ในงานของมยุรี เห่งสัวิทน์ ที่เน้นย้ำถึง ความมุ่งมั่นของเจ้าอนุวงศ์ที่เกิดขึ้นมายาวนาน การคิดหาทางและเตรียมแผนการในการกู้เอกราช เป็น ลำดับ สาเหตุของการทำสงครามกู้เอกราชที่ให้น้ำหนักกับนโยบายการกลืนกินชาติลาวของสยามผ่าน การสักเลอกและการกดขี่ข่มเหงตู่ถูกศักดิ์ศรีความเป็นลาว ได้กลายเป็น “แม่บท” คำอธิบายหลักว่า ด้วยสงครามกู้เอกราชของเจ้าอนุวงศ์ที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์ลาว ที่ถูกผลิตขึ้นจำนวนมากนับแต่ ช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา อาทิ ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวนับตั้งแต่มีการปรับเปลี่ยน หลักสูตรในปี 1994 เป็นต้นมา ล้วนชี้ให้เห็นว่า สงครามเจ้าอนุ วงศ์เป็นสงครามต่อต้านการกดขี่ขูดรีด และการกลืนกินชาติลาวของสยาม ดัง “เงื่อนไขที่พาให้เกิดมีขบวนการต่อสู้” ที่ว่า

ในปี ค.ศ. 1824 เจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ 3 ของสยาม ได้ออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่บางกอก ขึ้นมาสักเลอกอยู่เมืองลาว โดยใช้เหล็กเผาไฟจนแดง แล้วเอามาสักตัวเลกใส่คนลาวเพื่อ ทำให้คนลาวกลายเป็นคนของสยาม ทำให้เมืองของลาวกลายเป็นเมืองต่าง ๆ ของสยาม เจ้าอนุวงศ์ได้ตอบโต้การสักเลอกโดยสั่งให้ดับสูญเจ้าหน้าที่สยาม

ในปี ค.ศ. 1825 เจ้าอนุวงศ์และบุคคลใกล้ชิดของท่านได้ร้องขอเจ้าแผ่นดินสยาม ขอพ ระแก้วม รกต และค ะรอบค รัวคนลาวที่ถูกกวาดไปอยู่สยามในปี ค.ศ. 1778 โดยเฉพาะพวกที่เป็นข้าทาสอยู่เมืองสระบุรีนั้น ให้กลับคืนมาอยู่ลาวดังเดิม แต่บางกอก ไม่ยอมส่งตามความร้องขอ ฉะนั้น เจ้าอนุวงศ์จึงได้นำพาขบวนการลุกขึ้นต่อสู้รบเอาเอกราชจากสยาม (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ, 1996, น. 58-59)

ด้วยเหตุนี้ ในทัศนะของไทยเจ้าอนุ วงศ์ยกทัพมาเพื่อมุ่งหวังประทุษร้ายต่อ แผ่นดินสยาม ใน ขณะที่การเชิดชูวีรกรรมของเจ้าอนุ วงศ์ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาว ได้ยืนยันว่า สงครามสมัยเจ้าอนุวงศ์เป็นสงครามกบฏเอกราช เป็นสงครามที่ประชาชนลาวควรตระหนองอาและ ภาควิไมใจ ดังที่ว่า

สงครามในสมัยเจ้าอนุ คือสงครามต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชอย่างแท้จริง (ไม่ใช่ สงครามรุกรานยึดดินแดนของผู้อื่น) และ เพราะสงครามระเบิดขึ้นเพื่อความเป็น ธรรม ของชนชาติที่ระอาหาญชนชาติหนึ่ง ซึ่งโลกต้องได้จารึกไว้ และผู้ที่มีสายเลือดว่าตนเอง มาจากเชื้อชาติลาวยังต้องมีความทะนงตัวต่อวี รกรรมอันล้ำค่า นั้น (บัวพัน ทามะวง , 2010, น. 60)

ในวงวิชาการปัจจุบันให้ทัศนะว่าทั้งการตีตราเจ้าอนุ วงศ์ว่าเป็นกบฏ เป็นผู้ ทฤษฎีคิดคดต่อสยามของฝ่ายไทยและการมองสงครามเจ้าอนุวงศ์ว่าเป็นสงครามปลดแอก “ชาติลาว” ในการเขียนประวัติศาสตร์ลาว ล้วนแต่ถูกสร้างขึ้นภายใต้กรอบมโนทัศน์รัฐชาติ หรือตรรกะของภูมิ รัฐศาสตร์ทางการเมืองของรัฐสมัยใหม่ที่ซึ่งนับว่า “ผิยุคผิดสมัย” เนื่องจากในยุคสมัยของสงคราม เจ้าอนุวงศ์ รัฐชาติสยามยังไม่ถือกำเนิดขึ้น การประณามตีตราเจ้าอนุวงศ์ในฐานะกบฏ ผู้คิดคดทฤษฎี ต่อรัฐชาติสยามจึงเป็นการใช้กรอบหรือตรรกะของภูมิรัฐศาสตร์ทางการเมืองของรัฐสมัยใหม่ที่เริ่มก่อ ตัวขึ้นในสยามในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่นเดียวกันกับกรณีของลาว การนำเสนอเรื่องราววีรกรรมของเจ้า อนุวงศ์ ในฐานะการต่อสู้เพื่อปลดแอก “ชาติลาว” และเป็นสงครามของชาวลาวทั้งมวล การทำลาย เวิ้งจันทน์ของสยามถูกนำเสนอในฐานะที่เป็นโคกนาฏกรรมของชาติ สะท้อนมโนทัศน์ “ชาติ” แบบ ผิยุคผิดสมัยเช่นกัน ด้วยในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐชาติลาวยังไม่ถือกำเนิดขึ้น ประชาชนลาวมิได้ความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การต่อสู้ของเจ้าอนุ วงศ์เป็นการต่อสู้ของกลุ่มศักดินาแห่งเวียงจันทน์กับกลุ่ม ศักดินาสยามและการทำลายเวียงจันทน์ในข้อเท็จจริงเป็นเพียงการทำลายศูนย์อำนาจการเมืองระดับ ภูมิภาคเท่านั้น (Ford, 2011, pp. 104-126)

(3) วีรกรรมความกล้าหาญในสงคราม

สงครามเจ้าอนุวงศ์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่มุ่งเชิดชูจิตวิญญาณความรักชาติ เรื่องราวสำคัญที่ถูกขบเน้นในการเชิดชูเจ้าอนุวงศ์ก็คือความวีรกรรมความองอาจกล้าหาญยอมอุทิศ ชีวิต สละชีพเพื่อชาติ ของเจ้าอนุวงศ์ โดยสมรภูมิรบครั้งสำคัญในสงครามเจ้าอนุวงศ์ที่ถูกขบเน้นใน ประวัติศาสตร์ชาติลาว ก็คือ เหตุการณ์การต่อสู้ตีค่ายทหารสยามที่บริเวณวัดกลางติดกับริมแม่น้ำโขง ซึ่งในเหตุการณ์ครั้งนี้นักองทัพของเจ้าอนุวงศ์สามารถตีค่ายทหารสยามจนแตกพ่าย ทหารสยามกว่า

400 คนถูกฆ่าตาย ที่เหลือรอดไปได้ก็ด้วยการหนีตายข้ามแม่น้ำโขง วีรกรรมนี้ได้กลายเป็นที่จดจำรักในประวัติศาสตร์ลาว ในเวลาต่อมาเมื่อรัฐบาลลาวได้ตัดสินใจสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ บริเวณวัดกลางหรือในปัจจุบันคือบริเวณรอยต่อระหว่างโรงแรมล้านช้างและหอคำ (หอประธานประเทศ) จึงได้ถูกเลือกให้เป็นสถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ดังที่ว่า

ภายหลังสู้รบสู้ส ภาวกองทัพสยามหมดแล้ว ในเดือน 8 แรม 7 ค่ำ (1827) เวลาบ่าย 4 โมง เจ้าอนุกึ่งนำทหารเข้าล้อม ค่ายทหารสยามอยู่วัดกลาง ทหารลาวได้ฆ่าทหารสยามในค่ายตายหมด แม่ทัพ สยามทั้ง 3 คน ก็ถูก ฆ่าตายคาสนามรบ คือ พระยาพิชัยสงคราม พระยาทุกขราช หลวงสุรินทรวิจิตร ส่วนทหารจำนวนหนึ่งที่ออกนอกค่ายนั้น ไม่กล้าเข้าช่วยกัน ได้พากัน วิ่งลงโขงเพื่อข้ามฟาก แต่ กลับไม่มีเรือจึงลอยข้าม แต่ก็ถูกทหารลาวพายเรือไล่ฟันตายลงน้ำ รวมทหารสยามตาย 400 กว่าคน ที่ข้ามไปได้มีแค่ 45 คน พระยาราชสุภาวดีได้เห็นทหารลาวไล่ฟันแทงทหารสยามกลางหาดกลางน้ำด้วยตาตนเองจึงกลัวตาย โดยเฉพาะกองทหารเมืองโค ราชและหัวเมืองลาวอื่น ๆ ที่ถูกเกณฑ์มานั้น พอเห็นดังนั้นจึงพากันแตกหนีหมด (คณะค้นคว้าประวัติศาสตร์ลาวเฉพาะปี 2000, น. 432)

ในการเชิดชูวีรกรรมของสงครามกู้เอกราชภายใต้การนำพาของเจ้าอนุวงศ์ ประวัติศาสตร์ลาวชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีความรักชาติยิ่งชีพ มิได้มีแต่เพียงเจ้าอนุวงศ์ แต่ยังรวมถึงแม่ทัพนายกอง เหล่าทหารหาญและประชาชนลาว ก็ได้แสดงออกซึ่งความกล้าหาญและการอุทิศชีวิตเพื่อชาติเช่นเดียวกัน วีรกรรมของแม่ทัพคนสำคัญที่ได้รับการบันทึกวีรกรรมความกล้าหาญไว้เป็นพิเศษ ได้แก่พระยานรินและเจ้าราชวงศ์

สำหรับพระยานรินแม่ทัพคนสำคัญของเจ้าอนุวงศ์ วีรกรรมสำคัญที่ได้รับการกล่าวขวัญคือเหตุการณ์เมื่อครั้งพระยานรินได้ถูกทหารสยามจับได้และเกลี้ยกล่อมให้หันมาจงรักภักดีต่อสยามเพราะชื่นชมในฝีมือการรบของพระยานริน แต่พระยานรินมีความเด็ดเดี่ยวขอ “ยอมตาย” ไม่ “ยอมจำนน” ต่อสยาม ดังที่แบบเรียนแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้บันทึกวีรกรรมพระยานรินไว้ว่า “พระยานรินแม่ทัพผู้เก่งกล้า ได้ฆ่าฟันศัตรูเป็นจำนวนหลวงหลายที่สนามรบหนองบัวลำพู แต่สุดท้ายท่านเองถูก ศัตรูจับได้และถูกประหารชีวิต แต่ท่านไม่ยอมจำนน” (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา , 2010, น. 82) วีรกรรมนี้ยังปรากฏในงานประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงสงครามเจ้าอนุวงศ์เกือบทุกชิ้น ดังความตอนหนึ่งในหนังสือ “สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์” ของดวงไซ หลวงพะสี ได้บรรยายความกล้าหาญของพระยานรินไว้ว่า

เนื่องจากทหารไท ยมีกำลังมากกว่า ทั้งหนูนกนมา ไม่ขาดสาย จน ถึงวันศุกร์ ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 (วันที่ 4 พฤษภาคม 1827) ค่ายของพ ะยานริน ทรเลยแตกทหารไท ยจับพระยา นรินทรได้ จับส่งไปให้กรมพระราชวังบวรเจ้าแม่ทัพใหญ่

เจ้ากรมพระราชวังบวรได้เห็นฝีมือพ ะยานริน ทรแข็งแรงเก่งกล้า สมชายชา ดิ ทหาร จึงถามว่า “จะยอมอ่อนน้อมหรือไม่ ? ถ้ายอมอ่อนน้อมจะเลี้ยงเอาไว้”

พระยานรินตอบอย่างแข็งขันว่า “ไม่ยอม เมื่อเป็นชายชาติทหาร ถ้าเสียที แล้วก็ ต้องตาย !”

แม่ทัพใหญ่ของไทย จึงสั่งให้ช้างเอางาแทงพ ะยานรินตายอยู่กับที่นั้น (ดวงไซ หลวงพะสี, 2001ก, น. 31)

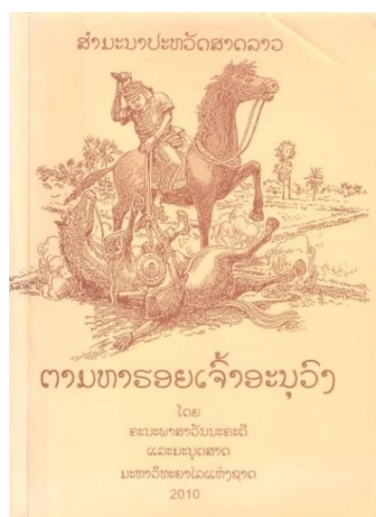
แม่ทัพสำคัญอีกคนที่ประวัติศาสตร์ลาวได้บันทึกวีรกรรมความห้าวหาญเมื่อครั้ง สงครามกู้เอกราชของเจ้าอนุวงศ์คือเจ้าราชวงศ์โอรสของเจ้าอนุวงศ์ การรบครั้งสำคัญที่เป็นวีรกรรม เลื่องชื่อของเจ้าราชวงศ์ คือเหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างเจ้าราชวงศ์และพระยาราชสุภาวดี แม่ทัพของ กองทัพสยาม ซึ่งในเหตุการณ์ครั้งนี้เจ้าราชวงศ์ได้ต่อสู้อย่างองอาจกล้าหาญแม้จะถูกล้อมโดยกองทัพ สยามแต่ได้สร้างวีรกรรมใช้หอกแทงพระยาราชสุภาวดีจนตกจากหลังม้าและฟันพระยาพิ พิธจน ร่างกายขาดครึ่ง เหตุการณ์นี้นอกจากจะถูกบันทึกไว้อย่างละเอียดลออในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ลาว เกือบทุกชิ้นที่วาดด้วยสงครามเจ้าอนุวงศ์ ยังถูกนำมาถ่ายทอดเป็นรูปวาดบรรยายเหตุการณ์ เพื่อนำไป ตีพิมพ์เผยแพร่และใช้เป็นภาพปกหนังสือประวัติศาสตร์นิพนธ์เกี่ยวกับสงครามเจ้าอนุวงศ์อย่าง แพร่หลายพร้อมบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า

ทหารลาวนำโดยเจ้า ราชวงศ์ได้ออกมาต่อสู้และไล่กองทัพ พสยาม จนถูกวงล้อมของเขา ฝ่ายลาวเมื่อรู้ว่าตนตกเข้าวงล้อม และก็พยายามตีแหกออกมา ถึงจะมีกำลังพลน้อยกว่า และอาวุธด้อยกว่าสยามก็ตาม แต่กองทัพ ลาวก็มีจิตใจต่อสู้สุดขีด ทำให้สยามล้มตาย อย่างหลวงหลาย ในเวลาที่ กำลังต่อสู้กันอย่างดุเดือดนั้น เจ้า ราชวงศ์ได้เหลียวเห็นแม่ ทัพสยาม ซี่ม้ายู่กลางพลทหาร ท่านจึงชักม้าตรงไปหาคนที่ต่อสู้กันตัวต่อตัว ระหว่าง แม่ทัพต่อแม่ทัพ เจ้าพระยาราชสุภาวดีเห็นเจ้าราชวงศ์มาใกล้ จึงชักม้าเตรียมถอยหนี เพราะกลัวแม่ทัพลาว แต่ก็หนีไม่ทัน จึงถูกเจ้าราชวงศ์ขี่ม้าถือหอกแทงถูกเอา เขาจะลง ไปถึงท้องน้อยจนตกม้า นอนล้มดับกลางดิน รอยบาดแผลยาว 8 นิ้ว ลึกครึ่งกระเบียด เลือดไหลชะ เจ้าราชวงศ์โดดไปซ้ำ หลวงพิพิ ธน้องชายของเจ้าสุ ภาวดีถอดดาบออกมา ป้องกันพืดตนเองไว้ เจ้าราชวงศ์ยกดาบฟันหลวงพิพิ ธขาดครึ่ง พอตีพวกทหารสยามยัง

ป็นสุ่มใส่เจ้าราชวงศ์ลูกหนึ่ง ถูกกระดุกสันหลัง อีกลูกหนึ่ง ถูกสะเโปก ทำให้ ท่านล้มลง พวกทหารลาวเข้าใจว่าตาย ก็เข้าหาฆ่าท่าน แต่พอท่านได้สติ ก็ขึ้นขี่ม้า นำปากองทัพลาว ตีฝ่าวงปิดล้อมอันแน่นหนาของสยามออกไปได้ (คณะอนุกรรมการ ทบพวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี, 2010, น. 168-169)

ภาพที่ 6.4 เหตุการณ์เจ้าราชวงศ์ (แม่ทัพลาว) แทะงพระยาราชสุภาวดี (แม่ทัพสยาม) ตกหลังม้าที่สมรภูมिरบพุ่งบกหวาน (ภาพประกอบหนังสือประวัติศาสตร์ลาว). จาก หนังสือประวัติศาสตร์ลาวดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน (น. 436), โดยคณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, เวียงจันทน์ : ผู้แต่ง.

ภาพที่ 6.5 เหตุการณ์เจ้าราชวงศ์(แม่ทัพลาว) แทะงพระยาราชสุภาวดี (แม่ทัพสยาม) ตกหลังม้าที่สมรภูมिरบพุ่งบกหวาน (ภาพบนปกหนังสือสัมมนา “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์”). จาก สัมมนาประวัติศาสตร์ลาว ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์ (น. ปก), โดยคณะภาษาวรรณคดีและมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว, 2010, เวียงจันทน์: มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว.

(4) สงครามเจ้าอนุวงศ์ศกนาฏกรรมและศตลัมมิตรแท้ มิตรเทียมของชาติ

นอกจากการให้ความสำคัญกับเหตุแห่งสงครามกู้เอกราชของชาติ วีรกรรม ความกล้าหาญของเจ้าอนุวงศ์แม่ทัพนายกองและประชาชนลาว อีกหนึ่ง เรื่องราวที่ถูกให้ความสำคัญ และเน้นย้ำอย่างยิ่งในสงครามกู้เอกราชของเจ้าอนุวงศ์ก็คือ โศกนาฏกรรมของชาติ ความเจ็บปวดทรมาน ร้าวของประชาชนลาว หลังความพ่ายแพ้ในสงครามได้ถูกตอกย้ำในประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวทุกชิ้น ดังความตอนหนึ่งในหนังสือ “นครหลวงเวียงจันทน์สมัยอาณาจักรล้านช้าง” ที่ได้ขบเน้นประเด็นว่าการทำลายเวียงจันทน์ของสยามเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษย ในศตวรรษที่ 19 และเป็นการทรยศต่อคำสัตย์สาบานที่เคยให้ไว้เมื่อครั้งสร้าง “ธาตุศรีสองรัก” ว่าจะไม่รุกรานซึ่งกันและกัน นครเวียงจันทน์อันเคยรุ่งเรืองกลับถูกเผาทำลายจนกลายเป็นเมืองร้าง หลงเหลือแต่เพียงสัตว์ร้าย และ “เสียงร้องไห้กึกก้องของผีพ่อแม่” ถูกถ่ายทอดถูกบรรยายด้วยความสะเทือนอารมณ์ว่า

ภายหลังศึกดินาสยามขุนศึก ได้จุดไฟเผาเมืองเวียงจันทน์เป็นถาถ่าน ทั้งกวาดล้างเอาประชาชนแสนกว่าคนไปเป็นช้อยข้า ทั้งลักเอา ทรัพย์สินอันล้ำค่า, พระพุทธรูปหลายองค์ เพชรนิลจินดาของวังหลวงและของประชาชน มรดกทางปัญญา, สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม ทั้งเอกสารด้านประวัติศาสตร์ไปหลายร้อยเกวียน ในปี 1828 นั้นแล้ว เขาคิดว่าได้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติลาวไปหมดอย่างสิ้นเชิงแล้ว ร้ายแรงไปกว่านั้น เขายังฆ่าเชื้อสายราชวงศ์นครเวียงจันทน์ นับตั้งแต่เด็กน้อยผู้หญิงไปหมดสิ้นเพื่อไม่ให้เวียงจันทน์ฟื้นคืนชีพมาได้อีก มันเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมที่สุดในศตวรรษที่ 19 ของโลก ไม่ต่างจากการเสียหายของนครอยุธยาของสยามเองที่ถูกศึกดินาพม่าเข้ามาจุดเผาทำลายเกลี้ยง

สิ่งที่สยามกระทำได้ต่ออาณาจักรล้านช้างนั้นมัน ไม่เหมือนจิตใจของผู้ถือ ศาสนาเดียวกัน มันเป็นเพราะกิเลสตัณหาพาโลอันไร้มนุษยธรรมที่สุด ทั้งเป็นการทรยศต่อคำสาบานของตนในเวลาสร้าง ธาตุศรีสองรักในปี 1563 ที่แขวงเลย... แต่ปี 1828 ถึง 1893 นั้น นครเวียงจันทน์สืบต่อเป็นเมืองร้างที่เจ็บเหงาที่สุด มีปาดงเกิดขึ้นทั่วเมือง มีทั้งสัตว์ป่า เสือ หมี กวางฟาน และงูร้าย ในกลางวันก็ไม่มีใครเข้าไป ในเวลากลางคืนยิ่งแล้ว ถ้าแก่โบราณเคยเล่าขานกันมาว่า ภายหลังไทยทำลายเวียงจันทน์แล้ว เพียงแต่ล่องเรือผ่านเวียงจันทน์ไปหาปลาก็ได้ยินเสียงร้องไห้กึกก้อง ระทึกของผีพ่อแม่อยู่ตลอด 10 กว่าปี จึงค่อย ๆ มิติไป (หิมมะกอน มะโนทัม, 2009, น. 59)

เช่นเดียวกับชะตากรรมของเจ้าอนุวงศ์ เรื่องราวการถูกทรมาน หยามหมื่น
เกียรติ ความอับยศด้อยอย่างถึงที่สุดหลังความพ่ายแพ้ในสงคราม เจ้าอนุวงศ์ถูกจับใส่กรงขังประจาน
อดน้ำอาหารถูกทรมานด้วยวิธีป่าเถื่อนจนสิ้นพระชนม์บนแผ่นดินสยามได้ถูกบอกเล่าขานไม่รู้จบว่า

พวกเขาทำกรงเหล็กใหญ่ใส่เจ้าอนุ มีกรงเหล็กน้อยสำหรับใส่ลูกหลาน ญาติวงศ์ของเจ้า
อนุอีก 13 กรง ตั้งเรียงต่อ ๆ กันเป็นแถว มีเครื่องทรมานต่าง ๆ คือ ครกสากสำหรับตำ
เบ็ดสำหรับเกาะแขวน หม้อซังสำหรับต้ม ขวานสำหรับผ่าอก เลื่อยสำหรับเลื่อยแขน
ขา มีขาหยั่งสำหรับเสียบทั้งเป็น มี เชื้อน้ำมันใช้กรวบน้ำมันยาง สำหรับกอกใส่และเอา
ไฟเผา มีเครื่องใส่โทษไว้ครบทุกอย่าง ตั้งเรียงเป็นแถวอยู่กลางสนาม...พวก ราษฎรหญิง
ชายในเมืองนอกเมือง พากันมา มองจนแน่นทุกเวลา ไม่ได้ขาด บางพวกก็นั่ง ค่อยด่า
สาปแช่งถึงยามแรงก็เอาพวก ทานมามัดขาหยั่งเป็นแถวกันไปให้ ร้องประจานโทษของ
ตนต่าง ๆ ทำอยู่แนวนี้ได้ 7-8 ครั้ง เจ้าอนุทนต่อการ ทรมานอันป่าเถื่อนนี้ไม่ได้ ท่านจึง
ได้เป็นไขล้มเจ็บลงและเลือดไหลตลอดได้ 3 วันก็กระอักเลือดตาย (คณะค้นคว้าเฉพาะ
กิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 441)

ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของเจ้าอนุวงศ์ ประวัติศาสตร์ลาวได้เน้นย้ำว่าสยาม
พยายามสืบต่อนโยบาย “ลบล้างความเป็นชาตินิยม” แต่ด้วยมูลเชื้อรักชาติ รักความเป็นเอกราช แม้
ประชาชนลาวจะพ่ายแพ้สงคราม แต่สยามไม่อาจลบล้างความเป็นชาติของลาวได้ ดังในเนื้อความใน
แบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวชั้นมัธยมปีที่ 4 ว่า

พวกศักดินาสยาม ไม่เพียงแต่กดขี่ขูดรีดประชาชนลาวทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง
เท่านั้นแต่ยัง บีบบังคับจิตใจประชาชนลาวอย่าง ร้ายแรง พวกเขายากลบล้างความเป็น
ชาติของประชาชนลาว ลบล้างฮีตคองป ระเพณี วัฒนธรรมลาวโดยออกข้อบังคับ ไม่ให้
ชาวลาวแอมลาวแคน เสี่ยงขับไล่ เสี่ยงปีแค้นได้ติดพันกับจิต ใจของชาตินิยมมาแต่
โบราณ การกดขี่ขูดรีดของศักดินาสยามได้ทำให้ประชาชนลาวเพิ่มทวีความเกียจฉ่องต่อ
พวกเขา ประชาชนลาวได้ต่อสู้ต้านพวกเขาอย่างเป็นป ระจําเพื่อรัก ชาติความเป็น
เอกลักษณ์ของชาตินิยม รัก ชาวัฒนธรรม และมุ ลเชื้ออันดีงามของลาว ในที่สุดศักดินา
สยามก็ไม่สามารถลบล้างชาตินิยมได้ ฮีตคองประเพณีอันดีงามและวัฒนธรรมของลาวยัง
ยืนยงตลอดมาจนเท่าทุกวันนี้ (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2008ก, น.180)

ທຳຜະແກ້ວຖືກປະໂຫຍັນຮ່າງພາຍຫຼັງສະຫຍາມເຜົາຜາມວຽງຈັນ ໃນປີ ຄ.ສ 1827

ภาพที่ 6.6 หอพระแก้วที่ถูกทำลายภายหลังสยามแผาเวียงจันทน์ ในปี 1827 ที่ตีพิมพ์ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว. จาก หนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (น. 77), โดย สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. 2010, เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.

ເມືອງວຽງຈັນຮ່າງ 65 ປີ ຫຼັງຈາກຖືກສັກດີນາສະຫຍາມເຜົາຜາມໃນປີ 1828

ภาพที่ 6.7 นครเวียงจันทน์ร้างหลังถูกสยามเผาผลาญจากสงครามเจ้าอนุวงศ์ที่ตีพิมพ์ในหนังสือประวัติศาสตร์นครเวียงจันทน์. จาก นครหลวงเวียงจันทน์สมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง (น. 60), โดยหิมาะกอน มะโนทัม, 2009, เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สี่สะพาน.

ผ่านการขับเน้นเรื่องเจ้าอนุวงศ์กับสงครามด้านการดับสูญความเป็นชาติ และ
 โศกนาฏกรรมของชาติภายหลังความพ่ายแพ้ในสงคราม รัฐบาลลาวพยายามชี้ให้เห็นว่าความหมาย
 สำคัญของการศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ประวัติศาสตร์เจ้าอนุวงศ์ คือการที่ทำให้ชาวลาวสามารถ
 ตระหนักรู้ได้ว่าใครเป็นมิตรและใครเป็นศัตรูหรือใครเป็นมิตรแท้ ใครเป็นมิตรเทียมของชาติลาว

ดังปรากฏในบทกลอน “ฟื้นความเก่า เล่าความหลัง ซอกหาแก่นสั จัธรรม” เขียนโดย
 ดร. ทองคำ อ่อนมะนิสอน ตีพิมพ์ใน หนังสือความเป็นมาของน ครหลวงเวียงจันทน์ เล่มที่ 2 นคร
 หลวงเวียงจันทน์ สมัยอาณาจักรลาวล้านช้าง (2009) ที่ว่า

ประวัติศาสตร์เวียงจันทน์!

.....

ตกอยู่ในความหมอกมัว มัวมืดทางสมอง

บ่ส่องใสไหวพริบ ฉลาดควรเห็นรู้

บ่เห็นคนดีได้ คนป ลอมจ้งใจแน

พวกมิตรเทียมมิตรแท้ บ่มีรู้ ร่วมวิใจ

บ่เรียนท่านบู้ ว่าเวียงถูกเผา ผลาญ

ม้างมุ่นพังเพจม ถลิมลงเพียงพ้น

วัดวาอารามไหม้ วังหลวงวายวอด

ฮอดวัดหอพระแก้ว เผามุ่นมนมอดสร้าง

ทลายเก ลี้อยบ่ยัง

ยังแต่ซากเท่าไหม้ ไผมอดบ่ทันหมด

เห็นแต่เสาเรือนกุด ถ่านถมเอาไว้

เวียงจันทน์ศิวิไลซ์เหลือม เ รื่อง ๆ เหลือรุ่ง

เปลี่ยนเป็นมุงม่านฟ้า น ภา گیرซื้อไฟ

.....

ประวัติศาสตร์ว่านี่ ตีตอกให้เราเห็น

เราเบ้งเราให้เห็นคัก เบ้งเขาให้เห็นแจ้ง

แยงเมื่อหลังแนมไปหน้า พาเห็น ศัตรูทอด

ก่อโทษกรรมท้อฟ้า ก่อเว รมาท้อพิน

ถม ท่วมท้วแผ่นดิน

(หิมมะกอน มะโนทัม, 2009, น. 5)

6.2 การเชิดชูวีรภักดิ์และการสร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจรัฐของพรรคประชาชน ปฏิวัติลาว

นักวิชาการด้านลาวศึกษาหลายท่านได้พิจารณาปรากฏการณ์ของการเชิดชูวีรภักดิ์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาวและให้ทัศนะว่า การรื้อฟื้นการเชิดชูอดีตวีรภักดิ์เพื่อปลุกเร้าอุดมการณ์ชาติของรัฐบาลสังคมนิยมลาว ในด้านหนึ่งอาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐบาลสังคมนิยมลาว อาทิ แกรนท์ อีแวนส์ (2549) ที่ให้ทัศนะว่า การหวนกลับมารื้อฟื้นการเชิดชูวีรภักดิ์ภายใต้บริบทที่ประชาชนลาวในปัจจุบัน ได้ติดตามความเคลื่อนไหวและการปฏิบัติพระราชกรณียกิจของพระราชวงศ์ไทยที่ได้รับการส่งเสริมผ่านสื่อต่าง ๆ ของไทยอยู่เสมอ อาจนำไปสู่การหวนคำนึงถึงระบอบกษัตริย์ในหมู่ประชาชนลาว เช่นเดียวกับ Martin Stuart-Fox (2003) และ Ryan Ford (2011) ที่ให้ทัศนะว่า แนวทางที่รัฐบาลลาวในปัจจุบันเลือกใช้ในการเสริมสร้างความเป็นชาติให้เข้มแข็ง อันได้แก่การรื้อฟื้นการเชิดชูอดีตวีรภักดิ์ปลุกจิตสำนึกรักชาตินั้นจะนำไปสู่การตั้งคำถามต่อความว่างเปล่าของราชบัลลังก์เจ้าชีวิตที่ถูกโค่นล้มโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าแม้การเชิดชูวีรภักดิ์ของรัฐบาลลาวจะส่งผลให้เกิดการรื้อฟื้นเรื่องราวของประวัติศาสตร์ลาวในยุคศักดินา พื้นที่ของภักดิ์ได้กลับมาโลดแล่นในหน้าประวัติศาสตร์ชาติอีกครั้ง แต่ขณะเดียวกัน ก็เป็นการสร้างพื้นที่ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ ผลิตความรู้เพื่อตอกย้ำถึง “ความอ่อนแอ” “ความไม่ดีไม่งาม” “ความพินสมัย” ของระบอบกษัตริย์ลาวสู่สังคมลาวด้วยเช่นกัน ที่สำคัญภายใต้กระแสของการรื้อฟื้นการเชิดชูวีรภักดิ์ รัฐบาลลาวยังได้พยายามเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ระหว่างวีรภักดิ์กับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว รัฐบาลลาวได้พยายามสร้าง “จินตภาพ” ใหม่ให้แก่วีรภักดิ์เปลี่ยนผ่านวีรภักดิ์ยุคศักดินา ให้เป็นวีรภักดิ์รัฐชาติสังคมนิยม พร้อมกับที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลสังคมนิยมลาวได้ถูกสร้างความหมายใหม่ในฐานะผู้สืบทอดอุดมการณ์และภาระหน้าที่ในการปกป้องรักษาเอกราช เอกราชและสร้างความรุ่งเรืองของชาติลาว

6.2.1 การเชิดชูวีรภักดิ์และการตอกย้ำ “ความไม่ดีไม่งาม” “ความพินสมัย” ของระบอบกษัตริย์ลาว

ในการเชิดชูวีรภักดิ์ของรัฐบาลสังคมนิยมลาว รัฐบาลพยายามแบ่งแยกภักดิ์ในมิติของบุคคล ออกจากระบอบกษัตริย์หรือภักดิ์ในมิติของสถาบัน ในการเชิดชูเจ้าฟ้าร่ม เจ้าไชยเชษฐาธิราชและเจ้าอนุวงศ์นั้น รัฐบาลชี้ให้เห็นว่า วีรภักดิ์ทั้ง 3 พระองค์ถูกเชิดชูด้วยเหตุที่ทั้ง 3 พระองค์เป็นผู้ประกอบคุณงามความดีต่อชาติลาวอย่างล้นเหลือ และอุทิศตนในการปกครองและปก

ปกรักราเอกภาพ เอกราช และความเจริญรุ่งเรืองของชาติ และเป็นคุณงามความดีที่เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ดังที่ สุนต โพธิสาน ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติลาวในขณะนั้น ได้ให้สัมภาษณ์ในบทความ “ฟ้างุมมิใช่การรื้อฟื้นระบอบกษัตริย์” (Fa Ngum not a revival of monarchy) ว่าการเชิดชูพระเจ้าฟ้างุมมิได้เป็นการแสดงความชื่นชมต่อระบอบกษัตริย์ หากเป็นการยกย่องชมเชยในฐานะวีรบุรุษ ผู้ทรงสละสติปัญญาและพลังทั้งหมดเพื่อนำความสุขมาสู่ประชาชนลาวทุกชนชาติทุกเผ่า (อีแวนส์, 2549, น. 234)

ขณะที่กษัตริย์ในมิติของความเป็นสถาบันนั้น รัฐบาลพยายามชี้ให้เห็นว่าระบอบกษัตริย์เป็นระบอบการปกครองที่เหนียวรั้งสังคมลาวไม่ให้เจริญก้าวหน้า เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการพัฒนาชาติลาว นับตั้งแต่ ดวงไซ หลวงพะสี หนึ่งในนักประวัติศาสตร์ผู้บุกเบิกการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่ประวัติและวีรกรรมของวีรกษัตริย์ลาวทั้ง 3 พระองค์ ในระยะต้นในผลงานหลายชิ้น อาทิ “สมเด็จพระเจ้าฟ้างุม” “สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ” “สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์” และ “3 วีรกษัตริย์แห่งอาณาจักรลาวล้านช้าง” ดวงไซ หลวงพะสี ได้ชี้ว่าพระเจ้าฟ้างุม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช และพระเจ้าอนุวงศ์เป็น 3 กษัตริย์ที่สมควรแก่การยกย่องเชิดชูจารึกบุญคุณ ด้วยมีวีรกรรมที่โดดเด่นเป็นพิเศษ แต่หากพิจารณาโดยภาพรวม ตลอดระยะเวลาที่ชาติลาวอยู่ภายใต้การปกครองของระบอบกษัตริย์ ประชาชนลาวตกอยู่ภายใต้ความระส่ำระสาย มีแค่เพียงบางรัชสมัยเท่านั้นที่มีชีวิตที่เป็นปกติสุขดังที่ว่า

นับแต่พระเจ้าฟ้างุมแห่งล้าธรณี ได้รวบรวมชาติลาวให้เป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวแล้ว จนถึงเจ้าชีวิตศรีสว่างวัฒนา (ปี ค.ศ. 1975) เจ้าชีวิตองค์สุดท้ายแห่งชาติลาวได้ออสานการปกครองลาวแบบเจ้าชีวิตศักดินาลง รวมแล้วมี 117 องค์กษัตริย์... ตลอดเวลาอันยาวไกล 622 ปี (1353-1975) ชาติลาว แผ่นดิน และประชาชน ซึ่งมีชีวิตอยู่แต่ละยุค แต่ละสมัยได้พบกับ ฆะตกรรมแห่งภัยสงคราม บ้านแตก สาแ หลกขาด บ้านเมืองอยู่ไม่สงบ อันความสุขนั้นมีเท่าช้างพื้หู มีเท่างูแลปลิ้น (ดวงไซ หลวงพะสี , 2000, น. คำนำ)

การตอกย้ำถึงความอ่อนแอและความไม่ดีไม่งามของระบอบกษัตริย์ควบคู่กับการเชิดชูวีรกษัตริย์บางพระองค์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ ปรากฏชัดเจนมากขึ้นในงาน “ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์-ปัจจุบัน)” งานชิ้นสำคัญที่เป็นแม่บทของการเขียนประวัติศาสตร์ชาติลาวนับแต่ปี 2000 หรือเป็น “ประวัติศาสตร์ลาว ฉบับราชการ ” น่าสนใจว่างานชิ้นนี้ได้อุทิศพื้นที่แก่การบันทึกประวัติศาสตร์สมัยระบอบกษัตริย์กว่า 700 หน้าจากเนื้อหาประวัติศาสตร์ลาวทั้งหมดประมาณ

1300 หน้า และเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่า แม้ประวัติศาสตร์ชาติลาวที่เขียนขึ้นในปัจจุบันจะให้ความสำคัญยิ่งกับการเชิดชูความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่และน้ำใจกล้าหาญของวีรกษัตริย์บางพระองค์อันได้แก่ พระเจ้าฟ้างุ้ม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระเจ้าอนุวงศ์ แต่ขณะเดียวกัน ก็พยายามชี้ให้เห็นว่า ระบอบกษัตริย์หรือระบอบศักดินาเป็นระบอบที่สร้างความล้าหลังและกีดขวางการพัฒนาประเทศ ดังที่ว่า

ระบอบราชาธิปไตยยังได้กำหนดพื้นฐานเศรษฐกิจของชาติลาวให้อยู่ในระดับเศรษฐกิจกสิกรรมขนาดเล็ก หล้าหลัง ถูกร่องรอยเศษเหลือของระบอบกองล่ามผูกมัดอย่างหนัก และถูกกรงจักปกรองอันโหดร้ายของอาตยาสิ ทิครอบงำ ทำให้ประชาชนลาวอยู่ในสภาพล้าหลังทางด้านวัฒนธรรม วิท ยาศาสตร์ อันได้กำหนดอย่าง ร้ายแรงที่สุด ต่อการขยายตัวทางด้านจิต ใจ คุณสมบัติ และกำลังแห่งการผลิต กำลังแห่งการสู้รบของประชาชนบรรดาเผ่าในประเทศลาว ฉะนั้นการลบล้างระบอบราชาธิปไตยในลาวจึงเป็นการทำลาย อุปสรรคใหญ่ที่กีดขวางเส้นทางก้าวขึ้นของชาติลาว (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 1007)

ตลอดระยะเวลาที่ลาวถูกปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ มีกษัตริย์ลาวจำนวนไม่น้อยที่อ่อนแอ ไร้ความสามารถ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และการแย่งชิงอำนาจในกลุ่มกษัตริย์และศักดินาลาวเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ให้ชะตากรรมของชาติลาวตกต่ำเสื่อมถอยในหลายยุคหลายสมัย ยกตัวอย่างเช่น ภายหลังรัชกาลเจ้าไชยเชษฐาธิราชการแย่งชิงอำนาจในกลุ่มศักดินา ส่งผลให้ชาติลาวขาดความเป็นเอกภาพ ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของพม่าว่า

ภายหลังเจ้าไชยเชษฐาธิราชสิ้นพระชนม์ ในปี 1571 แสนสุรินทร์ซึ่งเป็นนายทหารผู้หนึ่งขึ้นครองบัลลังก์ และสถาปนาตนเป็นเจ้าชีวิต โดยใ ช้ชื่อว่า “พระอัยโกโพธิสัตว์” ในรัชกาลนี้ได้เกิดความขัดแย้ง แย่งชิงบัลลังก์อยู่ในกลุ่มศักดินาอย่างรุนแรง บรรดาเจ้าเมืองซึ่งในเมื่อก่อนขึ้นกับอำนาจศักดินาอยู่ศูนย์กลาง ข้ากลับลุกฮือขึ้นต่อสู้แยกตัวออกจากศูนย์กลาง บ้านเมืองเกิดความสับสนวุ่นวาย ประชาชนไม่มีโอกาสสร้างสาเศรษฐกิจ ข้าเจ้าพากันอพยพ ออกจากนครหลวงเวียงจันทน์ หนีลงไปทาง ภาคใต้อย่างหลวมหลาย บุเรงนองเห็นสภาพแตกแยกอยู่ในกลุ่มศักดินาลาวล้านช้าง จึงยกทัพบุกโจมตีอาณาจักรลาวล้านช้างเป็นครั้งที่ ๒ ในปี 1574 (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2008, น. 156)

หรือการชี้ให้เห็นว่าความอ่อนแอและตกต่ำของชาติลาวในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 ว่าเป็นผลมาจากความแตกแยกของวงศ์กษัตริย์ในกลุ่มศักดินาลาวที่แย่งชิงบัลลังก์ ส่งผลให้อาณาจักร ลาวล้านช้างแตกเป็น 3 อาณาจักร 3 ศูนย์อำนาจ อันได้แก่ เวียงจันทน์ หลวงพระบางและจำปาสักว่า

มาถึงต้นศตวรรษที่ 18 (ค.ศ. 1707) แผ่นดินล้านช้างถูกแบ่งออกเป็นสองตอน เพราะ ความมั่งคั่งใหญ่โตสูง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของบรรดาศักดินาล้านช้าง ถู้อาจจะมีการ แบ่งดินแดนดังกล่าวมาแล้ว ก็ ไม่ได้หมายความว่า ศีกกลาง เมืองเพื่อชิงเอา ความ ได้เปรียบของกลุ่มศักดินาล้านช้างจะสงบได้ บรรดากลุ่มศักดินาทั้ง 3 อาณาจักร ต่าง ก็แสวงหาหนทางสร้างกำลังเพื่อคงอยู่ของตน ด้วยการไปขอความช่วยเหลือจากศักดินา ต่างต่าง

ศีกกลางเมืองชิงเอาทางความได้เปรียบที่กล่าวมานั้น ไม่ได้เกิดผลดีอะไรให้แก่ดิน แผ่นดินและประชาชนล้านช้าง ตรงกันข้ามศึกสงครามขยายยาวออกไปเท่าใดก็ยังเป็น การนำเอาประเทศชาติไปสู่ความวินา ศิบหาย และทั้งเป็นการหยิบยกดินแดนล้านช้าง ไปผูกพันไว้กับความเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ อีกด้านหนึ่งมันได้เป็นผล ให้แก่ศักดินา อาณาจักรใด ก็เคียงที่ กำลังแสวง หาทิศทางขยายอา ณาเขต ควบเอาดินแดนของ อาณาจักรอื่นเพื่อสร้างความเป็นมหาอาณาจักร และการขึ้นเป็น ราชาราช อยู่ในแถบ เอเชียอาคเนย์ (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 306)

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ งานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ลาวในปัจจุบันมุ่งขบเน้นให้เห็น ว่า นับตั้งแต่ลาวแตกออกเป็น 3 อาณาจักร ความอ่อนแอเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนและความ ต้องการชิงอำนาจของกลุ่มศักดินาหลวงพระบาง เป็นสาเหตุสำคัญแห่งความตกต่ำของชาติลาวจนใน ที่สุดส่งผลให้ลาวสูญเสียเอกราชยาวนาน ดังปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 1 ที่กล่าวถึงการแผ่ขยายอำนาจของสยาม เข้าสู่ลาว โดยมีเจ้าสุริยวงศ์ เจ้าชีวิตแห่งหลวงพระ บางได้ช่วยเหลือสยามส่งกองทัพเข้าตีเวียงจันทน์ ส่งผลให้นครเวียงจันทน์อันรุ่งเรืองถูกทำลายย่อยยับ “เวียงจันทน์ร้างเป็นโพ้นขี้หมาจอก” ลาวทั้ง 3 อาณาจักร ตกเป็นประเทศราชของสยามในปี ค.ศ. 1779 พร้อมทั้งชี้ว่าศักดินาหลวงพระบางได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสยาม ดังที่ว่า

ในปี ค.ศ. 1779 เจ้าสุริยวงศ์แห่งหลวงพระบาง ที่เป็นศัตรูกับเจ้าสิริบุญสารแห่ง เวียงจันทน์ได้ส่งทหารประมาณ 3000 คน มาตีเวียงจันทน์ช่วยสยาม...ด้วยการกระทำ ดังกล่าวได้ทำให้ตัวเมืองเวียงจันทน์กลายเป็นถิ่นร้างและกลายเป็นเมืองร้าง จึงมีคำคม

ได้กล่าวสืบทอดกันมา ถึงทุกวันนี้ว่า “เวียงจันทน์ หน้ร้างเป็นโพนชี้หมาจอก บางกอก ร้างเป็นมั่งกระต่ายนอน” ส่วนศักดินาหลวงพระบาง ผู้สมรู้ ร่วมคิดก็ตกอยู่ใต้อำนาจการปกครองของสยามในฐานะเป็นประเทศราช (เมืองส่วย) โดยมีข้าหลวงใหญ่ของสยามมาบัญชาการขึ้นากษัตริย์หลวงพระบาง (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษ๒010, น. 77)

ในสมัยสงครามเจ้าอนุวงศ์ก็เช่นเดียวกันที่แบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวได้ชี้ให้เห็นว่า การขาดความสามัคคี การถือผลประโยชน์ส่วนตนเหนือกว่าผลประโยชน์ของชาติของศักดินาหลวงพระบางและศักดินาจำปาสัก เป็นเหตุหนึ่งให้การต่อสู้ของเจ้าอนุวงศ์ปราชัย สืบต่อมาจนถึงสมัยที่ลาวตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้ “สร้างแผนอุบายดึงดูดเอาศักดินาลาว โดยเฉพาะเจ้าชีวิต จนในที่สุดเจ้าชีวิตอ่อนค้ำก็ได้ยอมอยู่ใต้อา รักษาของฝรั่ง” หลังจากนั้นจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสได้ปฏิบัตินโยบาย “เอาใจศักดินาลาว” เมื่อเจ้าชีวิตอ่อนค้ำสิ้นพระชนม์ ฝรั่งเศสได้ “อนุญาตให้ม้เจ้าชีวิต (สั๊กกะริน) ปกครองแต่อยู่ภายใต้การบงการของฝรั่ง” เมื่อเจ้าชีวิตสั๊กกะรินสิ้นพระชนม์ “จักรพรรดิฝรั่งได้แต่งตั้งเจ้าศรีสว่างวงศ์เป็นโอรสที่เรียนมาจากประเทศฝรั่ง (เศส) ขึ้นครองราชย์บัลลังก์”

อาจกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ลาวได้เน้นย้ำถึงความอ่อนแอไร้สามารถของระบอบกษัตริย์ลาวมาอย่างต่อเนื่องนับแต่ลาวแตกเป็น 3 อาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายศักดินาหลวงพระบางเป็นต้นเหตุของความตกต่ำและสูญเสียเอกราช ล่วงมาจนถึงเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวัฒนา เจ้ามหาชีวิตองค์สุดท้ายของราชอาณาจักรลาวซึ่งถูกโค่นล้มอำนาจโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาว มีข้อสังเกตว่าในช่วงแรกของการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตย ได้มีการเผยแพร่เรื่องการสละราชบัลลังก์และ “มติแต่งตั้งท่านศรีสว่างวัฒนาเป็นที่ปรึกษาสูงสุดของประธานประเทศ” ในสื่อต่าง ๆ ของลาว รวมถึงในหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว แต่ภายหลังเมื่อเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวัฒนาถูกส่งตัวไป “สัมมนา” ที่เวียงไซ เรื่องราวของพระองค์ถูก “ทำให้เงียบ” และ “หาย” ไปจากการรับรู้ของประชาชนลาว แทบไม่มีงานนิพนธ์ขึ้นใดเปิดเผยหรือกล่าวถึงเรื่องราวของพระองค์อีก กระทั่งในปี ค.ศ. 1989 ข่าวการสวรรคตของเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวัฒนา เจ้ามหาชีวิตองค์สุดท้ายของลาวได้ถูกเผยแพร่สู่สาธารณชน จากการเปิดเผยของไกสอน พมวิหาน ผู้นำประเทศลาวระหว่างการเดินทางไปเยือนประเทศฝรั่งเศส โดยไกสอนได้แจ้งว่าเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวัฒนาสิ้นพระชนม์ด้วยโรคชรา (มานะ มาลาเพชร, 2533, น. 140) และนับจากกลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา ภายใต้กระแสการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์กษัตริย์ลาว เรื่องราวของเจ้าชีวิต ศรีสว่างวัฒนาเจ้าชีวิตองค์สุดท้ายของราชวงศ์ล้านช้างที่ปกครองแผ่นดินลาวได้ถูกบันทึกและเผยแพร่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์ชาติ โดยพระองค์ถูกนำเสนอในฐานะเจ้ามหาชีวิตผู้อ่อนแอยอมเป็น “หุ่นเชิด”

ของจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสและเป็นผู้ขัดขวางต่อการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเอกราชของชาติ ไม่สามารถสืบทอดอุดมการณ์ของวีรกษัตริย์ เช่น เจ้าฟ้าจ๋ม เจ้าไชยเชษฐาธิราช ในการปกป้องรักษาเอกราชและเอกราชของชาติ ดังความตอนหนึ่งในหนังสือ “ชาติลาว คนลาว อดีตและปัจจุบัน” ว่า

ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของเจ้าชีวิตศรีสว่างวงศ์แล้ว เจ้าศรีสว่างวัฒนาได้ครองบัลลังก์ เพราะประเทศชาติไม่ทันเอกราช ศักดิ์สงครามยังเป็นปัญหาสำคัญของชาติ กำลังของพระองค์ (รัฐบาลของพระองค์นั้น) ตกอยู่ภายใต้การบัญชาของพม่าเมืองขึ้นเก่าและใหม่ ประชาชนจำนวนมากไม่เห็นดีระบอบเก่าเมืองขึ้น จึงทำการต่อสู้กับอำนาจการปกครองของพระองค์ โดย ใช้ขบวนการปฏิวัติ ซึ่งนำหน้าโดยเจ้าสุ ภาณุวงศ์นั้นนับวันขยายตัวกว้างขวางในขอบเขตทั่วประเทศ

เจ้า ศรีส ว่างวัฒนาดำเนินนโยบายด้านขบวนการปฏิวัติตามการบัญชาของพม่า จักรพรรดิต่างด้าว ด้วยเหตุนี้เองภายหลังสถาปนา สปป.ลาว ในวันที่ 2 ธันวาคม 1975 พระองค์พร้อมด้วยเจ้าฟ้าชายวงสว่าง (องค์มกุฎราชกุมาร) จึงถูกไปสมทบที่เมืองเวียงไซ แขวงห่าวพัน และทั้งสองพระองค์ได้สิ้นพระชนม์ที่เมืองเวียงไซ ศูนย์ยึดสร้างนั่นเอง (พุทธอง แสงอาคม, 2006, น. 86)

เช่นเดียวกับงานนิพนธ์ของกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม เรื่อง “ผู้นำพาสถาปนาอาณาจักรล้านช้างเอกภาพ พระยาฟ้าจ๋มแห่งหล้า ธรณี” ที่นำเสนอว่า ระบอบกษัตริย์โดยเฉพาะเจ้ามหาชีวิต 2 พระองค์สุดท้าย (เจ้าชีวิตศรีสว่างวงศ์และเจ้าชีวิตศรีสว่างวัฒนา) ไม่สามารถแสดงบทบาทในการเป็นสถาบันที่ปกป้องรักษาเอกราชของชาติ สืบต่อเจตนารมณ์ของวีรกษัตริย์ลาวในอดีตได้ และด้วยเหตุนี้ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจึงต้องก้าวมาเป็นเสาหลักของชาติ และประชาชนลาวแทนที่ระบอบกษัตริย์ สถาบันกษัตริย์ในการต่อสู้เพื่อเอกราช เอกภาพ และความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ในอีกแง่หนึ่งก็เพื่อสะท้อนความหมายว่าการล้มล้างระบอบกษัตริย์ซึ่งกีดขวางการพัฒนาชาติลาวเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมว่า

ทุกวันนี้ศักดิ์นาในโลกยังเหลืออยู่เพื่อเป็นเพียงขันตาละปิดเท่านั้น คือเป็นเพียงในนาม ไม่มีสิทธิอำนาจอันใด ส่วนลาวเรา นั้นชัดเจนที่สุด ภายหลังอาณาจักร ล้านช้างแตกแยกแล้วก็ถูกต่างชาติเข้ามารุกรานยึดครอง เช่นข่าลาววิบุติ ปล้นสะดม เช่น สยาม ฝรั่งเศสและอเมริกาตามลำดับ ซึ่งนับแต่เสียเอกราชเป็นต้นมา ระบอบศักดินาลาวได้มีเวลา รอด 223 ปี เพื่อพิสูจน์ตนเองแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้... ร้ายแรงกว่านั้นในบางครั้งระบอบ

ศักดิ์นาซ้ากลับมาสวนทางกับขบวนประชาชนที่ต่อสู้เพื่อเอกราช เช่น ในเวลาเจ้าเพชรราชนำพาประชาชนลาวด้านฝรั่งเพื่อประกาศเอกราช 12 ตุลาคม 1945 แต่กษัตริย์ศรีสว่างวงศ์ซ้ากลับไปเข้าหาฝรั่งและนำเอาฝรั่งมา ทำลายขบวนประชาชนที่ต่อสู้เพื่อเอกราช ทั้งปลดเจ้าเพชรราช ออกจากฐานันดรศักดิ์ทำให้ประชาชน ไม่พอใจ ในที่สุดมันเรียกร้องให้มีแกนนำใหม่ ภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนลาว ก็คือ พปป. ในปัจจุบันเป็นผู้จัดตั้งและนำพาทุก ชัยชนะของการปฏิวัติลาวและก้าวมา รอด การสถาปนาระบอบใหม่ สปป. ในปัจจุบัน (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ 2002, น. 67-68)

6.2.2 การเชิดชูวีรกษัตริย์ : การเชื่อมต่ออดีต-ปัจจุบันและสายสัมพันธ์ระหว่าง กษัตริย์กับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

นอกเหนือจากการตอกย้ำเรื่องความไม่ดีไม่งาม ความอ่อนแอ ความพินาศของสถาบันกษัตริย์ควบคู่ไปกับการเชิดชูวีรกษัตริย์ในงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์ชาติลาว รัฐบาลลาวยังได้พยายามสร้าง “จินตภาพ” ใหม่ให้แก่วีรกษัตริย์ เปลี่ยนผ่านวีรกษัตริย์ยุคศักดินาให้เป็นวีรกษัตริย์รัฐชาติสังคมนิยม โดยอาศัยกลวิธีต่าง ๆ อาทิ การจัดวางบทบาทของวีรกษัตริย์ในยุคศักดินาภายใต้โครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติแบบสังคมนิยม หรือการขับเน้นคุณลักษณะของวีรบุรุษชาติมากกว่าคุณลักษณะของกษัตริย์ผู้มีบุญบารมีและชาติกำเนิดสูงส่งตามชนบ่

(1) จากชนบ่พงสาวดารสู่โครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติยุคสังคมนิยม

ก่อนการปฏิวัติสังคมนิยม การบันทึกเรื่องราวความเป็นมาหรือการเขียนประวัติศาสตร์ของลาวอยู่ภายใต้ชนบ่การเขียนแบบพงสาวดาร กษัตริย์คือศูนย์กลางของประวัติศาสตร์ เนื้อความหลักมุ่งนำเสนอพระราชกรณียกิจของกษัตริย์ โดยเฉพาะด้านการสงคราม การทำนุบำรุงบ้านเมืองและศาสนา พัฒนาการของประวัติศาสตร์ลาววิวัฒน์ไปตามรัชสมัยของกษัตริย์แต่ละพระองค์ แต่ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม ประวัติศาสตร์แบบพงสาวดารที่มุ่งเชิดชูกษัตริย์ในฐานะเสาหลักของชาติ ได้ถูกเปลี่ยนเป็นประวัติศาสตร์ที่อยู่ภายใต้อุดมคติแบบสังคมนิยมมุ่ง “ยกให้เห็นน้ำใจรักชาติอันสูงส่ง และมูลเชื้อการต่อสู้อันพิริวอาหาของประชาชนเผ่าต่าง ๆ ที่ได้ประกอบส่วนสร้างตั้งและปกป้องรักษาประเทศชาติ” ลำดับโครงเรื่องของการพัฒนาการของประวัติศาสตร์ชาติผันแปรไปตามขบวนวิวัฒน์ของประชาชนในการต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาเอกราชและเอกภาพของชาติลาว

น่าสนใจว่าเมื่อรัฐบาลลาวได้เปลี่ยนนโยบายหันกลับมาเชิดชูบทบาทของวีรกษัตริย์ลาวในฐานะสัญลักษณ์สำคัญของชาตินั้น ประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่ถูกผลิตขึ้นในระยะต้นของการส่งเสริมบทบาทวีรกษัตริย์ลาวหรือในช่วงกลางทศวรรษ 1990 ยังคงอยู่ภายใต้ชนบ่การเขียนแบบพงสาวดาร ดังในผลงานหลายชิ้นของดวงไซ หลวงพะสี อาทิ เรื่องสมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้ม สมเด็จพระเจ้า

ไชยเชษฐาธิราช สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์ และ 3 วีรกษัตริย์แห่งอาณาจักรลาวล้านช้าง เรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ถูกถ่ายทอดในงานเหล่านี้ทั้งในเชิงโครงเรื่อง ลำดับเวลา วิธีการเขียน และเนื้อความที่ปรากฏนั้นแทบไม่แตกต่างไปจากงานพงศาวดารลาวของมหาสิลา วิละวงส์ แต่อย่างใด

กระทั่งในช่วงปี 2000 เป็นต้นมา เมื่อกระแสความสนใจในการค้นคว้าประวัติวีรกรรมของวีรกษัตริย์ลาวได้เติบโตอย่างกว้างขวาง เรื่องราวบทบาทและวีรกรรมของวีรกษัตริย์ที่ปรากฏในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาวได้ถูกปรับเปลี่ยนการจัดวางโครงเรื่องใหม่ โดยมีการผสมผสานบทบาทของวีรกษัตริย์ในฐานะศูนย์กลางของชาติตามขนบแบบพงศาวดารให้สอดคล้องกับโครงเรื่องประวัติศาสตร์แบบสังคมนิยม ยกตัวอย่างเช่นในผลงานเรื่องประวัติศาสตร์ลาว (ดิกด้าบรรพ์-ปัจจุบัน) ประวัติศาสตร์ลาวฉบับราชการที่เป็นแม่บทของการเขียนประวัติศาสตร์ชาติลาว นับแต่ปี 2000 งานชิ้นนี้ได้ลำดับพัฒนาการโครงเรื่องของประวัติศาสตร์ลาวภายใต้ “Plot” ของประวัติศาสตร์ชาติว่าด้วย “การต่อสู้เพื่อสร้างความเป็นเอกราช เอกภาพ และการต่อสู้ด้านการการุณการและยึดครองจากต่างชาติ” ประวัติศาสตร์ชาติลาวถูกจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ตอนหลัก 18 บทย่อย อันได้แก่

ตอนที่ 1 ประวัติศาสตร์ลาวโบราณ บทย่อยว่าด้วยเรื่อง วิวัฒนาการของรัฐลาวโบราณ และเรื่อง การรวบรวมบรรดาเมืองลาวโบราณเข้าเป็นอาณาจักรลาวล้านช้างเอกราช เอกภาพ

ตอนที่ 2 อาณาจักรลาวล้านช้างสมัยขยายตัวและเจริญรุ่งเรือง บทย่อยว่าด้วยเรื่อง อาณาจักรลาวล้านช้างภายหลังการรวมแผ่นดิน อาณาจักรลาวล้านช้างสมัยเจริญรุ่งเรือง และด้านการการุณการของต่างชาติ และเรื่องอาณาจักรลาวล้านช้างสมัยเจริญรุ่งเรืองสูงสุด

ตอนที่ 3 ศักดินาลาวแตกแยกและการต่อสู้ของประชาชนลาวเพื่อเอกราช บทย่อยว่าด้วยเรื่อง การแตกแยกของกลุ่มศักดินาลาวล้านช้างและศักดินาสยามเข้าการุณการยึดครองลาว การต่อสู้ไม่ยอมจำนนของประชาชนลาวต้านศักดินาสยาม และเรื่อง การปกครองของศักดินาสยาม และการการุณการลาวของพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่ง

ตอนที่ 4 การต่อสู้ของประชาชนลาวต้านลัทธิล่าเมืองขึ้นฝรั่ง บทย่อยว่าด้วยเรื่อง แยกปกครองของพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งอยู่ลาว เรื่องขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวต้านแยกปกครองของพวกล่าเมืองขึ้น เรื่องการต่อสู้ของประชาชนลาวภายใต้การนำพาของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนระยะต้น เรื่องขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่องประเทศลาวเอกราชและการต่อสู้ต้านพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งครั้งใหม่ และเรื่อง ชัยชนะของประชาชนลาวต่อสู้ต้านพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งและด้านการแทรกแซงของจักรวรรดิอเมริกา

ตอนที่ 5 การต่อสู้ภายใต้การนำพาอันปรีชาสามารถและฉลาดสองใสของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (1954-1975) บทย่อยว่าด้วยเรื่อง การต่อสู้มีชัยของประชาชนลาวต้านกล

อุบายของจักรพรรดิอเมริกา และเรื่องระยะการต่อสู้สำเร็จการปฏิวัติชาติประชาธิปไตยในขอบเขตทั่วประเทศ

ตอนที่ 6 ศักราช แห่งการก่อสร้างประเทศลาวสันติภาพ เอกราช เอกภาพ และวัฒนาถาวร (1975-1999) บทย่อว่าด้วยเรื่อง การก่อสร้างประเทศลาว สันติภาพ เอกราช เอกภาพ และวัฒนาถาวร

ประวัติวีรกรรมของพระเจ้าฟ้างุ้ม ถูกนำเสนอในตอนที่ 1 ประวัติศาสตร์ลาวโบราณ ในบทที่ว่าด้วย “การรวบรวมบรรดาเมืองลาวโบราณเข้าเป็นอาณาจักรลาวล้านช้างเอกราช เอกภาพ” ประวัติวีรกรรมของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ถูกนำเสนอในตอนที่ 2 อาณาจักรลาวล้านช้างสมัยขยายตัวและเจริญรุ่งเรือง ในบทที่ว่าด้วย “อาณาจักรลาวล้านช้างสมัยเจริญรุ่งเรืองและตีด้านการรุกรานของต่างชาติ” และประวัติวีรกรรมของพระเจ้าอนุวงศ์ อยู่ในตอนที่ 3 ศักดินาลาวแตกแยก และการต่อสู้ของประชาชนลาวเพื่อเอกราช ในบทที่ว่าด้วย “การต่อสู้ไม่ยอมจำนนของประชาชนลาวต้านศักดินาสยาม”

การนำวีรกษัตริย์ในยุคศักดินามาสวมทับในโครงเรื่องประวัติศาสตร์สมัยสังคมนิยม ปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวเช่นเดียวกัน โครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติในแบบเรียนลาวทั้งฉบับปรับปรุงตามหลักสูตรปี 1994 และฉบับปรับปรุงในปี 2009 ประวัติศาสตร์และวีรกรรมของเจ้าฟ้างุ้ม ถูกนำเสนอในบทที่ว่าด้วย “การรวบรวมเมืองลาวโบราณเข้าเป็นอาณาจักรลาวล้านช้าง” เจ้าไชยเชษฐาธิราช ถูกนำเสนอในบท “การต่อสู้ของประชาชนลาวต้านศักดินาพม่า” และเจ้าอนุวงศ์ ถูกนำเสนอในบท “การต่อสู้ของประชาชนลาวต้านศักดินาสยามภายใต้การนำพาของเจ้าอนุวงศ์”

ภายใต้โครงเรื่องประวัติศาสตร์ดังกล่าว พระเจ้าฟ้างุ้ม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช และพระเจ้าอนุวงศ์ จึงมิได้ถูกเชิดชูในฐานะมหาราชผู้เป็นศูนย์กลางหนึ่งเดียวในการขับเคลื่อนกล่อประวัติศาสตร์ชาติตามขนบพงศาวดาร แต่ถูกเชิดชูในฐานะผู้นำพาประชาชนลาวต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาเอกราชและเอกภาพของชาติ ด้านการรุกรานของต่างชาติควบคู่ไปกับการเชิดชูบทบาทของวีรกษัตริย์ลาว บทบาทประชาชนลาวในการต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาชาติบ้านเมือง ก็ได้รับการยกย่องและให้ความสำคัญด้วยเช่นกัน ที่สำคัญโครงเรื่องดังกล่าวยังสร้างความต่อเนื่องของสายธารประวัติศาสตร์ชาติ จากบทบาทของวีรกษัตริย์ลาว ในการปกป้องรักษาเอกราชและเอกภาพของชาติ นับจากเจ้าฟ้างุ้ม ผู้รวบรวมแผ่นดินลาว เจ้าไชยเชษฐาธิราชผู้นำพาประชาชนลาวด้านการรุกรานของศักดินาพม่า เจ้าอนุวงศ์ ผู้บทบาทการต่อสู้ของประชาชนลาวต้านลัทธิล่าเมืองขึ้นฝรั่ง มาจนถึงบทบาทของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ในการนำพาประชาชนลาว ต่อสู้ต้านลัทธิล่าเมืองขึ้นของจักรวรรดินิยมอเมริกัน และในที่สุดสามารถสร้างศักราชใหม่ ในการนำประเทศลาวเข้าสู่ยุคแห่งสันติ ภาพ เอกราช เอกภาพ และวัฒนาถาวรได้ในที่สุด

(2) จากวีรภักษัตริย์ยุคศักดินาสู่วีรภักษัตริย์รัฐชาติสังคมนิยม : การสร้างจินตภาพและความหมายใหม่

ในกระบวนการเชิดชูวีรภักษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์นั้นรัฐบาลได้มุ่งขบเน้นคุณลักษณะที่สะท้อนความเป็นวีรบุรุษของชาติ มากกว่าคุณลักษณะที่ผูกติดกับสถานะความเป็นภักษัตริย์ ความเป็นผู้มีบุญบารมีสูงส่งเหนือกว่าสามัญชนตามการเขียนประวัติศาสตร์ชาติภายใต้ขุนบพงศาวดาร นำสังเกตว่าภักษัตริย์ทุกพระองค์ที่รัฐบาลเชิดชูในฐานะเสาหลักหรือศูนย์รวมจิตใจของชาตินั้นในยุคนั้น ล้วนแต่ดำรงสถานะความเป็นภักษัตริย์ “นักรบ” คุณลักษณะสำคัญที่ถูกขบเน้นความสามารถในด้านการรบ ความกล้าหาญ เฉลียวฉลาดรู้จักวางแผนและประเมินสถานการณ์ และการเป็นผู้อุทิศตนเพื่อ “ชาติ” ปกปักษ์รักษาเอกราช เอกภาพ และความเป็นชาติของลาว

กรณีการเชิดชูเจ้าฟ้าชุ่ม สะท้อนถึงการสร้าง “จินตภาพ” ใหม่ เพื่อปรับเปลี่ยนให้วีรภักษัตริย์ในยุคศักดินากลายเป็นวีรบุรุษของชาติสังคมนิยมลาว/สร้างจินตภาพใหม่ของวีรภักษัตริย์ลาวได้เป็นอย่างดีนับตั้งแต่เจ้าฟ้าชุ่มปรากฏพระองค์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ ทั้งในพื้นขุนบรม พงศาวดารล้านช้างฉบับต่าง ๆ จนมาถึง พงศาวดารลาวที่เขียนขึ้นภายหลังลาวได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส เรื่องราวของเจ้าฟ้าชุ่มได้ถูกถ่ายทอดภายใต้ขุนบการเขียนประวัติศาสตร์แบบจารีต คือมีลักษณะเป็นวีรบุรุษในตำนาน มีเรื่องราวที่ผูกโยงกับปาฏิหาริย์ และในฐานะภักษัตริย์ผู้สถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างและผู้ที่สืบทอดเชื้อวงศ์จาก “ขุนบรม” ผู้ซึ่งแทนส่งให้มาปกครองโลกมนุษย์ เจ้าฟ้าชุ่มจึงมีลักษณะพิเศษที่แสดงความเป็นผู้มีบุญบารมีสูงเหนือคนธรรมดาสามัญ ดังเรื่องราวที่ถูกบันทึกว่า เจ้าฟ้าชุ่มกำเนิดมาแตกต่างจากบุคคลทั่วไป คือมี “เขี้ยว” หรือ ฟัน 33 ซี่ ลักษณะพิเศษนี้ทำให้เจ้าฟ้าชุ่มถูกทำนายว่า ไม่เป็นมงคลต่อบ้านเมือง จึงถูกลอยแพลงสู่แม่น้ำโขง แต่แพของพระองค์ไปหยุดอยู่บริเวณห้วยฝี่ มีพระภิกษุเขมร นำไปเลี้ยงดู อบรมศิลปวิทยาการความรู้ให้ และต่อมาเจ้าฟ้าชุ่มได้เข้าวังอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดินเขมร ซึ่งเรื่องราวทั้งหมดสะท้อนความเป็นผู้มีบุญบารมีเหนือบุรุษสามัญชน สุดท้ายพระองค์ได้กลับมาปกครองบ้านเมืองรวบรวมแผ่นดินเป็นหนึ่งดังที่ว่า

เจ้าฟ้าชุ่มประสูติ ปีมะโรง จุลศักราช 678 (ค.ศ.1316) พระองค์เป็นราชโอรสของพระเจ้าฟ้าเจี้ยวห รือขุนฝี่ฟ้า เวลาบ ระบุต้ออกมานั้นมี ฟันเกิดมาพร้อมทั้ง 33 ซี่ พวกอำมาตย์ราชมนตรีทั้งหลาย เห็นดั่งนั้นกลัวจะเป็นคนเข็ดขวางแพ้บ้านแพ้เมือง จึงพร้อมกันขึ้นกราบทูลพระราชาบิดา ขอให้เอาไหล่น้ำเสีย เจ้าฟ้าเจี้ยวหัดขึ้นคำ ชาวเมืองไม่ได้ จึงสั่งให้เอาเจ้าฟ้าชุ่มใส่แพไหล่น้ำโขง พร้อมด้วยพ่อเลี้ยงนางนมและข้าใช้...แพของเจ้าฟ้าชุ่ม ไหลไปตามแม่น้ำ โขงได้ปีหนึ่งจึงไปถึงห้วยฝี่ เวลานั้นมี พระภิกษุชาวเขมรคนหนึ่ง

นามว่ามหาปาสมันตะเถระ อาศัยอยู่วัดคูหาใกล้กับหัวหาดหลี่ผี พระมหาปาสมันได้เห็นแพของท้าวฟ้างุ้มมาจอดอยู่ที่นั่น และได้ ทราบว่าเป็นพระราชโอรสแห่งกษัตริย์ลาวก็เอาไปเลี้ยงไว้และสั่งสอนความรู้ ศิลปวิทยาการต่าง ๆ ให้ เมื่อพระกุมารมีพระชนมมาได้ 6-7 ปี จึงเอาถวายพระเจ้าแผ่นดินประเทศ เขมรที่นครหลวง (สילה วีระวงศ์, มหา, 2001, น. 30)

แต่นับจากทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา เรื่องราวของเจ้าฟ้างุ้มที่ถูกถ่ายทอดในประวัติศาสตร์ชาตินั้นเปลี่ยนแปลงไป ประวัติศาสตร์เจ้าฟ้างุ้มถูกปรับเปลี่ยนให้มีลักษณะสามัญและมีการอธิบายที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น เรื่องราว ปาฏิหาริย์หรือเรื่องราวที่มีลักษณะของตำนานและเทพนิยาย อาทิ เรื่องของการมี ฟัน 33 ซี่ ทำให้ถูกทำนายว่าเป็นกาลีและถูกปล่อยลอยแพลงน้ำโขงได้ถูกตัดออกหรือลดความสำคัญลง เจ้าฟ้างุ้มในประวัติศาสตร์ลาวยุคใหม่ คือ โอรสของขุนผิฟ้าผู้ถือกำเนิดขึ้นในช่วงที่บ้านเมืองเกิดความสับสนวุ่นวายจากการแก่งแย่งอำนาจของกลุ่มศักดินา เจ้าฟ้างุ้มจึงได้ตัดสินใจเดินทางล่องแพไปทางภาคใต้ แสวงหาวิชาความรู้และผูกสายสัมพันธ์กับเจ้าชีวิตเขมร เพื่อเตรียมการเคลื่อนไหวในการรวมแผ่นดินลาวให้เป็นเอกภาพว่า

เจ้าฟ้างุ้มเกิดในปี 1316 ที่พระราชวังเชียงทอง ปี 1316 เป็นโอรสของขุนผิฟ้าและยานางคำเฮี้ยว จากนั้นคำผิงสั่งให้นำไปเลี้ยง โดยปู่เลี้ยง คืออ้ายเวียงผา (แสนหลวง) เป็นผู้ให้การศึกษาบรม ฟ้างุ้มกำเนิดขึ้นใน ระยะที่เหตุการณ์อยู่เมืองขวา (หลวงพระบาง) กำลังปั่นป่วนซึ่งเกิดจากความขัดแย้งกันอย่าง รุนแรงระหว่างกลุ่มศักดินาที่สืบเนื่องมายาวนาน...ในตอนฟ้างุ้มใหญ่ได้ 23 ปี จึงลงไปใต้ในปี 1339 ได้เดินทางล่องแพไปกับปู่เลี้ยง น้ำเลี้ยง ตาเลี้ยง อาเลี้ยง พี่เลี้ยงและข้าเลี้ยง พร้อมนายทหาร 6 คน พร้อมบริวารทหารเสืออีก 33 คน...

ความจริงนั้นพระยาฟ้างุ้ม พร้อมด้วยค ณะได้เคลื่อนไหวไปมาในเขต ภาคใต้ลาวและในดินแดนส่วนหนึ่งที่ยังคงอยู่ใต้อิทธิพลของเขมร เพื่อคุมสภาพการรวมให้ได้อย่างครบถ้วนและบาง ระยะก็ได้ลงไป รอดถึงอังกฤษหรือนครทม เมืองหลวง เขมร ทั้งนี้ก็เพื่อแสวงหาวิชาความรู้มี ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี เป็นต้น และอีกด้านหนึ่งก็เพื่อผูกสายสัมพันธ์อันดีกับเจ้าชีวิตเขมร (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, 2002, น. 21 - 23)

ประวัติศาสตร์ลาวยังได้วิเคราะห์ถึงความสำเร็จของเจ้าฟ้างุ้มในการรวบรวมแผ่นดินลาวเป็นเอกภาพว่ามาจากการที่พระองค์มีความมุ่งมั่น รู้จักประเมินสถานการณ์กำลังของ

ตนเองและกำลังของฝ่ายตรงข้าม มีความซื่อสัตย์ต่ออุดมการณ์ จึงสามารถดึงดูดการสนับสนุนจากประชาชนลาวอย่างกว้างขวางว่า

พระยาฟ้ารุ่งไม่เพียงแต่มีบุคลิกลักษณะที่โดดเด่นในตัวเท่านั้น แต่หากมีคุณสมบัติ ทศนะหลักหมื่นเสมอต้นเสมอปลาย ซื่อสัตย์ต่ออุดมการณ์ของตน สามารถดึงดูดเอาความนับถือจากมหาชนได้เกินคาดหมาย ดังมีหัวเมืองที่ประชาชน ไม่ยอมลุกขึ้นต่อสู้อย่างเต็มกำลังของเจ้าศักดินาท้องถิ่นของเขา หันมาสนับสนุนขบวนการรวบรวมลาวของพระยาฟ้ารุ่งด้วยความสมัครใจ เช่น ประชาชนเขตเมืองก ระบอง (แขวงคำม่วน) เมืองเชียงขวาง เมืองยอย เป็นต้น พระยาฟ้ารุ่งมีความฉลาดในการจัดตั้ง การนำพา พิเศษ คือการจัดตั้งนำพาเหล่า รบ รู้จักทะนุถนอมกำลังแ รงพื้นฐานของตนอย่างค ร่องแคล่ว คือเบื้องต้นพระยาฟ้ารุ่งมีกำลังพลเริ่มต้นประมาณ 32 คนเท่านั้น จากนั้นมาขบวนต่อสู้เพื่อรวบรวมลาวก็มีมากมายขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้พระยาฟ้ารุ่งสามารถ ชิงชากำลังระหว่างตนกับฝ่าย ตรงกันข้ามอย่างถูกต้อง ...การก่อสร้างหลักแหล่งพื้น ฐานความสามัคคีภายใน สังเกตเห็นว่าพระยาฟ้ารุ่งทำได้ดีเป็นพิเศษ ไม่มีแม่ทัพคนใดที่ภักดีต่อพระยาฟ้ารุ่งแล้วหันมา ททรศหักหลังต่อพระยาฟ้ารุ่ง...การจัดตั้งนำพาเหล่า รบล้วนแต่เป็นบุคคลสำคัญเก่งกล้าและไว้นื้อ ซื่อใจของพระยาฟ้ารุ่ง (คณะค้นคว้า เฉพาะกิจ ประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 111)

ในส่วนของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชก็เช่นเดียวกัน ประวัติศาสตร์ชาติลาวได้เชิดชูพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชในฐานะผู้นำพาประชาชนลาวสร้างความรุ่งเรืองให้กับอาณาจักรลาวล้านช้าง โดยเฉพาะฐานะความเป็นกษัตริย์นักรบผู้เก่งกล้า ราชานึ่งเดียวที่สามารถต้านทานกองทัพของพระเจ้าบุเรงนอง ดังที่ประวัติศาสตร์ลาวได้ยกย่องความสำเร็จของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชว่าเป็นเพราะพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช “มีสติ ระวังตัวสูง มีสายตาท่านกว้างเห็นไกล คาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าอย่างมีวิทยา ศาสตร์ สมเหตุสมผล พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้ย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบางมาตั้งอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ ได้สร้างกำแพงเมืองคู่อ ลองร่อนน้ำป้องกันเมืองไว้อย่างหนาแน่น ได้ผูกความสัมพันธ์ไมตรีกับกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเพื่อเพิ่มมิตรลดพวณศัตรู” (บุญมี เทบสีเมือง, มหา, 2009, น. 136) เช่นเดียวกับแบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมที่ 4 ที่ได้ยกย่องความสำเร็จของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชว่าเป็นเพราะ “เจ้าไชยเชษฐาธิราช ผู้รวบรวมความสามัคคีปวงชน ใช้ภูมิปัญญาและจุดพิเศษของดินฟ้าอากาศ เพื่อวางแผนตีศัตรูอย่างมีไหวพริบ ท่านมีสายตามองกว้างเห็นไกล รู้ใช้ยุทธโบายเพิ่มมิตรพวณศัตรู” (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2008ก, น. 156)

สำหรับพระเจ้าอนุนวงศ์ ประวัติศาสตร์ชาติลาวได้ขบขันคุณลักษณะของความมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์กู้เอกราชของชาติ แม้พระองค์จะถูกจับไปเป็นตัวประกันที่สยาม ถูกอบรมสั่งสอนให้ลืมนชาติ แต่พระองค์กลับยังคงดำรงน้ำใจรักชาติอย่างดุจดั่ง ประวัติศาสตร์ลาวในปัจจุบันได้ชี้ให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบของพระองค์ในการเตรียมการเพื่อกู้เอกราชของชาติอย่างเป็นลำดับขั้น อาทิ การปรับปรุงความเข้มแข็งภายในอาณาจักร การปลุกระดมน้ำใจรักชาติในหมู่ประชาชน การสร้างความสัมพันธ์กับเวียดนาม ขณะที่ในความสัมพันธ์กับสยามพระองค์ได้เน้นการสร้างควมไว้วางใจด้วยการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของประเทศราชอย่างครบถ้วนเพื่อไม่ให้สยามระแวงสงสัย ดังบางช่วงตอนในแบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ว่า

เจ้าอนุนวงศ์เป็นผู้หนึ่งที่มีไหวพริบ รู้สะสมบทเรียนในเวียงงานตัวจริง เพื่อวางแผนการเคลื่อนไหวในระยะต่อมา รู้จักใช้กำลังแรงของปวงชน นอกนั้นอำนาจรัฐอยู่ศูนย์กลางยังได้สร้างสายพัวพันและใกล้ชิดติดแน่นกับหัวเมืองต่าง ๆ ที่ขึ้นกับเวียงจันทน์ หน่ออย่างเป็นประจำ ที่สำคัญได้ใช้ความพยายามในทุกด้านเพื่อตั้งตุลาการกลุ่มศักดินาอยู่เมืองพวน และหลวงพระบาง แนน้อยยกรวบรวมนำกำลัง รุงจากปวงชนเพื่อต้านศักดินาสยาม โดยเฉพาะเมืองจำปาสัก เจ้าอนุนวงศ์ได้แต่งตั้งราชบุตรโยกไปเป็นเจ้าเมือง เหตุการณ์ทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ได้แสดงให้เห็นความพยายามของปวงประชาชนลาว โดยมีเจ้าอนุนวงศ์เป็นตัวแทน ท่านได้ใช้ยุทธวิธีคล่องแคล่ว เพื่อผ่อนคลายความขัดแย้งอยู่ภายในชนชั้นศักดินาลาว สุมทุกกำลังจากปวงชนต่อสู้ต้านศักดินาสยาม และ แย่งเอาเอกราชแห่งชาติ” (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2008ก, น. 175)

ด้วยการขบขันคุณลักษณะของวีรบุรุษดังกล่าวข้างต้น จินตภาพของวีรกษัตริย์ในประวัติศาสตร์ชาติลาวในปัจจุบัน จึงมิใช่วีรกษัตริย์ผู้ทรงฤทธานุภาพหรือผู้มีบุญบารมีอันสืบเนื่องจากชาติกำเนิดที่สูงส่ง แต่เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการปกป้องรักษาเอกราชและเอกภาพของชาติลาว การขบขันคุณลักษณะวีรบุรุษชาติดังกล่าว ทำให้วีรกษัตริย์ยุคศักดินาลาวทั้ง 3 พระองค์ได้ถูกร้อยรัดเชื่อมโยงเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับประวัติศาสตร์การต่อสู้ของประชาชนลาวอย่างสนิทแนบแน่นมากกว่าเดิม ทั้งยังนำสังเกตว่าคุณลักษณะของวีรกษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ที่ถูกขบขันไม่ว่าจะเป็นความมุ่งมั่น ความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบ รู้จักประเมินสถานการณ์ ชื่อสัตย์ต่ออุดมการณ์และยอมอุทิศชีวิตเพื่อชาติ ไม่เพียงเป็นคุณสมบัติของวีรกษัตริย์แต่เป็นคุณสมบัติของผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ผู้สืบต่ออุดมการณ์ในการปกป้องรักษาชาติลาว ผู้นำพาประชาชนลาวสร้าง “ศักราชใหม่” แห่งเอกภาพเอกราช และวัฒนาถาวรให้เกิดขึ้น

(3) จากวีรภักดิ์วีรสุพรรณประชาชนปฏิวัติ : ผู้สืบทอดจิตวิญญาณและอุดมการณ์

การปกป้องรักษาเอกราชและเอกภาพของชาติ

น่าสนใจว่าในกระบวนการเชิดชูวีรภักดิ์วีรสุพรรณประชาชนปฏิวัติในฐานะแกนหลักของชาตินิยม ไม่เพียงพระเจ้าฟ้ารุ่ง พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชและพระเจ้าอนุวงศ์เท่านั้นที่ถูกสร้างความหมายใหม่ เพื่อร้อยรัดเชื่อมโยงวีรภักดิ์วีรสุพรรณประชาชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งในสายธารประวัติศาสตร์ชาตินิยม แต่ผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็ได้ถูกสร้างจินตภาพและความหมายใหม่เช่นเดียวกัน

ที่ผ่านมา นับตั้งแต่ที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ก่อตั้งขึ้น (แม้พรรคจะมียังมิได้เปิดเผยต่อสาธารณชน) พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้กล่าวถึงบทบาทของพรรคในฐานะผู้สืบทอดอุดมการณ์มาร์กซ์ - เลนิน สืบทอดมรดกเชื้อปฏิวัติจากชนชั้นกรรมาชีพอินโดจีน สืบทอดภารกิจในการเคลื่อนไหวทางการเมืองจากโฮจิมินห์ ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนว่า

การสร้างตั้งพรรคประชาชนลาว เป็นการสมทบระหว่างขบวนการรักษาชาติของประชาชน บรรดาเผ่า ขบวนการกรรมาชีพลัทธิมาร์ก-เลนิน โดยสหภาพโฮจิมินห์เป็นผู้เผยแพร่เข้าอินโดจีน การสร้างตั้งพรรคได้เป็นบาดเลี้ยวป ระวัติการของการปฏิวัติลาว โดยสืบทอดภารกิจของพรรคคอมมิวนิสต์ อินโดจีน พรรคเราได้กรรมสิทธิ์ผูกขาดในการนำพาการปฏิวัติลาว ภายใต้คัมภีร์ของพรรค...มันได้สืบทอดมรดกเชื้อต่อสู่ปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพอินโดจีน ภายใต้การนำพาของ พรรคคอมมิวนิสต์ อินโดจีนและปัจจุบันนี้ ได้มีพ รรคการเมืองของตนคือพรรคประชาชนลาว การปฏิวัติของประเทศเราเป็นภาคส่วนอันสคัญแน่นของการปฏิวัติของโลก ดำเนินไปในยุคสมัยภายหลังมหาปฏิวัติเดือนตุลา ซึ่งเป็นยุคสมัยที่ชนชั้น กรรมา โดยมี ลัทธิมาร์ก -เลนิน เป็นอาวุธ ด้านแนวคิดอันช ะเลิศได้กลายเป็นกำลังใจการนำพาขบวนการปฏิวัติโลก

แต่ในปัจจุบัน ภายใต้บริบทที่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ต้องเผชิญกับวิกฤติ

ศรัทธาแห่งความชอบธรรม การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก และการปรับเปลี่ยนแนวทางของการพัฒนาประเทศสู่ทิศทางทุนนิยมในหลายประเทศคอมมิวนิสต์ อาทิ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน เวียดนาม รวมถึงลาว ภายใต้สภาวะการดังกล่าวที่น่าสนใจว่า รัฐบาลลาวและพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้เปลี่ยนแหล่งอ้างอิงทางอุดมการณ์ใหม่ การเน้นย้ำการสืบทอดอุดมการณ์มาร์กซ์ลัทธิ การสืบทอดภารกิจจากพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้ห่างหายไป วีรภักดิ์วีรสุพรรณประชาชนได้กลายเป็นแหล่งอ้างอิงในเชิงอุดมการณ์ใหม่ ดังที่ปรากฏว่าภายใต้กระบวนการเชิดชูวีร

กษัตริย์ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้พยายามวางบทบาทของพรรคในฐานะผู้สืบทอดมรดกเชื้อต่อสู้อย่าง
สืบทอดเจตนารมณ์ของวีรกษัตริย์ในการปกป้องรักษาเอกราชและเอกภาพของชาติ

ดังในงานนิพนธ์เรื่อง “ผู้นำพาสถาปนาอาณาจักรล้านช้างเอกภาพ พระยา
ฟ้ารุ่งแห่งล้านช้าง ครอบ 450 ปี” ที่จัดทำโดยกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว ซึ่งได้ตอบ
ข้อสงสัยว่าเหตุใดรัฐบาลสังคมนิยมจึงหันไปยกย่องวีรกษัตริย์ยุคศักดินาเป็นสัญลักษณ์ของชาตินิยม
โดยการสร้างคำอธิบายเชื่อมโยงให้เห็นว่าการปกครองภายใต้ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ของลาว
ในปัจจุบันเป็นห่วงโซ่ที่สืบทอดมาจากระบอบกษัตริย์ของเจ้าฟ้ารุ่ง เป็นห่วงโซ่แห่งสายสัมพันธ์
ประวัติศาสตร์ที่ไม่มีใครสามารถต่อต้านได้ เจ้าฟ้ารุ่งและพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นผู้มีจิตวิญญาณ
หรืออุดมการณ์เดียวกัน คือมีความมุ่งมั่นและองอาจหาญกล้าในการปกป้องรักษาประเทศชาติ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านไกสอน พมวิหาน รัฐบุรุษผู้นำพาพรรคประชาชนปฏิวัติสร้างชาติภายใต้
ระบอบใหม่ได้รับการให้ความหมายว่าเป็นทายาทหรือผู้สืบทอดจิตวิญญาณและอุดมการณ์ของวีร
กษัตริย์ในการปกป้องประชาชนลาวและพัฒนาประเทศลาวให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น ประชาชนลาวจึง
ควรเคารพเชื่อฟังต่อการนำของพรรคประชาชนปฏิวัติในปัจจุบันดังคำกล่าวที่ว่า

บางท่านอาจคิดว่าเป็นอะไร ระบอบสังคมนิยมของ สปป.ล. จะต้องไปยกย่องบรรดา
กษัตริย์ในระบอบศักดินา จะตอบคำถามนี้เราต้องเข้าใจขบวนการ วิวัฒนาการประวัติศาสตร์
วิพากษ์ คือต้องเข้าใจระบอบสังคมที่จะต้องผันแปร ไปตามกฎเกณฑ์ของมัน มันจะผ่าน
จากระบอบหนึ่งไปสู่ระบอบหนึ่งตามกาลเทศะของมัน ใครก็ไปห้ามมันไม่ได้เด็ดขาด แต่
สำคัญเราต้องเข้าใจ ห่วงโซ่แห่งการต่อเนื่องและเกี่ยวพันที่เป็นผ ลซึ่งกันและกัน ฉะนั้น
ระบอบศักดินาและสาธารณรัฐก็คืออดีตและปัจจุบันของกันและกัน. . .

กล่าวง่าย ๆ ก็คือถ้า ไม่มีครั้งนั้น เราอาจไม่มีครั้งนี้ เรามี สปป.ล. ในปัจจุบันก็
เพราะมีอาณาจักรลาวล้านช้างใน ครั้งก่อน เรามีท่านป ระธานไกสอน พมวิหาน ผู้นำที่
เคารพรักในการสถาปนา สปป.ล. ในปัจจุบันก็เพราะเรามีพระยาฟ้ารุ่งแห่งล้านช้างผู้
นำพารวบรวมสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างใน ครั้งก่อนนั่นเอง (กระทรวงแถลงข่าว
และวัฒนธรรม, 2002, น. 66)

เช่นเดียวกับกรณีของพระเจ้าอูนวงศ์ งานประวัติศาสตร์ลาวเกือบทุกชิ้นได้
พยายามเชื่อมโยงมรดกเชื้อ การต่อสู้ของพรรคประชาชนปฏิวัติว่าสืบทอดมาจากจิตวิญญาณแห่งความรัก
ชาติและการอุทิศชีวิตเพื่อปกป้องเอกราชจากพระเจ้าอูนวงศ์ดังที่ว่า

เจ้าอนุวงศ์เป็นกษัตริย์ลาวองค์หนึ่ง ที่องอาจกล้าหาญไม่เคยยอมเป็นข้อยข้ามาไ้ใช้แก่ต่าง
 ด้าว (ตายเป็นผีดีกว่าเป็นข้อยข้า) เจ้าอนุวงศ์ เจ้าราชวงศ์ พร้อมด้วย เชื้อพันธุ์พงศ์เผ่า
 ของท่าน ล้วนแต่มิมีน้ำใจรักชาติอันสูงส่ง พร้อมกันลุกขึ้นกอบกู้เอกราช ต่อสู้จนถึง
 เลือดหยาดสุดท้าย นี่คือนมเลือดของชาติลาวเรา สืบต่อกันมาเท่าทุกวันนี้ ถึงแม้ขบวนกู่
 อิศราภาพของเจ้าอนุวงศ์ไม่ได้รับชัยชนะ เนื่องจากหลายสาเหตุ ที่กล่าวมาถึงข้างต้นนั้นก็
 ตาม แต่มันได้กลายไปเป็นแบบอย่าง ก กลายเป็นทวนไฟแห่งการต่อสู้ปฏิวัติด้านพวกต่าง
 ด้าวสืบเนื่องกันมาเป็น ระยะ การต่อสู้ด้านการปกครองของสยามก็ยังสืบต่อ
 มาถึงสมัยพวกฝรั่ง – ก้าวมาจัดตั้งเป็นพรรค ปฏิวัติคือพรรค ประชาชนปฏิวัติลาว
 ผู้จัดตั้งและนำพาขบวนการปฏิวัติลาวจนได้รับชัยชนะมาเท่าทุกวันนี้ (พุทธอง แสงอาคม,
 2006, น. 71)

การสืบต่อมรดกเชื้อต่อสู้จากเจ้าอนุวงศ์ปรากฏเด่นชัดมากยิ่งขึ้นจากการที่
 ไกสอน พมวิหานได้ใช้ชื่อ “เจ้าราชวงศ์” โอรสของเจ้าอนุวงศ์ผู้มีวีรกรรมหาญกล้าในการสู้รบไม่ยอม
 จำนวนต่อสยามแต่ได้หายสาบสูญไปในสงคราม มาเป็นชื่อกองกำลังปฏิวัติ (กองกำลังติดอาวุธ/ กอง
 กำลังประกอบอาวุธ) กองแรกจัดตั้งขึ้นในปีค.ศ. 1949 ในช่วงของการทำสงครามปฏิวัติและกอง
 ราชวงศ์กลายเป็นต้นกำเนิดของกองทัพประชาชนลาวดังที่ว่า

สงครามต่อสู้เพื่อเอกราชครั้งนั้น ถึงจะพ่ายแพ้ให้แก่ศัตรูผู้รุกรานและผู้นำลาวในครั้งนั้น
 ได้ถูกพวกสยามจับได้ นำไป ทรมานอย่างโหดร้ายป่าเถื่อน เพื่อหวังดับมอดน้ำใจต่อสู้
 ของประชาชนลาวให้หมดไป แต่ผู้นำลาวจำนวนหนึ่งสามารถเอาตัวหลบหนีไปได้ และ
 ยังสืบต่อต่อสู้ไป ได้สืบต่อเคลื่อนไหวต่อมาอีกหลายสิบปี โดยมีที่มั่นอยู่เขตคำม่วน
 สะหวันนะเขต ขบวนการต่อสู้ได้ขยายตัวในรูปของขบวนการผู้มีบุญอีกหลายระยะ
 ประชาชนลาวได้จดจำมรดกเชื้อต่อสู้ของเจ้าอนุวงศ์ เจ้าราชวงศ์ ตลอดมา โดยเขียนเป็น
 พื้นเวียงราชวงศ์ พื้นทองคำเวียงจันทน์ ทำให้มรดกเชื้อต่อสู้ครั้งนั้นไม่มีศูนย์สิ้น จนในที่สุด
 พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้มีมติให้ประชาชนลาวสร้างกองทัพ ตนเองขึ้นในปี 1949 มี
 ชื่อว่า “กองราชวงศ์” ซึ่งเอาชื่อของเจ้าราชวงศ์ผู้องอาจ กล้าหาญในหลายครั้งรบ เช่น
 สามารถใช้หอกแทงพระยาราชสุภาวดี แม่ทัพใหญ่ของสยามตกลงหลังม้าและฟันพระ
 ยาพิพิธชาดครึ่ง ภายหลังสงครามพ่ายแพ้แล้วเจ้าราชวงศ์ยังสืบต่อต่อสู้อย่าง ไม่ลดละ
 และได้ถึงแก่กรรมที่เมืองเว้ กองราชวงศ์ได้กลายมาเป็นกองทัพประชาชนลาวในปัจจุบัน
 (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 446)

น่าสนใจว่า นอกเหนือจากกองราชวง ศัภายใต้การนำของท่านไกสอน พมวิหาน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีแล้ว งานนิพนธ์ที่นำเสนอเรื่องประวัติศาสตร์เส้นทางการต่อสู้ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยเฉพาะที่ตีพิมพ์ในช่วงตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา ได้ระบุถึงข้อมูลการเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเอกราชของกลุ่มผู้รักชาติภายใต้การนำของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวในระยะต้นว่าได้มีการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธ (กองกำลังประกอบอาวุธ) ภายใต้ชื่อที่เชื่อมโยงกับชื่อของวีรกรรมในอดีตของลาวพระองค์อื่น ๆ ของลาวอีกไม่น้อย อาทิ “กองฟ้างุ่ม” “กองไชยเชษฐาธิราช” “กองไชยจักรพรรดิ” “กองสามแสนไท” และ “กองปา ใจ” ดังปรากฏในผลงานเรื่องประวัติศาสตร์ลาวดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบันที่ว่า

กองทัพลาวอิสระ ซึ่งคือกองทัพประชาชนลาวในปัจจุบันนี้ ได้รับการสร้างตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 20 มกราคม 1949 อยู่ที่เขตที่มั่นซำเหนือ โดยจัดพิธีประกาศอย่างเป็นทางการอยู่ **กองรา ขวงค์** ซึ่งคือสหยา ไกสอน เป็นผู้บัญชาการสูงสุด...และถัดจากนั้นบรรดากองเอกราชอื่น ๆ เช่น **กองไชยจักรพรรดิ กองไชยเชษฐาธิราช กองปา ใจ และ กองฟ้างุ่ม** ก็ได้รับการประกาศ รับเอาเข้า ร่วมแถวกองทัพ ลาว อิสระ เป็นทางการต่อเนื่องกันมา ภายใต้การ ชี้นำโดย ตรงของสาขา พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ประจำลาว (คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว, 2000, น. 747-748)

ทั้งนี้ มีข้อน่าพิจารณาว่าชื่อกองกำลังปฏิวัติภายใต้การนำของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวที่ตั้งตามพระนามของวีรกรรมลาวพระองค์อื่น ๆ เหล่านี้แทบไม่เคยถูกเน้นย้ำหรือให้ความสำคัญมาก่อนในงานนิพนธ์ที่ว่าด้วยการเคลื่อนไหวต่อสู้ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่ตีพิมพ์ในช่วงก่อนทศวรรษ 1990 โดยงานนิพนธ์ส่วนใหญ่จะมีการระบุแค่เพียงว่ามี “กองเอกราช” “กองกำลังประกอบอาวุธ” “กองกำลังนักรบรักชาติ” ปฏิบัติการอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยมีได้กล่าวถึงหรือให้ความสำคัญกับชื่อกองที่ตั้งขึ้น

นับแต่ช่วงปลายทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา งานนิพนธ์ที่บอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์การต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวในระยะต้นของการปฏิวัติได้มีการให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงมูลเชื้อปฏิวัติเข้ากับการเชิดชูวีรกรรมของวีรกรรมลาวมากขึ้น มีการเน้นอธิบายความโดยละเอียดมากขึ้นว่าผู้นำคนสำคัญของพรรคคนใดบ้างที่สังกัด กองฟ้างุ่ม กองไชยเชษฐา กองไชยจักรพรรดิ กองสามแสนไท อาทิ หนังสือ ชีวิตและภารกิจปฏิวัติของประธานไกสอน พมวิหาน ที่จัดทำโดยคณะรับผิดชอบหอพิพิธภัณฑสถานไกสอน พมวิหาน ได้ให้รายละเอียดข้อมูลว่า “กองฟ้างุ่ม” นั้นอยู่ภายใต้การบัญชาการของ สหายหมื่น สมวิจิต ส่วน “กองไชยจักรพรรดิ”(กองไชยจักกะพัด) และ

“กองสามแสนโท” เจ้าสุภานุวงศ์ได้เป็นผู้นำในการจัดตั้ง โดยให้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของแกนนำ การเคลื่อนไหวหลายท่าน อาทิ สหายคำไต สี่พันดอน สหายสีทน กมมะดำ สหายพูน สีปะเลิด ส่วน “กองปาใจ” มีท่านไฟต่าง ลอเปี้ยยาว เป็นผู้บัญชาการ (วิวัน จันทะโคต และคณะ, 2012, น. 62-63)

ขณะที่หนังสือเรื่องความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 3 ที่ตีพิมพ์ปี 2011 ก็ เป็นอีกเล่มหนึ่งที่ได้มีการบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดตั้งและการต่อสู้ของกองฟ้างุ่มและกอง ไชยจักรพรรดิไว้เป็นหัวข้อเฉพาะ ในส่วนของกองไชยจักรพรรดิหนังสือเล่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับการ ขับเน้นบทบาทการนำของท่านคำไต สี่พันดอน อดีตผู้นำสูงสุดของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน ลาวคนที่สองที่ควบตำแหน่งประธานพรรคและประธานประเทศ ต่อจากท่านไกสอน พมวิหาน ดัง เนื่อความว่า

ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน สมเด็จเจ้าสุภานุวงศ์ได้สร้างตั้งกองไชยจักรพรรดิ 2 ขึ้น โดย แต่งตั้งท่านสีทน กมมะดำ เป็นผู้บัญชาการ ท่านสีทน กมมะดำ เป็นนักต่อสู้ที่มีบ ทบาท มานาน จึงสามารถบัญชาการสู้รบบุกโจมตีกองทหารฝรั่ง มีชัยชนะมาทุกการรบ กลาง ปี 1947 สมเด็จเจ้าสุภานุวงศ์ได้แต่งตั้งท่านคำไต สี่พันดอน เป็นผู้ต่างหน้าเพิ่ม ไป ประจำการอยู่ที่กอง ไชยจักรพรรดิ 2 ในนามผู้แทนรัฐบาลลาวอิสระ เพื่อชี้นำพากอง ดังกล่าวโดยตรง เพราะการติดต่อสื่อสารกับศูนย์กลางไม่สะดวก ท่านคำไตได้ทำหน้าที่ สำคัญในการลู่โล่งค ณะบัญชาการและพนักงานในกอง ไชยจักรพรรดิ 2 ให้เข้าใจสภาพ การและการเคลื่อนย้ายฐานที่มั่นไปสู่ทิศตะวันออก (บุญมี เทบสีเมือง, มหา, 2011, น. 345)

ลักษณะดังกล่าวนี้ ไม่เพียงปรากฏในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ แต่ยังปรากฏ ในตำราแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวด้วย ดังในการเปรียบเทียบเนื้อหาแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวที่ ตีพิมพ์ ฉบับปี ค.ศ. 1979 ฉบับปี ค.ศ. 1997 และ ฉบับปี ค.ศ. 2012 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นระดับชั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การต่อสู้ของขบวนการคอมมิวนิสต์และพรรค ประชาชนปฏิวัติลาวในสมัยการเรียกร้องเอกราชและการปฏิวัติสังคมนิยมพบว่า ในแบบเรียน ประวัติศาสตร์ฉบับปี ค.ศ. 1979 ซึ่งนับเป็นแบบเรียนประวัติศาสตร์ชุดแรกภายหลังการปฏิวัติสังคม นิยม มีเพียงการกล่าวถึงเฉพาะการก่อตั้ง “กองราชวงศ์” ภายใต้การนำของท่านไกสอน พมวิหาน ใน ฐานะกองกำลัง ตีต อารูชุดแรกของกองทัพลาวอิสระ ดังส่วนหนึ่ง ของ เนื้อ หาในแบบเรียน ประวัติศาสตร์มัธยม 3 ว่า

เหตุการณ์สำคัญหนึ่งใน ระยะเวลา นี้ คือจากกองประกอบอาวุธ ธโฆษณา ได้กลายเป็นกำลังประกอบอาวุธที่เข้มแข็ง ในวันที่ 20. 1. 1949 กองทัพลาวอิสระ (ปัจจุบันคือกองทัพปลดปล่อยประชาชนลาว) ก็ได้รับการสร้างตั้งขึ้นอยู่ในเขต ชนชาติส่วนน้อย ที่ขึ้นกับเมืองเชียงค้อ แขวงหัวพัน กองที่กำเนิดขึ้น แห่งแรก คือ กองราชวงศ์ ในเวลานั้นกองราชวงศ์มีเพียงแต่ 25 คน โดยมีท่านโกสอน พมวิหาน เป็นผู้บัญชา เหล่าทหารส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่เป็นลูกหลานของชาวไรรุ่นผู้ทุกข์ยาก (กระทรวงศึกษาธิการ กีฬาและกรรมการ, 1979, น. 8)

เมื่อพิจารณาแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ฉบับปี ค.ศ. 1997 ปรากฏข้อมูลว่าแบบเรียนฉบับนี้ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของการจัดตั้งกองราชวงศ์ของท่านโกสอน โดยเชื่อมโยงการจัดตั้งเข้ากับมติความเห็นของคณะพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนประจำลาว ที่ต้องการให้มีการจัดตั้งกองกำลังที่มีเอกภาพและนอกจากจะกล่าวถึงการก่อตั้งกองราชวงศ์ของท่านโกสอน พมวิหาน ดังกล่าวข้างต้น แล้ว แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ยังกล่าวถึงการก่อตั้งกองกำลังติดอาวุธ (กองประกอบอาวุธ) อื่น ๆ ที่มีการตั้งชื่อตามพระนามวีรกษัตริย์ลาว อาทิ กองไชยเชษฐาธิราช กองไชยจักรพรรดิ กองฟ้างุ่ม กองปาใจ ดังส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่ว่า

การปฏิวัติได้เรียกร้องให้มีกำลังประกอบอาวุธ มีการจัดตั้งเป็นเอกภาพในการต่อสู้ ของคณะพรรคคอมมิวนิสต์จีนประจำลาว ได้รวบรวมเอาบรรดาพนักงาน นัก รับจากหน่วยกองหลอน กองโฆษณาผู้ตีเด่นมาจัดตั้งเป็นกองทัพลาวอิสระ โดยใช้ชื่อว่า กองราชวงศ์ ซึ่งได้สร้างตั้งขึ้นในวันที่ 20 มกราคม ปี 1949 อยู่เขตที่หมั่นฆ่าเหนือ (กองทัพปลดปล่อยประชาชนลาว และปัจจุบันคือกองทัพประชาชนลาว) โดย มีท่านโกสอน พมวิหาน เป็นผู้บัญชาการสูงสุด . . .

นับแต่ปี 1946-1949 ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวได้ขยายตัวอย่างแข็งแรง และมีพื้นฐานหนาแน่นไปทั่วประเทศ ใช้จุดพิเศษของแต่ละเขต กำลังประกอบอาวุธ ได้กำเนิดขึ้นเช่น การสร้างตั้งกอง ราชวงศ์ กองไชยเชษฐาธิราช กองไชยจักรพรรดิ กองฟ้างุ่ม กองปาใจ การปฏิวัติลาวได้เรียกร้องรวบรวมเอาบรรดาการจัดตั้งเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียว (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ, 1997ข, น. 6-8)

ส่วนในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาวชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 ฉบับปี ค.ศ. 2012 ข้อที่ควรพิจารณาอย่างยิ่งคือ แม้จะมีเนื้อหาข้อมูลประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงกองราชวงศ์และกล่าวถึง

การก่อตั้งกอง กำลังติดอาวุธอื่น ๆ ที่มีการตั้งชื่อตามพระนามวีรกษัตริย์ลาว คล้ายคลึงกับแบบเรียนฉบับปี ค.ศ. 1997 แต่ในแบบเรียนฉบับนี้ได้เน้นความสำคัญเรื่องการจัดตั้งกองราชวงศ์ของท่านไกสอนว่าเพื่อให้มีกำลังทหารที่เข้มแข็ง โดยไม่มีข้อความที่กล่าวถึงกองราชวงศ์ของไกสอนว่าอยู่ภายใต้การชี้นำของคณะพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนประจำลาวแต่อย่างใด ดังส่วนหนึ่งเนื้อความว่า

ผ่านการเคลื่อนไหวอย่างตั้งหน้าของบรรดาหน่วยกองหลอนและกองโจ ฆณาประกอบอาวุธจึงเกิดมีผล สำเร็จ ในการปลุกกระดมประชาชนให้เข้า ร่วมการต่อต้านพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่ง และการเคลื่อนไหวสกัดตีกองทหารฝรั่งที่นับ ครั้งนับเพิ่มขึ้น ทำให้พวกเราได้รับความเสียหายมากขึ้น เพื่อทำให้การเคลื่อนไหวต่อต้านพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเป็นกอง กำลังที่เข้มแข็งกว่าเก่านั้นอยู่ที่เขตที่มั่นชำเหนือ ท่านไกสอน พมวิหานได้ประกาศจัดตั้งกำลังประกอบอาวุธขึ้นเป็นทหารหลวง ในวันที่ 20 มกราคม ปี ค.ศ. 1949 กล่าวว่า ‘กองทัพลาวอิสระ หรือ กองทัพราชวงศ์’ โดยมีท่านไกสอน พมวิหานเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด (สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา, 2012, น. 71)

อาจกล่าวได้ว่า ตำราแบบเรียนประวัติศาสตร์ในระยะต้นของการปฏิวัติมีเพียงการพูดถึงการก่อตั้งกองราชวงศ์ของไกสอน พมวิหาน แต่นับจากกลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาประวัติศาสตร์ลาวที่ตีพิมพ์ภายใต้หลักสูตรใหม่ การเชื่อมโยงมูลเชื้อปฏิวัติและน้ำใจรักชาติของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่อ้างอิงการสืบต่อจากวีรกษัตริย์ในยุคอดีตมากขึ้น ดังการอ้างถึงการจัดตั้งกองเจ้าฟ้าจ๋ม กองไชยเชษฐา ซึ่งไม่ปรากฏในแบบเรียนยุคก่อนหน้า ขณะที่ดูเหมือนว่าได้ลดทอนเนื้อหาและการให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงแนวทางการต่อสู้หรือการเคลื่อนไหวภายใต้การชี้นำของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนลง

บทที่ 7

อนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ :

การส่งผ่านความหมายในฐานะ “สัญลักษณ์ชาติ” ของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

ในบรรดาเอกลักษณ์ของรัฐบาลลาวในการส่งผ่านแนวคิดการเชิดชูวีรกษัตริย์ในฐานะสัญลักษณ์ความเป็นชาติของรัฐบาลสังคมนิยมลาวก็คือ การสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ลาว มานิตย์ นวลลอ (2533) อธิบายความสำคัญของอนุสาวรีย์ในรัฐสมัยใหม่ว่า อนุสาวรีย์เป็นสิ่งก่อสร้างที่มีความคงทน มีขนาดใหญ่สามารถมองเห็นได้ง่ายและตั้งอยู่ในที่สาธารณะ ตลอดจนรูปลักษณ์ของอนุสาวรีย์ที่มีแง่มุมของความงดงามทางศิลปะ ดังนั้น ในยุคสมัยใหม่อนุสาวรีย์จึงมักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการส่งผ่านความคิด ทศนคติ คำสั่งสอน นโยบาย ของรัฐไปสู่ประชาชน อนุสาวรีย์ทำหน้าที่รับใช้จุดมุ่งหมายทางการเมืองของผู้ปกครองเป็นสำคัญ มาลินี คัมสุภา (2548) ได้ให้คำอธิบายเรื่องแนวคิดวีรบุรุษกับการสร้างสัญลักษณ์ทางการเมืองเช่นอนุสาวรีย์ในรัฐสมัยใหม่ว่า เป็นการจำลองเอาอุดมคติหรือคุณธรรมที่รัฐและสังคมในขณะนั้นยกย่องมาไว้ในรูปบุคคล การทำให้อุดมคตินี้อยู่ในรูปของบุคคล ทำให้สามารถย้าหรือถ่ายทอดอุดมคติได้ง่ายเพราะสามารถสร้างพิธีกรรมขึ้นมาแวดล้อมได้ ดังนั้น แม้อนุสาวรีย์ส่วนใหญ่จะสร้างในรูปบุคคลแต่ความหมายที่ส่งผ่านมิใช่เพียงเรื่องเฉพาะบุคคลหรือปัจเจก กลับมีความมุ่งหมายหรือกลายเป็นเวทีที่สะท้อนเรื่องราวของรัฐชาติ การสร้างอนุสาวรีย์ในฐานะสัญลักษณ์ทางการเมืองไม่ใช่เพื่อรำลึกถึงสิ่งที่จบสิ้นในอดีต หรือไม่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่อนุสาวรีย์เป็นที่อยู่ของเรื่องราวแห่งวีรบุรุษที่ส่งผ่านอดีตเพื่อเชื่อมต่อกับปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาการสร้างอนุสาวรีย์ในประเทศลาว จากการศึกษาของ Evans, G. (1998) พบว่านับตั้งแต่ที่ลาวได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ ผู้ปกครองรัฐได้ใช้อนุสาวรีย์เพื่อส่งผ่านความหมายทางการเมือง ส่งผ่านอุดมการณ์ชาติของรัฐมาโดยตลอด อนุสาวรีย์แห่งแรกของลาวที่สร้างขึ้นภายใต้แนวคิดของรัฐสมัยใหม่ ได้แก่ อนุสาวรีย์ “อากุสต์ ปาวิ” นักสำรวจชาวฝรั่งเศสผู้มีบทบาทในการนำลาวเข้าเป็นรัฐในอารักขา (และอาณานิคมในเวลาต่อมา) ของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้สร้างอนุสาวรีย์ปาวิในช่วงที่สถานะและอำนาจของฝรั่งเศสสั่นคลอนภายใต้บริบทของสงครามโลกครั้งที่ 2 การแผ่อำนาจของญี่ปุ่น และการแผ่ “ลัทธิไทยใหญ่” ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามของไทยเข้าสู่อินโดจีน การสร้างอนุสาวรีย์ปาวิพร้อมรูปปั้นเด็กน้อยชายหญิงลาวสองคนกำลังมอบ

ดอกไม้ให้ปาวีด้วยความชื่นชม สะท้อนความมุ่งหมายของฝรั่งเศสการสร้างสำนึกให้คนลาวนับถือบูชาฝรั่งเศส¹

ในสมัยรัฐบาลราชอาณาจักร อนุสาวรีย์ที่เกิดขึ้นในยุคนี้สะท้อนความคิดในการใช้ อนุสาวรีย์เพื่อส่งผ่านอุดมการณ์เชิดชูระบอบกษัตริย์และการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลลาว ฝ่ายขวา ดังที่พบว่ามีอนุสาวรีย์กษัตริย์หรืออนุสาวรีย์ของผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลลาวฝ่ายขวา หลายคนถูกสร้างขึ้น โดยอนุสาวรีย์องค์สำคัญที่สุด คืออนุสาวรีย์ของเจ้าไชยเชษฐาธิราช ซึ่ง ประดิษฐานอยู่บริเวณด้านหน้าขององค์พระธาตุหลวง อนุสาวรีย์แห่งนี้สร้างขึ้นใน ค.ศ. 1957 เนื่องใน โอกาสการเฉลิมฉลองครบรอบ 2500 ปีของพระพุทธศาสนา นับเป็นอนุสาวรีย์ของกษัตริย์แห่งแรกที่ ถูกสร้างขึ้นในประเทศลาว นอกจากนี้ยังมีการสร้างอนุสาวรีย์ของเจ้ามหาชีวิต ศรีสว่างวงศ์ขึ้น 2 แห่ง ประดิษฐานที่วัดสีเมือง นครเวียงจันทน์ และบริเวณพระราชวังที่หลวงพระบาง (ปัจจุบันคือ พิพิธภัณฑ์หลวงพระบาง) อนุสาวรีย์ของเจ้าศรีสว่างวงศ์นี้สร้างขึ้นในระยะไม่นานก่อนการปฏิวัติ ประเทศลาวสู่ระบอบสังคมนิยม โดยที่สหภาพโซเวียตเป็นผู้สนับสนุนให้จัดสร้างขึ้นหลังจากที่เจ้ามหา ชีวิตศรีสว่างวงศ์พัฒนาเสด็จเยือนสหภาพโซเวียตในปี ค .ศ. 1972 ในส่วนของอนุสาวรีย์อื่น ๆ ที่สร้างขึ้น โดยผู้นำรัฐบาลลาวฝ่ายขวา อาทิ อนุสาวรีย์เจ้าคำสุก ซึ่งเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาศักดิ์ สร้างขึ้นในช่วงเวลา ใกล้เกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช อนุสาวรีย์กระต่าย โดนสะโสลิด (หนึ่งในผู้นำ ของรัฐบาลลาวฝ่ายขวา) ซึ่งสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1969 เป็นต้น ภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม อนุสาวรีย์ ของเจ้าศรีสว่างวงศ์ยังคงได้รับอนุญาตให้ประดิษฐานที่วัดสีเมืองและที่หลวงพระบางต่อไปได้ ขณะที่ อนุสาวรีย์ของผู้นำลาวฝ่ายขวาบางส่วนได้ถูกทำลายโดยทหารลาวฝ่ายซ้าย แต่บางส่วนคนใกล้ชิดหรือ ทายาทได้นำไปเก็บ (ช่อน) ไว้ (Evans, 1998, pp. 159-164)

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ค.ศ. 1975 อนุสาวรีย์ ยังคงถูกนำมาใช้ในการส่งผ่าน อุดมการณ์การเมืองของรัฐบาลลาวอย่างเข้มข้น โดยอนุสาวรีย์ที่สร้างขึ้นในยุคนี้ล้วนเป็นอนุสาวรีย์ที่ สร้างขึ้นเพื่อเชิดชูเหล่าวีรชนปฏิวัติและบรรดาผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว อาทิ การสร้างรูปปั้นวีร ชนสีทองและนำมาจัดแสดงในหอพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ การสร้างอนุสาวรีย์นิรนามเพื่อรำลึกถึง ประชาชนลาวที่ได้อุทิศชีวิตร่วมต่อสู้ในสงครามปฏิวัติเพื่อความเป็นเอกราชอันแท้จริงของชาติ รวมถึง รูปปั้นที่สะท้อนถึงความร่วมมือร่วมใจของเหล่าทหารหาญและประชาชนลาวทั้งชายหญิงที่ได้ร่วมกัน ในภารกิจพัฒนาประเทศภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยมถูกนำไปตั้งไว้ในบริเวณพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ในลาว

¹ แรกเริ่มอนุสาวรีย์ออกุสต์ ปาวี ตั้งอยู่หน้าหอพระแก้ว นครเวียงจันทน์ ต่อมาถูกย้าย ไปตั้งที่จัตุรัสปาวีในปี ค.ศ. 1947 และในปี ค.ศ. 1961 อนุสาวรีย์ปาวีถูกย้ายอีกครั้งไปตั้งที่สถานทูต ฝรั่งเศสประจำนครเวียงจันทน์

นอกจากการสร้างอนุสาวรีย์เพื่อเชิดชูบทบาทของประชาชนสามัญที่มีน้ำใจรักชาติและอุทิศชีวิตเพื่อชาติแล้ว ยังมีอนุสาวรีย์ที่จัดสร้างขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติของผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไกสอน พมวิหาน ซึ่งได้รับการเชิดชูในฐานะบิดาของชาติลาวในยุคใหม่ หลังการออกสัญกรรมของไกสอน พมวิหาน ในปี ค.ศ. 1992 ได้มีการสร้างรูปปั้นขนาดครึ่งตัวของไกสอนไปตั้งไว้ในแขวงต่าง ๆ ทั่วประเทศลาว รวมถึงการสร้างอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่ไกสอน พมวิหาน ไว้ที่หน้าหอพิพิธภัณฑสถานไกสอน พมวิหาน

กล่าวได้ว่าแนวคิดการใช้อนุสาวรีย์เพื่อส่งผ่านความคิดอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐสู่ประชาชนในประเทศลาวมีมายาวนานหลายยุคหลายสมัย อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีแนวโน้มที่จะเป็นอนุสาวรีย์ปาวีในยุคฝรั่งเศสปกครองลาว อนุสาวรีย์กษัตริย์สมัยรัฐบาลราชอาณาจักร อนุสาวรีย์วีรชน และอนุสาวรีย์ผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติในยุครัฐบาลสังคมนิยมลาว สัญลักษณ์ที่ถูกแสดงผ่านอนุสาวรีย์สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองหลักของรัฐ ดังนั้น เมื่อรัฐบาลสังคมนิยมลาวหันมาให้ความสำคัญต่อการสร้างอนุสาวรีย์ของวีรกษัตริย์ลาวในฐานะสัญลักษณ์สำคัญของชาติ จึงเป็นเรื่องที่สร้างความประหลาดใจหรือก่อให้เกิดคำถามและข้อสงสัยไม่น้อย ในบทนี้จึงมุ่งที่จะวิเคราะห์ความหมายของการสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

7.1 แนวคิดในการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ในฐานะสัญลักษณ์สำคัญของชาติลาว

แนวคิดในการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ในประเทศลาวถูกนำเสนอในช่วงกลางทศวรรษ 1990 โดยความเคลื่อนไหวสำคัญที่นำมาสู่การผลักดันการสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ในประเทศลาว เริ่มต้นจากการสัมมนา “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ในช่วงต้นปี ค.ศ. 1997 ที่ผู้เข้าร่วมการสัมมนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญญาชน ผู้นำของหน่วยงานภาครัฐ ได้มีข้อเสนอให้มีการศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วีรกษัตริย์ลาว และข้อเสนอให้มีการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ลาว 3 พระองค์ อันได้แก่ อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าชุ่ม อนุสาวรีย์เจ้า สุริยวงศ์ และอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ในปี ค.ศ. 2001 รัฐบาลลาวได้ประกาศโครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ลาวอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์บรรพบุรุษคนสำคัญของชาติลาว อันเป็นโครงการระดับชาติที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว เป็นหัวหน้าโครงการ ประกอบด้วยคณะกรรมการ 15 ท่าน โดยมีการชี้แจงถึงเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการเสนอโครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ไว้ว่า

เหตุผลเสนอโครงการ

เพราะชาวลาวได้มีบรรพบุรุษสำคัญในแต่ละระยะประวัติศาสตร์ ดังกล่าวนั้น จึงจำเป็นต้องได้ก่อสร้างอนุสาวรีย์ เพื่อเป็นอนุสรณ์ระลึกถึงคุณงามความดีของพวกท่าน ที่ผ่านมามีอนุสาวรีย์แต่น้อยเต็มที ถ้าเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านที่เขามีอย่าง หลงหลาย ซึ่งบางทีเขาก็อุปโลกน์ขึ้นว่าเป็นจริงทั้ง ๆ ที่ไม่มีตัวจริง แต่ของเราทั้งมี ความเป็นจริงมีทั้งวีรกรรมตัวจริงมีเหตุการณ์จริงจึงสมควรสร้างขึ้น

บรรดาชาวหนุ่ม-เยาวชนลาวมักไม่คุ้นเคยกับวีระบุรุษลาว ไม่ได้เห็นวีรกรรมของ พวกท่าน จึงจำเป็นต้องสร้างอนุสาวรีย์ที่เป็นรูปธรรมขึ้นมา เพื่อคนรุ่นใหม่จะได้สัมผัส ผัส แบบเป็นกิจวัตรประจำวันเพื่อระลึกถึงวีรกรรมของพวกท่านที่ได้เสียสละและต่อสู้ย ่องอาจากข้าพญเพื่อประเทศชาติบ้านเมือง เพื่อความเป็นชาติ เพื่อความเป็นลาว เพื่อ เอกราช เพื่อประชาชนลาวบรรดาเผ่า ทำให้พวกเขายู่สุขสบายและมีเกียรติศักดิ์ศรี เหมือนกับประเทศอื่นในโลก

จุดประสงค์ของโครงการ คือ

1. เพื่อตอบสนองให้แก่เนื้อในของมติพรรคเกี่ยวกับแนวคิดวัฒนธรรมในระยะใหม่
2. เพื่อตอบสนองให้แก่ทิศทางรวมของกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมที่อยากให้มีรูปปั้น
3. เพื่อเตือนสติประชาชนลาวบรรดาเผ่าให้เห็นมู ลเชื้อเสียสละและต่อสู้ไม่ยอม จ้านนของผู้นำและมวลชนในยุคสมัยต่าง ๆ
4. เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนอารมณ์ของแขกคนทั้งภายในและ ต่างประเทศ
5. เพื่อเป็นแหล่งประกอบกิจกรรมและพิธีการต่าง ๆ ในวันสำคัญของชาติหรือวัน สำคัญของครอบครัวของชีวิต เช่น วันแต่งงาน เป็นต้น (กระทรวงแถลงข่าวและ วัฒนธรรมลาว, 2002, น. 12-15)

เมื่อพิจารณาถ้อยแถลงข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวคิดในการอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ของชาติ ลาวนั้น มีความมุ่งหมายให้เป็นอนุสรณ์ในการระลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษของชาวลาว เพื่อ เป็นสถานที่สำหรับศึกษาอบรมสำนึกรักชาติให้แก่ประชาชนลาว โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนลาว อย่างไร ก็ตาม ด้วยเหตุที่ข้อเสนอและแนวคิดในการเร่งเร้าให้เกิดการสร้างอนุสาวรีย์ในประเทศลาวถูกผลักดัน ในการสัมมนาประวัติศาสตร์เจ้าอนุวงศ์ หรือถูกจุดประเด็นขึ้นจากไม่พอใจของคนลาวที่มีต่อการเขียน ประวัติศาสตร์ไทยที่ได้ตีตราเจ้าอนุวงศ์ว่าเป็นกบฏ ดังนั้น การสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ของลาวยัง

เป็นส่วนหนึ่งของการยืนยันความจริงของประวัติศาสตร์และวีรกรรมวีรภัยของชาตลาว หรืออาจกล่าวได้ว่าการสร้างอนุสาวรีย์วีรภัยมีความหมายหรือนัยยะที่เป็นปฏิกิริยาตอบโต้ต่อการเขียนประวัติศาสตร์ของฝ่ายไทยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาตลาว ซึ่งลาวเห็นว่ามีการ “อุปโลกน์” “บิดเบือน” อย่างเด่นชัด

7.2 เฉลิมฉลองครบรอบ 650 ปี อาณาจักรลาวล้านช้างและการสร้างอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าจ๋ม

ในบรรดาวีรภัยของลาว ทั้ง 3 พระองค์ ได้แก่ เจ้าฟ้าจ๋ม พระเจ้า สุริยวงศ์และเจ้า อนุวงศ์ที่ปรากฏในแผนโครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์วีรภัยลาว รัฐบาลลาวได้ประกาศแผนการก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าจ๋มเป็นลำดับแรก โดยรัฐบาลลาวได้กำหนดให้ “โครงการปั้นหล่อและประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าจ๋ม” เป็นส่วนสำคัญของการจัดงานเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสครบรอบ 650 ปีแห่งการสถาปนาอาณาจักรล้านช้างที่ในปี ค.ศ. 2003 ซึ่งรัฐบาลวางแผนให้มีการจัดงานเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ ในวันที่ 15 เดือนสิงหาคม ค.ศ. 2001 โดยมีการแต่งตั้งคณะรับผิดชอบโครงการปั้นหล่อและประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าจ๋ม โดยมีกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวเป็นเจ้าภาพหลัก ในการดำเนินโครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าฟ้าจ๋ม ได้อธิบายถึงแนวทางในการ “ปั้นหล่อพระยาฟ้าจ๋ม” ไว้ดังนี้

1) ท่าของอนุสาวรีย์

ประวัติวีรกรรมที่โดดเด่นที่สุดของเจ้าฟ้าจ๋มในหน้าประวัติศาสตร์ลาวคือการรวบรวมดินแดนแคว้นต่าง ๆ ของลาวเข้าเป็นหนึ่งเดียวกันและสถาปนาขึ้นเป็นอาณาจักรล้านช้าง ในการก่อสร้างอนุสาวรีย์ของเจ้าฟ้าจ๋ม รัฐบาลเลือกทำยืนมือซ้ายกำดาบ ส่วนมือขวายกขึ้นและนิ้วชี้ที่มีมือขวาชี้ขึ้นด้านบน เพื่อให้อนุสาวรีย์ของพระองค์เป็นสัญลักษณ์ยืนยันถึงความเป็นเอกภาพหนึ่งเดียวของรัฐลาว ดังปรากฏในคำแถลงของกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมของลาวว่า

คณะได้ตกลงเป็นเอกภาพกัน เห็นดีเอาทำยืนให้โอวาทที่ปากปากสักในวันฉลองชัยเป็นทำยืนชี้มือขวาให้โอวาท มือซ้ายกำดาบ แสดงความเก่งกล้าสามารถของเจ้าฟ้าจ๋มในการรวบรวมลาวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คณะเนื้อในจึงเลือกเอานิ้วชี้เป็นสัญลักษณ์และเป็นตัวแทนให้แก่คำว่า “เอกภาพ” และความเป็นหนึ่งเดียวของอาณาจักรลาวล้านช้าง การชี้มือขึ้นหมายถึงท่านได้ตัดสินว่านับแต่บัดนี้ไปลาวล้านช้างได้รวมศูนย์เป็นเอกภาพและมีอำนาจเดียวไม่ให้เกิดแยกกันอีก ส่วนมือด้านซ้ายจับดาบเพราะดาบคือดาบอาญาสิทธิ์หรือดาบแห่งอำนาจ” (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม 2002, น. 108)

นอกจากท่วงท่าในการปั้นหล่ออนุสาวรีย์ในลักษณะของการสื่อความหมายถึงความเป็นเอกภาพของชาติลาวแล้ว บริเวณด้านหน้าของอนุสาวรีย์ยังมีการตั้งแผ่นป้ายจารึกโอวาทของพระเจ้าฟ้างุ้มที่กล่าวสั่งสอนในวันฉลองชัยชนะของการรวมแผ่นดินลาว เนื้อความสำคัญในโอวาทของเจ้าฟ้างุ้มที่ถูกนำมาจารึกไว้ในแผ่นป้ายนั้น กระทบวงแสงขาว และวัฒนธรรมของลาวให้คำอธิบายเกี่ยวกับโอวาทของเจ้าฟ้างุ้มว่าเจ้าฟ้างุ้มได้กล่าวเน้นความสำคัญของโอวาทใน 3 ข้อหลัก

ข้อแรก คือ ให้รักษาระเบียบวินัย ป้องกันความสงบสุขของบ้านเมือง ดังส่วนหนึ่งของโอวาทที่ว่า “ สู้เจ้าทั้งหลายผู้รักษากัน รักษาเมืองอย่าให้มีข้าลักขโมย...อันหนึ่งอย่าให้ฆ่าฟันกัน แม้ว่าตนเองผิดก็ดี เมียตนผิดก็ดี” (กระทบวงแสงขาวและวัฒนธรรม, 2002, น. 88)

ข้อสอง คือ โอวาทด้านการป้องกันชาติ เจ้าฟ้างุ้มให้ความสำคัญกับความสามัคคีของปวงชนในชาติและการระมัดระวังไม่ให้ต่างชาติเข้ามาแทรกแซง ดังโอวาทที่ว่า “อันหนึ่งเจ้าทั้งหลายก็อย่าผิดอย่าข้องกัน ให้พ ร้อมกันดูแลขอบบ้านขอบเมืองทั้งมว ล อันหนึ่งต่างบ้านต่างเมือง เขาจักกระทำเบียดเบียนบ้านเมืองเราสิ่งใดก็ให้รู้เห็นแจ้งแล” (กระทบวงแสงขาวและวัฒนธรรม , 2002, น. 89)

โอวาทข้อที่สาม คือ เรื่องการเชื่อถือผู้นำ โอวาทนี้มีความน่าสนใจในประเด็นที่ว่า เนื้อความในโอวาทนั้นกล่าวถึงการที่เจ้าฟ้างุ้มจัดพิธีบูชาผีฟ้าผีดินและได้สั่งความให้แม่ทัพนายกอง และเจ้าเมืองน้อยใหญ่ขึ้นไปร่วมในพิธีดังกล่าว “เราจักได้บูชาผีฟ้า ผีดิน ทั้งหลายผู้นี้...เดือนสามให้ฮอดเมืองขวา ผู้ใดไม่ขึ้นเราว่าไม่เชื่อต่อเราแล้ว” (กระทบวงแสงขาวและวัฒนธรรม , 2002, น. 90) ซึ่งรัฐบาลโดยกระทบวงแสงขาววัฒนธรรมให้คำอธิบายว่า โอวาทดังกล่าวคือการสั่งความให้ประชาชนลาวโดยเฉพาะผู้มีอำนาจปกครองในเขตต่าง ๆ มีความจงรักภักดีต่อองค์เจ้าฟ้างุ้มและต้องแสดงออกซึ่งความภักดีให้เห็นเป็นรูปธรรมด้วยการส่งผู้แทนเข้าร่วมและรายงานสภาพความเป็นไปของบ้านเมืองเมื่อมีการประชุมด้านการปกครอง รวมถึงชี้ให้เห็นว่า “การจงรักภักดีต่อการนำ” นี้เป็นข้อที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะ “ขาดการนำคือเรือขาดนายท้าย ขาดแนวทางนโยบายคือการยิงปืนไม่มีเป้า” (กระทบวงแสงขาวและวัฒนธรรม, 2002, น. 90)

ภาพที่ 7.1 อนุสาวรีย์เจ้าฟ้ากุ้ง บริเวณด้านหน้าของอนุสาวรีย์มีแผ่นจารึกโอวาทของเจ้าฟ้ากุ้ง.
ถ่ายภาพโดยอนินทร์ พุฒิโชติ, 5 มกราคม 2556.

2) เครื่องทรง-ไบหน้าและทรงผม

เครื่องนุ่ง-เครื่องทรง ของการปั้นหล่อพระเจ้าฟ้ากุ้งกำหนดให้เป็นแบบของเจ้าชีวิตลาวโบราณร่วมสมัยกับกษัตริย์ในดินแดนเพื่อนบ้านในสมัยนครวัด สุโขทัยและล้านนา ส่วนไบหน้าและทรงผมให้ยึดถือเอาไบหน้าของพระเจ้าแสนกุด วัดมะโนลม หลวงพระบางเพราะตามธรรมเนียมกษัตริย์ลาวมักสร้างพระพุทธรูปที่มีไบหน้าที่จำลองมาจากกษัตริย์ และพระพุทธรูปพระเจ้าแสนกุดนี้พระยาสามแสนไทสร้างอุทิศให้พระเจ้าฟ้ากุ้ง พระบิดาจึงควรถือเอาพระพุทธรูปนี้เป็นหลักในการปั้นหล่อไบหน้าพระยาฟ้ากุ้ง

ในส่วนของทรงผมนั้นมีข้อสงสัยกันว่า คณะทำงานได้มีการพิจารณารูปทรงของผมตามธรรมเนียมกษัตริย์ในสมัยโบราณไว้ 4 รูปแบบ คือ การเกล้าผม การใส่กระจงม การใส่หมวก และการใส่ชฎาหรือใส่มงกุฎ ภายหลังการพิจารณาคณะทำงานได้เลือกการเกล้าผม ด้วยเหตุผลว่าการเกล้าผมเป็นลักษณะของพราหมณ์และกษัตริย์สมัยโบราณ ร่วมสมัยกับกษัตริย์รามคำแหงและพระยามังรายของไทยถูกต้องตามยุคสมัย ส่วนการใส่กระจงมยังไม่แพร่หลายหรือการใส่หมวกนั้นนิยมใส่เวลาออกเดินทาง ออกศึกหรือเคลื่อนทัพ อนุสาวรีย์เจ้าฟ้ากุ้งอยู่ในทำเนียบให้โอวาทจึงไม่สมควรใส่หมวก รวมถึงมีอนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ประดิษฐาน ณ บริเวณพระธาตุหลวง ใส่หมวกอยู่แล้ว สำหรับการใส่ชฎาหรือมงกุฎนั้นรัฐบาลมีแผนที่จะสร้างอนุสาวรีย์เจ้าสุริย วงศ์ในพระอิริยาบถประทับบนบัลลังก์และสวมมงกุฎเต็มยศแล้วเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเกล้าผมจึงเหมาะสมที่สุดเพราะถูกต้อง

ตามยุคสมัยและสอดคล้องกับทำเนียบให้อาวาของพระเจ้าฟ้างุ้ม อย่างไรก็ตาม คณะทำงานเห็นว่าการเกล้าผมให้เป็นแบบรูปทรงของลาวโบราณไม่ใช่แบบเดียวกับของสยาม

กล่าวได้ว่าในการออกแบบเครื่องทรง ใบหน้าและทรงผมเน้นให้เป็นแบบเจ้าชีวิตลาวโบราณร่วมสมัยกับกษัตริย์ในดินแดนเพื่อนบ้าน อาทิ พ่อขุนรามคำแหงและพระยามังรายของสยาม แต่ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงไม่ให้แบบที่เหมือนกับแบบของสยาม

3) สถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์

สถานที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้มได้กำหนดให้อยู่ที่นครหลวงเวียงจันทน์ บริเวณสวนสาธารณะ (น้ำพุ) ข้างสามหัวเขตหลักสอง โดยให้เหตุผลว่าเป็นสถานที่ใกล้เคียงกับสถานที่ที่เจ้าฟ้างุ้มจัดฉลองชัยชนะเจ็ดวันเจ็ดคืนที่ปากปาสัก (ปัจจุบันคือบริเวณโรงเรียนการช่างปากปาสัก) หลังจากสามารถนำพาประชาชนลาวกอบกู้สร้างความเป็นปึกแผ่นหนึ่งเดียวให้กับอาณาจักรล้านช้าง

หลังจากประกาศแผนการปั้นหล่ออนุสาวรีย์อย่างเป็นทางการเพียงไม่นาน ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2002 การจัดสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าฟ้างุ้มก็ดำเนินการแล้วเสร็จ รัฐบาลลาวได้จัดให้มีการเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้มอย่างยิ่งใหญ่ เริ่มจากการจัดพิธีเปิดแพรคลุมพระบรมรูปอนุสาวรีย์ ในวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2002 ซึ่งจัดให้มีพิธีอัญเชิญดวงพระวิญญาณของพระเจ้าฟ้างุ้มให้มาสถิตที่อนุสาวรีย์เพื่อปกป้องประเทศลาว โดยมีประธานประเทศ คำไต สีพันดอน และผู้นำคนสำคัญของพรรคเข้าร่วมในพิธี ต่อมาในวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 2003 รัฐบาลลาวจัดพิธีเปิดและสมโภชอนุสาวรีย์เพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสครบรอบ 650 ปีแห่งการสถาปนาอาณาจักรล้านช้าง มีการจำลองขบวนเสด็จของพระเจ้าฟ้างุ้มประทับบนช้างเผือก พร้อมด้วยเหล่าข้าราชการ การอัญเชิญพระบาง พระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองร่วมในขบวนเสด็จ ตลอดช่วงเวลาแห่งการเฉลิมฉลองนั้นทั่วทั้งกำแพงนครเวียงจันทน์เต็มไปด้วยการประดับประดาป้ายคำขวัญ “ชาติเอกภาพมานาน 650 ปี”

น่าสังเกตว่าการจัดงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์พระเจ้าฟ้างุ้มนั้น มิได้ถูกจัดขึ้นเฉพาะในปีแรกของการประดิษฐานอนุสาวรีย์เท่านั้น ภายหลังจากที่รัฐบาลลาวประสบความสำเร็จในการจัดพิธีสมโภชอนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้ม ในช่วงต้นปี 2003 การจัดงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้ม ได้ถูกกำหนดให้จัดขึ้นทุก ๆ ปีในวันที่ 5 มกราคม แม้รัฐบาลลาวจะไม่ได้กำหนดให้เป็นวันหยุดประจำปี แต่รัฐบาลก็ได้จัดงานฉลองอย่างยิ่งใหญ่ ในฐานะวันสำคัญของชาติ โดยมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ

ในรูปแบบต่าง ๆ มีการจัดทำเพลงประชาสัมพันธ์² ประชาชนเข้าร่วมงานเป็นการเฉพาะ ในงานที่จัดขึ้นแต่ละปีมีกิจกรรมมากมาย อาทิการออกร้านขายสินค้าจำนวนมาก มีการจัดมหรสพและการแสดงของประชาชนกลุ่มต่างๆ ตลอดช่วงเย็นถึงค่ำของการจัดงานซึ่งมีกำหนดหลายวัน โดยน่านสังเกตว่ารัฐบาลลาวมักจัดให้มีการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ หรือ “ชาวลาวบรรดาเผ่า” เพื่อร่วมเฉลิมฉลองและแสดงถึงความปรองดองและความเป็นเอกภาพแห่งชาติลาว อย่างไรก็ตามจุดสำคัญที่สุดของงานคือการทำบุญใหญ่ในวันที่ 5 มกราคม โดยมีการจัดทำ “กองบุญ” ของประชาชนที่เข้าร่วมในงาน ภายหลังพิธีทำบุญ ตักบาตร พิธีสงฆ์ เสร็จสิ้นก็จะมีการเคลื่อนขบวนกองบุญไปยังวัดต่าง ๆ ซึ่งประชาชนที่ร่วมกันเป็นเจ้าของกองบุญ มีศรัทธานำไปบริจาค

อาจกล่าวได้ว่า การจัดงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าชุ่ม แม้จะเป็นการดำเนินการของภาครัฐแต่มีลักษณะแตกต่างจากงานพิธีอื่น ๆ ของรัฐ เนื่องจากในกระบวนการจัดงานได้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการเชื่อมโยงงานเฉลิมฉลองเข้ากับ “งานบุญ” ดังจะเห็นได้ว่าการตักบาตรทำบุญใหญ่ในวันที่ 5 มกราคม ไม่เพียงจะเป็นการเฉลิมฉลองและรำลึกบุญคุณเจ้าฟ้าชุ่ม แต่ยังนับเป็นงานทำบุญใหญ่งานแรกของชาวลาวในรอบปี (หากนับตามปฏิทินสากล) การจัดงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าชุ่มในช่วงต้นปีจึงนับเป็นการเชื่อมโยงงานฉลองเจ้าฟ้าชุ่ม เข้ากับการทำบุญปีใหม่ เพื่อเริ่มต้นปีด้วยความเป็นสิริมงคล ในแต่ละปีจึงมีประชาชนลาวเข้าร่วมงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าชุ่มกันอย่างล้นหลาม ดังที่ชาวลาวนครเวียงจันทน์ได้บอกกับผู้เขียนว่า “มาร่วมบุญครั้งแรกของปีงานฉลองเจ้าฟ้าชุ่มเพื่อความเป็นมงคลของครอบครัวเรา จะได้โชคดีตลอดปี” (ลัดตะนา อุ่นแก้ว , สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2556)

² เนื้อเพลงประชาสัมพันธ์การจัดงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าชุ่ม ซึ่งผู้เขียนได้รับความอนุเคราะห์จากฝ่ายจัดการแสดงและควบคุมดนตรีของการจัดงานเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าชุ่ม ครบรอบ 10 ปี (5 มกราคม พ.ศ. 2556) ดังที่ว่า

“นัดพบกันในวันที่ห้าม้งกร เป็นวันที่ชาวนคร เวียงจันทน์สุขสันต์ ชื่นใจ
วันประวัติศาสตร์ เจ้าฟ้าชุ่มจัดฉลองชัย ประกาศชื่อเสียงเกรียงไกร ยิ่งใหญ่ในแดนล้านช้าง
นัดพบกันในวันบุญมหาชัย ชาวลาวทั่วแดนหลังไหล เข้ามาทุกทิศทุกทาง
เสียงมโหรี ดนตรีสีร้องก้องดัง เวียงจันทน์วันนี้ดุดัง ดินแดนสวรรค์เมืองพล
ได้มาเห็นราชาสาวรี เจ้าแหล่งหล้าธรณี วันนี้แสนดีใจล้น
ทำบุญตักบาตร หยาดน้ำอุทิศกุศล ขอให้วิญญาณเปื่องบน ของพระองค์จงมารับเอา
นัดพบกันในวันมหามงคล พบกันอยู่ในงานบุญ อุ่นกาย อุ่นใจ หายเศร้า
มาถึงวันนี้ทุกปีให้เธอจำเอา นัดพบกันอีกหนอพวกเรา ปีหน้าที่ยี่ห้าม้งกร”

4) อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าผู้ : บริบท เงื่อนไข และนัยความหมายทางการเมืองลาว

นักวิชาการด้านลาวศึกษาที่สนใจในปรากฏการณ์การเปลี่ยนมโนทัศน์ชาตินิยมลาว ในช่วงทศวรรษ 1990 ล้วนให้ความเห็นว่าการหวนกลับมาเปิดพื้นที่ให้กับวีรกรรมได้กลายเป็น ศูนย์กลางแห่งความทรงจำและการสร้างสำนึกความเป็นชาตินิยมลาว ดังกรณีของการเชิดชูเจ้าฟ้าผู้ มีนัย สัมพันธ์กับการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลลาวในยุคปัจจุบันอย่างเด่นชัด ทั้งนี้ข้อ วิพากษ์ส่วนใหญ่มุ่งให้ความสำคัญกับการพิจารณาโดยเชื่อมโยงกับบริบททางการเมืองลาวภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์ Martin Stuart-Fox ให้ความเห็นเกี่ยวกับการหวนกลับมาสร้างสำนึกความเป็น ชาตินิยมผ่านการเชิดชูวีรกรรม เป็นความพยายามในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสำนึกความเป็น ลาวของรัฐ เพราะในช่วงที่ผ่านความเป็นชาติที่ถูกสร้างขึ้นจึงเปราะบางและอ่อนไหว โดยเฉพาะในยุค ที่ลาวเปิดประเทศสู่ประชาคมโลกและต้องเผชิญกับความตึงเครียดทางเศรษฐกิจสังคมและการไหลบ่า ของวัฒนธรรมจากภายนอก ซึ่งล้วนส่งผลสั่นสะเทือนต่ออัตลักษณ์และความเป็นชาติของลาว (Stuart-Fox, 2006, pp 339-359)

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการพิจารณาปรากฏการณ์การเชิดชูเจ้าฟ้าผู้ อย่างมีนัย เชื่อมโยงกับบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลกระทบต่อสำนึกความเป็นชาติและอัตลักษณ์ความ เป็นลาว ผู้เขียนพบว่า การเปลี่ยนสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติด้วยการเชิดชูวีรกรรม โดยเฉพาะใน กรณีของเจ้าฟ้าผู้ นั้นยังเป็นการปรับเปลี่ยนที่สัมพันธ์อย่างยิ่งกับบริบทของสถานการณ์ทางการเมือง ภายในประเทศลาว จากการศึกษาพบว่าในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ต่อต้นทศวรรษ 2000 ซึ่งเป็น ช่วงเวลาที่รัฐบาลลาวเร่งรื้อความรู้สึกชาตินิยม เรียกร้องความสามัคคี ความมีเอกภาพของชาติ โดย หยิบยกเจ้าฟ้าผู้เป็นสัญลักษณ์ ซึ่งปรากฏชัดผ่านการประกาศแผนการก่อสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้า ฟ้าผู้ นั้น เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่รัฐบาลลาวต้องเผชิญกับสถานการณ์ความปั่นป่วนทางการเมือง จาก ความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาวที่กลับมาทวีความรุนแรงขึ้นอีกครั้ง ดังปรากฏความ เคลื่อนไหวในการก่อความปั่นป่วนทางการเมือง ก่อวินาศกรรมหลายครั้ง ดัง “กรณีช่องเม็ก” หรือ ปฏิบัติการบุกยึดด่านศุลกากรที่บ้านวังเตา เมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ ซึ่งอยู่ตรงข้ามด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานีเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 หรือความเคลื่อนไหวของกลุ่มเชื้อสายราชวงศ์ ลาวที่แสดงบทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาวลาวที่อยู่ต่างประเทศ และนำการ เคลื่อนไหวเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงการเมืองของลาวไปสู่เส้นทางประชาธิปไตย (ดูรายละเอียดในข)

บรรยากาศความปั่นป่วนทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศลาวในช่วงปลายทศวรรษ 1990 จึงสอดคล้องอย่างยิ่งกับท่าทีของรัฐบาลลาวซึ่งไม่เพียงเรียกร้องความจงรักภักดี ความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียวจากประชาชนลาวในประเทศ แต่รวมถึงชาวลาวที่อยู่ต่างประเทศ หรือทั้ง “ลาวใน” และ “ลาวนอก” โดยอาศัยการเชิดชูเจ้าฟ้าผู้เป็นสื่อกลาง ดังปรากฏใน “ข้อเสนอเพื่อคิด” ใน

โครงการก่อสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าฟ้างุ้มของกระทรวงแถลงข่าว และวัฒนธรรม ที่ตั้งคำถามและโน้มน้าวให้ประชาชนลาวทั้งที่อยู่ในประเทศและอยู่นอกประเทศได้ทบทวนว่ายังเป็นคนลาวอยู่หรือไม่ หากเป็นคนลาวที่แท้จริงก็ต้องหันมาร่วมมือกันสร้างเอกภาพดังที่พระเจ้าฟ้างุ้มได้ทำสำเร็จ คนลาวไม่ว่าอยู่ที่ใดในโลกควรลืมความขัดแย้งในอดีต หันมาร่วมมือกันภายใต้การนำพาของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว เพื่อให้คนลาวสามารถดำรงตนอยู่ได้ในสังคมโลกอย่างมีเกียรติสง่าดังที่ว่า

พี่น้องร่วมชาติทุกคน ทั้งท่านที่อยู่ ภายในประเทศทุกคนหรือท่านที่ป ระกอบอาเซียนอยู่ต่างแดนถือสัญชาติอื่นก็ตาม แต่ท่านก็ต้องถามตัวเองและท่านก็ต้องตอบตัวเองได้ว่า ท่านยังเป็นลาว เป็นเชื้อชาติลาวและรักชาติลาวอยู่ เหมือนเก่า อย่างไม่มีวันลืมนั่นเอง ... ถ้าเราเห็นแก่ชาติลาวของพวกเราทุกคน และเพื่อความก้าวหน้าของชาติลาวของคนลาว “ที่แท้จริง” แล้ว พวกเราควรหยุดอดีตอันขัดแย้งกัน หันมากล่าวถึงความเป็นลาวเอกลักษณ์ลาวและหันมาเฉลิมฉลอง 650 ปี เพื่อส่งเสริมความเป็นชาติลาวเอกภาพให้ได้ดังพระยาฟ้างุ้มเคยทำสำเร็จมาแล้ว ความเป็นเอกภาพกันและความรักชาติลาวเหล่านี้ พวกเราจะต้องประกาศก้องให้ดัง ๆ ไปทั่วโลกและจะต้องพากันขบแข้งความริษยาบังเบียดกันเอง การเพียรพยายามฆ่าฟันกันเองว่ามีแต่จะพาชาติลาวล่มจมเท่านั้นเอง

ปัจจุบันเรามีการนำที่ดี มีพรรคนำพา ทุกคนถ้ารักชาติก็ต้องให้เกียรติพ รรคให้เกียรติชาติ ต้องเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่พวกพ้องต้อง ตั้งหน้าทำภาระหน้าที่ของตนให้สำเร็จสมบูรณ์ เพียงเท่านี้ชาติลาวของเราก็มีสิทธิใช้ชีวิตของความเป็นชาติของท่านในโลกกว้างอย่างมีเกียรติสง่า (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม , 2002, น. 122)

นอกเหนือจากรัฐบาลลาวจะเชื่อมโยงการเฉลิมฉลอง 650 ปี อาณาจักรล้านช้าง การเฉลิมฉลองอนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้มกับความปรองดองของระหว่าง “ลาวใน” และ “ลาวนอก” อนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้มยังถูกนำมาใช้เป็นสื่อกลางในการขบเน้นภาพความปรองดองของประชาชนลาวบรรดาเผ่าหรือ “วงศ์ศาคณาญาติแห่งชาติลาว” ดังจะเห็นได้ว่าการเผยแพร่ภาพของอนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้มในสื่อต่าง ๆ อาทิโปสเตอร์ โปสการ์ด และการดอวยพร จะพบว่าอนุสาวรีย์เจ้าฟ้างุ้มมักถูกจัดวางภาพและเรื่องราวไว้เคียงคู่กับบรรดาประชาชนลาวเผ่าต่าง ๆ โดยนับเป็นวีรกรรมที่พระองค์ได้ยกจัดวางภาพในลักษณะดังกล่าว และเมื่อพิจารณาถึงการขบเน้นเรื่องราวความปรองดองของประชาชนลาวบรรดาเผ่า ภายใต้การนำพาของเจ้าฟ้างุ้มและความเอาใจใส่ของเจ้าฟ้างุ้มต่อบรรดาชนเผ่า ที่ปรากฏ

ในหน้าประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวปัจจุบัน (ดูรายละเอียดในบทที่ 6) อันเป็นเรื่องราวและจินตภาพใหม่ของเจ้าฟ้าผู้ที่ไม่ปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวยุคก่อนหน้า สะท้อนให้เห็นว่าการเชิดชูเจ้าฟ้าผู้ในฐานะสัญลักษณ์เพื่อขับเคลื่อนการสร้างจินตภาพแห่งความเป็นเอกภาพและความปรองดองของประชาชนชาตินาวภายใต้บริบทที่ความมั่นคงทางอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยมลาวกำลังถูกท้าทาย ทั้งจากกลุ่มอำนาจภายในประเทศ ภายนอกประเทศ ทั้งโดยสันติวิธีและโดยการก่อความรุนแรง อันเป็นอันตรายต่ออำนาจและความมั่นคงของการเมืองในระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์

การรณรงค์เร่งเร้าการเชิดชูสดุดีเจ้าฟ้าผู้จึงกลายเป็นเวทีหรือเครื่องมือในการเร่งเร้าสำนึกชาตินิยมและการส่งผ่านความคิดเรื่องเอกภาพของชาติ “เอกภาพ” ที่ไม่เพียงหมายความว่าเอกภาพในยุคสมัยของเจ้าฟ้าผู้ แต่คือเอกภาพหนึ่งเดียวของรัฐ-ชาตินาวในปัจจุบัน ความสามัคคีและความปรองดองของชาวลาวทั้ง “ลาวใน” และ “ลาวนอก” และ “วงศาคณาญาติแห่งชาตินาว” โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การสร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจทางการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว

7.3 เฉลิมฉลอง 450 ปี นครหลวงเวียงจันทน์ เชิดชูวีรกรรมและปลูกน้ำใจรักชาติระบอบใหม่

ในช่วงปลายทศวรรษ 2010 อันเป็นเวลาที่รัฐบาลลาวเตรียมการและกำหนดจัดงานครบรอบ 450 ปีแห่งการสถาปนานครหลวงเวียงจันทน์ และการเฉลิมฉลองครบรอบ 35 ปี แห่งการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งรัฐบาลกำหนดจัดการเฉลิมฉลองอย่างเอิกเกริกยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่รัฐบาลเคยจัดขึ้นนับแต่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยรัฐบาลได้ประกาศ “ข้อตกลงว่าด้วยการเฉลิมฉลองวันเวียงจันทน์เป็นนครหลวงครบรอบ 450 ปี” โดยนำเสนอใจว่ารัฐบาลได้มุ่งหมายให้การเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์เป็นโอกาสในการปลุกกระดมประชาชนให้มีน้ำใจรักชาติและรักระบอบใหม่

ให้นครหลวงเวียงจันทน์จัดตั้งงานเฉลิมฉลองวันเวียงจันทน์เป็นนครหลวง ครบรอบ 450 ปี อย่างเป็นทางการในปี 2010 ซึ่งจุดประสงค์ระดับคาดหวังและเนื้อในต้นตอของการเฉลิมฉลองวันดังกล่าว คือ ศึกษาอบรมและปลุกกระดมให้ชาวนครหลวงเวียงจันทน์ ทุกชั้นคน ทุกเพศวัย เห็นได้มุลเชื้ออันสง่างามของนครหลวงเวียงจันทน์ เสริมขยาย น้ำใจรักชาติ รักระบอบใหม่ เพิ่มทวีความสามัคคีปรองดอง ถือเอาโอกาส 450 ปี เป็นการขุดค้นกำลังแรงบันดาลใจภายในเพื่อปฏิบัติบรรดาความหมายที่มืดมิดของประชุมใหญ่ ครั้งที่ 8 ของพรรควางออก สร้างมานะจิตบูกระบี่ น สร้างความกระตือรือร้น

เข้าในการกิจปกปักรักษา และสร้างสานครหลวงเวียงจันทน์ให้สมเกียรติ เป็นเมืองหลวงของ สปป.ลาว เป็นตัวแทนของประชาชนลาวบรรดาเผ่า เป็นนครที่มีพื้นฐานเศรษฐกิจขยายตัวไว สังคมมีความยุติธรรม ศิวิไลซ์ เป็นตัวเมือง ผังเมือง และสาธารณประโยชน์มีความทันสมัยอย่าง ไม่หยุดนิ่ง (คณะกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี, 2010, น. XI)

7.3.1 อนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช สัญลักษณ์แห่งความรุ่งเรืองของนครหลวงเวียงจันทน์

อนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชนับเป็นอนุสาวรีย์วีรภักดิ์แห่งแรกที่ถูกสร้างขึ้นบนผืนแผ่นดินประเทศลาว กล่าวคือสร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957 ในสมัยรัฐบาลราชอาณาจักรเนื่องในโอกาสการเฉลิมฉลองครบรอบ 2500 ปีของพระพุทธศาสนา ในช่วง 10 กว่าปีแรกของการปฏิวัติ รัฐบาลคอมมิวนิสต์ลาวไม่ได้ให้ความสนใจอนุสาวรีย์แห่งนี้เท่าใดนัก จนกระทั่งในช่วงทศวรรษ 1990 เมื่อรัฐบาลลาวเปลี่ยนนโยบายหันมาให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน วัดวาอาราม โดยเฉพาะองค์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นสัญลักษณ์สำคัญของชาติ แต่ละปีมีการจัดงานเฉลิมฉลองงานบุญธาตุหลวง อนุสาวรีย์ของเจ้าไชยเชษฐาธิราชซึ่งประดิษฐานอยู่บริเวณด้านหน้าขององค์พระธาตุจึงได้รับการเอาใจใส่บูรณะฟื้นฟูให้มีความงดงามยิ่งขึ้น ยามค่ำคืนเริ่มมีผู้คนเดินทางไปสักการบูชา

ในปี 2010 เมื่อรัฐบาลกำหนดจัดงานเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ อนุสาวรีย์ของเจ้าไชยเชษฐาธิราชยิ่งถูกให้ความสำคัญมากขึ้น พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชในฐานะผู้สร้างตั้งนครเวียงจันทน์ เป็นนครหลวงของชาติ สร้างพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ สร้างวัดวาอารามอื่น ๆ ที่สะท้อนความรุ่งเรืองของชาติ การจัดงานเพื่อเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์จึงได้ให้ความสำคัญกับเจ้าไชยเชษฐาธิราชในฐานะที่ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความรุ่งเรืองของนครหลวงเวียงจันทน์ ดังปรากฏว่าภาพของเจ้าไชยเชษฐาธิราช (แต่เปลี่ยนจากที่ประทับบนบัลลังก์ตามที่ปรากฏบนอนุสาวรีย์ มาเป็นการประทับบนหลังช้าง) เคียงคู่กับองค์พระธาตุหลวงที่อยู่ตรงกลาง และดอกจำปาลาวถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของการจัดงานเฉลิมฉลอง เพื่อสะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของชาติลาวแผ่นดินลาวในอดีต

ในวาระแห่งการเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ ครบรอบ 450 ปี ภาพอนุสาวรีย์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชและภาพพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ปรากฏในฐานะสัญลักษณ์เฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ครบ 450 ปี ได้ถูกเผยแพร่ตีพิมพ์สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นป้ายโปสเตอร์ หนังสือ ของที่ระลึกที่รัฐบาลลาวจัดทำขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมฉลองวาระสำคัญแห่งชาติ อาทิ ธนบัตร 100,000 กีบ

ธนบัตรฉบับพิเศษที่จัดทำขึ้นเนื่องในวาระพิเศษนี้ได้มีการตีพิมพ์ภาพของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชลงในธนบัตร นับเป็นครั้งแรกนับแต่การปฏิวัติสังคมนิยมที่ปรากฏภาพของกษัตริย์ลาวในสมัยอาณาจักรล้านช้างบนธนบัตรลาว

ภาพที่ 7.2 สัญลักษณ์การจัดงานเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ ครบรอบ 450 ปี จาก หนังสือนครหลวงเวียงจันทน์ครบ 450 ปี (น. ปก), โดย คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์. 2010, เวียงจันทน์ : คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์.

7.3.2 เฉลิมฉลอง 450 ปี นครหลวงเวียงจันทน์และการสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์

นอกเหนือจากการขับเคลื่อนความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของนครหลวงเวียงจันทน์ที่ดำรงคงอยู่มายาวนานโดยมีพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นสื่อสัญลักษณ์ในการขับเคลื่อนความหมาย รัฐบาลลาวยังได้กำหนดให้มีการสร้างอนุสาวรีย์ของเจ้าอนุวงศ์ โดยกำหนดให้เป็นหนึ่งในโครงการที่รัฐบาลจัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองเวียงจันทน์เป็นนครหลวง 450 ปี

(1) อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์และการยืนยัน “ความจริง” ของประวัติศาสตร์ลาว

แม้ข้อถกเถียงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลาวสมัยเจ้าอนุวงศ์นับเป็นบริบทที่ผลักดันให้รัฐบาลลาวดำริให้มีการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรกรรมของชาติ ทั้งแนวคิดในการก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ช่วงครึ่งหลังของทศวรรษ 1990 เริ่มต้นจากการจัดโครงการ “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ของกลุ่มนักวิชาการลาวและการจัดสัมมนาประวัติศาสตร์ เรื่อง “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ของคณะภาษาวรรณคดีและมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 21 - 23 มกราคม 1997 แต่กว่าที่อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์จะดำเนินการก่อสร้างอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ระยะเวลาที่ดำเนินมาถึงในช่วงท้ายของทศวรรษ 2010 เมื่อรัฐบาลลาวได้กำหนดให้การดำเนินการก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ อนุสาวรีย์วีรภักดิ์แห่งที่สองของรัฐบาลคอมมิวนิสต์เป็นหนึ่งในโครงการที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองการสถาปนานครหลวงเวียงจันทน์ครบรอบ 450 ปี และการเฉลิมฉลองครบรอบ 35 ปี แห่งการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใน ค.ศ. 2010 ดังที่ว่า

ฉะนั้น เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ครบรอบ 450 ปี พวกเราก็นึกถึงเจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรลาวล้านช้างเวียงจันทน์และอยากสร้างอนุสาวรีย์ให้พระองค์เพื่อปวงชนลาวทั้งชาติ ทั้งปัจจุบันและอนาคตกาลได้แสดงความรู้บุญคุณแก่พระองค์ผู้ที่ได้มีผลงานอันโดดเด่นแก่นครหลวงเวียงจันทน์ ก็คือแผ่นดินลาวและประชาชนลาวทั้งหมดทุกเผ่าชน

... มาถึงปัจจุบัน พรรคและรัฐบาล พ. ร่วมด้วยประชาชนลาวได้มีนโยบายก่อสร้างและประดิษฐ์สถานรูปหล่อของวีระบุรุษจำนวนหนึ่งแล้ว คือ เจ้าสีโคตร เจ้าฟ้างุ้ม เจ้าไชยเชษฐา เจ้าสุภานุวงศ์ ประธานไกสอน ฉะนั้น จึงเห็นสมควรแล้วที่ต้องสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ขึ้นที่นครหลวงเวียงจันทน์เพื่อระลึกบุญคุณ สร้างความเคารพนับถือ ความกตัญญูกตเวทีและการเรียนรู้เอาแบบอย่างวีรกรรมจากการดำรงชีวิต แนวคิดรักชาติและเกียจขัดศัตรู และพิธีกรรมอันพีระอาหาญชาญชัยของท่าน เพื่อตอบสนองความประสงค์ดังกล่าว รัฐบาลลาวโดยท่านสมสะหวาด เล่งสะหวัด รองนายกรัฐมนตรีผู้ประจำการรัฐบาลเป็นประธานจัดงานนครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการค้นคว้าปั้นหล่อและประดิษฐ์สถานอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ อันมีท่านบัวเงิน ซาพวง รัฐมนตรีช่วยกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมเป็นหัวหน้า (สถาบันวิทยาศาสตร์และสังคมแห่งชาติ, 2012, น. 1)

ในการดำเนินการก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ รัฐบาลลาวได้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการเนื้อหา” โครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ที่นำโดยหัวหน้าสถาบันค้นคว้าประวัติศาสตร์ สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ ทำหน้าที่เป็นคณะทำงานศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์เจ้าอนุวงศ์เป็นการเฉพาะ

จากการศึกษาพบว่า การปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์นั้นได้ผ่านกระบวนการเตรียมการ ผ่านการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาข้อสรุปประวัติศาสตร์และแผนแนวทางการสร้างอนุสาวรีย์ที่

ยาวนานและหลากหลายขั้นตอนกว่าการจัดสร้างอนุสาวรีย์แห่งอื่น ๆ ในประเทศลาว เริ่มต้นจากต้นปี ค.ศ. 1996 การจัดโครงการ “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ของกลุ่มนักวิชาการลาวโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ค้นหา “ความจริง” เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เจ้าอนุวงศ์ จากปากคำและความทรงจำของคนลาวที่อยู่ใน ผังไทย ที่นำมาสู่ข้อสรุปว่าสมควรสนับสนุนให้มีการก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ภายหลังจากนั้นได้ มีการจัดสัมมนาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เจ้าอนุวงศ์อีกหลายครั้ง ซึ่งล้วนยืนยันหลักการให้มีการสร้าง อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ อาทิ การจัดสัมมนาประวัติศาสตร์ เรื่อง “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ของคณะ ภาษา วรรณคดี และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 21 – 23 มกราคม ค.ศ. 1997 การประชุมวิชาการของกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม เรื่อง “วีรกรรมพระเจ้าอนุวงศ์” ระหว่าง วันที่ 15-16 สิงหาคม ค.ศ. 2001 ณ หอวัฒนธรรมแห่งชาติลาว รวมถึงการประชุมสัมมนาครั้ง สุดท้ายก่อนประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ในชื่อ “การสัมมนาวิทยาศาสตร์โครงการปั้นหล่อและ ประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์” จัดขึ้นเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 2010 ณ ห้องประชุมสำนักงาน นายกรัฐมนตรี ซึ่งนับเป็น การประชุมสัมมนาครั้งสุดท้ายก่อนการประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ มี ผู้นำระดับสูงของรัฐบาลลาวในขณะนั้นเข้าร่วมชี้แนะและให้ความเห็น อาทิ ฯพณฯ ท่านสมสะหวาด เล่งสะหวัด รองนายกรัฐมนตรี (ขณะนั้น) ท่านบัวเงิน ซาพวง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแถลงข่าว และวัฒนธรรม

ในกระบวนการศึกษาค้นคว้าข้อมูลประวัติศาสตร์ นอกจากจะมีการค้นคว้า จากหลักฐานเอกสารต่าง ๆ แล้ว ยังได้มีการสืบค้นร่องรอยและสอบสวนข้อมูลประวัติศาสตร์จากเชื้อ สายเครือญาติของเจ้าอนุวงศ์ที่ยังมีชีวิต ภายหลังจากคณะอนุกรรมการเนื้อในโครงการปั้นหล่อ อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์รับทราบข้อมูลว่า ในปัจจุบันมีเชื้อสายเครือญาติของเจ้าอนุวงศ์ในเขตเมืองเซ โปน แขวงสะหวันนะเขต โดยเชื้อสายเครือญาติคนสำคัญได้แก่ อาจารย์หน่อคำอนุวงศ์ เชื้อสายรุ่นที่ 6 ของเจ้าอนุวงศ์ ขณะนั้น (ปี 2010) มีอายุ 77 ปี และแม่ตุ้มแม้ง อายุ 120 ปี ซึ่งครอบครัวของทั้ง 2 ท่านเป็นผู้เก็บรักษาตราประทับประจำตระกูล ดังที่ว่า

อาจารย์หน่อคำเป็นลูก หลาน เหลน หล่อน ในเชื้อสายคณาญาติของเจ้าอนุเป็นผู้ที่ 6 หรือว่า 6 เช่นคนต่อมา นี้ อาจารย์หน่อคำเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นสายเลือดลูกหลาน เหลน หล่อน ของเจ้าอนุวงศ์ที่มีรูปทรงใบหน้าคล้ายเหมือนกับราชวงศ์ลาวล้านช้าง เ เช่น เจ้าเพชรราช เจ้าสุภานุวงศ์และผู้อื่น ๆ ดังนั้น อาจารย์หน่อคำจะเป็นตัวแบบให้ จินตนาการในการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ได้อย่างแน่นอน (สถาบันค้นคว้า ประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์, 2010, น. 100)

น่าสนใจว่า แม้การ “ค้นพบ” เชื้อสายเครือญาติเจ้าอนุวงศ์ กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน น่าจะเป็น “ร่องรอย” ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการสืบค้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ราชวงศ์ล้านช้าง แต่จากการศึกษาพบว่า รัฐบาลลาวไม่ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นดังกล่าว ไม่ได้มีการกล่าวถึงการ “สืบสาว” ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์จากเชื้อสายทายาทที่ยังมีชีวิต หรือการนำเสนอถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเชื้อสายเครือญาติเจ้าอนุวงศ์ในฐานะเชื้อสายทายาทของราชวงศ์ล้านช้างเวียงจันทน์แต่อย่างใด ประเด็นที่รัฐนำเสนอมีเพียงการสืบลำดับเชื้อสายเครือญาติของเจ้าอนุวงศ์ หลักฐานตราและเครื่องใช้ประจำตระกูลที่ยังคงเก็บรักษาไว้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าอาจารย์หน่อคำเป็นทายาทรุ่นที่ 6 ของเจ้าอนุวงศ์จริง และจะเป็น “ร่องรอย” ของการออกแบบและจินตนาการรูปร่างกายของเจ้าอนุวงศ์ได้อย่างถูกต้อง กล่าวอีกนัยหนึ่งการค้นพบเชื้อสายทายาทเจ้าอนุวงศ์ ได้ถูกกำหนดจัดวางและให้ความสำคัญไว้เฉพาะในฐานะของการเป็น “ต้นแบบ” จินตนาการในการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ “เพื่อจะให้จินตนาการได้สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่สามารถทำได้” และทายาทเจ้าอนุวงศ์ผู้เป็นร่องรอยจินตนาการรูปร่างเป็นส่วนหนึ่งของการชี้ให้เห็นว่าอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ของลาวนั้นเป็นอนุสาวรีย์ที่สร้างจากเรื่องจริง

การดำเนินการก่อสร้างอนุสาวรีย์ใช้เวลาเพียงไม่ถึง 1 ปีก็แล้วเสร็จ อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ซึ่งยืนตระหง่านด้วยท่วงท่าของกษัตริย์นักรบ พระหัตถ์ซ้ายกุมพระแสงดาบ พระหัตถ์ขวาผายไปเบื้องหน้า ได้ถูกนำมาประดิษฐาน ณ สวนสาธารณะริมฝั่งโขง ด้านหลังหอคำ โดยองค์อนุสาวรีย์หันสู่แม่น้ำโขงหรือหันเข้าสู่ฝั่งไทย หันหลังให้หอคำหรือหอประธานประเทศลาว อนุสาวรีย์มีความสูงจากพื้นดินถึงจอมเกศ 14.99 เมตร (เฉพาะรูปปั้นสูง 8.29 เมตร) หล่อด้วยทองแดงคิดเป็นน้ำหนักถึง 8 ตัน นับเป็นอนุสาวรีย์ที่ใหญ่ที่สุดและสูงที่สุดของลาวในปัจจุบัน

ในการประดิษฐานอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ น่าสนใจว่ารัฐบาลลาวเลือกเอาวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 2010 ซึ่งตรงกับวันครบรอบ 93 ปีแห่ง “มหาปฏิวัติสังคมนิยมเดือนตุลา” ของสหภาพโซเวียตมาใช้เป็นฤกษ์ในการจัดงานฉลองสมโภชอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์อย่างยิ่งใหญ่ ดังปรากฏภาพข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ไทยว่า

วันนี้วันที่ 7 เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2010 ซึ่งตรงกับวันอาทิตย์ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 พ.ศ. 2553 ซึ่งตรงกับวันมหาปฏิวัติสังคมนิยมเดือนตุลาที่ลือชื่อของชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นกรรมกรในโลก ได้หมุนเวียนมาบรรจบครบรอบ 93 ปี คณะกรรมการรับผิดชอบจัดงานเฉลิมฉลองนครหลวงเวียงจันทน์ครบรอบ 450 ปี พร้อมด้วยคณะพรรค อำนาจการปกครองนครหลวงเวียงจันทน์ กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม ได้เชื้อเชิญพ่อแม่พี่น้องมารวมกันอยู่ในสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ เพื่อจะได้พร้อมกันเปิด

พิธีประดิษฐานและสมโภชอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ วีรกษัตริย์ผู้องอาจกล้าหาญ และ 'ไม่ยอมจำนน' ของอาณาจักรลาวล้านช้างเวียงจันทน์ (พิมพ์ซ้ำพิเศษเนชั่น, 2553, น. 12-13.)

(2) ทวิลักษณ์ความสัมพันธ์ลาว-ไทยกับความเคลื่อนไหวของความหมายอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์

เมื่อรัฐบาลลาวดำริให้มีการก่อสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์นั้น คณะกรรมการโครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ลาว ได้กำหนดท่าทางการปั้นหล่ออนุสาวรีย์ เป็นท่าเจ้าอนุวงศ์ถือดาบนั่งบนหลังช้าง ใส่ชุดออกศึกของเจ้าชีวิต กำหนดอายุเจ้าอนุวงศ์ในรูปอนุสาวรีย์ประมาณ 60 ปี และอนุสาวรีย์ให้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง ระหว่างโรงแรมล้านช้างและหอคำ (หรือหอประธานประเทศ) โดยรัฐบาลลาวให้เหตุผลของการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ใน ท่าประทับบนหลังช้างและเหตุผลของการเลือกสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์ให้อยู่ที่บริเวณริมแม่น้ำโขงด้านหลังหอคำ ไว้ว่าเป็นท่าการยกทัพของเจ้าอนุวงศ์ในเหตุการณ์ขับไล่ทหารสยามซึ่งตั้งค่ายอยู่บริเวณวัดกลางออกจากเวียงจันทน์เป็นผลสำเร็จ

เหตุผลท่าประทับบนหลังช้าง , เป็นท่าการยกทัพของพระองค์ ในวันที่ 2 สิงหาคม 1828 เป็นครั้งยกทัพขับไล่ทหารสยามออกจากเวียงจันทน์อย่างประสบผลสำเร็จ (เขตต่อหน้าโรงแรมล้านช้างในปัจจุบัน) ข่าทหารสยามตายคาที่ 400 คน (ยังเหลือเพียง 45 คน ลอยข้ามโขงไปได้)

เหตุผลเลือกเอาที่ตั้ง , เพราะทหารสยามใช้วัดกลางเป็นกองบัญชาการ และในวันที่ 2 สิงหาคม 1828 เจ้าอนุวงศ์ได้ยกทัพเข้าปะทะสยามอยู่วัดกลาง ทหารสยามวิ่งลงโขงก็ถูกทหารลาวตามฆ่าตายจนเกลี้ยง ส่วน 45 คนรอดไปได้ก็เพราะออกไปหากินเห็นเหตุการณ์แล้วลอยข้ามโขงไป ฉะนั้น บริเวณ ริมแม่น้ำ ระหว่างโรงแรมล้านช้างและหอคำจึงเป็นจุดใจกลางของเหตุการณ์ (กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว , 2002, น.124-125)

เมื่อพิจารณาจากการกำหนดท่าทางและอิริยาบถของการปั้นหล่อองค์อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ตลอดจนเหตุผลในการเลือกสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์ สถานที่ถูกระบุว่าเคยเป็นสมรภูมिरบสงครามเจ้าอนุวงศ์ ในเหตุการณ์ที่เจ้าอนุวงศ์สามารถตีกองทัพไทยแตกพ่าย สะท้อนความต้องการของรัฐบาลลาวในการเชื่อมโยงอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์กับความหมายแห่งเรื่องราวการต่อสู้กู้เอกราชจากสยามอย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงช่วงปลายทศวรรษ 2000 ซึ่งมีการกำหนดแผนการ

ปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์อย่างเป็นทางการ ท่าทางและอิริยาบถของการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นท่า “พระหัตถ์ซ้ายจับฝักจ้าวประจำพระองค์ ที่ถือเป็นจ้าวพิเศษ คือ จ้าวประจำตระกูล ยกขึ้นทางหน้าเกือบสูง ระดับสายเอว อยู่ในท่าเตรียมพร้อมเสมอ พระหัตถ์ขวา ยกขึ้นชี้นิ้วมือไปในทิศทางที่ต้องการสื่อสาร ให้ความรู้และความเข้าใจ ” (สถาบันค้นคว้าประวัติศาสตร์นครหลวง เวียงจันทน์ 2010, น. 107)

น่าสนใจว่าการปรับเปลี่ยนท่าทางและอิริยาบถของการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ จากท่า “ทรงช้างออกรบ” สู่ท่า “ผายพระหัตถ์ไปเบื้องหน้า” ได้ส่งผลให้เกิดการเปิดพื้นที่ในการสร้างความหมายของอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ดังที่ บัวเงิน ชาพูวง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาว และประธานคณะกรรมการโครงการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ได้อธิบายความหมายผ่านรายการข่าวทางโทรทัศน์ (โทรทัศน์) แห่งชาติลาวว่า ความหมายอิริยาบถของเจ้าอนุวงศ์ที่ยืนมือออกไปเบื้องหน้าคือท่าเตรียมพร้อมแสดงความเป็นมิตรกับทุกประเทศ และการให้อภัย อโหสิกรรมแก่ผู้ที่เคยรุกรานลาว

นักประวัติศาสตร์ได้ประชุมกันจนได้ข้อคิดเห็นร่วมกันว่า ท่ามือของท่านที่ผายไปเบื้องหน้านั้น หมายถึงท่านให้อภัยแก่ผู้ที่เคยรุกราน เช่นฆ่าประชาชนพลเมืองลาว รวมทั้งตัวท่านเองอย่างโหดเหี้ยมสามัญเมื่อก่อนนั้น ท่านอโหสิกรรม ท่านอภัยให้อิริยาบถนี้ท่านก็เตรียมพร้อม แสดงความเป็นมิตร เป็นเพื่อนใกล้ชิดที่ดีกับทุกๆ ชาติ กับทุกๆ ประเทศอยู่ในโลกใบนี้ อันนี้ ข้าพเจ้าว่าเป็นความหมายคำนิยามที่สอดคล้องกับจิตใจของหลายๆ คน ยุคนี้เป็นโลกแห่งการพัวพัน สันติภาพ มิตรภาพ ก็คือการสร้างสรรค์พัฒนา ดังนั้นสิ่งที่ในอดีต สิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์ พวกเราอโหสิกรรมให้ แต่พวกเราคิดว่าจะไม่ให้ความระทมขมขื่นหวนกลับมาอีก (เนชั่นสุดสัปดาห์, 2553, น. 12)

ความหมายดังกล่าวได้รับการส่งผ่านและสืบทอดในงานนิพนธ์หลายชิ้น ยกตัวอย่างเช่นในบทความของคำพา พ. อนุแก้ว ที่ตีพิมพ์ในหนังสือ “ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์” ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ปี ค.ศ. 2010 ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของท่าทางการปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ว่า เป็นท่ายกพระหัตถ์ “อโหสิกรรม” ต่อผู้กระทำผิดอย่างปาเถื่อนต่อพระองค์ในอดีต งานชิ้นนี้ยังชี้ว่าการที่รัฐบาลลาวตัดสินใจปั้นหล่ออนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ในท่าทางดังกล่าวแทนที่จะปั้นหล่อในท่าการแสดงความเคียดแค้นดังที่ควรจะเป็นก็ด้วยประสงค์ที่จะสร้างความเป็นมิตรและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น

ข้าพเจ้าแน่ใจและเชื่อมั่นว่านโยบายของพรรคและรัฐบาล สปป.ลาว ที่มีความเป็นเอก
 ราชและเป็นเจ้าตนเองในสมัยนี้คงต้องการความเป็นมิตรที่ดี กับทุกประเทศ ไม่ว่าผู้อยู่
 ใกล้หรืออยู่ไกลออกไป หลายพันหลายหมื่นกิโลเมตรก็ตาม เพียงแต่อยากให้ทุกคน
 เข้าอกเข้าใจกันและอยากร่วมไม้ร่วมมือกันสร้างโลกหน่วยนี้ให้มีความงดงาม อยู่
 ร่วมกันโดยสันติตลอดกาลนานเท่านั้น

บนพื้นฐานจิตใจดังกล่าวนี้ พรรคและรัฐบาล สปป.ลาว จึงได้ตัดสินใจปลดปล่อย
 อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ วีรกษัตริย์กรุงเวียงจันทน์หรือกรุงศรีสัตนาคนหุตในครั้งก่อน ให้
 พระองค์ได้ยกพระหัตถ์ (แบมือ) อโหสิกรรมต่อผู้กระทำผิดอย่างปาเถื่อนต่อพระองค์ใน
 ครั้งก่อนและขอเป็นมิตรที่ดีต่อทุกคน แทนที่จะปลดปล่อยให้พระองค์แสดงถึงความเคียด
 แค้นออกสู่สายตาโลก ตามความเป็นจริงที่ควร (คณะภาษาวรรณคดีและมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยแห่งชาติ, 2010, น. (ง))

น่าสนใจว่าขณะที่รัฐบาลลาวได้ให้ความหมายของท่าทางอิริยาบถของ
 อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ว่าเป็นท่าทางของการให้อภัยและอโหสิกรรมต่อเรื่องราวความขัดแย้งในอดีตต่อ
 ผู้ที่เคยรุกรานลาว เพื่อสร้างความเป็นมิตรให้เกิดขึ้นนั้น แต่ในขณะเดียวกันการส่งผ่านความหมายว่า
 ด้วยการปลุกระดมคนลาวให้มีความสามัคคี ปลุกน้ำใจรักชาติก็ได้รับการขับเคลื่อนด้วยเช่นกัน ดังที่ บัว
 เงิน ชาพูวง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมลาวได้ให้สัมภาษณ์โทรทัศน์
 แห่งชาติ อธิบายความหมายได้ให้คำอธิบายอิริยาบถของเจ้าอนุวงศ์ที่ปรากฏในอนุสาวรีย์ว่าเป็น
 ท่าทางของการปลุกระดมปวงชนในชาติให้เด็ดเดี่ยว สามัคคี ไม่ยอมจำนนต่อศัตรูผู้รุกราน ดังถ้อย
 แถลงในพิธีเปิดอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ว่า

ท่าที่พวกเราเลือกเอาขึ้น เป็นท่าที่เจ้าอนุวงศ์กำลังรวบรวมแม่ทัพนายกอง ไฟฟ้าของ
 ท่าน เพื่อตรัสกระแสดำรัสถึงความจำเป็นในการสามัคคีกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว กอบกู้
 ผืนแผ่นดิน กอบกู้เอาประชาชนของพวกเราที่ถูกผู้รุกรานแย่งชิงเอาไปนั้น ให้เหตุจะได้
 ประชาชนเราทั้งชาติ ต้องสามัคคีกันเป็นจิตหนึ่งใจเดียว เด็ดเดี่ยวอาจหาญในการปก
 ปกรักษาประเทศชาติบ้านเมืองของตน (บัวเงิน ชาพูวง, 2553)

การอธิบายนัยยะความหมายท่วงท่าของอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ว่าเป็นท่าทาง
 แห่งการปลุกระดมความสามัคคีและปลุกจิตสำนึกของปวงชนลาวให้มีสติเป็นเจ้าของประเทศชาติ
 ดังกล่าวได้รับการส่งผ่านในงานนิพนธ์ลาวหลายชิ้นเช่นเดียวกัน ดังที่ปรากฏในวารสารป้องกันชาติ

ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง นครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี และวันชาติที่ 2 ธันวาคม 35 ปี สปป. ลาวว่า

เจ้าอนุวงศ์วีรภักษัตริย์ที่องอาจกล้าหาญ “เลือดลาว ชาติลาวเรา” การยืนทรงเกียรติของเจ้าอนุมีความหมายว่า “ปลุกระดมปวงชนลาวทั้งชาติให้รวมกลุ่มสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวสร้างสาพัฒนาประเทศชาติและเด็ดเดี่ยวปกป้องรักษาประเทศชาติที่แสนรัก เด็ดเดี่ยวไม่ยอมจำนนต่อศัตรูผู้รุกราน” พร้อมนั้นก็แสดงอริยาบถของความในใจลึกซึ้งที่ปวงชนลาวทั้งชาติจึงเสริมขยายมูลเชื้อวีรกรรมที่องอาจหาญกล้าต่อสู้จนถึงนาทีสุดท้ายในชีวิต เพื่อปกป้องเอาประเทศชาติและสร้างสาพัฒนาให้เจริญ ญรุงเรื่องตลอดไป บรรพบุรุษและผู้นำการปฏิวัติหลายรุ่นหลายสมัยได้สร้างประวัติศาสตร์ผ่านมานั้น พวกเราจึงต้องอดใจนับ วันยิ่งสูงเด่นขึ้น ปลุกจิตสำนึกทั่วปวงชนลาวทั้งชาติ จึงมีสติเป็นเจ้าของประเทศชาติ เอาเวียงงานป้องกันชาติ ป้องกันความสงบให้กลายเป็นของทั่วปวงชน เพื่อปกป้องรักษาประเทศชาติไปตามจุดหมายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้กำหนดเอาไว้ (2010, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 7.3 อนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ ณ บริเวณริมฝั่งโขง นครเวียงจันทน์, ถ่ายภาพโดยอนินทร์ พุฒิชัยติ ถ่ายเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553

ความคลุมเครือของการให้ความหมายแก่นุสาวรีย์เจ้าอนุ วงศ์ของรัฐบาลลาว อาจเป็นผลมาจาก ความสัมพันธ์แบบ “ทวิลักษณ์” ของลาวและไทยที่มีความใกล้ชิดกันมากที่สุดทั้งทางพรมแดน ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม แต่ในขณะเดียวกันประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ชาติ (ทั้งในมิติของอดีตที่เกิดขึ้นจริงและอดีตที่ถูกสร้างขึ้น) ได้เสริมสร้างแง่มุมของความ เป็นปฏิปักษ์ระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการขยายอำนาจเหนือดินแดนลาวของสยามในสมัยอาณาจักร ล้านช้าง ความคิดคำนึงเกี่ยวกับ “ดินแดนลาว” ที่สูญหายไปของทั้งสองฝ่าย ความเป็นปฏิปักษ์สมัย ระบอบใหม่จากความแตกต่างทางอุดมการณ์ นับจากรัฐบาลลาวเปิดประเทศตามจินตนาการใหม่ ความสัมพันธ์แบบทวิลักษณ์ของลาว –ไทยก็ยังทวีความสลับซับซ้อน ในด้านหนึ่งไทยเป็นประเทศคู่ค้า อันดับหนึ่ง นักลงทุนรายใหญ่ มิตรประเทศที่ให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่ลาว มีการเยี่ยม เยือนของผู้มีระดับสูง โดยเฉพาะภาพการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศลาวของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ³ และการพระราชทานโครงการพัฒนาแก่ลาวที่เป็นเสมือนภาพ แทนความช่วยเหลือและมิตรภาพที่ทั้งสองประเทศมีต่อกัน ในระดับประชาชนต่อประชาชน ยังมี ความสัมพันธ์แนบแน่นของสายเครือญาติพี่น้องสองฝั่งโขงที่ความแตกต่างทางอุดมการณ์และการขีด เส้นพรมแดนไม่อาจตัดขาด แต่ในขณะเดียวกันความแตกต่างของระบอบการเมือง การครอบงำทาง เศรษฐกิจที่ไทยมีเหนือลาว การครอบงำทางวัฒนธรรม ความหวาดระแวงว่าลาวกำลังถูกกลืนกลายให้ กลายเป็นไทย การผลิตอัตลักษณ์ความเป็นลาวของสังคมไทยว่า “ลาวด้อยกว่า” ที่ชาวลาวรับรู้ผ่าน สื่อไทย รวมถึงการเขียนและการผลิตประวัติศาสตร์ชาตินิยมของไทยที่มองตนเองเหนือกว่าเพื่อนบ้าน และมีเรื่องราวหรือแง่มุมที่กระทบต่อสำนึกความเป็นชาติลาว ทั้งหมดนี้ได้ก่อให้เกิดความคับข้องไม่ ไว้วางใจและความบาดหมางในความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศ

³ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวครั้งแรกในปี ค.ศ. 1990

บทที่ 8

บทสรุป

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาการหวนกลับมารื้อฟื้นและเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ในฐานะสัญลักษณ์สำคัญของความเป็นชาติของรัฐบาลสังคมนิยมลาว ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา

ผลของการศึกษาพบว่า ปรากฏการณ์รื้อฟื้นการเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ในฐานะศูนย์กลางของความเป็นชาตินิยมเกิดขึ้นภายใต้บริบทที่รัฐลาวต้องเผชิญกับวิกฤติและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรมครั้งใหญ่อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศตามแนวทางสังคมนิยมซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทั้งในระดับสากลและในประเทศลาว ส่งผลให้ลาวจำเป็นต้องเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศ ที่เรียกว่านโยบายจินตนาการใหม่ ในทางเศรษฐกิจมีการปรับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจจากแนวทางสังคมนิยมสู่เสรีนิยม ในทางการเมืองการยับยั้งในการครองอำนาจแบบผูกขาดของรัฐบาลพรรคประชาชนปฏิวัติลาวต้องเผชิญกับแรงกดดันและความท้าทายจากกระแสวิกฤติศรัทธามีต่อการเมืองระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์และชัยชนะของอุดมการณ์ประชาธิปไตยในกระแสโลก การสูญเสียสันโกสอน พมวิหาน ผู้เป็นเสาหลักของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว และการเคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจรัฐจากกลุ่มต่อต้านรัฐบาลสังคมนิยมลาว หรือที่รัฐบาลลาวเรียกว่า “กลุ่มคนปดื” ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ในทางสังคมวัฒนธรรม การเปิดประเทศภายใต้นโยบายจินตนาการใหม่ ก่อให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมจากภายนอก โดยเฉพาะที่ส่งผ่านสื่อไทยซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างสูงในลาว ได้สร้างความกังวลให้กับรัฐบาลลาวอย่างยิ่งว่าคนลาวและสังคมลาว กำลังถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรม ภายใต้บริบทดังกล่าวมนทัศน์ชาติแบบเดิมที่มุ่งเน้นการสร้างคนสังคมนิยมและการเชิดชูวีรชนปฏิวัติในฐานะสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติ ไม่อาจเป็นแหล่งอ้างอิงการผูกขาดการครองอำนาจรัฐที่ทรงพลัง รัฐบาลลาวจึงรื้อฟื้นการเชิดชูวีรกษัตริย์เพื่อปลุกเร้าสำนึกความเป็นชาติและผดุงไว้ซึ่งอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

นับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา รัฐบาลลาวได้หวนกลับมารื้อฟื้นการเชิดชูอดีตวีรกษัตริย์ให้เป็นสัญลักษณ์แห่งความภาคภูมิใจในความเป็นชาติและการปลุกกระตือรือร้นสำนึกชาตินิยมในหมู่ประชาชนลาวอย่างเข้มข้น เครื่องมือสำคัญที่รัฐบาลลาวใช้เพื่อส่งผ่านแนวคิดการเชิดชูวีรกษัตริย์ลาวก็คือ การเขียนประวัติศาสตร์และการสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ ในส่วนของการเขียนประวัติศาสตร์ ซึ่งนับเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดของรัฐในการปลุกฝังสำนึกความเป็นชาติ พบว่านับตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการเขียนประวัติศาสตร์ชาตินิยมจากแนวทางเดิมที่มุ่งเชิดชูวีรกรรมของผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและเหล่าวีรชนปฏิวัติ มาสู่การขับเน้นหรือให้

ความสำคัญอย่างยิ่งกับการเชิดชูประวัติศาสตร์และวีรกรรมของวีรกษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาว โดยความมุ่งหมายของการเชิดชูวีรกษัตริย์ มิใช่เพื่อสวดติักษัตริย์ หากแต่เพื่อส่งผ่านอุดมการณ์ชาติ และการสร้างความชอบธรรมในการครองอำนาจรัฐของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ดังนั้น รัฐบาลลาวจึงมีกระบวนการในการเลือกสรร ขับเน้นและให้ความหมายแก่เรื่องราวที่สอดคล้องกับการผดุงอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลสังคมนิยมลาว

ในการเชิดชูประวัติและวีรกรรมของเจ้าฟ้าร่ม ประวัติศาสตร์ลาวมุ่งขับเน้นความหมายเรื่องความเป็นปึกแผ่นและเป็นเอกภาพของราชอาณาจักรลาวที่ดำรงคงอยู่มายาวนาน นับตั้งแต่เจ้าฟ้าร่มสถาปนาอาณาจักรล้านช้างในช่วงกลางศตวรรษที่ 14 โดยในการให้ความหมายของความเป็นเอกภาพแห่งชาติผ่านการเชิดชูประวัติและวีรกรรมของพระเจ้าฟ้าร่ม ประวัติศาสตร์ชาติลาวได้เน้นย้ำถึงความเป็นเอกภาพในหลากหลายมิติของชาติ ทั้งเอกภาพในมิติของการรวมศูนย์อำนาจหนึ่งเดียว เอกภาพในมิติของเขตแดนหรือบูรณภาพแห่งดินแดน และที่สำคัญคือเอกภาพแห่งปวงชนลาวบรรดาเผ่า และการสร้างสายสัมพันธ์แห่ง “วงศ์ศาคณาญาติแห่งชาติลาว” ที่เกิดขึ้นนับแต่สมัยของเจ้าฟ้าร่ม อันเป็นการขับเน้นความหมายใหม่ของเจ้าฟ้าร่มในหน้าประวัติศาสตร์ชาติที่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวในยุคก่อนหน้าไม่ได้ให้ความสำคัญ

ในกรณีของเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงได้รับการขับเน้นความหมายเรื่องความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่ของชาติลาวโดยเฉพาะการสร้างตั้งนครเวียงจันทน์เป็นราชธานีแห่งใหม่ให้มีความศิวิไลซ์ทัดเทียมกับอาณาจักรอื่น ๆ และการนำพาประชาชนลาวต่อสู้ต้านทานการรุกรานของกองทัพของพระเจ้าบุเรงนอง ในขณะที่อาณาจักรส่วนใหญ่ในภูมิภาค นี้ถูกสยบอยู่ใต้พระราชอำนาจของพระเจ้าบุเรงนอง อาณาจักรลาวล้านช้างจึงเป็นอาณาจักรสุดท้ายของชนเชื้อสายลาวที่กองทัพของบุเรงนองยังไม่อาจสยบได้

ในขณะที่การเชิดชูเรื่องราวของเจ้าฟ้าร่มและเจ้าไชยเชษฐาธิราช มุ่งส่งผ่านเรื่องราวความยิ่งใหญ่ รุ่งเรืองของชาติที่ดำรงคงอยู่มายาวนาน สำหรับพระเจ้าอนุวงศ์ รัฐบาลลาวได้ใช้ประวัติศาสตร์บาดแผลของสงครามกู้เอกราชของเจ้าอนุวงศ์ เพื่อปลุกเร้าน้ำใจรักชาติของชาวลาวและชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างลาวและไทย การเชิดชูวีรกรรมของเจ้าอนุวงศ์ การตอกย้ำถึงความหมายของสงครามกู้เอกราช จึงถูกนำเสนอพร้อมกับเรื่องราวโคกนาฏกรรมของชาตินครเวียงจันทน์อันรุ่งเรืองถูกเผาผลาญ การบังคับกวาดต้อนเอาทรัพย์สินมีค่าของชาติและกวาดต้อนประชาชนลาวไปยังฝั่งขวาแม่น้ำโขงซึ่งได้ถูกทำให้กลายเป็นดินแดนของสยาม

การขับเน้นส่งผ่านอุดมการณ์ชาติ การรื้อฟื้นการเชิดชูวีรกษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติลาว มุ่งส่งผ่านความหมายของการสร้างความชอบธรรมให้กับการครองอำนาจของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ดังนั้น ภายใต้กระแสของการรื้อฟื้นการเชิดชูวีรกษัตริย์ในยุคศักดินาในฐานะ

สัญลักษณ์ของชาติสังคมนิยม รัฐบาลลาวได้พยายามสร้าง “จินตภาพ” และ “ความหมายใหม่” ให้แก่วีรกษัตริย์ เปลี่ยนผ่านวีรกษัตริย์ยุคศักดินาให้เป็นวีรชนของชาติสังคมนิยม ด้วยกลวิธีต่าง ๆ อาทิ การขบเน้นคุณลักษณะที่สะท้อนความเป็นวีรบุรุษของชาติ มากกว่าคุณลักษณะที่ผูกติดกับสถานะความเป็นกษัตริย์ หรือ การจัดวางบทบาทของวีรกษัตริย์ในยุคศักดินาภายใต้โครงเรื่องประวัติศาสตร์ชาติแบบสังคมนิยม ซึ่งส่งผลให้วีรกษัตริย์ซึ่งเคยถูกนำเสนอภายใต้ชนบทพงศาวดารในฐานะศูนย์กลางหนึ่งเดียวในการขับเคลื่อนประวัติศาสตร์ชาติได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นผู้นำพาประชาชนลาวต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาเอกราชและเอกราชของชาติ

การสร้างจินตภาพและความหมายใหม่ให้แก่วีรกษัตริย์ดังกล่าวได้ช่วยรื้อรวด์วีรกษัตริย์ยุคศักดินาลาวให้เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติสังคมนิยม ขณะที่ผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็ได้ถูกสร้างความหมายใหม่เช่นกัน ผ่านการขบเน้นเรื่องราวของการเชิดชูวีรกษัตริย์ในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้หันมาวางบทบาทของพรรคในฐานะที่เป็นผู้สืบทอดอุดมการณ์ของวีรกษัตริย์ใน การรักษาความเป็นปึกแผ่นและความรุ่งเรืองของชาติ หรือกล่าวได้ว่าวีรกษัตริย์กลายเป็นแหล่งอ้างอิงเชิงอุดมการณ์ใหม่ให้กับการคงอยู่หรือการผูกขาดอำนาจรัฐของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในปัจจุบัน

ในส่วนของการสร้างอนุสาวรีย์วีรกษัตริย์ก็เช่นเดียวกัน รัฐบาลลาวได้ใช้อนุสาวรีย์วีรกษัตริย์เพื่อต่อยอดผ่านอุดมการณ์ชาติที่สอดคล้องกับการจรรโลงโครงสร้างอำนาจรัฐ เช่น อนุสาวรีย์ของเจ้าฟ้าร่มที่ถูกขบเน้นเรื่องความเป็นเอกภาพของชาติ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงบริบทในช่วงเวลา ของการ สร้างอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าร่ม เป็นช่วงที่เกิดความปั่นป่วนในทางการเมืองลาว โดยเฉพาะจากบทบาทของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลลาว การรณรงค์การเชิดชูสดุดีเจ้าฟ้าร่มจึงกลายเป็นเวทีหรือเครื่องมือในการปลุกสำนึกความเป็นชาติและการส่งผ่านความคิดเรื่องเอกภาพของชาติ เอกภาพที่ไม่เพียงหมายความถึงเอกภาพในยุคสมัยของเจ้าฟ้าร่ม แต่คือเอกภาพหนึ่งของชาติลาวในปัจจุบัน

สำหรับอนุสาวรีย์ได้ถูกเชิดชูให้เป็นสัญลักษณ์ของน้ำใจรักชาติของคนลาว อย่างไรก็ตามเมื่อคำนึงถึงวาทกรรมประวัติศาสตร์ว่าด้วยเจ้าอนุ วงศ์ สถานที่ประดิษฐาน และท่าทางและอิริยาบถขององค์อนุสาวรีย์ เป็นที่เด่นชัดว่า อนุสาวรีย์แห่งนี้ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อสื่อเน้นยะความหมายถึงชาวลาวเท่านั้น แต่ยังผลิตความหมายที่สื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างลาว -ไทย อย่างเด่นชัด กระนั้นก็ตามการประดิษฐ์สร้างความหมายอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ที่รัฐต้องการส่งผ่านสู่ชาวลาวและชาวไทย พบว่ามีความเลื่อนไหลและคลุมเครือไม่น้อย ด้านหนึ่ง รัฐได้ส่งผ่านความหมาย การยื่นพระหัตถ์ของเจ้าอนุวงศ์ที่หันทิศสู่ประเทศไทยว่า คือการอโหสิกรรม ให้อภัย ต่อเรื่องราวความแค้นความปวดร้าวในอดีตที่เคยได้รับจากสยามผู้รุกราน แต่ในอีกด้านหนึ่งพระหัตถ์ที่ยื่นมาตอกย้ำและส่งผ่านความหมาย

“การปลูกสติชาติ” ให้ชาวลาวจดจำและสืบทอดน้ำใจรักชาติ ไม่ยอมจำนนแก่เช่นเดียวกับเจ้าอนุ วงศ์ วีรบุรุษผู้เป็นตำนานของชาติ ความเลือนไหลของความหมายอนุสาวรีย์เจ้าอนุ วงศ์ของรัฐบาลลาวเป็น ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ทวิลักษณ์ของลาวและไทยที่มีทั้งความเป็น “มิตร” และความเป็น “ปฏิปักษ์” คู่ขัดแย้ง ซึ่งนับวันภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ จะยิ่งเสริมสร้างความสลับซับซ้อนของทวิลักษณ์ความสัมพันธ์ระหว่างลาวและไทยมากขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มของการศึกษาเรื่องชาติภายใต้บริบทของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา พบว่าการศึกษาเรื่องของชาติและการสร้างอัตลักษณ์ชาติ มีแนวโน้มที่จะลดบทบาทและความสำคัญของรัฐชาติลงภายใต้ฐานคิดที่ว่า กระบวนการแห่งโลกาภิวัตน์ส่งผลให้สำนักชาตินิยม อัตลักษณ์หรือความมีตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นบนฐานของความเป็นรัฐชาติได้เคลื่อนตัวสู่จุดวิกฤติ ชุมชนจินตนาการรูปแบบใหม่ที่วางอยู่บนฐานของความเป็นโลกในระดับสากล ความเป็นภูมิภาคที่เหนือกว่ารัฐชาติ หรือความเป็นท้องถิ่นทวีบทบาทสำคัญมากขึ้น การศึกษาเรื่องการปรับโมทัศน์ชาติสู่การเชิดชูวีรกรรมวีรบุรุษของรัฐบาลลาวเป็นกรณีศึกษาหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า แม้กระบวนการโลกาภิวัตน์ได้นำพลังที่หลากหลายเข้ามาท้าทายต่อการสร้างความเป็นชาติของรัฐ แต่นั่นก็มิได้หมายความว่า บทบาทของรัฐชาติจางลง จินตกรรมความเป็นชาติบนฐานของรัฐชาติสิ้นสุด รัฐชาติยังพยายามสร้างความเป็นชาติ หรือขับเคลื่อนอุดมการณ์ชาติ เพื่อตอบโต้และดำรงไว้ซึ่งอำนาจของรัฐ ขณะเดียวกัน งานนี้เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นถึงการสร้างสำนึกความเป็นชาติว่าเป็นการนำเสนอความเป็นตัวตนที่สามารถปรับเปลี่ยน ปรับแต่ง และเลือนไหลได้ ดังกรณีของรัฐบาลลาวที่สามารถหยิบเอาสัญลักษณ์ความเป็นชาติของระบอบกษัตริย์มาปรับแต่งความหมายใหม่ จนวีรกรรมวีรบุรุษกลายเป็นสัญลักษณ์ความเป็นชาติของรัฐบาลสังคมนิยมลาวได้

ข้อเสนอแนะ

งานชิ้นนี้มุ่งศึกษาการปรับกระบวนการทัศน์การสร้างสำนึกความเป็นชาติในแง่มุมมองของรัฐบาลสังคมนิยมลาว หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นในแง่มุมมองของ “ผู้สร้าง” หรือผู้ส่งผ่านความหมายและอุดมการณ์ชาติเป็นหลัก แต่ในการทำความเข้าใจการสร้างความเป็นชาติของลาวในปัจจุบันยังมีอีกหลายแง่มุมที่ควรให้ความสำคัญและศึกษาเพิ่มเติมต่อไป ทั้งนี้ประเด็นที่ผู้เขียนเห็นว่า น่าสนใจ ได้แก่การศึกษาประเด็นการตอบรับของประชาชนลาวต่อปฏิบัติการรื้อฟื้นการเชิดชูวีรกรรมวีรบุรุษในฐานะศูนย์กลางความเป็นชาติของรัฐบาลลาว เนื่องจากในกระบวนการสร้างความเป็นชาติ แม้รัฐจะมีบทบาทนำในการขับเคลื่อนอุดมการณ์ชาติ แต่สำนึกในความเป็นชาติมิได้ถูกผูกขาดอยู่ในมือของรัฐหรือกลุ่มชนชั้นนำผู้ครองอำนาจรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ประชาชนสามารถต่อรอง เลือกรับ

หรือปฏิเสธได้ ดังที่ปรากฏว่าภายหลังการ สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แม้รัฐบาล สังคมนิยมลาวจะพยายามสร้างสำนึก ความเป็นชาติลาวใหม่ที่มีพรรคประชาชนปฏิวัติเป็นสัญลักษณ์ ของชาติโดยผ่านระบบการศึกษา การสื่อสารมวลชน กระบวนการทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ แต่ก็ไม่สามารถส่งผ่านสำนึกชาติที่มีพรรคประชาชนปฏิวัติเป็นแกนกลางสู่ประชาชนได้ตามที่ พรรคคาดหวัง

ในปัจจุบันท่ามกลางบริบทโลกาภิวัตน์ที่ลาวต้องเผชิญกับแรงปะทะและความท้าทายจาก แนวคิดอุดมการณ์ที่หลากหลายซึ่งรัฐบาลลาวไม่สามารถควบคุมได้ จึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาว่าการ เชิดชูวีรกรรมวีรบุรุษจะมีพลังมากน้อยเพียงใดในการส่งเสริมอุดมการณ์ชาติและสร้างความชอบธรรมให้กับ การดำรงอำนาจของรัฐบาลสังคมนิยมลาว

นอกจากนี้ หากพิจารณาใน มิติ ของการเมืองชาติพันธุ์ในลาว ซึ่งเป็นรัฐที่มีความ หลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม การสร้างสำนึกความเป็นชาติที่เป็นเอกภาพหนึ่งเดียว ท่ามกลางความหลากหลายของประชากรลาวถึง 49 กลุ่มชาติพันธุ์เป็นปัญหาที่ท้าทายผู้ครองอำนาจ รัฐบาลมายาวนาน การที่รัฐบาลลาวในปัจจุบัน หันกลับมาส่งเสริมวัฒนธรรมลาวที่ยึดโยงกับกลุ่มชาว ลาวกลุ่มในฐานะวัฒนธรรมหลักของชาติและการเชิดชูวีรกรรมวีรบุรุษในฐานะศูนย์กลางของความเป็นชาติ ได้ส่งผลต่อ การเบียดขับ กดทับความมี “ตัวตน” ใน “ชาติ” ลาวกลุ่มชาติพันธุ์อื่น หรือไม่ อย่างไร และส่งผลสะท้อนเช่นใดต่อการสร้างความเป็นชาติลาว

อีกหนึ่งประเด็นที่สนใจ การศึกษาเปรียบเทียบแนวทางของรัฐชาติอื่น ๆ ที่ต้องเผชิญกับ วิฤติความเปลี่ยนแปลงในขอบเขตอำนาจรัฐ ภายใต้บริบทของโลกาภิวัตน์ เพื่อพิจารณาว่าแต่ละรัฐมี การปรับตัว ตอบโต้ อย่างไรเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีของสังคมนิยมลาว ดังการศึกษาในเบื้องต้นที่ พบว่าหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศร่วมภูมิภาคของสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวที่ได้มีการปรับตัวในการขับเคลื่อนอุดมการณ์ชาติและการปลูกฝังสำนึกชาตินิยม เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ในหลายประเทศโดยเฉพาะเมียนมาร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ได้เลือกใช้การรื้อฟื้น “อดีต” อาทิ วัฒนธรรมในอดีต หรือวีรบุรุษในอดีต เป็นพลังในการสืบต่อสร้างความเป็นชาติใน “อนาคต” เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในลาว จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการศึกษาถึงพลังของอดีต วิถีแห่งการ ใช้และการปรุงแต่งอดีต ตลอดจนความสำเร็จหรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการใช้อดีตของแต่ละ ประเทศ

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2537). *พัฒนาการระบบเศรษฐกิจสหภาพโซเวียตรัสเซียปี ค.ศ. 1900 – 1990*.

กรุงเทพ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คำ จำปาแก้วมณี, มหา และคณะ. (2539). *ประวัติศาสตร์ลาว* (สุวิทย์ ชีรสาคัด, แปล). ขอนแก่น :

ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2529). *พงศาวดารแห่งประเทศลาว คือ หลวงพระบาง , เวียงจันทน์ เมืองพวน*

และ จำปาสัก. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สถาบันวิจัยศิลปะและ

วัฒนธรรมอีสาน

ดรรรัตน์ เมตตาริกานนท์. (2548). *ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ*. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

ดรรรัตน์ เมตตาริกานนท์. (2555). *ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : เมือง

โบราณ.

ดรรรัตน์ เมตตาริกานนท์. (2557). *งานเขียนทางประวัติศาสตร์ประเภทชีวประวัติในลาว ค.ศ.*

1975–2010 : สถานภาพความรู้. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณ์ผู้นำโขงมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ทิพากรรพศมหาโกษาธิบติ, เจ้าพระยา (ข้า บุนนาค). (2538). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์*

รัชกาลที่ 3 (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). *กำเนิดสยามจากแผนที่ : ประวัติศาสตร์ภูมิกายาของชาติ*. (พวงทอง ภวัคร

พันธุ์, ไอลา อรุณวงศ์ และพงษ์เลิศ พงษ์วนานต์ , แปล). กรุงเทพฯ : คบไฟ. (ต้นฉบับพิมพ์ปี

1995).

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). *ชาติไทย เมืองไทย แบบเรียนและอนุสาวรีย์*. กรุงเทพฯ : มติชน.

ปฐม หงส์สุวรรณ. (2554). *เจ้าอนุวงศ์ : การเมืองเรื่องอนุสาวรีย์กับการรื้อสร้างวัฒนธรรมเจ้าชีวิตใน*

สังคมลาว. ใน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, *กำหนดการ*

ประชุมวิชาการระดับชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่

7. ขอนแก่น :

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2535). *อินโดจีนในศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- มานิตย์ นวลลออ. (2533). *สัญลักษณ์ทางการเมืองในการเมืองไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้สัญลักษณ์ทางการเมืองในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481-2487)*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลินี คุ่มสุภา. (2548). *อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยกับความหมายที่มองไม่เห็น*. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- วิภา อุตมฉันท. (2544). *ผลกระทบของสัญญาณวิทย์และโทรทัศน์ ข้ามพรมแดนระหว่างไทย-ลาว*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช นิยมธรรม. (2551). *คิดแบบพม่า : ว่าด้วยชาติและวีรบุรุษในตำราเรียน*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคณะ. (2545). *โครงการสารคดีลาวตอนล่าง*. กรุงเทพฯ : โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค.
- สจ๊วต-ฟอกซ์, มาร์ติน. (2553). *ประวัติศาสตร์ลาว* (จิราภรณ์ วิญญรัตน์, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย ร่วมกับมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สมชาย นิลอาธิ, ถอดความ. (2545). *ประวัติศาสตร์ ฉบับกระทรวงศึกษาธิการลาว*. กรุงเทพฯ : มติชน
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2551). *ชาตินิยม วัฒนธรรม และความขัดแย้ง*. ใน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ศูนย์ภูมิภาคด้านสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน, *ชาตินิยมกับพหุวัฒนธรรม* (น. 1-56). เชียงใหม่ : ศูนย์ภูมิภาคด้านสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน.
- สิลา วีระวงส์, มหา. (2539). *ประวัติศาสตร์ลาว*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สิลา วีระวงส์, มหา. (2542). *เจ้าเพชรราชบุรุษเหล็กแห่งราชอาณาจักรลาว*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สิลา วีระวงส์, มหา. (2548). *ชีวิตผู้ขำ (อัตชีวประวัติของข้าพเจ้า) ใน สุจิตต์ วงษ์เทศ (บรรณาธิการ), ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง วีรบุรุษสองฝั่งโขง*. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม.
- สีดา สอนศรี. (2537). *ฟิลิปปินส์ : จากสงครามโลกครั้งที่ 2 สู่วัยหลังประชาชน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ, บรรณาธิการ (2548). *ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง วีรบุรุษสองฝั่งโขง* กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม
- สุนทร ชุตินทรานนท์. (2553). *ประวัติศาสตร์พม่า: ความหลากหลาย อำนาจ ความรู้และความเป็นอื่น*. เอกสารสรุปประกอบการบรรยายพิเศษ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2553 ณ ห้องประชุมชั้น 4 อาคารปฏิบัติการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรัช ศิริไกร. (2542ก). *การพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองลาว*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- สุรัช ศิริไกร. (2542ข). *นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ใน สีดา สอนศรี, บรรณาธิการ, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: นโยบายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ : คบไฟ.

- สุรัชย์ ศิริไกร. (2543). ความสัมพันธ์ไทย-ลาวในยุคหลังสงครามเย็น : ความสัมพันธ์ที่ยังคงมีปัญหา. ใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, ศูนย์ศึกษานโยบายระหว่างประเทศ, การสัมมนาทางวิชาการเรื่อง การต่างประเทศของไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, ศูนย์ศึกษานโยบายระหว่างประเทศ.
- อนันท์ พุฒิชิต. (254). ความสัมพันธ์เชิงนโยบายระหว่างการศึกษา กับพัฒนาการเศรษฐกิจลาว ภายใต้ “จินตนาการใหม่” ค.ศ. 1986 - 2000. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อีแวนส์, แกรนท์. (2549). ประวัติศาสตร์สังเขปประเทศลาว ประเทศกลางแผ่นดินใหญ่เอเชียอาคเนย์ (ดุซงึ่ เฮย์มอนด์, แปล). เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ซิลด์เวอร์ม.
- อุดร วงษ์ทับทิม. (2543). ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว . กรุงเทพฯ : คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง 100 ปี นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลสุวาทิส ภาคเอกชน.
- แอนเดอร์สัน, เบเนดิก. (2552). ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม (กษิร ชิฟเป็นสุข และคณะ, แปล). กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ฮอลล์, ดี.จี.อี.. (2522). ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

บทความวารสาร

- กองบรรณาธิการ. (18-24 กันยายน 2543). เกิดอะไรขึ้นที่ช่องเม็ก และ/หรือในลาว. *มติชนสุดสัปดาห์*, 20 (1048), 91.
- ดาร์วิน เมตตาริกานนท์. (2549). ประวัติศาสตร์เวียดนามในหนังสือแบบเรียนชั้นประถมของเวียดนามปัจจุบัน. *สังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 2 (1), 89-117.
- ทรงฤทธิ์ โพนเงิน. (2543). ทางเลือกของผู้นำลาวในการพัฒนาชาติ. *เนชั่นสุดสัปดาห์*, 9 (421), 86.
- ทรงฤทธิ์ โพนเงิน (2543). มังลาว : เป้าหมายการต่อสู้ไม่เคยเปลี่ยน. *เนชั่นสุดสัปดาห์*. 9 (415), 80-81.
- ทีมข่าวพิเศษเนชั่น. (2553). ฤกษ์มหาปฎิวัติเดือนตุลา สมโภชอนุสาวรีย์ 'เจ้าอะนวง'. *เนชั่นสุดสัปดาห์*. (963), 12-13.
- นิติ ภาวครพันธุ์. (2541). บางครั้งเป็นคนไทย บางครั้งไม่ใช่ อัตลักษณ์แห่งตัวตนที่ผันแปรได้. *รัฐศาสตร์สาร*, 20 (3), 215-252.
- มานะ มาลาเพชร. (2533). ลาว. *เอเชียรายปี 1990/2533*, 136-148.

บงกช หงษ์คำมี. (2541). ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยกับ ส.ป.ป.ลาว. *เอเชียปริทัศน์*, 19 (3), 1-46.

ศานติ ภักดีคำ. (2547). เพลงชาติกัมพูชา ความแตกต่างทางการเมือง ในจุดร่วมแห่งอดีตที่รุ่งเรือง ของ "พระนคร". *ศิลปวัฒนธรรม*, 25 (11), 139.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2548). การสร้าง ความเป็นไทย กระแสหลัก และความจริง ที่ความเป็นไทย สร้าง. *ฟ้าเดียวกัน*, 3 (4), 40-67.

หลานฟง. (17-23 มิถุนายน 2538). ลาวมั่ง : สิ้นค้ายุคสงครามเย็นที่หมดค่า. *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*, 42 (3), 31.

บทความหนังสือพิมพ์

บัมเขย่าขวัญ รมต. อาเซียนสนามบินลาว. (10 พฤศจิกายน 2543). *มติชนรายวัน*, น. 1, 16.

วิทยานิพนธ์

กิตยุตม์ กิตติธรรสกุล. (2551). *การสร้างสำนึกความเป็นชาติผ่านเพลงปฏิวัติลาวตั้งแต่หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ถึงปัจจุบัน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะ สังคมศาสตร์ ร่วมกับ คณะจิตรศิลป์, สาขามัธยมศึกษา.

กิติรัตน์ สีพันธ์. (2549). *ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวสมัยใหม่ (ค.ศ. 1975-ปัจจุบัน)*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สาขา ศึกษาศาสตร์.

ทองปาน สมพะวง. (2542). *การศึกษาพัฒนาการของระบอบสื่อสารมวลชนในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ. 1950 - 1997*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชน.

บัวไข เพ็งกระจันทร์. (2551). *การฟื้นฟูคัมภีร์โบราณในยุคจินตนาการใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, สาขาศึกษาศาสตร์.

ปณิธา สระวาสี. (2546). *การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยผ่าน แบบเรียนชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ ค.ศ.1975-2000*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะสังคมศาสตร์ ร่วมกับ คณะจิตรศิลป์, สาขามัธยมศึกษา.

- ปรียาภรณ์ กันทะลา. (2552). *แนวคิดการสร้างชาติของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวระหว่าง ค.ศ. 1975 – 1986 วิเคราะห์ผ่านหนังสือพิมพ์เสียงประชาชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.
- วันดี สันติภูมิเมธี. (2545). *กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สาขา มานุษยวิทยา.
- ศิริมิตร ประพันธ์ธัญ. (2551). *ความสัมพันธ์ไทย – ลาว ในสื่อบันเทิงไทย : ศึกษากรณีการประกอบสร้างอัตลักษณ์ความเป็นลาวจากภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง”*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์.
- สมปอง สงวนวิชัยกุล. (2541). *ปัญหาการควบคุมผู้อพยพและผลกระทบต่อประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์รับผู้อพยพจังหวัดหนองคาย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะรัฐศาสตร์, แผนกวิชาการปกครอง.
- สายพิน แก้วงามประเสริฐ. (2537). *การเมืองในอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.
- สุธิดา ดันเลิศ. (2541). *ไกลสอน พมวิหานกับพัฒนาการสังคมนิยมลาว*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร , คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชา ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- หทัยรัตน์ มั่นอาจ. (2549). *การสร้างอุดมการณ์ชาติเวียดนามผ่านการศึกษาภาคบังคับ ระหว่างปี ค.ศ. 1975 – 2003*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะสังคมศาสตร์ ร่วมกับ คณะจิตรศิลป์, สาขาภูมิภาคศึกษา.
- อรรถ นันทจักร. (2529). *ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีการจดบันทึกประวัติศาสตร์หัวเมืองอีสาน ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- อนันท์ พุฒิชิต. (2546). *ความสัมพันธ์เชิงนโยบายระหว่างการศึกษากับพัฒนาการเศรษฐกิจลาว ภายใต้ “จินตนาการใหม่” ค.ศ. 1986 - 2000*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์, สาขาวิชาประวัติศาสตร์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

บัวเงิน ชาพวง. (2553). *ถ้อยแถลงในพิธีเปิดอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์*. สืบค้นจาก

http://www.youtube.com/watch?v=l9dhJ7nLPT0&feature=player_embedded

Lintner, B. (2000). *Kingdom Come?*. สืบค้นจาก

http://www.asiapacificms.com/articles/lao_royalty/

San Juan, E.. (2011). *Jose Rizal : Re-Discovering the Revolutionary Filipino hero in the age of terrorism* *TERRORISM*. สืบค้นจาก

<https://www.univie.ac.at/ksa/apsis/aufi/rizal/RediscoveringRIZAL.pdf>

Taslim, N. (2014). *The Making of the Medieval Malay Hero Hang Tuah : Stories behind the epic scene*. สืบค้น จาก

[http://malayliterature.dbp.my/wordpress/wp-content/uploads/2014/08/3-
Hang-Tuah-Medieval-noriah.pdf](http://malayliterature.dbp.my/wordpress/wp-content/uploads/2014/08/3-
Hang-Tuah-Medieval-noriah.pdf)

สัมภาษณ์

ลัดตะนา อุ่นแก้ว, นักศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว. สัมภาษณ์ วันที่ 5 มกราคม 2556.

หนังสือและบทความในหนังสือ (ภาษาลาว)

กรมพัฒนาการท่องเที่ยว. (ม.ป.ป.). *บทรายงานสถิติการท่องเที่ยวของ สปป. ลาว 2014*. เวียงจันทน์ : กรมพัฒนาการท่องเที่ยว.

กรมวัฒนธรรมมหาชน. (2002). *ผู้นำพาสถาปนาอาณาจักรลาวล้านช้างเอกภาพ พระยาฟ้ารุ่งแห่งหล้าธรณี*. เวียงจันทน์ : กรมวัฒนธรรมมหาชน.

กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม. (2002). *พระยาฟ้ารุ่งแห่งหล้าธรณี ผู้นำพาสถาปนาอาณาจักรล้านช้างเอกภาพ ครบรอบ 650 ปี*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.

กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม. (2003). *วีรกรรมพระเจ้าอนุวงศ์*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.

กระทรวงศึกษา กีฬาและธรรมการ. (1979). *ประวัติศาสตร์มัธยม 3*. เวียงจันทน์ : กระทรวงศึกษา กีฬาและธรรมการ.

ไกสอน พมวิหาน. (1985). *นิพนธ์เลือกเฟ้น 1*. เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์จำหน่าย สปป.ลาว.

- ไกลสอน พมวิหาน. (1986). *บทรายงานการเมืองต่อกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 4 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว*. เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์จำหน่าย สปป.ลาว.
- ไกลสอน พมวิหาน. (1987). *นิพนธ์เลือกเฟ้น 2*. เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์จำหน่าย สปป.ลาว.
- ไกลสอน พมวิหาน. (1997). *นิพนธ์เลือกเฟ้น 3*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- ไกลสอน พมวิหาน. (2005). *นิพนธ์เลือกเฟ้น 4*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม . (1991). *ไกลสอน พมวิหาน ลูกของประชาชน*. เวียงจันทน์ : [ม.ป.พ.].
- คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่ง ส.ป.ป.ลาว. (1989). *เจ้าสุภานุวงศ์ผู้นำปฏิวัติ*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว. (2000). *ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน)*. เวียงจันทน์ : คณะค้นคว้าเฉพาะกิจประวัติศาสตร์ลาว.
- คณะค้นคว้าเรียบเรียงประวัติศาสตร์มูลเชื้อทหารนครหลวงเวียงจันทน์. (2006). *วีรชนสีทอง*. เวียงจันทน์ : ดวงมาการพิมพ์.
- คณะโฆษณาอบรมศูนย์กลางพรรค. (2005ก). *ชีวิตและภารกิจอันยิ่งใหญ่ของประธานไกลสอน พมวิหานวีรบุรุษของชาตินิลา*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- คณะโฆษณาอบรมศูนย์กลางพรรค . (2005ข). *แนวคิดของประธานไกลสอน พมวิหานในการสร้างและขยายระบอบประชาธิปไตยประชาชนตามเส้นทางสังคมนิยม*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- คณะโฆษณาอบรมศูนย์กลางพรรค. (2005ค). *สปป.ลาว (30ปี) 1975-2005*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- คณะโฆษณาอบรมศูนย์กลางพรรค. (2006). *ประธานไกลสอน พมวิหาน ผู้นำที่เคารพรักของประชาชนบรรดาเผ่า*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- คณะภาษารรณคดีและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว. (2002). *ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ศึกษา.
- คณะภาษารรณคดีและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว. (2010). *ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ศึกษา.
- คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์. (2010). *นครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี (1560 – 2010)*. เวียงจันทน์ : คณะอนุกรรมการทบทวนและเขียนประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์.
- คำพา พอนแก้ว. (1997). *ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ศึกษา.
- คำพา พอนแก้ว. (2010). *ประวัติศาสตร์ลาวโดยย่อ*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สี่สหาย.

- คำพา พอนแก้ว. (2012). *ประวัติศาสตร์ลาวโดยย่อ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2 เนื่องในโอกาสงานเฉลิมฉลองวัน
สร้างตั้งเมืองเวียงจันทน์เป็นนครหลวงของอาณาจักรลาวล้านช้าง ครบรอบ 450 ปี).
เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สีสะหวาด.
- เจือง สมบุญชน. (2003). *โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจกับการพัฒนาประเทศเรา*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์
แห่งรัฐ.
- ดวงไซ หลวงพะสี. (2000). *3 วีรกษัตริย์แห่งอาณาจักรลาวล้านช้าง*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- ดวงไซ หลวงพะสี. (2001ก). *สมเด็จพระเจ้าอนุวงศ์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ร่วมมิตร.
- ดวงไซ หลวงพะสี. (2001ข). *เจ้ามหาอุปราชบุญคง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- ดวงไซ หลวงพะสี. (2004). *สมเด็จพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- ดวงไซ หลวงพะสี. (2008ก). *สมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้ม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ร่วมมิตร.
- ดวงไซ หลวงพะสี. (2008ข). *3 บุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ดวงมาการพิมพ์.
- บัวพัน ท่ามวง. (1997). *ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ศึกษา.
- บัวพัน ท่ามวง. (2010). *ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ศึกษา.
- บุญมี เทบสีเมือง, มหา. (2006). *ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 1*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สีสะหวาด
- บุญมี เทบสีเมือง, มหา. (2009). *ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 2*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สีสะหวาด
- บุญมี เทบสีเมือง, มหา. (2011). *ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 3*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สีสะหวาด
- พันดวงจิต วงสา. (2008). *ภูมิใจในวันฉัตรมงคล*. เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์และพิมพ์แห่งรัฐ.
- พุทอง แสงอาคม. (2000). *ชาตินลาว คนลาว อดีตและปัจจุบัน*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์นครหลวง.
- พุทอง แสงอาคม. (2006). *ชาตินลาว คนลาว อดีตและปัจจุบัน (ฉบับดัดแปลง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์นครหลวง.
- มยุรี เห่ง้าสีวทัน และ เผยพัน เห่ง้าสีวทัน .(2010). *เจ้าอนุ 1767-1829 ประชาชนลาวและเอเชีย
อาคเนย์ (เรื่องเก่า ปัญหาใหม่)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- มยุรี เห่ง้าสีวทัน และ เผยพัน เห่ง้าสีวทัน. (1988). *เจ้าอนุ 1767-1829 ประชาชนลาวและเอเชีย*
- วารสารป้องกันชาติ ฉบับพิเศษ. (2010). *วารสารป้องกันชาติ ฉบับพิเศษ*. เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลอง
นครหลวงเวียงจันทน์ 450 ปี และวันชาติที่ 2 ธันวาคม 35 ปี สปป. ลาว. เวียงจันทน์ : ม.ป.พ.
- วิวัน จันทโคด และคณะ. (2012). *ชีวิตและภารกิจปฎิวัติของประธานไกสอน พมวิหาน*. เวียงจันทน์ :
โรงพิมพ์สำนักพิมพ์และจำหน่ายพิมพ์แห่งรัฐ.
- สถาบันค้นคว้าประวัติศาสตร์นครหลวงเวียงจันทน์ . (2010). *เจ้าอนุวงศ์ ประวัติ วีรกรรมและ
อิริยาบถ*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.

- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. (2008ก). *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. (2008ข). *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. (2008ค). *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. (2010). *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. (2011). *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. (2012). *แบบเรียนประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ. (1996). *แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ. (1997ก). *แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาแห่งชาติ. (1997ข). *แบบเรียนวิทยาศาสตร์สังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*.
 เวียงจันทน์ : วิสาหกิจโรงพิมพ์ศึกษา.
- สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์สังคม. (1989). *ประวัติศาสตร์ลาว เล่ม 3 (1893 ถึงปัจจุบัน)*. เวียงจันทน์
 : กระทรวงศึกษาและกีฬา สถาบันคั่นคว้าวิทยาศาสตร์สังคม.
- สถาบันวิทยาศาสตร์และสังคมแห่งชาติ . (2012). *ประวัติศาสตร์พรรคประชาชนปฏิวัติลาว (โดยสังเขป)*
 เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ . (2010). *ประวัติศาสตร์พรรคประชาชนปฏิวัติลาว* . เวียงจันทน์ :
 โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ. (2011). *เจ้าอนุวงศ์ ประวัติ วีรกรรม และอิริยาบถ* . เวียงจันทน์ :
 โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สภาประชาชนสูงสุด. (1991). *ลัทธิธรรมนุญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว* . เวียงจันทน์
 : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สำลิต บัวสีสะหวัด, มหา. (1997). *ตามหารอยเจ้าอนุวงศ์*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ศึกษา.
- สิลา วีระวงส์, มหา. (2001). *ประวัติศาสตร์ลาวแต่โบราณถึง 1946*. เวียงจันทน์ : หอสมุดแห่งรัฐ.

- สุนัด โพธิสาน. (2000). *ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน)*. เวียงจันทน์ : กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม.
- สุนัด โพธิสาน. (2003). *วีรกรรมพระเจ้าอนุวงศ์*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- หนังสือพิมพ์เสียงประชาชน. (1982). *เสียงก้องของลัทธิวิโรชนปฏิวัติ*. เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์จำหน่ายส.ป.ป.ลาว.
- หิมมะกอน มะโนทัม. (2009). *ความเป็นมาของนครหลวงเวียงจันทน์ เล่มที่ 2 นครหลวงเวียงจันทน์ สมัยอาณาจักรล้านช้าง*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สี่สะพาน.
- หิมมะกอน มะโนทัม. (2010ก). *ความเป็นมาของนครหลวงเวียงจันทน์ เล่มที่ 1 เมืองเวียงจันทน์สมัยโบราณ*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สี่สะพาน.
- หิมมะกอน มะโนทัม. (2010ข). *ความเป็นมาของนครหลวงเวียงจันทน์ เล่มที่ 3 นครหลวงเวียงจันทน์ สมัยลาวเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สี่สะพาน.
- หิมมะกอน มะโนทัม. (2010ค). *ความเป็นมาของนครหลวงเวียงจันทน์ เล่มที่ 4 นครหลวงเวียงจันทน์ สมัยราชอาณาจักรลาว*. เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์สี่สะพาน.
- อาคนะย์ (เรื่องเก่า ปัญหาใหม่). เวียงจันทน์ : สำนักพิมพ์จำหน่าย ส.ป.ป.ลาว.
- อุคำ พมวงสา. (2509). *ความเป็นมาของลาว*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- โอสะกัน ทำมะเทวา. (2000). *ประวัติศาสตร์ลาว (ดึกดำบรรพ์ – ปัจจุบัน)*. เวียงจันทน์ : กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม.

Books

- ADB. (1999) *Country Assistance Plan : Lao people's Democratic Republic (2000-2002)*. Manila : Asian Development Bank.
- Barnard, Timothy P. (2004). *Contesting Malayness: Malay identity across boundaries*. Singapore : Singapore University.
- Brantman, F. (1970). Presidential War in Laos, 1964-1970. In W. McCoy (Eds), *Laos : War and Revolution*. New York : Harper & Row.
- Brown, M. A.. (1982). The Communist Seizure of Power in Laos. In M. Stuart-Fox (Eds), *Contemporary Laos*. St.Lucia : University of Queensland Press.
- Chagnon, J. & Rumpf, R. (1982). *Contemporary Lao: Studies in the Politic and Society of the Lao People's Democratic Republic*. (163-180). In M. Stuart-Fox (Eds.). *Contemporary Laos*. St.Lucia : University of Queensland.

- Cheah Boon Keng. (2005). Ethnicity in the Making of Malaysia. In Wang Gungwu (Eds), *Nation Building: Five Southeast Asian Histories* (91-115). Singapore : Institute Southeast Asian Studies.
- Delanty, G., O'Mahony, P.J. & O'Mahony, P. (2002). *Nationalism and Social Theory*:
Dommen, A. J. (1985). Laos : Keystone of Indochina. Boulder : Westviews.
- Evans, G.. (1998). *The Politics of Ritual and Remembrance : Laos since 1975*. Chiang Mai : Silkworm.
- Evans, G.. (2002). Immobile Memories : Statues in Thailand and Laos. In Shigeharu Tanabe and Charles F. Keyes. (Eds), *Cultural Crisis and Social Memory Modernity and Identity in Thailand and Laos*. pp. 154-184. London : Routledge Curzon.
- Grabowsky, V.. (2011). Recent Historiographical Discourses in the Lao Democratic People's Republic. In V. Grabowsky (Eds), *Southeast Asian historiography unravelling the myths : essays in honour of Barend Jan Terwie*. pp. 52-69. Bangkok : River Books.
- Gunn, G. C. (1990). *Rebellion in Laos*. Oxford : West View.
- Gunn, G. C. (1998). *Theravadins, Colonialists and Commissars in Laos*. Bangkok : White Lotus.
- Gupta, A. & Ferguson, J. (2001). Beyond "culture" : space, identity and politics of difference. In A. Gupta & J. Ferguson (Eds.), *Culture Power Place Explorations in Critical Anthropology* (pp. 33-51). Durham : Duke University.
- Halliday, F.. (2001). Nationalism. In Baylis, J. & Smith, S., (eds.) *The Globalization of World Politics : an Introduction to International Relations*. (pp. 440-455). Oxford, U.K. : Oxford University.
- Ivarsson, S. (1999). Towards a New Laos : Lao Nhay and the Campaign for a national "re-awakening" in Laos, 1941-1945. In Ivarsson, S.. (Eds.), *Laos : Culture and Society* (pp. 61-78). Chiang Mai : Silkworm Books.
- Ivarsson, S. (2008). *Creating Laos: the Marking of Lao Space Between Indochina and Siam 1960-1945*. Copenhagen : NIAS.

- Keyes, Charles F. (1991). State schools in rural communities: reflections on rural education and cultural change in Southeast Asia. In Keyes, Charles F. (Eds), *Reshaping Local Worlds: Rural Education and Cultural Change in Southeast Asia* (pp. 1-18). New Haven : Yale University , Southeast Asia Studies.
- Keyes, Charles F. (2007). Ethnicity and the Nation-States of Thailand and Vietnam. In Prasit Leepreecha, Don McCaskill & Kwanchewan Buadaeng. (Eds), *Challenging the Limits: Indigenous Peoples of the Mekong Region* (pp. 13-54). Chiangmai : Mekong.
- Kremmer, K.. (1997). *Stalking the Elephant King: In Search of Laos*. Honolulu: University of Hawaii.
- Langer, P. F. (1971). *Education in the Communist Zone of Laos*. Santa Monica : Rand Corp.
- Lebar, F. M. & Suddard, A.. (1960). *Laos: Its People Its Society Its Culture*. New Haven: Human Relations Area File.
- Mikael, Graver. (1999). Nationalism as Political Paranoi in Burma. Guidford : Curzon.
- Plonsena, V. (2006). *Post-war: the politics of culture, History and identity*. Chiang Mai : Mekong.
- Reynolds, Craig J.. (2005). Nation and State in *Histories of Nation-Building*, with Special Reference to Thailand. In Wang Gungwu (Eds), *Nation Building: Five Southeast Asian Histories* (91-115). Singapore : Institute Southeast Asian Studies.
- Smith, A. D. (2004). *The antiquity of nations*. Cambridges, UK : Polity.
- Stuart- Fox, M.. (1997). *A History of Laos*. Cambridge : Cambridge University.
- Stuart- Fox, M.. (2003). Historiography, Power and Identity : History and Political Legitimization in Laos. In C. E. Goscha & S. Ivarsson (Eds.), *Contesting visions of the Lao past: Lao historiography at the crossroads* (pp. 71-95). Demark : NIAS.
- Thongchai Winichakul. (2000). The Others Within : Travel and Ethno-spatial Differentiation of Siamese Subjects, 1885-1910. In A. Turton (Eds), *Civility and Savagery: Social Identity in Tai States*. pp. 38-62. London : Curzon.
- Timothy, P. B.. (2006). *Contesting Malayness : Malay Identity Across Boundaries*. Singapore : Singapore University.

- Wang Gungwu. (2005). Contemporary and National History : A Double Challenge. In Wang Gungwu (Eds), *Nation Building: Five Southeast Asian Histories* (91-115). Singapore : Institute Southeast Asian Studies.
- Wang Gungwu. (2005). Nation and Heritage. In Wang Gungwu (Eds), *Nation Building: Five Southeast Asian Histories* (251-271). Singapore : Institute Southeast Asian Studies.
- Wijeyewardene, Gehan. (2002). The Frontiers of Thailand. In C. J. Reynolds (Eds.), *National Identity and Its Defender : Thailand Only*. pp. 126-154. Chiang Mai : Silkworm.
- Wolters, O.William. (1999). *History, Cultural, and Region in Southeast Asian Perspectives*. Singapore : Institute Southeast Asian Studies.

Articles

- Chatterjee, Partha. (1999). Anderson Utopia. *Diacritics*, 29 (4), 128-134.
- Creak, S.. (2010). Sport as the Theatrics of Power in a Postcolonial State : The National Games of 1960s Laos. *Asian Studies Review*. 24, 191-210.
- Creak, S.. (2011). Sport as Politics and history. *Anthropology Today*. 27 (1), 14-19.
- Ford, R. (2011). Memmories of Chao Anou : New History and Post Socialist Ideology. *The Journal of Lao Studies*, 2 (2), 104-126.
- Gellner, E.. (1985). Nation and Nationalism. *American Journal of Sociology*, 91(3), 720-722.
- Lintner, B. (2000). Kingdom Come?. *Far Eastern Economic Review*, 163 (33), 26-27.
- Stuart-Fox, M.. (2006) The Challenge for Laos Historiography. *South East Asia Research*, 14 (3), 339-359.
- Talib, Naimah S.. (2002). A Resilient Monarchy : The Sultanate of Brunei and regime legitimacy in an era of democratic nation-states. *New Zealand Journal of Asian Studies*, 4 (2), 134-147.
- Tappe, O.. (2011). From Revolutionary Heroism to Cultural Heritage : Museums Memmory and Representation in Laos. *Max Planck Institute for Social Anthropology, Germany*, 17 (3) : 604 – 626.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวอนินทร์ พุฒิชัยติ
วันเดือนปีเกิด	5 พฤษภาคม 2520
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2541 : อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) ปีการศึกษา 2545 : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) ปีการศึกษา 2557 : ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชา สหวิทยาการ)
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ทุนการศึกษา	2552 : ทุนภายใต้โครงการพัฒนาอาจารย์และบุคลากร สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในเขตพัฒนาเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้
ประสบการณ์ทำงาน	2549-ปัจจุบัน : อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา